T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

21. YÜZYILDA KÜRESEL GÖZETLEME AĞI: PİNE GAP DİZİSİNİN İSTİHBARAT EKSENİNDE ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eda YETİŞ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Uluslararası İlişkiler ve İstihbarat İncelemeleri Programı

EYLÜL, 2024

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

21. YÜZYILDA KÜRESEL GÖZETLEME AĞI: PİNE GAP DİZİSİNİN İSTİHBARAT EKSENİNDE ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eda YETİŞ
(Y2112.300005)

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Uluslararası İlişkiler ve İstihbarat İncelemeleri Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Özgür TÖR

EYLÜL, 2024

TEZ SINAV TUTANAĞI

İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 01.07.2024 tarih ve 2024/11 sayılı toplantısında oluşturulan jüri üyeleri önünde, 30.09.2024 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Eda YETİŞ'in tezi hakkında Oybirliği * ile Başarılı ** kararı verilmiştir.

JÜRİ

1. Üye (Tez Danışmanı)	: Dr. Öğr. Üyesi. Özgür TÖR
2. Üye	:Doç. Dr. Mehmet Cem OĞULTÜRK
3. Üye	:Dr. Öğr. Üyesi. Atahan Birol KARTAL

ONAY

İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun …….. tarih ve ……. sayılı kararı

(*) Oybirliği/Oyçokluğu hâli yazı ile yazılacaktır.

(**) Kabul kararı hâli yazı ile yazılacaktır.

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “21. Yüzyılda Küresel Gözetleme Ağı: Pine Gap Dizisinin İstihbarat Ekseninde Söylem Analizi” adlı tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (30/09/2024)

Eda YETİŞ

ÖNSÖZ

Ülkeler arasında yaşanan rekabette askeri ve ekonomik gücün yanında, istihbarat faaliyetleri de büyük önem taşımaktadır. Günümüzde, küresel ölçekte faaliyet gösteren istihbarat ve gözetleme merkezleri, ülkelerarası küresel rekabette merkezi bir güç olarak rol üstlenmektedir. Bu politik stratejinin önemli bir bileşeni olan Avustralya'daki Pine Gap Ortak Savunma Tesisi, Batı Bloku ile Doğu Bloku arasındaki süregelen mücadelenin bir kalesi olarak öne çıkmaktadır. Ancak askeri gelişmelerde olduğu gibi istihbarat altyapıları ve faaliyetleri de gizlilikle korunmakta ve sahip oldukları gücün boyutu dünya kamuoyu tarafından yeterince bilinmemektedir.

Küresel barışa mı katkı sağladıkları yoksa çatışmaların artmasında kışkırtıcı bir rol mü oynadıkları sorusu, toplumlar tarafından derin bir kavrayışı gerektirmektedir. Bu bağlamda, ABD'nin politik ve askeri stratejisinin bir parçasını oluşturan Pine Gap Ortak Savunma Tesisi, önemli bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Pine Gap Ortak Savunma Tesisi'nin geniş ölçekteki altyapısının ne olduğu ve nasıl bir küresel gözetleme ve istihbarat faaliyeti yürüttüğü konusunda yeterli veri bulunmamaktadır. Bu eksiklik, açık kaynak istihbaratı niteliğinde değerlendirilebilecek kurgusal bir belgesel niteliğinde hazırlanan Pine Gap dizisinin varlığıyla birlikte bu politik ve askeri stratejiye yönelik farklı bir perspektif geliştirilmesine olanak vermektedir.

Kurgusal bir belgesel niteliğinde hazırlanan ve Pine Gap Ortak Savunma Tesisi'nde görev almış üst düzey analist David Rosenberg'in de katkılarıyla oluşturulan bu mini TV dizisi, Pine Gap'in varlığı üzerine daha eleştirel bir bakış açısı geliştirilmesine katkı sunmaktadır.

Bu çalışmanın motivasyonunu, Türkçe literatürde Pine Gap hakkında herhangi bir çalışmanın bulunmaması oluşturmaktadır. Ayrıca küresel düzlemde gözetleme ve istihbarat faaliyetleri yürüten küresel güçlerin meydana getirdiği istihbarat dengelerinin anlaşılmasına yönelik olarak, hibrit bir istihbarat çalışması niteliği taşımaktadır. Bu tez, istihbarat literatürü çerçevesinde ilerleyerek, Pine Gap dizisini

eleştirel söylem analizi perspektifinde ele almayı ve dünya genelinde etkili olan küresel gözetleme ve istihbarat yapısına yönelik eleştirel bir bakış açısı geliştirmeyi hedeflemektedir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında bilgi ve emeğini esirgemeyen tez danışmanım Emekli Tuğgeneral Dr. Özgür Tör'e ve tez komisyonumda yer alan değerli hocalarım Doç. Dr. Cem Oğultürk ile Dr. Atahan Birol Kartal'a teşekkür ederim. Ayrıca uykusuz gecelerimde en büyük destekçim olan Kıbrıs Barış Harekâtı Gazisi babam Ahmet Yetiş'e ve varlığıyla hayatıma anlam katan oğlum Ender Ilgar Öner'e sonsuz şükranlarımı sunarım.

Eylül, 2024 Eda YETİŞ

21. YÜZYILDA KÜRESEL GÖZETLEME AĞI: PİNE GAP DİZİSİNİN İSTİHBARAT EKSENİNDE SÖYLEM ANALİZİ

ÖZET

Dijital teknolojinin hızla gelişmesi ve enformasyon çağının ortaya çıkışı, uluslararası ilişkilerde istihbarat faaliyetlerinin niteliğini köklü bir biçimde dönüştürmektedir. Sosyal İnşaacılık teorisi bağlamında ABD küresel kontrolü sağlamak amacıyla uluslararası normları, kimlikleri ve güvenlik politikalarını yeniden inşaa etme yolunu seçmektedir. 21.yüzyılda ABD'nin hızla gelişen teknolojisi, dijital gözetim ağları ile veriyi kontrol edebişmiş, verilerle küresel politikayı yönetmeyi hedeflemiştir. ABD'nin dijital dünyada kurmaya çalıştığı bu üstünlük, maddi ve sosyal gücünün birleştiği yeni bir gözetleme toplumunu ortaya çıkarmıştır.

ABD'nin Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) gibi yüksek teknoloji ile donatılmış istihbarat kuruluşları, dijital dünyada sayısallaşan verileri kullanarak küresel gözetim faaliyetlerini sürdürmektedir. NSA, küresel gözetim faaliyetlerinde özellikle stratejik bölgelerde gözetleme istasyonları kurarak dünyanın pek çok yerinde aktif istihbarat toplama faaliyetlerini küresel boyutta gerçekleştirmekte ve bu faaliyetlerin en kritik merkezlerinden biri olan Avustralya'nın orta-kuzey kesiminde konuşlanmış Pine Gap İstasyonu uluslararası politik gücün bir bileşeni olarak faaliyet göstermektedir.

1970'ten bu yana ABD ve Avustralya ittifakı çerçevesinde Uzak Doğu'daki Çin, Kuzey Kore, Rusya ve Hindistan gibi önemli devletlere yönelik istihbarat faaliyetleri yürüten Pine Gap, yalnızca bir istihbarat merkezi olmanın da ötesinde ABD, Avustralya ve diğer Anglo-Sakson ülkeler arasındaki istihbarat iş birliğinin yapıldığı en önemli Ortak Savunma Tesisi olarak işlev görmektedir.

Sosyal İnşaacılık bağlamında, bu iş birliği sadece teknik bilgi paylaşımıyla sınırlı olmayıp Anglo-Sakson dünya düzeninin güvenlik ve istihbarat konularında ortak bir kimlik ve anlayış geliştirmesine ve koordine edilmesine yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu kertede Pine Gap, Anglo-Sakson hegemonyasını

pekiştiren bir norm inşası aracı olarak karşımıza çıkmakta ve ülkelerin ortak çıkarlarını, kimlikleri ve güvenlik tehditlerine karşı ortak savunma merkezi olarak Batı bloğunun güç merkezi olarak küresel politikaya yön veren önemli bir merkez olarak hareket etmektedir.

Buradan hareketle Pine Gap dizisi de bu küresel gözetim faaliyetini görsel kültür aracılığıyla dünya kamuoyuna sunmakta olup ABD'nin Uzak Doğu'daki stratejik çıkarlarını nasıl koruduğunu ve küresel gözetleme ağını nasıl yönettiğini ele alan temalarıyla izleyiciye ABD'nin istihbarat aklı hakkında bir bakış açısı kazandırmaktadır. Her ne kadar kurgu diliyle sunulsa da oluşturulan yapım, anlatılan olayların gerçek istihbarat faaliyetleriyle olan ilişkisi, izleyicinin eleştirel bilincini arttırmaya yardımcı olmaktadır.

Bu çalışma, Pine Gap dizisini ABD'nin Uzak Doğu'daki gözetleme ve istihbarat faaliyetlerini sosyal inşaacılık teorisi ve istihbarat literatürü ekseninde inceleyerek, küresel güç mücadelesinde istihbaratın rolünü anlamayı amaçlamaktadır. Sosyal inşaacılık teorisine göre devletler, güvenliklerini ve güçlerini koruma adına sürekli bilgi toplamakta ve küresel gözetleme ağları kurmayı amaç edinmektedirler.

21. yüzyıla gelindiğinde ise devletler kendi çıkarlarını sadece askeri unsurlar üzerinede kurmayıp toplumsal kimliklerin, normların ve çıkar arayışlarının yapılanmasında istihbarat faaliyetlerinin geleceği belirlemede kritik bir öneme sahip olduğunun haritasını çizmektedir. Pine Gap dizisi, bu gözetim aklını analiz etmeye olanak sağlayan bir anlatı sunmakta ve ABD'nin küresel gözetleme stratejilerine yönelik önemli bir kesit oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Pine Gap, İstihbarat, NSA, Gözetleme, ABD İstihbaratı, Sosyal İnşacılık.

GLOBAL SURVEILLANCE NETWORK IN THE 21ST CENTURY: DISCOURSE ANALYSIS OF THE PINE GAP SERIES IN THE INTELLIGENCE AXIS

ABSTRACT

The rapid development of digital technology and the emergence of the information age are radically transforming the nature of intelligence activities in international relations. In the context of Social Constructionism theory, the USA reinforces international norms, identities and security policies by socially constructing them in the social sphere at the point of establishing its global hegemony. In the 21st century, the rapidly developing technology of the USA is building a social and technological hegemony that controls data through digital surveillance networks and influences global politics with this data. This superiority established by the USA in the digital world has created a new surveillance society in which its material and social power combine.

Intelligence agencies equipped with high technology, such as the US National Security Agency (NSA), continue their global surveillance activities using digitized data in the digital world. In its global surveillance activities, NSA carries out active intelligence gathering activities globally in many parts of the world by establishing surveillance stations, especially in strategic regions, and the Pine Gap Station, located in the north-central part of Australia, one of the most critical centers of these activities, operates as a component of international political power.

Pine Gap, which has been carrying out intelligence activities for important states in the Far East such as China, North Korea, Russia and India within the framework of the USA and Australia alliance since 1970, is more than just an intelligence center, it is also an intelligence center between the USA, Australia and other Anglo-Saxon countries. It functions as the most important Joint Defense Facility where cooperation takes place.

In the context of Social Constructionism, this cooperation is not limited to sharing technical information, but also engages in activities aimed at developing and

coordinating a common identity and understanding of the Anglo-Saxon world order on security and intelligence issues. In this sense, Pine Gap appears as a norm-building tool that reinforces the Anglo-Saxon hegemony and acts as an important center that directs global politics as the center of power of the Western bloc, as the center of common defense of the countries against common interests, identities and security threats.

Based on this, the Pine Gap series presents this global surveillance activity to the world public through visual culture, and its themes, which cover how the USA protects its strategic interests in the Far East and manages its global surveillance network, give the audience a perspective on the intelligence mind of the USA. Although it is presented in a fictional language, the relationship between the events depicted in the production and real intelligence activities helps to increase the critical awareness of the audience.

This study aims to understand the role of intelligence in the global power struggle by examining the Pine Gap series and US surveillance and intelligence activities in the Far East in the context of social constructionism theory and intelligence literature. According to the theory of social constructionism, states constantly collect information and aim to establish global surveillance networks to protect their security and power.

In the 21st century, states do not base their interests solely on military elements, but also draw a map that intelligence activities have a critical importance in determining the future in the structuring of social identities, norms and pursuit of interests. The Pine Gap series offers a narrative that allows analyzing this surveillance mind and constitutes an important cross-section of the US's global surveillance strategies.

Keywords: Pine Gap, Intelligence, NSA, Surveillance, US Intelligence, Social Constructionism

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ

ÇİZELGELER LİSTESİ

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

ADF-C : Colorado'daki Havacılık Veri Tesisi (Aerospace Data Facility - Colorado)

AFISRA : Hava Kuvvetleri İstihbarat, Gözetim ve Keşif Ofisi (Air Force Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance Agency)

ASD : Avustralya Sinyal Müdürlüğü

CBS : Coğrafi Bilgi Sistemleri (Geographic Information Systems)

CGI : Sahil Güvenlik İstihbaratı (Coast Guard Intelligence)

CIA : Amerikan Merkezî İstihbarat Teşkilatı

COMINT : İletişim İstihbaratı

DEA/ONSI : Uyuşturucuyla Mücadele Dairesi/Ulusal Güvenlik İstihbaratı Ofisi (Drug Enforcement Administration/Office of National Security Intelligence)

DHS : İç Güvenlik Bakanlığı (Department of Homeland Security)

DIA : Savunma İstihbaratı Teşkilatı (Defense Intelligence Agency)

DNI : Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (Director of National Intelligence)

ECHELON : Küresel sinyal istihbarat toplama ağı

ELINT : Elektronik İstihbarat

ESA : Eleştirel Söylem Analizi (Critical Discourse Analysis)

FBI : Federal Araştırma Bürosu (Federal Bureau of Investigation)

FISINT : Yabancı Alet İstihbaratı

GCHQ : Birleşik Krallık Hükümet İletişim Merkezi (Government Communications Headquarters)

GEOINT : Coğrafi İstihbarat (Geospatial Intelligence)

HUMINT : İnsan İstihbaratı

IMINT : Görüntü İstihbaratı

INR : İstihbarat ve Araştırma Bürosu (Bureau of Intelligence and Research)

INSCOM : Askeri İstihbarat ve Güvenlik Komutanlığı (U.S. Army Intelligence and Security Command)

IRINT : Kızılötesi Işın İstihbaratı

ITU : Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (International Telecommunication Union)

İKK : İstihbarata Karşı Koyma

LASINT : Lazer İstihbaratı

MCIA : Deniz Piyade Teşkilatı İstihbarat Kuvveti (Marine Corps Intelligence Activity)

MİT : Millî İstihbarat Teşkilatı

NATO : Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü

NCPC : Ulusal Silahsızlanma Merkezi (National Counterproliferation Center)

NCS : Ulusal Gizli Servis Direktörlüğü (National Clandestine Service)

NGA : Ulusal Coğrafi İstihbarat Teşkilatı (National Geospatial-Intelligence Agency)

NLP : Doğal Dil İşleme (Natural Language Processing)

NRO : Ulusal Keşif Ofisi (National Reconnaissance Office)

NSA : Ulusal Güvenlik Ajansı

NSA/CSS : Ulusal Güvenlik Ajansı/Merkezi Güvenlik Servisi (National Security Agency/Central Security Service)

NSAC : NSA Colorado (Buckley Uzay Kuvvetleri Üssü'nde bulunan NSA Colorado tesisi)

ODNI : Ulusal İstihbarat Direktörlüğü Ofisi (Office of the Director of National Intelligence)

OIA : İstihbarat ve Analiz Ofisi (Office of Intelligence and Analysis)

OICI : İstihbarat ve İstihbarata Karşı Koyma Ofisi (Office of Intelligence and Counterintelligence)

ONI : Deniz Kuvvetleri İstihbarat Ofisi (Office of Naval Intelligence)

OpELINT : Operasyonel Elektronik İstihbaratı

OSINT : Açık Kaynak İstihbaratı

OSO : SIGINT Operasyonları Ofisi (Office of SIGINT Operations)

PRISM : ABD hükümetinin gizli veri toplama programı

R &A : Araştırma ve Analiz (Research and Analysis)

RADINT : Radar İstihbaratı

RAF : Kraliyet Hava Kuvvetlerine

SIGINT : Sinyal İstihbaratı

SOCMINT : Sosyal Medya İstihbaratı

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TDK : Türk Dil Kurumu

TechELINT : Teknik Elektronik İstihbarat

TECHINT : Teknik İstihbarat

UKUSA : UKUSA Sinyal İstihbarat Anlaşması

I. GİRİŞ

İstihbarat, ulusal güvenlik ve uluslararası ilişkilerde kritik rol oynayan bir alandır. Tarih boyunca, devletler ve diğer aktörler, stratejik avantaj elde etmek ve güvenliklerini sağlamak amacıyla istihbarat toplama ve analiz etme yöntemlerine başvurmuşlardır. İstihbaratın tarihsel gelişimi, teknolojik ilerlemeler ve değişen uluslararası dinamiklerle birlikte evrilmiştir. Bu bağlamda, istihbaratın sadece askeri ve siyasi alanlarda değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal alanlarda da önemli bir araç haline geldiği görülmektedir.

Günümüzde, istihbarat faaliyetleri sadece devletler arasında değil, aynı zamanda devlet dışı aktörler ve uluslararası örgütler arasında da yaygın olarak kullanılmaktadır. İstihbaratın küresel ölçekteki önemi, bilgiye erişimin ve teknolojinin hızla gelişmesiyle daha da artmıştır. Bu durum, istihbaratın uluslararası ilişkilerdeki rolünü ve etkisini daha karmaşık ve çok boyutlu hale getirmiştir. Özellikle ABD gibi büyük güçlerin küresel gözetleme faaliyetleri, uluslararası politikada önemli tartışmalara yol açmaktadır.

Çalışmanın amacı, istihbaratın tarihsel ve teorik temellerini ortaya koymak ve ABD'nin küresel gözetleme stratejilerini eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmektir. Bu kapsamda çalışma dört bölümden meydana gelmiştir.

Çalışmanın birinci bölümü "giriş" bölümü olup bu bölümde araştırmanın amacı, önemi, literatür taraması, araştırma soruları, kullanılan yöntem ve tezin bölümleri ile konu başlıklarını kapsayan genel bilgiler sunulmuştur. İkinci bölümde ise istihbaratın tanımı, istihbarat toplama yöntem ve teknikleri, istihbaratın tarihsel gelişimi, ABD istihbaratının dönüşümü ve teşkilat yapılanması ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Bu bağlamda, tezin "sosyal inşaacılık" ekseninde uluslararası ilişkiler teorisi ile ilişkilendirilmesi planlanmıştır. Ayrıca uluslararası politikada istihbarat ve Soyal inşaacılık teorisi arasındaki ilişki kuramsal çerçevede ele alınmıştır. Araştırmanın kavramsal çerçevesinde ise eleştirel söylem analizi, tarihsel gelişimi ve uygulama alanları incelenerek ikinci bölüm tamamlanmıştır.

Üçüncü bölümde, "ABD'nin Küresel Gözetleme Analizi" başlığı altında, küresel gözetleme ağı nedir, yöntem ve teknikleri nelerdir sorularına yanıt aranarak, ABD'nin küresel gözetleme stratejisi neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Son bölümde ise Pine Gap ile ilgili temel bilgiler sunularak, tezin ana konusu olan "Pine Gap" dizisinin eleştirel söylem analizi yapılmıştır. Bir sezon ve altı bölümden oluşan dizinin her bölümü detaylıca incelenmiş ve gerçekleştirilen eleştirel söylem analizi ile araştırma sorularına yanıt bulmak amaçlanmıştır.

A. Araştırmanın Konusu

Küresel ölçekte ABD'nin istihbarat faaliyetlerini yürüten Pine Gap Ortak Savunma Tesisi'nin çalışma faaliyetlerinin kurgusal bir dizi formatına dönüştürülmesi, ABD'nin küresel gözetleme faaliyetlerini nasıl yürüttüğünü gösteren önemli bir veri kaynağı olarak değerlendirilebilmektedir. Bu çalışma, Pine Gap dizisini istihbarat literatürü ekseninde ve eleştirel söylem çerçevesinde analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Çalışma, ABD'nin NSA (Ulusal Güvenlik Ajansı) aracılığıyla küresel ölçekte nasıl bir gözetleme politikası ve yöntemi benimsediğini göstermeye çalışarak, henüz yeterince çalışma bulunmayan Türkçe istihbarat literatürüne Pine Gap hakkında veri sağlamayı hedeflemektedir. Pine Gap dizisi, her ne kadar kurgusal bir sinema eseri olarak sunulsa da bir belgesel formatında olması ve yapımında Pine Gap Üssü'nde 18 yıl görev almış David Rosenberg'in danışman olarak yer alması, dizinin gerçek dünya ile olan ilişkisini daha somut bir zemine yerleştirmiştir. Ayrıca dizideki verilerin Pine Gap hakkında yazılan kitaplar, makaleler ve haberlerle güçlü bir paralellik göstermesi, bu diziyi önemli bir konuma taşımaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Rusya'nın mücadeleleri Soğuk Savaş Dönemi'ni başlatmıştır. Soğuk Savaş süresince, ABD ve SSCB'nin liderliğindeki Doğu ve Batı blokları, askeri ve psikolojik alanlarda yoğun bir rekabet içerisine girmiş, bu dönemde ülkelerin askeri, teknolojik ve politik gelişimleri yeni bir boyut kazanmıştır.

Ülkeler, bu süreçte kendi güçlerini artırmayı amaçlamış, ekonomik ve askeri mücadelenin yanı sıra ABD ve Sovyet Rusya'nın psikolojik ve teknolojik rekabeti de büyük bir öneme sahip olmuştur. Bu nedenle devletlerin birbirlerini izlemeleri ve

istihbarat ağları aracılığıyla karşı hamleler geliştirmeleri bu mücadelenin önemli bir parçasını oluşturmuştur. Özellikle teknolojik ilerlemelerle birlikte istihbarat faaliyetleri teknik anlamda güçlenmiş ve ülkeler, birbirlerini gözetleyerek karşı askeri ve güvenlik stratejileri geliştirme yoluna gitmişlerdir.

Gözetleme faaliyetlerinin etkin ve sürekli kılınması amacıyla gözetleme merkezleri oluşturulmuş ve sistematik bir gözetleme politikası izlenmiştir. Teknolojik gelişmeler sonucunda uydu sistemlerinin geliştirilmesi ve küresel dijitalleşme ile gözetleme ve istihbarat faaliyetleri yeni bir döneme girmiş, dijitalleşmenin yarattığı sayısallaşma ile gözetlemenin mekânsal sınırları ortadan kalkmıştır.

Bireylerden başlayarak devlet kurumlarına kadar dijital alanlarda gözetim ve takip bu sayede, mümkün hale gelmiştir. Ancak dijitalleşme zaman ve mekân kısıtlamalarını ortadan kaldırırken, beraberinde birçok sorunu da getirmiştir. Örneğin günümüzde devletlerin ve ulus ötesi şirketlerin birçok faaliyetini ağ bağlantıları ile yürütmesi nedeniyle sağlanan faydalara rağmen kişisel güvenlik ve ulusal güvenlik unsurlarını tehdit eden riskler ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra kaynağı belirsiz siber espiyonaj faaliyetleri üzerinden yürütülen algı operasyonları ve manipülatif girişimler küresel siyaseti yönlendirmektedir.

Modern devletlerin yürüttükleri nüfus, güvenlik ve ticaret politikaları ekseninde toplumsal bir gözetleme sistemine geçmeleri ve bu süreçte elde ettikleri verilerin istihbarat faaliyetlerini destekleyecek şekilde dönüşüm geçirmesi, tarihsel istihbaratın önemini artırmıştır. Bu bağlamda, istihbaratın tarihsel gelişimi, bilim ve teknolojinin ilerlemesi ile paralel bir değişim göstermiş ve dijital teknolojilerin varlığı ile yeni bir istihbarat anlayışı doğmuştur.

Özellikle bilim ve teknoloji açısından ilerleme kaydeden ülkeler, istihbarat sistemlerini dijital ve uydu temelli alanlara taşımış ve istihbarat faaliyetlerini zaman ve mekân kısıtlamalarından kurtararak küresel bir gözetleme ağı oluşturmuşlardır. Ancak bu sistemlerin nasıl çalıştığı büyük ölçüde gizli tutulmakta, amaçları ve faaliyetleri yeterince bilinmemektedir. Yine de bu sistemlerde görev almış bazı kişilerin dünya kamuoyuna ifşa ettikleri bilgiler aracılığıyla küresel barışı tehdit eden ve uluslararası eşitsizlikleri yeniden üreten bu yapıların faaliyetleri açığa çıkmaktadır.

Özellikle içinde bulunduğumuz çağda, teknolojik gelişmeler nedeniyle istihbarat ve gözetleme paradigması büyük bir değişim geçirmiş; uzay ve yer üstü uyduları ile dijital mecraların varlığı, birbirleriyle entegre şekilde istihbarat faaliyetleri yürütülmesini mümkün kılmıştır. Bu sayede, küresel boyutta tek merkezden istihbarat toplamak olanaklı hale gelmiştir.

B. Araştırmanın Önemi

Küresel politikaya yön veren Amerika Birleşik Devletleri (ABD), ekonomik ve askeri gücünü inşa ettiği ittifaklar ve kurduğu istihbarat merkezleri aracılığıyla pekiştirmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD ve Birleşik Krallık tarafından temeli atılan ve Beş Göz ittifakı olarak bilinen iş birliği, ABD, Birleşik Krallık, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda arasında yürütülen teknik istihbarat faaliyetlerinin günümüze kadar devam etmesine olanak sağlamıştır. Bu ittifak, Anglosakson dünyasının istihbarat iş birliği mekanizması olarak küresel politikaya yön vermektedir.

ABD ve Avustralya'nın iş birliğiyle kurulan ve yönetilen Pine Gap Ortak Savunma Tesisi, bu iş birliğinin en önemli merkezlerinden birini oluşturmaktadır. Bu tesis, uluslararası küresel mücadelede Anglosakson hegemonyasının sürdürülmesinde kritik bir görev üstlenmektedir. Bu bağlamda, ABD Ulusal Güvenlik Ajansı'na (NSA) bağlı olarak faaliyet gösteren Pine Gap Ortak Savunma Tesisi'nin varlığına eleştirel bir bakış açısı sunan bu çalışma, Türkçe istihbarat araştırmalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın motivasyonunu oluşturan Pine Gap TV dizisinin eleştirel söylem analizi çerçevesinde incelenmesi, ABD'nin küresel ölçekte yürüttüğü gözetleme faaliyetlerini daha belirgin bir şekilde anlamayı mümkün kılmaktadır. Pine Gap hakkında birçok yabancı akademik çalışma ve belgesel bulunmasına karşın, Türkçe literatürde yeterli veri bulunmaması, bu çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmuştur.

Özellikle Antonio Negri ve Michael Hardt'ın "İmparatorluk" (2015) adlı eserinde dünya düzenini anlattıkları perspektif, Pine Gap'in işlevini küresel yönetim akılsallığının bir kesiti olarak değerlendirmeyi olanaklı kılmaktadır. Bu açıdan, istihbarat literatürü ve söylem çalışmaları literatürü ekseninde yapılandırılması

planlanan bu tez çalışması, dünya ölçeğinde hegemonik güçlerin küresel istihbarat faaliyetlerini nasıl yürüttüğünü göstermeyi hedeflemektedir.

Bu çalışmanın önemi, küresel istihbarat faaliyetlerinin ve bu faaliyetlerin uluslararası politikadaki etkilerinin derinlemesine incelenmesinde yatmaktadır. Özellikle Pine Gap Ortak Savunma Tesisi'nin işlevi ve ABD'nin küresel gözetleme stratejileri, Anglosakson hegemonyasının sürdürülmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın Türkçe literatüre katkı sağlaması ve Pine Gap dizisi üzerinden yapılan eleştirel söylem analizi ile istihbaratın popüler kültürdeki yansımalarının anlaşılması hem akademik hem de pratik açıdan değerli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca bu çalışma, istihbarat ve uluslararası ilişkiler alanında yeni perspektifler kazandırarak, gelecekteki araştırmalara da ışık tutmayı hedeflemektedir.

C. Literatür Taraması

Çalışmanın konusunu oluşturan "Pine Gap Ortak Savunma Tesisi"nin varlığı, uluslararası ilişkiler ve istihbarat çalışmaları literatürü çerçevesinde ele alınabilmektedir. Küresel uluslararası ittifaklar ile gözetleme ve istihbarat merkezlerine odaklanan bu çalışma, Pine Gap dizisini istihbarat literatürü bağlamında eleştirel bir düzlemde analiz etmektedir. Çağdaş dünyada istihbarat ve gözetleme faaliyetleri, teknolojik imkanlar sayesinde küresel bir boyuta ulaşmıştır. Bu bağlamda, gözetlenen ve gözleyen arasındaki ilişki sınırları, her an ve her yerde ortaya çıkabilen bir yapıya dönüşmüştür. Soğuk Savaş döneminde uluslararası ilişkilerin boyutunu belirleyen sınırların korunması yaklaşımının ötesine geçilmiş; uzay uyduları ve dijital alanlar, korumacı coğrafya yaklaşımının terk edilmesine yol açmıştır. Bu çerçevede, teknolojik gelişmeler sonucunda mekânın gözetleme ve istihbarat merkezleri aracılığıyla aşılması, istihbarat alanına küresel bir perspektiften bakılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle çalışma, alanda bilinen istihbarat literatürü yaklaşımını ileri bir seviyeye taşıyarak "Pine Gap Ortak Savunma Tesisi"ni geniş bir dünya düzeni perspektifi içerisinde değerlendirmeye çalışmaktadır.

Tezin yazılması noktasında herhangi bir kurumdan finansal destek alınmamıştır.

D. Araştırmanın Soruları

İstihbarat literatürü çerçevesinde, Pine Gap dizisini eleştirel söylem analizi perspektifinde ele almayı ve dünya genelinde etkili olan küresel gözetleme ve istihbarat yapısına yönelik eleştirel bir bakış açısı geliştirmeyi hedefleyen bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Küresel düzlemde istihbarat ve gözetleme faaliyetleri yürüten Pine Gap Ortak Savunma Tesisi'nin varlığı uluslararası politikayı nasıl etkilemektedir?
2. Pine Gap Ortak Savunma Tesisi'nin varlığı uluslararası ittifaklara ne tür katkılar yapmaktadır?
3. İstihbarat ve güvenlik dizisi olarak Pine Gap medya yapımı dizi küresel istihbarat aklını anlama noktasında önemli bir veri sunabilir mi?
4. Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı birimi olarak faaliyet gösteren Pine Gap merkezinin bölgesel işlevi nedir?
5. Günümüzde yeni dünya düzeni olarak tarif edilen yapıda istihbarat merkezleri nasıl bir rol üstlenmişlerdir?
6. Pine Gap dizisinin ABD ve Avusturalya arasındaki istihbarat ağının küresel ölçekteki metaforik söylemleri nelerdir?

E. Hipotezler

Bu çalışmada, Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) tarafından yönetilen ve ortak savunma tesislerinden biri olarak faaliyet gösteren "Pine Gap Ortak Savunma Tesisi", 21. yüzyılın en önemli istihbarat merkezlerinden biri olarak ele alınmıştır. Tesis, küresel istihbarat politikasının anlaşılmasında kritik bir rol oynamakta ve Ortadoğu, Çin, Rusya, Kore ve Hindistan gibi hedef ülkelere yönelik geniş kapsamlı gözetleme ve dinleme faaliyetleri yürütmektedir. Bu çalışmanın ana hipotezi Pine Gap'in küresel gözetleme ve dinleme faaliyetleri aracılığıyla ABD dünya siyasetine yön vermektedir.

Çalışmanın diğer hipotezleri ise şu şekildedir:

1. Teknolojik gelişmeler neticesinde ABD ve Avustralya arasındaki ittifak sonucu Pine Gap Ortak Savunma Tesisi vasıtasıyla küresel ölçekte iş birliği gerçekleştirilmiş ve bu işbirliği küresel politikaya yön vermede aracı olmuştur.
2. Pine Gap Ortak Savunma Tesisi, küresel eşitsizliklerin sürdürülmesinde önemli bir askeri üst olarak varlığını sürdürmekte, Uzakdoğu coğrafyasından Orta Doğu'ya değin küresel gözetleme faaliyetleri ile istihbarat verileri elde etmeyi amaçlamaktadır.

F. Araştırmada Kullanılan Yöntem

Bu tez çalışması, nitel analiz ve eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak Anglosakson dünyanın Beş Göz ittifakının bir bileşeni olarak Pine Gap Ortak Savunma Tesisi'nin varlığını istihbarat literatürü bağlamında ele almaktadır. Çalışma, tesisin işleyiş yapısını anlamak amacıyla Pine Gap sinema dizisini güvenlik ve istihbarat literatürü ekseninde eleştirel söylem analizi ile inceleyerek, tesisin küresel gözetleme ve istihbarat gücünü göstermeyi amaçlamaktadır.

Nitel araştırmalar, bireylerin içsel dünyalarını ve toplumsal yapının temel unsurlarını keşfetmelerine olanak sağlayan önemli bir yöntemdir. Bu araştırma türü, ele alınan vakaların derinlemesine incelenmesini mümkün kılarak, birey, grup ve toplumsal bağlamda farklı disiplinlerin bakış açılarıyla zenginleşmesini sağlamaktadır. Nitel araştırmalar, bireylerin olaylara atfettiği anlamlar ve yorumlarla farklı söylem ve analiz dilleri oluşturabilmektedir (Baltacı, 2019: 370).

Bireyin öz düşüncesinden beslenen vakalar, nitel araştırma Baltacı yönteminin özünü oluşturmuş ve bilimsel düşünceyi özgün yorumlarla harmanlayarak, araştırmacılara geniş bir yorumlama özgürlüğü sunmuştur. Bu bağlamda, çalışmada kullanılan nitel analiz yöntemi, Pine Gap Ortak Savunma Tesisi'nin küresel gözetleme ve istihbarat faaliyetlerindeki rolünü daha derinlemesine anlamaya ve analiz etmeye olanak sağlamaktadır.

G. Tezin Sınırlılıkları

Bu tez çalışması;

1. Pine Gap dizisinin eleştirel söylemsel analizi ile sınırlıdır.

2. Bu tezdeki literatür taraması Türkçe ve İngilizce dilleriyle sınırlandırılmıştır.
3. Araştırma “Pine Gap’’ dizisinin yönetmenleri olan Greg Haddrick ve Felicity Packard’ la temasa geçilmemesi nedeniyle araştırma pıne gap dizisi analizi ile sınırlı tutulmuştur.
4. Bu çalışma ABD istihbaratına dair biligilerinde ABD’nin paylaştığı açık kaynak verilerinin kullanımı ile sınırlıdır.

II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE METODOLOJİ

A. Sosyal İnşacılık (Konstrüktivizm) Kavramı

Devletlerarası ilişkiler, tarihin her döneminde değişiklikler göstermiş ve bu değişiklikler, çeşitli güvenlik politikalarının benimsenmesini zorunlu kılmıştır. Özellikle yakın dönemde, Realizm, İdealizm, Neorealizm, Neoidealizm ve Kopenhag Okulu gibi teoriler uluslararası ilişkiler alanında öne çıkmış ve bu ilişkileri yorumlamaya çalışmıştır. Ancak uluslararası ilişkilerdeki yapısal dönüşümler, geleneksel teorilerin yetersiz kalmasına yol açmış ve yeni teorilerin geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda Sosyal İnşacılık teorisi, uluslararası ilişkilerde önemli bir konuma yükselmiştir. Sosyal inşacılık, özellikle soğuk savaş sonrası dönemde, uluslararası ilişkilerin dinamiklerini anlama konusunda alternatif bir bakış açısı sunarak, geleneksel teorilerin ötesine geçmeyi amaçlamaktadır (İnal, 2021: 23). Bu teori, uluslararası aktörlerin davranışlarını ve etkileşimlerini yalnızca maddi çıkarlarla değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve normatif unsurlarla da açıklamaktadır.

Sosyal inşacılık yaklaşımı, uluslararası ilişkilerin yalnızca maddi değil, aynı zamanda sosyal olarak inşa edilen olgulara dayandığını savunan bir teoridir. Bu teoriye göre kimlik, norm ve söylemler gibi sosyo-kültürel ve normatif unsurlar uluslararası ilişkileri belirleyen ana faktörler arasında yer almaktadır. Sosyal inşacılar, uluslararası ilişkilerde maddi unsurların yanı sıra aktörlerin kimlikleri, kültürel değerleri ve normlarının da belirleyici olduğunu öne sürmektedir (Küçük, 2019: 361). Böylece, uluslararası sistemdeki aktörler sadece maddi çıkarlarını gözetmekle kalmamakta, aynı zamanda bu normatif yapılar doğrultusunda da hareket etmektedirler. Bu perspektiften bakıldığında, dünya siyasetini şekillendiren temel faktörler arasında aktörlerin kimlikleri de önemli bir yer tutmaktadır (Reus-Smit, 2017: 285). Ayrıca sosyal inşacılık, toplumsal etkileşimlerin ve tarihsel bağlamların nasıl uluslararası ilişkileri şekillendirdiğini anlamak için önem arz eden bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda, tarihsel olayların ve kültürel mirasın uluslararası

politikaları nasıl etkilediği, sosyal inşacılık yaklaşımının analiz ettiği önemli konular arasında bulunmaktadır.

Yorumsamacı bir yaklaşım olarak bilinen sosyal inşacılık, nesnel bilginin insanların yorumlarından bağımsız olmadığını ileri sürmektedir. Sosyal bilimlerde, doğa bilimlerinde olduğu gibi tek bir mutlak gerçekliğin var olmadığı savunulmaktadır. Bu nedenle sosyal inşacılık uluslararası ilişkiler teorileri arasında bir köprü ya da orta yol olarak değerlendirilmiştir (Viotti and Kauppi, 2016: 278). Nicholas Onuf, sosyal inşacılığı bir yanda verilerle gerçekliği açıklamaya çalışan teorilerle, diğer yanda dil ve söylem dışında hiçbir gerçekliği kabul etmeyen yaklaşımlar arasında bir denge unsuru olarak görmüştür (Onuf, 1989: 35). Böylelikle, sosyal inşacılık hem pozitivist/rasyonalist teorilerin hem de post-modern eleştirilerin bazı varsayımlarını kabul ederek karma bir yaklaşım sunmaktadır (Viotti and Kauppi, 2016: 278). Ayrıca sosyal inşacılık, devletlerin ve diğer uluslararası aktörlerin yalnızca maddi çıkarlarla değil, aynı zamanda ideolojik ve normatif etkenlerle de şekillendiğini savunarak, uluslararası ilişkilerin daha bütünsel bir anlayışla ele alınmasına katkıda bulunmaktadır.

Sosyal inşacılık teorisi, uluslararası ilişkilerde değişmez ve sorgulanamaz olarak kabul edilen egemenlik, anarşi, güvenlik ve çıkarlar gibi kavramları sosyal olarak inşa edilmiş olgular olarak ele almaktadır. Bu kavramların nasıl gerçeklik kazandığı, onların sosyal inşa süreçlerinde gizlidir (Fierke, 2013: 194). Ayrıca sosyal inşacılar uluslararası ilişkilerin normatif yapısına vurgu yaparak, normların, kimliklerin, söylemlerin ve kuralların bu ilişkiler üzerindeki belirleyici etkisini öne çıkarmaktadırlar. Bununla birlikte sosyal inşacılık tek bir uluslararası ilişkiler gerçekliği olmadığını; aksine, tarihsel ve sosyolojik olarak değişen ve dinamik bir uluslararası sistemin var olduğunu savunmaktadır (Küçük, 2019: 362). Bu çerçevede, sosyal inşacılık, devletlerin ve diğer uluslararası aktörlerin davranışlarını daha derinlemesine anlama fırsatı sunarak, uluslararası ilişkilerdeki karmaşıklığı daha iyi kavramaya yardımcı olmaktadır.

B. Sosyal İnşacılık Teorisinin Gelişimi

Sosyal inşacılık teorisinin uluslararası ilişkiler disiplinine katkıları, teoriye dair tartışmaların belirli aşamalarla şekillenmesiyle daha iyi anlaşılmaktadır. Bu teori, uluslararası sistemi anlamlandırma ve devletler arasındaki ilişkileri açıklama

amacıyla ortaya çıkmış, ancak gelişimi süresince çeşitli eleştirilerle karşı karşıya kalmıştır. Sosyal inşacılık teorisinin temel aldığı ilkeler ve bu ilkeler doğrultusunda uluslararası ilişkilerde kimlik, norm ve kültür gibi sosyal unsurların rolü, uluslararası sistemin daha geniş bir perspektifle anlaşılmasına olanak sağlamıştır (Navon, 2001: 612).

Uluslararası ilişkiler literatüründe sosyal inşacılığa gelene dek, birden fazla tartışma meydana gelmiş ve bu tartışmalar "Büyük Tartışmalar" olarak adlandırılmıştır. İlk büyük tartışma, 1940'lı yıllarda uluslararası barışın sağlanması amacıyla idealizm ve realizm arasında yaşanmıştır. Bu tartışma sonucunda, uluslararası politikayı güç mücadelesi olarak gören realizm, idealizmin önüne geçerek baskın bir teori haline gelmiştir. Realizmin bu zaferi, devletlerin egemenliği ve uluslararası ilişkilerin anarşik doğasının anlaşılması açısından önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur (İnal, 2021: 24).

İkinci büyük tartışma ise 1950 ve 1960'lı yıllarda davranışsalcılar ile geleneksel realizm arasında gerçekleşmiştir. Bu tartışma, uluslararası ilişkiler teorilerinin bilimsel temele dayandırılması sorunsalına odaklanmıştır (Şatana, 2015: 19). Sonuç olarak, yeniden inşa yaklaşımı bilimsel deneye yenik düşerek, pozitivizm uluslararası ilişkiler disiplininin egemen akımı olmuştur. Bu dönemde, davranışsalcılık, nesnel ve ölçülebilir verilere dayalı bir anlayış geliştirmiş ve teorik çerçevelerin bilimsel temellerle desteklenmesini sağlamıştır. Böylece, uluslararası ilişkilerde bilimsel bir yaklaşımın benimsenmesi, teorilerin gelişimine zemin hazırlamıştır (Büyükdeniz, 2020: 318).

Özellikle 1980'li yıllarda pozitivizm ve post-pozitivizm arasındaki "üçüncü büyük tartışma" ile sosyal inşacılık kendine daha geniş bir alan bulmuştur (Kaya, 2008: 87). Bu süreç, teorinin uluslararası ilişkiler disiplininde önemli bir konum elde etmesine katkıda bulunmuştur.

Sosyal inşacılığın ortaya çıkışı, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte uluslararası sistemin yeni dinamiklerinin anlaşılmasını gerektiren bir döneme denk gelmiştir (Karacasulu, 2012: 109). Bu yeni sistem, daha fazla çeşitlilik, çok merkezlilik ve anarşi içermekteydi; dolayısıyla sosyal inşacılık, devletler arası ilişkilerin sadece askeri güçle değil, aynı zamanda sosyo-kültürel unsurlarla da açıklanması gerektiğini vurgulamıştır. Nicholas Onuf'un

“World of Our Making” (1989) adlı eseri, sosyal inşacılığın uluslararası ilişkiler teorisi olarak ilk sunulduğu eser olarak kabul edilmektedir (Ateş, 2008: 215). Onuf’un ardından Alexander Wendt de bu teoriyi daha da geliştirmiştir (Bakan ve Şahin, 2018: 145).

Onuf’tan önce, inşacı teorisyenler, Anthony Giddens’in etkisiyle yapılandırmacılık yaklaşımını benimsemekteydi. Bu bağlamda, inşacılar uluslararası ilişkilerde kimliklerin, çıkarların ve normların nasıl inşa edildiğini ele almaktadırlar. Onlara göre kimlikler, uluslararası sistemdeki aktörlerin çıkarlarını belirlemekte ve bu çıkarlar, normlar ve değerler aracılığıyla şekillenmektedir (cc: 318). Rasyonalist teoriler olarak adlandırılan realizm ve liberalizm gibi yaklaşımlar, uluslararası sistemi sabit ve verili bir yapı olarak ele alırken, inşacılar bu anlayışa karşı çıkarak uluslararası sistemin ve aktörlerin davranışlarının bir toplumsal inşa sürecinin sonucunda ortaya çıktığını vurgulamaktadırlar. Bu yaklaşım, uluslararası ilişkiler alanındaki aktörlerin dinamik ve değişken doğasını, sosyal süreçlerin ve etkileşimlerin sonucunda şekillendiği bir perspektiften değerlendirmektedir (Kiraz, 2014: 211).

Teori, devletlerin çıkar ve eylemlerinin kimlikleri üzerinden şekillendiğini savunarak, ilişkileri sosyolojik bir perspektiften ele almaktadır. Neorealizm ve neoliberalizmin eksik kaldığı noktaları tamamlamayı hedefleyen sosyal inşacılar, dünya siyasetini yalnızca maddi unsurlarla değil, aynı zamanda normatif ve kültürel unsurlarla da anlamlandırmayı amaçlamışlardır. Bu doğrultuda sosyal inşacılık, uluslararası ilişkilerdeki süreçlerin sabit olmadığını ve sürekli bir etkileşimle değiştiğini öne sürmektedir (Baylis, 2008: 79).

Sosyal inşacılık, insanların sosyal varlıklar olduğu ve bu varlıkların dünyayı belirli düşünceler çerçevesinde inşa ettiği varsayımına dayanmaktadır. Zehfuss’e göre sosyal dünya "verili" bir dünya değil, insanların ortak düşünceleriyle oluşturulmuş bir dünyadır (Zehfuss, 2002: 4). Bu teori, uluslararası ilişkileri sabit bir olgu olarak görmek yerine, dinamik bir süreç olarak değerlendirmektedir. Pozitivist ve materyalist yaklaşımların aksine, sosyal inşacılar uluslararası ilişkileri sosyal yapılar üzerinden açıklamaktadır (Adler, 2005: 95).

Teorinin ana odak noktalarından biri de devletlerin kimlik ve çıkarlarının nasıl oluştuğudur. Sosyal inşacılar, kimliklerin kültürel, ideolojik ve sistemsel faktörler

tarafından şekillendiğini, bu faktörlerin de karar alma süreçlerinde belirleyici rol oynadığını savunmaktadır. Normların da bu süreçte kritik bir öneme sahip olduğu belirtilmiştir. Kimi teorisyenler, norm kavramını kural ve ilke kavramlarıyla eşdeğer olarak kullanmaktadır (İnal, 2021: 25). Sosyal inşacılık, uluslararası sistemdeki aktörlerin çıkarlarını tanımlama sürecinde normların etkili olduğunu vurgulamaktadır (Arı ve Kıran, 2011: 51).

Sosyal inşacılık, bireylerin ve devletlerin kendilerini nasıl konumlandırdıklarını, kimliklerinin nasıl inşa edildiğini ve bu süreçlerin uluslararası ilişkilerde nasıl bir rol oynadığını araştırmaktadır. Bu teori, devletlerin ve diğer aktörlerin uluslararası sistemdeki yerlerini anlamlandırırken, kimlik ve normların gücüne dikkat çekmektedir (Frederking, 2003: 364). Kopenhag Okulu, bu bağlamda sosyal inşacılıktan yararlanarak güvenlik teorilerine katkı sağlamıştır. Barry Buzan ve Ole Waever gibi isimler de sosyal inşacı teorinin temel ilkelerinden yararlanarak uluslararası ilişkilerde kimliğin önemini vurgulamışlardır (Arı ve Kıran, 2011: 51).

C. Sosyal İnşacı Yaklaşımın Ana İlkeleri

Sosyal inşacı yaklaşımın temel ilkeleri, uluslararası ilişkiler teorisinde dikkat çeken unsurlar arasında yer almaktadır. Ancak bu yaklaşımı benimseyen tüm düşünürlerin üzerinde uzlaştığı kesin bir çerçeve çizmek oldukça zordur. Zira sosyal inşacılığın geniş yelpazesi içinde birbirine karşıt epistemolojik görüşler savunulmaktadır. Bu bağlamda sosyal inşacılık, hem pozitivist-modernist hem de post-pozitivist ve postmodernist teorilere yaklaşan çeşitli unsurlar içermektedir (Bayar, 2021: 26).

Sosyal inşacı anlayışın felsefi kökenleri çeşitli filozofların ve araştırmacıların eserlerinde izlenebilmektedir. İnşacılık eklektik bir yapıya sahip olduğundan dolayı farklı kuramsal yaklaşımlardan esinlenmiştir. Bu nedenle inşacılığın temelinde yer alan varsayımlar, onu diğer teorilerden ayıran belirli özellikler taşımaktadır. Bu özellikleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Bayar, 2012; Gözen, 2019):

- **Bilginin İnşası:** Sosyal inşacılar, klasik nesnelciliğin savunduğu gibi insanın dış dünyayı pasif bir şekilde yansıtan bir bilgi süreci içerisinde olmadığını savunurlar. Nesnelci yaklaşıma göre bilgi, insan zihninden bağımsız bir gerçekliği ifade eder. Ancak sosyal inşacılar, bilginin insanın aktif katılımıyla

oluşturulduğunu, yani bilginin inşa edilen bir süreç olduğunu öne sürmektedir. Bu nedenle ontolojik bir gerçeklikten ziyade, insanların sosyal süreçler aracılığıyla anlam yükledikleri bir gerçeklik anlayışı mevcuttur.

- **Anlamın Göreceliliği:** Nesnelci yaklaşımların iddia ettiği gibi dünya üzerinde değişmez ve evrensel anlamlar bulunmamaktadır. Sosyal inşacılar, gerçekliğin ve bilginin tamamen insani ve sosyal süreçler aracılığıyla inşa edildiğini savunurlar. Dolayısıyla bilgi ve gerçeklik bir toplumsal ürün olup sabit ve evrensel değerler taşımamaktadır.
- **Anarşi ve Devletlerarası Etkileşim:** Realist teorilerin sıkça kullandığı "anarşi" kavramı, sosyal inşacılıkta farklı bir şekilde ele alınmaktadır. Sosyal inşacılar, anarşinin tek bir anlam taşıyan ve kaçınılmaz bir durum olmadığını; farklı kültürel ve sosyal süreçlerin anarşiyi şekillendirebileceğini savunurlar. Hobbesçu anarşinin düşmanlık ve kaosla özdeşleşmesine karşılık, sosyal inşacılar Lockeçu bir anarşiyi tercih ederler. Bu yaklaşım, devletler arasında paylaşılan normlar ve beklentiler sayesinde çatışma riskinin azaltılabileceğini ifade eder.
- **Kimlik ve Normların Rolü:** Sosyal inşacılar, devletlerarası ilişkilerde kimliğin ve normların belirleyici bir rol oynadığını savunurlar. Devletlerin kimlikleri, uluslararası sistemdeki rollerini ve davranışlarını şekillendirmekte önemli bir faktör olarak öne çıkar. Aynı zamanda devletlerarası etkileşimlerde normlar, hem çatışmayı azaltan hem de iş birliğini artıran yapısal öğeler olarak kabul edilmektedir.

Bu temel ilkeler, sosyal inşacılığı uluslararası ilişkiler teorisinde ayrı bir noktaya yerleştirmekte ve realist veya liberal teorilere karşı alternatif bir bakış sunmaktadır. Anarşi, kimlik, normlar gibi kavramlar, sosyal inşacı teorinin uluslararası sistemde nasıl işlediğini anlamak adına kritik öneme sahiptir.

D. Sosyal İnşacı Yaklaşımda Analiz Birimleri

Sosyal inşacı yaklaşımda temel analiz birimi, devlet olarak kabul edilmektedir. Ancak analiz düzeyi olarak uluslararası sistem ön plandadır. Bu doğrultuda sosyal inşacılar, uluslararası ilişkilerdeki kimlik, kültür, norm ve söylem gibi faktörleri göz önüne alarak farklı bir perspektif sunmaktadır (Erez, 2021: 2-3). Bu kavramlar,

realist ve liberal teorilerde arka planda kalan unsurlar olmasına rağmen sosyal inşacı teoride kritik bir öneme sahiptir.

Sosyal inşacılık, uluslararası ilişkilerde genellikle göz ardı edilen kimlik, kültür, norm ve söylem gibi kavramları analiz eder. Bu yaklaşım, farklı çalışmalarda çeşitli analiz birimlerinden yararlanır. Kimlik ve kültür ile norm ve kurallar, birbirleriyle etkileşim halinde olan iki kavram olarak aynı başlık altında incelenir. Bu bölümde, kimlik ve kültür, norm ve kurallar ile söylemin uluslararası ilişkilerdeki yapı-yapan ve sosyal inşa süreçlerindeki etkileri genel bir çerçevede ele alınacaktır.

1. Normlar ve Kurallar

Uluslararası ilişkilerde normlar ve kurallar, sosyal inşacı yaklaşımın önemli yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bu teoriye göre normlar, uluslararası aktörlerin kimliklerini şekillendiren ve onların davranışlarına rehberlik eden temel unsurlardır. Sosyal inşacıların bakış açısında normlar, hem bireylerin kimliklerini oluşturmakta hem de davranışlarını belirleyen sınırlayıcı bir çerçeve sunmaktadır (Kowert and Legro, 1996: 468). Aynı zamanda, maddi güç unsurları ile sosyal unsurların da analiz edilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır (Hopf, 1998: 177).

Normlar, aktörlerin kimliği ile sıkı bir bağ içinde olduğu için aktörlerden bu normlara uygun hareket etmeleri beklenmektedir. Sosyal inşacılar, "uygunluk mantığı" (logic of appropriateness) ilkesini benimseyerek, aktörlerin kimlikleri doğrultusunda uygun olan davranışları sergileme eğiliminde olduklarını öne sürmektedirler (Risse, 2000: 4). Bu bağlamda, bir aktörün kimliği ve normları birbirinden ayrı değerlendirilememekte, normların doğru analiz edilmesi, diğer aktörlerin o aktörün kimliği hakkında fikir edinmesini sağlamaktadır.

Normların oluşum süreçleri, sosyal inşacı yaklaşıma göre aktörlerin sosyal çevrelerinden bağımsız değerlendirilemez. Normlar, kurallar, inançlar ve ortak düşüncelerle şekillenen bir yapıdır ve bu yapı, sosyal çevredeki etkileşimlerle inşa edilmektedir (Karacasulu, 2012: 20). Öznelerarası ilişkiler, zaman zaman kolektif düşüncelerin oluşmasına yol açmakta, bu kolektif düşünceler ise yapıların ve kimliklerin biçimlenmesinde rol oynamaktadır.

Sosyal inşacı teori, kuralların da normlar kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Kratochwill'in (1989: 26) yaptığı ayrımda, kurallar iki farklı kategoride ele alınmaktadır: düzenleyici kurallar ve kurucu kurallar. Düzenleyici

kurallar, aktörlerin eylemlerini ve faaliyetlerini düzenlerken, kurucu kurallar bu eylemlerin varlığını ve gerçekleştirilmesini mümkün kılmaktadır. Böylece kurallar hem düzenleyici hem de kurucu bir işlev üstlenmektedir (Kratochwill, 1989: 26, akt. Akın, 2020: 18).

Normatif yapılar yalnızca aktörlerin kimliklerini ve davranışlarını belirlemekle kalmayıp iletişim süreçlerinde de etkili olmaktadır (Reus-Smit, 2005: 198). Bu durum, normatif yapılar doğrultusunda hareket eden aktörlerin, iletişim yoluyla diğer aktörleri dönüştürme veya onların politikalarını etkileme potansiyeline işaret etmektedir. Örneğin Avrupa Birliği'nin 1993'te kabul ettiği Kopenhag Kriterleri, üyelik müzakerelerinde insan hakları ve demokrasi konularında aday ülkelerin iç politikalarını etkileyen normatif vurgular içermektedir. Bu kriterler, AB'nin aday ülkelerin iç politika tercihlerini şekillendirmede etkili olduğunu göstermektedir.

2. Kimlik ve Kültür

1980'lerin son dönemi, uluslararası ilişkiler teorilerinde önemli bir dönüşüm süreci olarak değerlendirilmektedir. Bu süreçte, rasyonalist yaklaşımlar ve pozitivist epistemoloji eleştirilmiş, bunun yerine eleştirel teoriler ağırlık kazanmaya başlamıştır (Keyman, 2016: 227). Bu bağlamda, uluslararası ilişkiler literatüründe tekrar gündeme gelen temel kavramlardan biri de kimlik olmuştur. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren Sosyal İnşacılık, uluslararası sistemi anlamlandırmak ve devletlerin davranışlarını açıklamak amacıyla kimlik kavramına sıklıkla başvurmaktadır. Sosyal İnşacılık, kimliği verili bir unsur olarak değil, sosyal olarak inşa edilen bir yapı olarak tanımlamaktadır (Karakaş, 2022: 2-3). Bu yaklaşım, rasyonalist teorilerden temel bir farklılık arz etmektedir.

Kimlik kavramı, Sosyal İnşacı kuramın merkezinde yer almakta olup bu teoriyi diğer rasyonel yaklaşımlardan ayıran önemli bir unsurdur. Sosyal İnşacılar, kimliğin ve kültürün devletlerin çıkarları üzerinde belirleyici bir rol oynadığını öne sürmekte ve analizlerine dahil etmektedirler. McSweeny'e göre Sosyal İnşacılar açısından kimlik, devlet çıkarlarından daha öncelikli bir kavram olarak değerlendirilmekte, çıkarlar kimlik üzerinden şekillenmektedir (McSweeny, 1999: 126). Ayrıca kimlik, öteki ile kurulan ilişkiler üzerinden tanımlanmakta olup kimlik inşası sürecinde diğer aktörlerin kimlikleri de belirleyici olmaktadır (Ruggie, 1998: 873). Bu çerçevede,

kimliklendirme süreci, aktörler arasında “ben ve öteki” ilişkisinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Wendt'in yaklaşımına göre kimliklendirme süreci iki şekilde sonuçlanabilir: olumlu veya olumsuz. Olumlu kimliklendirme, devletlerin çıkarlarını diğer aktörlerin refahını gözeterek tanımlaması anlamına gelir. Bu durumda, devletler arasında bilişsel bir bağ kurulmakta ve iş birliği imkanları artmaktadır. Olumsuz kimliklendirme ise devletlerin çıkarlarını ötekine saygı göstermeden tanımladığı bir duruma işaret etmektedir. Bu yaklaşım, realist teorilerin maddi güç ve göreceli kazanç odaklı doğasını yansıtmaktadır (Wendt, 1994: 386; Wendt, 1992: 400). Sosyal İnşacılık ise bu görüşe karşı çıkarak, devletler arasında kolektif kimliklerin ve iş birliğine dayalı kurumların inşa edilebileceğini savunmaktadır. Bu kolektif kimlikler, devletlerin "biz" duygusu etrafında birleşmesini mümkün kılmaktadır (Kaya, 2008: 104).

Sosyal inşacı yaklaşıma göre devletlerin kimliklerini ve dolayısıyla çıkarlarını şekillendiren önemli bir unsur kültürdür. Kültür, devletlerin içsel dinamiklerini ortaya koymakta; askeri doktrinlerden stratejik kültüre, siyasal ve kültürel unsurlara kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (Ruggie, 1998: 864). Bu bağlamda, devletlerin çıkarları yalnızca dışsal faktörler tarafından değil, aynı zamanda kimlik ve kültür gibi içsel dinamikler tarafından da belirlenmektedir. Kültürel unsurlar, devletlerin uluslararası arenada nasıl hareket edeceğini, hangi stratejileri benimseyeceğini ve hangi ittifakları kuracağını etkileyen belirleyici etkenler arasında yer almaktadır. Bu durum, devletlerin uluslararası ilişkilerde nasıl bir kimlik oluşturduklarını ve bu kimliğin çıkarlarına nasıl yansıdığını anlamayı kolaylaştırmaktadır (Battal, 2021: 295).

Sosyal inşacılar, uluslararası sistemin de tıpkı devletler gibi bir kültüre sahip olduğunu savunmaktadırlar. Bu sistemin yapısı, "fikirlerin dağılımı" ve "bilgi stoğu" gibi kavramlarla tanımlanmakta; bu yapı, uluslararası ilişkilerde belirleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Wendt, 1999: 249). Kültürel normlar, değerler ve inançlar, uluslararası ilişkilerdeki etkileşimleri biçimlendirmekte ve bu etkileşimler, devletlerin politikalarını, güvenlik anlayışlarını ve iş birliği biçimlerini etkilemektedir. Böylece, kültürel dinamikler, devletlerin davranışlarını anlamak için kritik bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda, kültürün rolü, uluslararası ilişkilerdeki

karmaşık dinamiklerin anlaşılmasında önemli bir anahtar olarak değerlendirilmektedir.

3. Söylem

Sosyal inşacılık teorisini uluslararası ilişkiler alanına kazandıran Nicholas Onuf, insanları sosyal varlıklar olarak kabul edip sosyal ilişkilerin inşa sürecine odaklanmıştır. Onuf'a göre sosyal ilişkiler insanlar tarafından inşa edilmekte ve bu inşa süreci, insanların etkileşimleri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu bağlamda, Onuf sosyal dünyayı, insanlar tarafından etkileşimle inşa edilen bir yapı olarak ele almakta ve bu yapının temel unsurlarından birinin söylem olduğunu ifade etmektedir (Onuf, 1998: 59). Söylemin, sosyal dünyayı inşa etme sürecinde belirleyici olduğunu ileri süren Onuf, insanların sosyal dünyayı dilleri aracılığıyla kurduklarını vurgulamaktadır.

Onuf'un sosyal inşacılık teorisi üç temel düşünceye dayanmaktadır. Birinci düşünce, birey ve toplumun karşılıklı olarak birbirlerini inşa etmesidir. Bu süreçte toplumsal ilişkiler, birey ve toplum arasındaki etkileşimle şekillenmekte ve bu ilişkiler değişken veya sabit olabilmektedir. İkinci düşünce ise dilin bir araç olarak kullanılmasına odaklanmaktadır. Dil, toplumsal inşa sürecinin temel unsurlarından biri olup kurallar, kurumlar ve politikalar dil aracılığıyla inşa edilmektedir. İnsanlar isteklerini dile getirerek birbirleriyle anlaşır ve bu süreçte söylem aracılığıyla dünyayı şekillendirirler. Üçüncü düşünce ise kuralların varlığıdır. Kurallar, bireyler ve toplum arasındaki ilişkileri belirleyen temel unsurlardır ve bu kurallar da insanlar tarafından oluşturulduğu için tarafsız olmamaktadır. Bu durum, kuralları koyan bireylerin, diğerleri üzerinde üstünlük ve kontrol sağlama yetkisine sahip olduğunu göstermektedir (Onuf, 1994: 1-19).

Onuf'a göre sosyal inşa süreci yalnızca dil ve düşünce üzerinden gerçekleşmemekte, materyal ve sosyal unsurlar arasında da belirgin bir ayrım bulunmamaktadır. Sosyal inşacılık, materyal ve sosyal unsurların birbirini tamamladığı bir süreç olarak görülmekte ve bu unsurların birbirini yok edecek biçimde öncelik taşımadığını savunmaktadır (Onuf, 1989: 40). Bu yaklaşım, uluslararası ilişkilerde hem maddi hem de sosyal unsurların birlikte değerlendirilebileceğini göstermektedir.

Onuf, uluslararası ilişkilerde dilin ve kuralların önemini vurgularken, söz eylemleri (speech acts) kavramını merkeze almıştır. İnsanların dünyayı dille kurduklarını ve söylemlerinin eylemlerle birleştiğini savunan Onuf, söz eylemleri aracılığıyla insanlar arasında kuralların oluştuğunu ifade etmektedir. Eğer insanlar belirli eylemleri sürekli tekrarlarlarsa, bu eylemler kurallara dönüşmekte ve genel kabul gören bir yapı haline gelmektedir (Onuf, 1998: 65-67).

Onuf, söz eylemlerini üç temel kategoride ele almaktadır. Birincisi, iddiacı söz eylemler (assertive speech acts) olup dünyayı kesin yargılarla ifade eden ve belirli kurallar koyan söylemlerdir. Bu tür eylemler, egemenlik gibi örneklerle açıklanabilir ve bu süreçte yönergeci kuralların (instruction-rules) oluşumuna yol açmaktadır. İkinci kategori, yönlendirici söz eylemler (directive speech acts) olup karşı tarafı ne yapması gerektiği konusunda yönlendiren ve zorunluluklar içeren söylemleri kapsamaktadır. Bu eylemler de yönlendirici kurallara (directive-rules) dönüşmektedir. Üçüncü kategori ise vaat edici söz eylemler (commissive speech acts) olup vaatler içeren söylemleri ifade etmektedir. Bu tür sözler de vaat edici kurallara (commitment-rules) evrilebilmektedir (Onuf, 1998: 65-68).

E. Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacı Yaklaşımlar

Uluslararası İlişkiler disiplininde 1980'lerden sonra gündeme gelen sosyal inşacı yaklaşımlar, Pozitivizm ve Postpozitivizm arasındaki tartışmalarda "üçüncü yol" veya "orta yol" olarak anılmıştır (Büyüktanır, 2015: 8-9). Ancak sosyal inşacı teorinin, bu iki ana akım arasında kesin bir köprü işlevi gördüğü iddiası tartışmalıdır. Çünkü sosyal inşacılık, yeknesak ve bütüncül bir teori olarak değil, çeşitli yaklaşımlardan oluşan bir düşünce kümesi olarak değerlendirilmelidir. Farklı sosyal inşacı yaklaşımlar arasında önemli ayrımlar bulunmaktadır.

Tek bir sosyal inşacı teoriden ziyade, birden fazla sosyal inşacı yaklaşımın varlığından söz edilmelidir. Bu yaklaşımlar arasında bazıları ana akım teorilere yakınken, diğerleri büyük ölçüde postpozitivist görüşlere yakın durmaktadır. Sosyal inşacılığın pozitivizm ve postpozitivizm arasındaki boşluğu doldurabilme kapasitesi de eleştirel bir şekilde değerlendirilmektedir. Sosyal inşacı uluslararası ilişkiler yaklaşımlarını sınıflandırmada da çeşitlilik mevcuttur (Bayar, 2021: 45).

Örneğin K. M. Fierke sosyal inşacı yaklaşımları "geleneksel" ve "tutarlı" inşacılık olarak sınıflandırırken, John Ruggie'nin yaptığı ve literatürde daha fazla kullanılan sınıflandırma, sosyal inşacı yaklaşımları üç ana kategoriye ayırmaktadır: Tabiatçı (natüralist) inşacılık, neo-klasik inşacılık ve postmodernist inşacılık. Peter J. Katzenstein, Robert O. Keohane ve Stephen D. Krasner ise sosyal inşacılığı "geleneksel" ve "eleştirel" yaklaşımlar olarak iki gruba ayırmışlardır (Karadamar, 2017: 42). Jeffrey T. Checkel ise benzer şekilde sosyal inşacı yaklaşımları "geleneksel", "yorumsamacı" ve "eleştirel/radikal" olarak gruplandırmıştır. Bu çalışmada, literatürde daha fazla yer bulmuş olan Ruggie'nin sınıflandırması temel alınarak farklı sosyal inşacı yaklaşımlar ele alınacaktır (Kaya, 2008: 71).

Ruggie (1998: 881), sosyal inşacı yaklaşımlar arasında görüş ayrılıklarının en çok epistemoloji ve metodoloji alanlarında yaşandığını belirtmektedir. Kendisinin yaptığı sınıflandırma da büyük ölçüde bu metodolojik ve epistemolojik farklara dayanmaktadır. Sosyal inşacılar, ontolojik meselelerle daha fazla ilgilenirken, epistemolojik tartışmalara genellikle uzak durmuşlardır. Bu nedenle sosyal inşacı düşünürler arasında, epistemolojik olarak birbirinden oldukça farklı hatta zıt pozisyonlar alabilen isimler yer almaktadır. Bazı sosyal inşacılar pozitivist epistemolojiyi benimserken, bazıları postpozitivist epistemolojiye yönelmektedir (Karakaş, 2022: 2). Meta-teorik tartışmalar bu çalışmanın kapsamı dışında tutulacağı için sosyal inşacı yaklaşımlar arasındaki temel farklılıklar üzerine odaklanılacaktır.

1. Neo-Klasik İnşacılık

Uluslararası ilişkiler disiplininde sosyal inşacı teoriler, klasik ve modern yaklaşımların bir sentezi olarak ortaya çıkmıştır. Bu teoriler, uluslararası sistemdeki aktörlerin davranışlarını ve ilişkilerini yalnızca maddi güç dinamiklerine indirgemeyip sosyal yapılar ve normların etkisini ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda neo-klasik inşacılık, klasik sosyal teoriyle modern düşüncenin bir harmanı olarak şekillenmiş ve Ruggie'nin sınıflandırmasında önemli bir yer edinmiştir. Neo-klasik inşacılık, geleneksel sosyal bilimler yaklaşımlarını kullanmakla birlikte modern analitik araçları da bünyesine dâhil ederek kendine özgü bir perspektif sunmaktadır (Gözen, 2019: 388).

Bu yaklaşım, epistemolojik açıdan pragmatizme yakın bir duruş sergilemekte ve özellikle normların, değerlerin ve sosyal yapının önemine vurgu yapmaktadır.

Neo-klasik inşacı teoriye dâhil edilen düşünürler, analitik araçlar açısından farklılık göstermektedir. Örneğin Ernst Haas ve Peter Haas gibi akademisyenler, normatif unsurların uluslararası ilişkilerdeki yerini analiz ederken, Martha Finnemore ve Alexander Wendt gibi isimler sosyal teorinin etkileşimci boyutuna dikkat çekmektedir (Gözen, 2019: 388). Buna ek olarak bu yaklaşıma göre uluslararası aktörlerin sözlü ve yazılı beyanları, yani söylemleri, yalnızca bir iletişim aracı olarak değil aynı zamanda bir eylem olarak değerlendirilmektedir. John R. Searle'nin konuşma edimi teorisinden etkilenen bu bakış açısı, uluslararası ilişkilerde sözlerin eyleme dönüşme potansiyelini vurgulamaktadır.

Konuşma edimi teorisinin bu bağlamdaki önemi, devletler ve uluslararası kurumların verdikleri taahhütler, tehditler veya özürlerin ciddi sonuçlar doğurabilecek politik eylemler olarak değerlendirilmesidir. Bu yaklaşıma göre örneğin bir olayın "terör saldırısı" ya da bir çatışmanın "etnik temizlik" olarak adlandırılması, yalnızca tanımlama değil, aynı zamanda uluslararası alanda siyasi ve etik sonuçlar doğuran bir eylem niteliği taşımaktadır. Bu tür nitelemeler, uluslararası aktörlerin davranışlarını şekillendiren güçlü söylemsel araçlar olarak kabul edilmektedir (Gözen, 2019: 390).

Neo-klasik inşacı teorinin bir diğer dikkat çeken özelliği, sosyal yapıları ve kimlikleri dilsel pratikler aracılığıyla inşa etmesidir. Bu bakış açısına göre uluslararası ilişkilerde sosyal yapıların inşasında dilsel eylemlerin oynadığı rol büyüktür. Dil ve söylem, uluslararası sistemdeki normların, kimliklerin ve kuralların şekillenmesinde kilit bir işlev üstlenmektedir. Öznelerarası anlam, sosyal güç ilişkileri ve tarihsel koşullarla birlikte dilsel pratikler üzerinden şekillenmektedir (Gözen, 2019: 390).

Sonuç olarak neo-klasik inşacılık, klasik sosyal teorinin ilkelerini modern analitik araçlarla harmanlayan, uluslararası ilişkilerde dilin ve söylemin önemini vurgulayan bir yaklaşımdır. Ruggie ve Wendt gibi düşünürler bu çerçevede, sosyal yapıları anlamlandırmak için dilsel ve normatif unsurları dikkate alarak uluslararası ilişkilerdeki güç dinamiklerine alternatif bir bakış açısı sunmuşlardır.

Onlara göre "hegemonik söylem" disipliner güçler aracılığıyla bir "hakikat rejimi" oluşturmakta ve bu rejim, toplumsal algıları etkilemektedir (Checkel, 2004: 239).

2. Postmodernist İnşacılık

Postmodernist inşacılık, uluslararası ilişkiler alanında geleneksel yaklaşımlara alternatif bir perspektif sunmaktadır. Bu yaklaşım, özellikle bilgi, güç ve kimlik ilişkileri üzerindeki sorgulamalarıyla dikkat çekmektedir. Postmodernistler, mevcut uluslararası ilişkiler teorilerinin temel varsayımlarını sorgulayarak, tarihsel ve kültürel bağlamın önemine vurgu yapmaktadır. Bu doğrultuda, postmodernist inşacılığın temel amacı, normatif yapıların ve söylemlerin nasıl oluşturulduğunu ve bunların toplumsal gerçekliği nasıl şekillendirdiğini anlamaktır (Sepli, 2022: 97-98). Böylece, uluslararası ilişkilerdeki güç dinamiklerinin daha kapsamlı bir şekilde analiz edilmesine olanak tanımaktadır.

Ruggie'nin sınıflandırmalarında yer alan Postmodernist İnşacılık, bazı yazarlar tarafından radikal inşacılık olarak da tanımlanmaktadır. Bu yaklaşım, Richard Ashley, David Campbell, James DerDerian ve Robert B. J. Walker gibi isimlerin yanı sıra feminist araştırmacılar arasında Spike Peterson gibi düşünürleri de kapsamaktadır. Postmodernist inşacılar, sosyal bilimlerin geleneksel epistemolojisine karşı çıkarak, epistemolojik bir kopuş gerçekleştirdiklerini ifade etmektedirler. Bu akımın entelektüel temelleri, Friedrich Nietzsche, Michel Foucault ve Jacques Derrida'nın fikirleri ile ilişkilendirilmektedir (Gözen, 2019: 420).

Postmodernist düşünürler, güç ve bilgi ilişkisine yoğun bir şekilde odaklanarak, Foucault'nun bilgi üretimi ile güç arasındaki karşılıklı ilişkinin siyasi bir süreç olduğu yönündeki görüşünü benimsemektedirler. Nietzsche'nin tek bir tarihi doğruya sahip olunmadığı ve doğruluğun nesnel bir standardının bulunmadığına dair düşünceleri, bu akım içinde yaygın bir kabul görmektedir. Bu bağlamda, tek bir doğrunun varlığını reddeden postmodernistler, ana akım teorilerin pozitivist metodolojilerini eleştirmekte ve bu yaklaşımların doğru bilgi ediniminde yeterli olmadığını savunmaktadırlar. Ayrıca öznelerin dilsel inşasını vurgulayan postmodernist inşacılar, söylem analizi üzerinde de durmaktadırlar. Onlara göre "hegemonik söylem" disipliner güçler aracılığıyla bir "hakikat rejimi" oluşturmakta ve bu rejim, toplumsal algıları etkilemektedir (Checkel, 2004: 239).

Postmodernist inşacılar, sosyal dünyaya dair bilgilerin dil ve söylemler dışında nesnel bir referans noktasının bulunmadığını ifade etmektedirler. Bu nedenle doğa bilimlerinde kullanılan yöntemlerin sosyal bilimlerde uygulanamayacağını

savunmakta ve iki alan arasında yöntem birlikteliğinin mümkün olmadığına inanarak, mevcut yaklaşımların sadece egemen söylemin bir yansıması olduğunu ileri sürmektedirler. Uluslararası ilişkiler disiplini içinde pozitif ve pozitivist yaklaşımların hegemonyasını kırmak ve farklı bakış açılarına alan açmak, postmodern inşacıların ana hedeflerinden birini teşkil etmektedir (Gözen, 2019: 425).

Radikal inşacılar, pozitivizm ile post-pozitivizm arasındaki ontolojik, epistemolojik ve metodolojik farklılıkların kapatılmasının olanaksız olduğunu düşünmektedirler. Bu doğrultuda, sosyal inşacılığın iki pozisyon arasında "üçüncü bir yol" sunabileceğine dair inanç, radikal inşacılar için geçerliliğini yitirmiştir. Sonuç olarak, postmodernist/radikal inşacılığın moderniteden kopuşu temsil ettiğini, diğer sosyal inşacı düşünürlerin ise modernist bir perspektife sahip olduklarını belirtmek mümkündür.

3. Tabiatçı (Naturalist) İnşacılık

Sosyal bilimlerde, teori geliştirme süreci farklı yaklaşımların bir araya gelmesiyle zenginleşmektedir. Bu bağlamda, sosyal inşacılık teorileri de kendi içinde farklı alt yaklaşımlara ayrılmaktadır. Bu alt yaklaşımlar, toplumsal olayların, ilişkilerin ve yapıların anlaşılmasına yönelik farklı perspektifler sunarak, uluslararası ilişkiler alanında geniş bir bakış açısı sağlamaktadır. Tabiatçı inşacılık, bu bağlamda, bilimin doğasını ve toplumsal gerçekliği anlamaya yönelik özgün bir çerçeve sunmaktadır (Sepli, 2022: 98-99). Bu yaklaşım, uluslararası ilişkiler literatüründe önemli bir yer edinmiş ve çeşitli tartışmaların odak noktası olmuştur.

John Gerard Ruggie, sosyal inşacı yaklaşımları gruplandırırken Alexander Wendt, Roy Bhaskhar ve David Dessler'i natüralist inşacılar olarak tanımlamıştır. Pozitivizm ile post-pozitivizm arasındaki tartışmalarda, natüralist inşacılığın pozitivist yaklaşıma en yakın sosyal inşacı yaklaşım olduğu söylenebilir. Natüralist inşacılık, diğer inşacı yaklaşımlardan özellikle epistemolojik açıdan ayrışmaktadır. Neoklasik inşacı yaklaşımlar ile bazı benzerlikler taşımasına rağmen "bilimsel realizm" felsefi doktrininden ve Roy Bhaskhar'ın çalışmalarından kaynaklanmaktadır (Gözen, 2019: 420).

Bilimsel realizm kavramı, çeşitli biçimlerde tanımlanmaktadır. Kendilerini bilimsel gerçekçi olarak nitelendiren yazarlar, "olgun" bilimsel teorilerin dünyanın gerçek özelliklerine işaret ettiğini savunmaktadır. Geçmişteki bilimsel teorilerin

zamanla yanlışlanması, mevcut teorilerin doğruluğuna yönelik şüpheciliği haklı çıkarmamaktadır. Bilimsel gerçekçilik, bilgiye bağımlı olmayan nesnel bir dünyanın varlığına işaret ederek, bilimsel teorilerin amacının gözlemlenen ve gözlemlenemeyen yönleri açığa çıkarmak olduğunu belirtmektedir. Bu durum, bilimsel gerçekçiliğin sosyal inşacılıkla ve mantıksal ampirizmle çelişmesini sağlamaktadır. Alexander Wendt, bilimsel realizmin felsefe sözlüğündeki anlamından farklı bir yorum sunmakta; realizmin bir bilim felsefesi olduğunu ve toplumsal teoriler olmadığını vurgulamaktadır (Wendt, 2012: 374).

Wendt'e göre bir toplum veya uluslararası siyaset teorisi, devletler sisteminin realizmi sayesinde bilinebilir. Ancak devletlerin nasıl davrandığı veya yapılandırıldığı sosyal bilimcilerin, felsefecilerin değil, ilgilendiği bir alandır. Wendt'in realizm tanımının özünü, dış dünyada olup bitenlerin bilgi ve inançlarımızdan bağımsız olarak var olduğu düşüncesi oluşturmaktadır. Ona göre gözlemcilerden bağımsız bir dünya bulunmaktadır ve mevcut teoriler gözlemlenemese dahi bu dünyaya atıfta bulunmaktadır (Wendt, 2012: 73-74).

Naturalist inşacılar, ana akım neorealist yaklaşımdan farklı olarak, yalnızca gözlemlenebilir olanı değil, gözlemlenemeyen bir sosyal dünyanın varlığını da kabul etmektedirler. Sosyal dünyanın öznelerarası niteliği üzerinde durarak, doğa bilimlerinde kullanılan yöntemlerin sosyal bilimlerde de geçerli olabileceğini savunmaktadırlar. Natüralist inşacılar, sosyal dünyanın, bireysel düşüncelerin ve söylemlerin ötesinde nesnel ve yapısal bir gerçekliğe sahip olduğunu ifade etmektedirler (Wendt, 2012: 374).

Maddi unsurları göz ardı etmediği gibi sosyal inşanın ancak maddi bir zemin üzerinde tesis edilebileceğini savunan natüralist inşacılar, aynı zamanda doğa bilimlerinde kullanılan araştırma yöntemlerinin sosyal bilimlerde de kullanılabileceğini iddia etmektedirler. Böylece inşacı yaklaşıma uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde daha saygın ve merkezi bir konum kazandırmayı amaçlamaktadırlar. Alexander Wendt, hem inşacıların yorumsamacı ve kurucu yöntemlerinin hem de rasyonalistlerin nedensel yöntemlerinin sosyal araştırmalarda kullanılabileceğini savunmaktadır. Ancak sosyal araştırmalarda kurucu yöntemin analitik önceliğe sahip olduğunu da ifade etmektedir (Gözen, 2019: 425).

F. Sosyal İnşacı Yaklaşımın Eleştirileri

Sosyal inşacı yaklaşımlar, 1980'li yıllardan itibaren uluslararası ilişkiler disiplininde önemli bir yer edinmiştir. Bu dönemde, Robert Keohane gibi düşünürler, neoliberal kurumsalcılık perspektifinden sosyal inşacılığı eleştirerek bu yaklaşımların yeterli bir araştırma programına sahip olmadığını ileri sürmüştür. Neorealist John Mearsheimer, sosyal inşacılığin eleştirel teori ve postmodern teorilerin realizmin sunduğu karamsar tabloyu sorgulamasını olumlu bulmakla birlikte barışçıl bir dünya hedeflemesi için yeterli mekanizmalar sunamamasını eleştirmiştir. Ancak zamanla Mearsheimer ve Keohane tarafından getirilen eleştirilerin etkisi azalmıştır (Gözen, 2019: 383).

Sosyal inşacılığa yönelik eleştirilerin önemli bir kısmı, inşacı yazarlar tarafından yöneltilmiştir. Özellikle Alexander Wendt'in natüralist inşacılığı, eleştirilerin en yoğun şekilde yöneltildiği bir alan olmuştur. Wendt'in devlet merkezli yaklaşımı, eleştirilerin temelini oluşturmuş ve bu durum, devlet dışı aktörlerin ve maddi olmayan etkileşim süreçlerinin etkilerini göz ardı etmesine neden olmuştur (Paul vd., 2012: 298-299). Wendt'in teorik çerçevesi, devletleri temel aktörler olarak konumlandırdığı için uluslararası ilişkilerdeki dinamiklerin daha geniş bir perspektiften incelenmesine engel teşkil etmektedir. Bu durum, devlet dışı aktörlerin, uluslararası normların ve süreçlerin etkisini yeterince yansıtamayan bir kuramın ortaya çıkmasına neden olmuştur (Arı ve Kıran, 2019: 49).

Wendt'e yöneltilen bir diğer eleştiri, devlete ontolojik bir statü vermesidir. Wendt, devletin uluslararası yapılardan önce meydana geldiğini savunarak, devletin yalnızca sosyal kimliğinin uluslararası etkileşime girdiğini öne sürmüştür. Bu yaklaşım, devletin varlığını, uluslararası sosyal yapılarla ilişkisi üzerinden tanımlamak yerine, devletin bağımsız bir varlık olarak ele alınmasını teşvik etmiştir. Bu durum, eleştirmenler tarafından sosyal yapıların dinamiklerinin göz ardı edilmesi olarak değerlendirilmektedir (Bayar, 2021: 69).

Sosyal inşacı yaklaşımların yapı üzerine fazla odaklanması, mikro süreçleri göz ardı etme eleştirisine neden olmuştur. Yapı ile aktörler arasındaki karşılıklı etkileşim ve yapılanma sürecine rağmen sosyal inşacı yazarlar genellikle yapıyı merkez alarak, aktörlerin etkileşimini açıklamakta zayıf kalmaktadır. Bu bağlamda, küresel düzeydeki yapılar ve normlar başarıyla açıklanabilirken, devletlerin iç dinamikleri ve

mikro düzeydeki sosyal dönüşüm üzerindeki etkileri yeterince ele alınamamaktadır (Güney, 2022: 80).

Sosyal inşacı yaklaşımlar arasında hangi analiz düzeyinin daha açıklayıcı olduğu konusunda da görüş farklılıkları bulunmaktadır. Wendt'in sistemik inşacılığı, uluslararası normların ve kültürel yapıların devletlerin dış politikaları üzerindeki kurucu etkilerini vurgularken, birim-düzey inşacılar, devletlerin iç yapılarına, siyasi kültürlerine ve toplumsal dinamiklerine daha fazla önem vermektedir. Bu durum, devletlerin dış politikalarını oluştururken, uluslararası topluma göre kendi ulusal toplumsal ve siyasal kültürlerinden daha fazla etkilendiği savını güçlendirmektedir (Özev, 2013: 493).

Wendt'in kimlik ve çıkarların oluşum sürecini devletlerarası düzeyde incelemesi, önemli yapısal değişikliklerin gözden kaçırılmasına sebep olabilmektedir. Ayrıca sosyal dünyanın inşasında daha çok aktörlerin tutum ve davranışlarına odaklanan Wendt, dilin ve söylemin rolüne gereken önemi vermemekle eleştirilmiştir. Eleştirel ve modernist inşacı yaklaşımı savunan yazarlar, dilin ve söylemlerin kurucu özelliklerine vurgu yaparak, sosyal etkileşimdeki dilsel pratiklerin dönüştürücü etkisini ortaya koymaktadır (Gözen, 2019: 402).

Sosyal inşacı yaklaşıma yöneltilen teorik ve meta-teorik eleştirilerin büyük bir kısmı, eleştirel ve modernist sosyal inşacılar tarafından yapılmaktadır. Bu eleştiriler, sosyal inşacı yaklaşımın kendi içindeki teorik tartışmaların bir yansıması olarak değerlendirilmekte ve bu durum, sosyal inşacılığın evriminde önemli bir rol oynamaktadır.

G. Sosyal İnşacılık ve Güvenlik Kavramı

Sosyal inşacılık, uluslararası ilişkiler alanında güvenlik anlayışını yeniden değerlendiren bir perspektif sunmaktadır. Bu yaklaşım, güvenliğin yalnızca askeri tehditler ve fiziksel risklerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda toplumsal kimlikler, normlar ve kültürel dinamikler tarafından belirlendiğini vurgulamaktadır. Günümüzde, küreselleşmenin getirdiği karmaşık dinamikler ve kimlik temelli çatışmalar, güvenlik algılarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal inşacılığın bu bağlamda sunduğu analizler, devletlerin güvenlik politikalarını

oluştururken kimliklerin nasıl bir araç olarak kullanıldığını anlamaya yönelik önemli ipuçları sunmaktadır (Arı ve Kıran, 2011).

Sosyal inşacılık, küreselleşmenin doğurduğu ikilem, kriz, değişim, ayrışma ve birleşmelerin açıklanmasında, devlet gücü ve piyasa gücü gibi maddi unsurların ötesinde, normlar, fikirler, kültürler ve kimlikler gibi sosyal dinamiklere odaklanmaktadır. Bu bağlamda güvenlik anlayışı, sadece fiziksel tehditlerle değil, aynı zamanda kimliklerin ve devletlerin oluşturduğu algıların şekillendirdiği bir alan olarak ele alınmaktadır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle sınıf çatışmasının yerini kimlik çatışması almış ve bu dönüşüm, özellikle 21. yüzyılda güvenlik algılarının değişmesi gerekliliğini doğurmuştur. 11 Eylül saldırıları sonrasında Batı dünyasında İslam kimliğine karşı oluşan önyargılar, devlet politikalarında kendine yer bulmuş ve bu durum, kimliklerin güvenlik alanındaki önemini daha da artırmıştır (Bekar, 2019: 183). Devletler, kimlikler üzerinden şekillendirdikleri güvenlik politikalarını, sanal tehditlerle meşrulaştırmakta ve bu yolla toplumların güvenlik anlayışlarını etkilemektedirler.

Sosyal inşacılığın temel tezlerinden biri, uluslararası ilişkilerdeki davranışları belirleyen faktörün kimlik olduğudur. Devletlerin birbirleriyle çatışma ya da uzlaşma kararları, büyük ölçüde kimlikler üzerinden şekillenmektedir. Alexander Wendt'in görüşlerine göre bir devletin güvenlik algısı, başka bir devletin kimliğine dayalı olarak oluşmaktadır. Örneğin Wendt, "Kuzey Kore'nin 5 nükleer silahı, ABD için İngiltere'nin 500 nükleer silahından çok daha fazla tehdit içermektedir" ifadesiyle kimliğin güvenlikteki belirleyici rolüne dikkat çekmiştir (Wendt, 1995: 73). Bu bağlamda, devletlerin birbirlerini dost veya düşman olarak tanımlaması, kendi kimlik tanımlamalarıyla doğrudan ilişkilidir (Sandıklı ve Emeklier, 2012: 40). Bu noktada, kimliklerin birbirleriyle olan ilişkileri, güvenlik algılarını şekillendirmektedir.

Arnold Toynbee ve Samuel Huntington'ın çalışmaları, kimlik temelli önyargıların ve konumlandırmaların tarihsel olarak yeni olmadığını ortaya koymaktadır. Toynbee, medeniyetler arasındaki kültürel ilişkileri incelemiş, Huntington ise Soğuk Savaş sonrası dönemde "Medeniyetler Çatışması" tezini öne sürmüştür. Bu iki yaklaşımın ortak noktaları, kimlik üzerinden doğan algıların geçmişte de var olduğunun altını çizmektedir (Davutoğlu, 1997: 1-4). Özellikle Huntington'ın "Batı ve diğerleri" tanımı, 11 Eylül sonrasında ABD'nin dış politikalarında belirgin bir şekilde kendini göstermiştir (Sandıklı ve Emeklier, 2012:

42-43). Küreselleşmenin etkisiyle kültürel aidiyet duygusu, diğer kültürlere karşı önyargıların artmasına neden olmuştur. Bu önyargılar, devletler arası ilişkilerde olduğu kadar toplumlar arası ilişkilerde de hissedilmektedir (Appiah, 2010: 163). Bu durum, kimliklerin sadece bireysel değil, kolektif bir şekilde nasıl algılandığını ve güvenlik politikalarının nasıl şekillendiğini göstermektedir.

Sosyal inşacılığın güvenlik alanına kattığı önemli bir diğer gelişme, güvenlik ikilemi modelinin yeniden inşasıdır. Wendt, bir ülkenin kendi güvenliğini sağlarken, diğer ülkelerin güvenliğini tehdit etmesinin arkasında, o devletin geçmiş deneyimlerinin ve inançlarının yattığını belirtmektedir. Güvenlik ikilemi, karşılıklı güvensizlik durumunda devletlerin birbirlerinin niyetlerini anlayamaması ve bu nedenle tehditle algılaması sonucu ortaya çıkmaktadır (Wendt, 1995: 73). Bu durumda, devletler kendi güvenliklerini sağlama çabasıyla silahlanmaya yönelmektedir. Ancak bu silahlanma, komşu devletlerin de benzer bir güvenlik arayışına girmesine yol açmakta ve güvenlik ikilemi derinleşmektedir. Sosyal inşacı yaklaşım ise bu durumu "Güvenlik Toplumu" kavramı ile yeniden şekillendirerek, devletler arasındaki ilişkilerin güvene dayalı olabileceğini öne sürmektedir. Böylece, devletler arası ilişkilerde şeffaflık ve iletişimin önemi vurgulanmakta ve güvenin geliştirilmesi hedeflenmektedir (Kaya, 2008: 101).

Sosyal inşacılığın güvenlik ikilemini açıklamak için İran nükleer krizini ele almak mümkündür. İran'ın bölgede uzun süre yalnız bırakılması, egemen güçlerin ekonomik, siyasi ve sosyal baskılarına maruz kalması gibi faktörler, bu ülkenin karşılıklı algılamasında mağduriyet, negatif önyargı ve güvensizlik duygularının gelişmesine neden olmuştur (Sandıklı ve Emeklier, 2012: 44). Bu psikolojik ve sosyolojik altyapı, nükleer krizin çözüm sürecine engel olmuş ve tarafların birbirlerine güven duymasını zorlaştırmıştır. Dolayısıyla sosyal inşacılık, güvenlik ikilemini anlamak ve çözmek için önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Sonuç olarak, sosyal inşacılık, geleneksel güvenlik yaklaşımlarının sınırlarını aşarak küresel dünyadaki yeni ilişki ağlarını etkili bir şekilde açıklama kapasitesine sahiptir. Bu yaklaşım, güvenlik alanında sunduğu yenilikçi bakış açıları sayesinde klasik güvenlik paradigmasını sorgulamakta ve literatüre önemli katkılarda bulunmaktadır. Sosyal inşacı yaklaşım, sosyal gerçeklikleri anlamlandırma çabasıyla güvenlik alanına taze bir perspektif kazandırmaktadır. Bu durum, gelecekteki güvenlik politikalarının şekillenmesine yönelik önemli bir zemin oluşturmaktadır.

H. Eleştirel Söylem Analizinin Kavramsal Çerçevede İncelenmesi

Eleştirel söylem analizi (ESA), dilin sosyal güç ilişkilerini, ideolojileri ve toplumsal yapıları nasıl yansıttığını ve şekillendirdiğini inceleyen bir yöntemdir. Bu yaklaşım, dilin yalnızca iletişim aracı değil, aynı zamanda toplumsal yapıları ve güç dinamiklerini ortaya koyan bir araç olarak nasıl işlediğine odaklanır (Saussure and Schulz, 2005: 1-2). Eleştirel söylem analizi, dilin ve söylemin toplumsal gerçeklikleri inşa etme ve güç ilişkilerini meşrulaştırma üzerindeki etkilerini araştırırken, aynı zamanda bu süreçlerin eleştirel bir şekilde değerlendirilmesini sağlar. Bu kapsamda eleştirel söylem analizi, dilin ideolojik ve kültürel etkilerini anlamak, toplumsal eşitsizlikleri ve iktidar ilişkilerini ortaya koymak için kullanılır. Bu bölümde, eleştirel söylem analizinin temel kavramları ve tarihsel gelişimi üzerinde durulacak, bu yöntemin nasıl bir çerçeveye oturtulduğu ve uygulama alanları ele alınacaktır.

1. Eleştirel Söylem Analizi

Dil, toplumda ortak kurallar ve öğeler kullanılarak düşünce, duygu ve isteklerin aktarılmasını sağlayan karmaşık bir sistemdir (Aksan, 2003: 55). Bu açıdan dil, iletişimde önemli bir rol oynar; bireylerin zihinlerinde oluşturdukları anlamları karşı tarafa açıkça iletmesini sağlar. Dil ve zihin arasında güçlü bir ilişki bulunduğundan, dilin ve özellikle söylemin incelenmesi insanı ve toplumun düşünce biçimlerini anlamada kritik öneme sahiptir (Büyükkantarcıoğlu, 2006: 105).

Söylem, bağlam sayesinde anlam kazanan dilsel birimlerdir ve hem sözlü hem de yazılı olarak ele alınabilir. Bağlamın bu süreçteki önemi, söylem analizinin gerekliliğini ortaya koyar (Ercan ve Danış, 2019: 528). Söylem, dilsel birimlerin ötesinde, anlamlı iletişim birimleridir ve analizi, metin veya konuşmaların anlamını çözümlemeye yönelik bir çalışmadır (İmer vd., 2011: 227). Bu analizler, dilin ideolojik ve toplumsal etkilerini anlamak için yapılır (Ercan ve Danış, 2019: 529).

Söylem, sosyal olarak hem biçimlendirici hem de biçimlendirilen bir unsurdur. Söylem ve bağlam arasındaki ilişki, söylemin toplumsal ve bireysel etkilerini gösterir (Johnstone, 2008: 10). Rönesans sonrası bilimsel gelişmelerin ardından, 20. yüzyılda toplumsal anlamlandırma arayışında söylem analizi önem kazanmaya başlamıştır (Güngör, 2020: 7).

Söylem kuramları, dilbilim, sosyoloji, psikoloji ve diğer sosyal bilim dallarının katkılarıyla şekillenmiştir. Bu yaklaşımlar arasında bilgi temelli, ideoloji temelli ve iletişim temelli olanlar öne çıkmaktadır (Elbirlik ve Karabulut, 2015: 31-50). 1970'lerin sonlarında eleştirel dilbilim çalışmalarının etkisiyle eleştirel söylem analizi gelişmiştir (Van Dijk, 2015: 466-485).

Eleştirel söylem analizi, dil aracılığıyla toplumsal eşitsizlikleri ve güç ilişkilerini eleştirel bir bakış açısıyla incelemeyi hedefler. Bu yaklaşım, toplumsal süreçleri ve bireylerin metinlerle etkileşimlerini de teorize eder (Dursun, 2013: 69). Eleştirel söylem analizi, toplumsal düşünceleri ve algıları ortaya koyarak bilim insanlarına yol gösterir (Saussure and Schulz, 2005: 1-2). Bu yöntem, dilin ötesine geçerek toplumsal ve bireysel faktörlerle bağlantılı analizler yapar (Solak, 2011: 3).

Söylem, hem toplumu hem de bireyleri etkileyen bir araçtır ve eleştirel söylem analizi, bu etkileri şeffaflaştırmayı amaçlar (Blommaert, 2000, akt. Güngör, 2020: 7). Çeşitli alanlarda uygulanabilen bu analiz, ideolojik ve politik yorumlamalar yapar (Doyuran, 2018: 315). Fairclough'un yaklaşımı, sosyal pratikler ile semiyotik unsurlar arasındaki bağı incelerken (Şah, 2020: 212), Van Dijk'ın yaklaşımı biliş, toplum ve söylem unsurlarına odaklanır. Van Dijk'ın analizinde, metinlerin makro ve mikro düzeyde incelenmesi yapılır. Wodak ise söylemin toplumsal olayların yorumu olduğunu belirtir ve eleştirel bilginin üretilmesini amaçlar (Ercan ve Marsh, 2016: 309).

Eleştirel söylem analizi, dilsel öğeleri yapısal olarak inceleyerek anlamı açığa çıkarmayı hedefler ve demokratik toplum oluşturmanın bir aracı olarak önemli bir yer tutar (Tuğan, 2015: 49).

2. Eleştirel Söylem Analizinin Tarihsel Seyri

ESA, dilin toplumsal güç ilişkilerini yansıtan ve yeniden üreten bir yapı olarak incelenmesi gerektiğini savunan bir yaklaşımdır. Bu yöntemin tarihsel gelişimi, dil biliminin teorik ve metodolojik evrelerinden etkilenmiş, dilin toplumsal bağlamını ele alarak dil biliminin sınırlarını genişletmiştir (Dursun, 2013: 69).

ESA'nın kökenleri 20. yüzyılın ortalarına kadar uzanır ve dil biliminin yapısalcı ve post-yapısalcı yaklaşımlarından etkilenmiştir. Ferdinand de Saussure'ün yapısalcı dil anlayışı, dilin sistematik incelenmesini savunmuş, dilin toplumsal işlevlerine dair ilk adımları atmıştır. Ancak yapısalcılığın sınırlılıkları belirginleşmiş

ve post-yapısalcı düşünürler, dilin toplumsal bağlamdan etkilenen, sürekli değişen bir yapı olduğunu savunmuştur. Jacques Derrida ve Michel Foucault gibi isimler, dilin toplumsal güç ilişkilerini biçimlendiren bir araç olduğunu vurgulamıştır (Onan, 2012: 219-243).

1970'lerde, ESA'nın gelişiminde önemli bir dönüm noktası yaşanmıştır. Michel Foucault, dilin bilgi üretimi ve iktidar arasındaki ilişkiyi nasıl yapılandırdığını incelemiş, dilin toplumsal normları ve değerleri yeniden üreten bir mekanizma olarak işlev gördüğünü savunmuştur. Bu dönemde, söylemin toplumsal gerçekliğin inşasında merkezi bir rol oynadığı düşüncesi güçlenmiştir (Lynch, 2010: 13-26).

1980'lerde, ESA'nın ilk sistematik uygulamaları Norman Fairclough ve Teun A. Van Dijk gibi dilbilimciler tarafından geliştirilmiştir. Fairclough, dilin toplumsal değişimle olan ilişkisini analiz eden çalışmalarında, dilin yalnızca iletişim aracı değil, aynı zamanda toplumsal pratiklerin şekillenmesinde ve yeniden üretilmesinde bir araç olduğunu vurgulamıştır (Fairclough, 2003: 14). Van Dijk ise medya söylemi üzerindeki çalışmalarıyla ESA'ya önemli katkılarda bulunmuştur. Onun çalışmaları, özellikle medya metinlerinde ideolojik manipülasyonların nasıl gerçekleştirildiğini göstermiştir (Van Dijk, 2008: 89).

1990'lı yıllarda ESA, daha geniş bir bilimsel kabul görmüş ve farklı disiplinlerle etkileşimde bulunmuştur. Özellikle feminist teori, postkolonyal teori ve ırk teorisi gibi alanlarla etkileşime girerek, toplumsal cinsiyet, ırk ve kimlik gibi konular üzerinde yoğunlaşmıştır (Wodak and Meyer, 2009: 10). Bu dönemde, Ruth Wodak'ın tarihsel yaklaşımla eleştirel söylem analizi çalışmaları, ESA'nın tarihsel bağlamı göz önünde bulundurarak nasıl uygulanabileceğini göstermiştir (Wodak, 2011: 50).

2000'li yıllar, ESA'nın medya, politika, eğitim ve hukuk gibi alanlarda geniş bir uygulama alanı bulduğu bir dönem olmuştur. Ruth Wodak, bu dönemde ESA'nın toplumsal ve politik değişimlerle nasıl etkileşime girdiğini göstermiştir. Onun "tarihsel söylem analizi" yaklaşımı, söylemi tarihsel bağlamı içinde incelemeyi ve bu bağlamın söylem üzerindeki etkilerini analiz etmeyi öngörmektedir (Wodak, 2011: 42). Bu dönemde, ESA, dijital medya ve küresel iletişim bağlamında da önemli bir araç haline gelmiştir. Dijital içeriklerin analizi, ESA'nın yeni bir uygulama alanı olarak öne çıkmıştır (Gee, 2014: 77).

Günümüzde, ESA, dijital medya ve küresel iletişim bağlamında yeniden değerlendirilmektedir. Dijital söylemler, toplumsal güç ilişkilerini yeniden üretme potansiyeline sahip olduğundan, ESA'nın bu alandaki rolü giderek önem kazanmaktadır. Gelecekte, ESA'nın toplumsal adalet, eşitlik ve insan hakları gibi konulara daha fazla odaklanacağı öngörülmektedir (Cameron, 2020: 65).

Eleştirel Söylem Analizi, dilin toplumsal bağlamdaki rolünü eleştirel bir bakış açısıyla inceleyen bir yöntem olarak, tarihsel süreç içinde sürekli evrilmiştir ve günümüzde de dilin toplumsal etkilerini anlamak için önemli bir araç olarak kullanılmaya devam etmektedir.

III. İSTİHBARAT VE İSTİHBARAT ÇEŞİTLERİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVEDE İNCELENMESİ

A. İstihbaratın Tanımı

İstihbarat, insanlık tarihi boyunca varlığını sürdüren ve sürekli olarak evrilen bir bilgi toplama ve analiz süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç, başlangıçta falcılar ve din adamları gibi figürler aracılığıyla yürütülmüşken, zamanla ajanlar, casuslar ve muhbirler gibi modern aktörlerin sahneye çıkmasıyla dönüşüm geçirmiştir. Arapça "haber" kökünden türeyen istihbarat terimi, haber alma, duyma ve öğrenme anlamlarını taşımaktadır (TDK, 2024). Modern anlamda ise istihbarat, bilgi toplumundaki köklü değişikliklerle birlikte yeni boyutlar kazanmıştır.

İstihbarat, belirli bir kuruma, kişiye ya da devlete sunulmak üzere toplanan, tasnif edilen ve analiz edilen bilgi setlerini içermektedir. Bu süreç, genel bilgi toplama faaliyetlerinden farklı olarak, verilerin işlenmesi ve yorumlanmasını da kapsamaktadır. Türkiye'de yasal olarak faaliyet gösteren Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT), istihbaratı "*devletin belirlediği ihtiyaçlara göre toplanan haber, bilgi ve belgelerin analizi, işlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerinin tamamı*" olarak tanımlamaktadır (MİT, 2024).

İstihbaratın tanımı, yeni aktörler ve disiplinlerin katılımıyla genişlemiş, farklı bakış açıları ve analiz yöntemleri ile zenginleşmiştir. Sun Tzu, "*Başarılı bir iktidar ve akıllı bir komutanın rakiplerini yenip başarılar kazanmasını sağlayan etmen, ön bilgidir"* diyerek, istihbaratın stratejik önemine dikkat çekmektedir (Tzu, 2008: 196). Sherman Kent ise istihbaratı "*bilgi ve organizasyon faaliyetlerinin tamamını içeren bir süreç"* olarak tanımlamaktadır (Kent, 2003: 23). Bu bağlamda, istihbarat örgütlerinin ana görevi, doğru bilginin ilgili makamlara zamanında ulaştırılması olarak belirlenmiştir (Herman, 1996: 33).

Özdağ (2011: 30) istihbaratı daha geniş bir perspektiften ele almakta ve bu süreci "*açık, yarı açık veya gizli kaynaklardan elde edilen verilerin ulusal ve uluslararası politikaların gerçekleştirilmesi amacıyla sınıflandırılması,*

karşılaştırılması ve analiz edilmesi" olarak tanımlarken; Acar (2011: 75) istihbaratın "*devletin güvenliğini korumak ve sürekliliğini sağlamak amacıyla bilgiye hızlı bir şekilde ulaşılması ve bu bilginin kıymetlendirilmesi süreci*" olduğunu ifade etmektedir. Yılmaz (2007: 77) ise istihbaratı yalnızca bilgi üretimi olarak değil, aynı zamanda psikolojik savaş, propaganda ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerini içeren geniş bir faaliyetler bütünü olarak değerlendirmektedir. Amerikan Merkezî İstihbarat Teşkilatı (CIA) ise istihbaratı, "*ABD politika yapıcıları tarafından verilen kararların öncesinde çevrede olup bitenleri bilmek ve önceden bilgi almak*" olarak tanımlamaktadır (Agency, 1999: 8).

Sonuç olarak, istihbarat, tanımlayan kişilerin algısı, eğitimi ve bakış açısına göre değişen, ancak genel olarak bilginin toplanması, işlenmesi ve ilgili makamlara sunulması süreçlerini içeren bir faaliyet olarak öne çıkmaktadır. Günümüzde, küresel güç dengeleri ve yeni dünya düzeni ile istihbaratın tanımı ve kapsamı da genişlemiş, akademik dünyada da ilgi gören bir araştırma alanı haline gelmiştir. Özellikle dijital gözetleme mekanizmalarının yaygınlaşması ile istihbarat çalışmaları, güvenlik ve demokrasi ekseninde daha da belirgin bir alan olarak dikkat çekmektedir.

İstihbarat faaliyetleri, somut ve soyut bilgi, veri ve belgelerin değerlendirilip analiz edilmesi, stratejik planlamaların yapılmasına katkı sağlayacak bilgilerin toplanması ve bu bilgilere dayanarak kararlar alınmasını kapsayan bir süreç olarak tanımlanabilir (Çıtak, 2017: 62-63). Kaynak'a (2006: 25) göre ise "*İstihbarat, örtülü bir faaliyet çeşidi olup aynı zamanda bir yanıltmaca ve zekâ oyunudur*." İstihbaratın bu yönü, onu politik bir kuvvet ve stratejik bir araç haline getirmektedir.

B. İstihbaratın Tarihsel Gelişimi

Devletler tarih boyunca istihbaratı çeşitli yöntemlerle kullanmış ve bu alandaki başarının yönetimin sürekliliği açısından önemini vurgulamıştır. İnsanlık tarihiyle paralel olarak gelişen istihbarat, enformasyon çağında yeni bir boyut kazanmış ve ulusların kaderlerinde önemli bir unsur olarak yer almıştır. Gizemini yüzyıllar boyunca koruyan istihbarat, 1950'lerde akademik ilgi görmeye başlamıştır(Çıtak, 2017: 87). "*1955 yılında CIA bünyesinde kurulan ve ilk başkanlığını Sherman Kent'in yapmasıyla istihbarat Çalışmaları Dergisi'oluşturulmuştur"* (Ford, 1980; Davis, 2002; Dujmovic, 2005: 1, akt. Beşe ve Seren, 2011: 128-129).

İstihbaratçılık, dünyanın en eski mesleklerinden biri olarak (Herman: 116, akt. Özdağ, 2023: 37, Aydın, 2010: 23, Güner, 2023: 23) evrilmiş ve ülkelerin en iyi şekilde temsil edilebilecek nitelikli elemanları yetiştirmiştir. Devletler, iç ve dış politikalarını güvence altına almak için nitelikli bir donanım oluşturmuş ve stratejik hamle yetilerini geliştirmiştir. Bilgi gücünü elde tutmaya çalışan devletler, istihbarat ve istihbaratçılığı önemseyerek bu alanda çalışmalar yapmışlardır. "*İstihbarat değişik nedenlerle yapılan bir ticarettir*" ifadesi, istihbaratın çok boyutlu yönünü ve çıkarlar doğrultusunda yapılan bir faaliyet olduğunu göstermektedir (Treverteon vd.: 369, akt. Özdağ, 2023: 37).

İstihbaratın tarihsel sürecine bakıldığında, bilinen ilk istihbarat faaliyetlerinin yaklaşık beş bin yıl önce Eski Mısır Kralı Tutmosis tarafından başlatıldığı söylenebilir. Kral, Yafa şehrini gözetlemek için casuslarını un çuvallarına yerleştirmiştir (Volkman, 2004: 8, akt. Yılmaz, 2009: 21). Eski Mısırlılar diplomatik ve askerî istihbarat konusunda oldukça ileri düzeyde bilgiye sahipken, Eski Yunanlılar da istihbarat amaçlı farklı kurumlar oluşturmuşlardır. Örneğin Proxenia ajanları üst tabaka vatandaşlarla ilgili bilgi toplar ve gerekirse suikast düzenleyebilirlerdi (Yılmaz, 2009: 21).

Haber alma ve ulaştırma yöntemlerinin zamanla gelişmesi, istihbarat faaliyetlerinin verimli sonuçlar elde etmesini kolaylaştırmıştır. Veri ve istihbarat faaliyetleri, bilgi ve enformasyonun toplanması ve etkili iletişim kanallarıyla dağıtılmasını içermektedir. Bu bağlamda, kodlama ve şifreleme yöntemleri de geliştirilmiştir. En ilkel şifreleme yöntemlerinden biri, içi oyulmuş ağaç sopaların içine konulan yazılar olarak ifade edilmektedir. Bu yöntemin ilk mucidinin Büyük İskender olduğu söylenmektedir (Innes, 1966: 9-12, akt. Yılmaz, 2009: 22). Enformasyon çağı ve değişen diplomatik ilişkilerle istihbarat, ilkel yöntemlerden arınarak daha sistematik bir düzen içinde gelişmiştir.

Çin'in askerî istihbarat başarısı tarih boyunca önem arz etmiş ve günümüzde ders kitaplarında yer almıştır (Sawyer, 2007: 38, akt. Yılmaz, 2009: 22). Çin kültüründe, hız, gizlilik ve minimum güç kullanımıyla stratejik bir Doğu geleneği sunan yedi klasik eser bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Sun Tzu'nun MÖ 520 yılında yazdığı "Savaş Sanatı" adlı eserinde, savaş kazanmanın iyi bir istihbaratla mümkün olduğu vurgulanmıştır (Tzu, 2008: 196, akt. Yılmaz, 2009: 22). Çin istihbaratı, tarih boyunca Türkler üzerine yoğunlaşmış ve bu iki milletin millî

kimliklerini değiştirmeden sürdürmelerine yardımcı olmuştur (Özkan, 2003: 23, akt. Özdağ, 2023: 40). Türklere yönelik toplama faaliyetleri, sosyo-kültürel, ekonomik, askerî ve coğrafi bilgileri detaylı şekilde sunarak savaşlarda büyük fayda sağlamıştır (Çıtak, 2017: 88-89). Geçmişte Çin'in içe dönük politikası ve az gelişmişlik sorunu nedeniyle istihbaratı yeterince ele alınmamışken, günümüzde Çin enformasyon çağında ve teknolojideki gereklilikleri etkin bir şekilde kullanmayı başarmıştır (Feakin, 2013: 1, akt. Çelik, 2017: 69). Modern dönemde, Çin'in istihbarat yapısı, ekonomik ve diplomatik güç kapasitesinin artışıyla dikkat çekmiş (Stratfor, 2010: 2, akt. Çelik, 2017: 70) ve çeşitli organlar aracılığıyla yönetilmektedir (Stratfor, 2010: 4 akt. Çelik, 2017: 70).

Modern devletlerin gelişimi ve yaşanan dönüşümler, istihbarat ve güvenlik yapılarına yönelik sistematik kurumsal yapılanmaları zorunlu kılmıştır (Özdağ, 2023: 45). XIX. yüzyıl boyunca yaşanan büyük dönüşümler, ideolojiler ve modern devlete geçiş süreci, güvenlik ve istihbarat anlayışını geliştirmiştir. Fransız Devrimi sonrası ulus devletlerin ortaya çıkışıyla devletlerin kurumsallaşması güvenlik ve istihbarat anlayışını sürekli bir yapı hâline getirmiştir (Volkman, 1995: 14, Herman, 1996: 12, akt. Çıtak, 2017: 89). Modern istihbarat faaliyetlerinin kurumsallaşması, modern devletin tarih sahnesine çıkmasıyla paralel bir gelişme göstermiştir (Özdağ, 2023: 45)

1850'lerden Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan süreç, geleneksel insan istihbaratı ve espiyonaj faaliyetlerini merkezine almıştır. Savaşın başlamasıyla birlikte geleneksel istihbarat toplama tekniklerinin yetersiz olduğu ve istihbarat servislerinin gerekli bilgi gereksinimlerini karşılayamadığı görülmüştür (Özdağ, 2011: 46). İngiltere'nin ilk modern istihbarat örgütleri, 1877 yılında Askerî İstihbarat Dairesi ve Deniz İstihbarat Dairesi olarak kurulmuştur (Özdağ, 2008: 49, akt. Güner, 2023: 24). Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan sömürgeci faaliyetler, Sanayi Devrimi'nin modernizm değerlerinin toplumsal dönüşümlerde yarattığı krizler ve şehirleşmenin artması sonucu güvenlik kaygıları çok boyutlu istihbarat faaliyetlerinin gelişmesine neden olmuştur (Güner, 2023: 24-25). Modern devletlerin iç güvenlik sorunları da ortaya çıkmış ve istihbarat ile güvenlik, dış ve iç tehdit algısı olarak iki koldan gelişmiştir.

Birinci Dünya Savaşı, istihbarat faaliyetlerinin dönüm noktalarından biri olup savaş sonrasında istihbarat yeni bir boyut kazanmıştır. Bu savaşın etkileri,

Uluslararası İstihbarat Topluluğu'nun oluşturulmasında önemli rol oynamıştır. İkinci Dünya Savaşı, daha önceki savaşlardan farklı olarak, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle birçok yeniliğe ve kurumsal yapılanmalara ev sahipliği yapmıştır (Gehlen, 1999: 31 vd., akt. Özdağ, 2011: 78). İkinci Dünya Savaşı'nda, çeşitli savaş stratejileri ve teknolojik yenilikler istihbarat alanında önemli değişimlere neden olmuştur. Özellikle şifreleme teknolojisi, havadan ve uydu yoluyla veri toplama, iletişim yöntemleri, dijital gözetim gibi unsurlar bu dönemde öne çıkmıştır.

Günümüz dünyasında istihbarat, yalnızca askeri ve güvenlik alanlarıyla sınırlı kalmayıp aynı zamanda ekonomik, politik, teknolojik ve kültürel alanlarda da önemli bir yer edinmiştir. Modern istihbarat, yapay zekâ, büyük veri analizi, siber güvenlik ve elektronik gözetim gibi alanlarda da gelişmeler kaydetmiştir (Çıtak, 2017: 62-63). Bu gelişmeler, istihbaratın devletlerin ulusal güvenliğini sağlama noktasında nasıl bir rol oynadığını ve uluslararası ilişkilerdeki önemini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, istihbaratın tarihsel süreci, bilgi toplama ve yönetme gereksinimlerinin gelişim sürecini yansıtmakta ve günümüz dünyasında devam eden yeniliklerle sürekli evrim geçirmektedir

C. İstihbarat Çarkı

İstihbarat çarkı, istihbarat faaliyetlerinin sistematik ve organize bir biçimde yürütülmesini sağlayan, birbirini takip eden aşamalardan oluşan bir süreçtir. Bu süreç, istihbarat bilgilerini toplama, tasnif etme, analiz etme, raporlama, arşivleme ve gerektiğinde geri bildirim alma gibi temel adımları içermektedir (Seren, 2021: 249).

İstihbarat çarkının gelişimi, tarihsel bir arka plana dayanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sırasında askerî alanda oluşturulan muharebe öğretileri, istihbarat çarkının oluşmasına önemli katkılar sağlamıştır. Bu dönemde, istihbaratın etkin bir biçimde kullanılması, savaş stratejilerinin başarısını doğrudan etkilemiştir. İstihbarat çarkı, yalnızca bilgi toplama değil, aynı zamanda stratejik karar alma süreçlerinde de kritik bir rol üstlenmektedir (Aras, Toktaş ve Kurt, 2010, akt.. Kavırsacı ve Demişbaş, 2020: 703).

İstihbarat çarkının tarihsel gelişimi ve askeri doktrinlerdeki yeri, özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren belirginleşmiştir.

Bu bağlamda, istihbarat çarkının kökenine dair önemli bir bilgi şu şekildedir:

"1926 yılına kadar askerî istihbarat subaylarına taktik muhabere istihbaratının dört işlevinin; ihtiyaçlar, toplama, kullanma (analiz dâhil) ve dağıtım olduğu söylenir ama 'istihbarat çarkı' diye bir tanım kullanılmazdı. İstihbarat çarkının orijini, 1940'lı yıllarda ABD ordusunun muhabere istihbaratı doktrinini geliştirmesi için sosyal bilimlerde askerî eğitim programlarına yapılan katkılardan doğdu. Terim olarak 'istihbarat çarkı' ilk defa ABD'deki Merchurst Üniversitesinden Kristan Wheaton'un 1948 yılında iki yarbay ile birlikte yayımladığı Komutanlar için İstihbarat (Intelligence for Commanders) kitabı ile ortaya çıktı" (K.J.Wheaton, 2011, akt. Yılmaz, 2022: 117).

1940'lı yıllarda geliştirilen istihbarat çarkı modeli, özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında askerler ve askerî stratejistler için büyük önem taşıyan bir araç hâline gelmiştir. Bu model, askerî operasyonların planlanması, yürütülmesi ve başarıyla sonuçlandırılması için kritik bilgiler sağlayarak savaşın gidişatını etkilemiştir. Kısaca, istihbarat çarkı, istihbarat verilerinin hangi aşamalardan geçerek istihbarat bilgisi hâline geldiğini gösteren bir süreçtir.

"*Farklı şekillerde ifade edilse de planlama, toplama, tasnif, değerlendirme ve dağıtım-yönlendirme gibi aşamalar, istihbarat oluşumundaki ortak noktalar*'' olarak görülmektedir. İlk zamanlarda basit aşamalardan oluşan bu süreç, istihbarat dünyasındaki yeni gelişmelerle birlikte yeni bir boyut kazanmıştır. İstihbarat çarkının aşamalarında karşılıklı etkileşim ve yeni bulgular çerçevesinde kendini yenileyen bir yapı haline gelmiştir. Bu yönüyle istihbarat çarkı, istihbaratın her yönüyle analizinin yapılması açısından oldukça önemlidir (Badia vd., 2008: 216, akt. Çıtak, 2017: 71).

Görev odaklı istihbarat desteğinin sağlanması için oluşturulan prosedürel bir çerçeve niteliğindeki istihbarat çarkı, belirli bir amaca hizmet eden esnek bir araçtır. Katı bir prosedür serisi olarak değil, ihtiyaçlara göre biçimlendirilebilen bir model olarak kullanılmaktadır. Bu çerçevede, istihbarat çarkının klasik biçimi ve süreçleri Şekil 1'de gösterilmiştir:

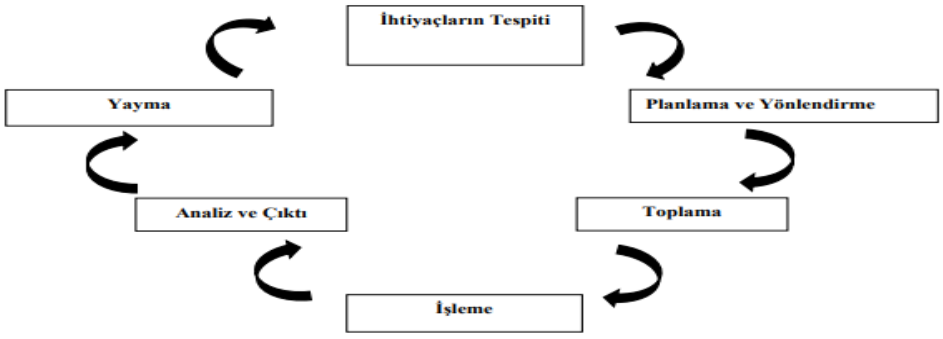

Şekil 1 Klasik İstihbarat Çarkı (Clark, 2016, akt. Küçükyılmaz ve Çolak, 2022: 101)

Klasik istihbarat çarkının ilk aşaması olan ihtiyaçların tespit edilmesi, istihbarata katkıda bulunması beklenen politikaları, konuları veya alanları tanımlamak ya da bu faktörlerin önceliklerini belirlemek anlamına gelmektedir (Lowenthall, 2009, akt. Küçükyılmaz vd., 2022: 101). İstihbarat çarkı, istihbarat toplama ve analiz süreçlerini düzenleyen bir dizi aşamadan oluşmakta; bu aşamalar, doğru ve etkili bilgi elde etmeyi ve bu bilgiyi kullanılabilir hâle getirip istihbari bilgi üretmeyi amaç edinmektedir.

İstihbarat çarkının ana aşamaları aşağıda belirtilmiştir:

a. Planlama ve Yönlendirme (Planning and Direction): İhtiyaç duyulan istihbaratın belirlenmesi, istihbarat faaliyetlerinin planlanması ile yönetim ve organizasyonunu kapsamaktadır. "*İstihbarat ürününün müşterileri, ulusal güvenlik istihbaratı için politika yapıcılarıdır*''. Bu kişiler, belirli bir konu ya da hedef için istihbarat talebinde bulunurlar (Yılmaz, 2022: 117). Yönlendirme ilkesi doğrultusunda, bu aşamada hizmet süreçlerindeki ilgili ihtiyaçları gidermeyi sağlayacak birimlere görev dağılımları gerçekleştirilmektedir (Küçükyılmaz ve Çolak, 2022: 104).

b. Toplama (Collection): Gerekli bilgilerin, insan istihbaratı (HUMINT), sinyal istihbaratı (SIGINT), görsel istihbarat (IMINT) gibi metotlar kullanılarak elde edildiği yöntemlerdir. "*Bu aşamada istihbarat ürünü üretmek için gerekli olan ham bilgiye ulaşılı."* (Yılmaz, 2007: 118).

c. İşleme ve Sömürme (Processing and Exploitation): Toplanan ham verilerin işlenmesi, kullanılabilir bilgiye dönüştürülmesi ve bilgilerin doğrulanması ile düzenlenmesi bu aşamanın temelini oluşturur. Açık ve gizli yollardan toplanan bilgi, doğrudan istihbarat olarak kabul edilmez. Ham bilgi, işleme ve analiz aşamalarından geçtikten sonra istihbarat niteliğine kavuşmaktadır. Bazı bilim insanları, işleme ve analiz aşamalarını birleştirmektedir (Yılmaz, 2007: 118).

İşleme aşaması, ham bilginin analiz edilmek üzere çeşitli tekniklerle filtrelenip hazırlandığı bir ön analitik safhadır. Bu aşamada uygulanan teknikler arasında şifrelenmiş bilginin çözümü, dil çevirisi ve verinin arındırılması veya azaltılması süreci yer almaktadır. Bu süreçler, ham bilginin daha anlamlı ve kullanıma hazır bir hâle getirilmesiyle nihai istihbarat ürününe dönüşmesine katkı (Yılmaz, 2007: 118).

d. Analiz ve Üretim (Analysis and Production): İşlenmiş bilgilerin analiz edilmesi, bu bilgilerin anlamlı bir rapor hâline getirilmesi sürecidir. Bu aşama, istihbarat ürünlerinin oluşturulması ve değerlendirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Analiz sürecinde, toplanan verilerin anlamlı bir şekilde bir araya getirilmesi, yorumlanması ve sonuçların net bir şekilde ifade edilmesi sağlanmaktadır (Yılmaz, 2007: 118).

Milli istihbarat teşkilatının da kullanıdığı klasik istihbarat çarkını Sherman Kent dağıtım ve değerlendirme süreci olarak altıya bölmektedir. Sherman Kent yukarıda belirtilen istihbarat çarkı safhalarına dağıtım ve değerlendirme süreçlerini de dahil etmiştir (Kent, 2003: 11, akt. Biçer, 2017: 453-454).

e. Dağıtım ve Yayma (Dissemination and Integration): Analiz edilen istihbaratın, ilgili birimlere ve karar vericilere iletilmesi bu aşamanın temelini oluşturur. Bilgilerin zamanında ve doğru bir şekilde aktarılması, dağıtım ve yayma süreci olarak değerlendirilmektedir. Bu süreç, belirlenen istihbarat prosedürlerinin ilkelerine uygun bir biçimde, genellikle gizli ve şifrelenmiş yöntemlerle gerçekleştirilmektedir (Yılmaz, 2007: 118).

f. Değerlendirme ve Geri Bildirim: İstihbarat süreçlerinin ve ürünlerinin etkinliğinin değerlendirilmesi, süreçlerdeki eksikliklerin belirlenmesi ve iyileştirme önerileri geliştirilmesi bu aşamanın amacını oluşturmaktadır. Bu geri bildirim mekanizması, karar mercinin varsayımları dayandıracak bilgiye ihtiyaç duymaları halinde istihbarat çarkının sürekli olarak tetiklenecek ve geliştirilmesine katkı sağlayacaktır (Yılmaz,2022: 119).

İstihbarat çarkı, sivil ve askerî istihbarat birimleri için evrensel olarak geçerli bir model olmamaktadır. Farklı istihbarat faaliyetleri (örneğin örtülü operasyonlar, kriminal istihbarat, siber istihbarat) kendi konularına ve amaçlarına göre değişkenlik göstermektedir(Seren, 2021: 251).

İstihbarat çarkı sabit bir model olmaktan ziyade, her bir istihbarat faaliyetine özgü gereksinimlere uyacak şekilde esneklik göstermesi gereken bir çerçeve sunmaktadır. Örneğin MİT dört aşamalı bir istihbarat çarkı kullanırken, Federal Bureau of Investigation (FBI) istihbarat süreçlerini altı safhada ele almaktadır. Bu farklılık, her iki kurumun kendi operasyonel gereksinimlerine ve stratejik hedeflerine

uygun olarak istihbarat toplama ve analiz süreçlerinin nasıl yapılandırıldığını yansıtmaktadır (Johnston, 2005: 45-46, akt. Seren, 2021: 251).

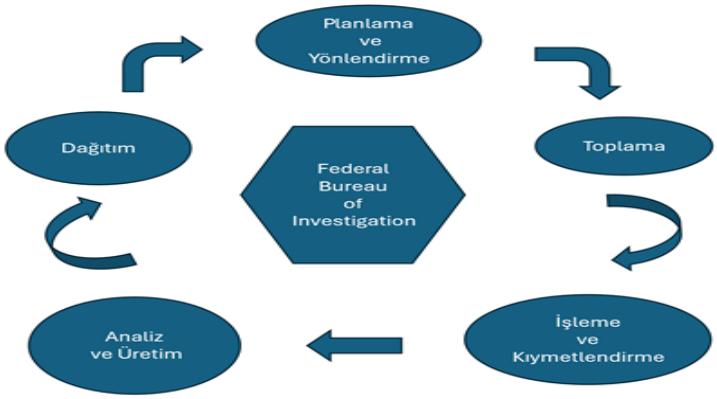

Şekil 2 FBI İstihbarat Çarkı Modeli (Seren, 2021: 253)

FBI istihbarat çarkı, ulusal güvenlik ve suç soruşturmaları çerçevesinde gerekli istihbaratın toplanması, işlenmesi, analiz edilmesi ve dağıtılması süreçlerini kapsayan bir modeldir. Bu model sayesinde FBI, çeşitli istihbarat kaynakları ve yöntemleri kullanarak etkili ve zamanında bilgi sağlamayı amaçlamaktadır.

Şekil 3 MİT Klasik İstihbarat Çarkı (MİT, 2024)

Şekil 2 ve Şekil 3, iki farklı yaklaşımı temsil etmektedir. Bu yaklaşımlar, MİT ve FBI gibi kurumların kendi performans ve faaliyet düzeylerine uygun şekilde istihbarat süreçlerini optimize etmelerine olanak tanımaktadır. MİT'in dört aşamalı dağıtım modeli, daha basit ve doğrudan bir yaklaşım sunarken, FBI'ın altı aşamalı modeli, daha geniş ve kapsamlı bir analiz olanağı sağlamaktadır. Bu esneklik, her iki teşkilatın karşılaştıkları çeşitli tehditlere ve değişken durumlara etkin bir yanıt vermelerini kolaylaştırmaktadır.

Doğru ve zamanında gerçekleştirilen istihbarat, karar vericilerin bilinçli ve stratejik kararlar alabilmeleri için kritik öneme sahiptir (Chapter, 2003, akt. Seren, 2021: 251-255).

Doğru zamanda iletilen istihbarat, operasyonel başarının yanı sıra ulusal güvenliğin sağlanması ve sürdürülmesi açısından da kritik bir rol oynamaktadır

Çizelge 1 Kaynağın Güvenirliği ve Bilginin Doğruluğu Derecelendirmesi

KAYNAĞIN GÜVENİRLİĞİ	BİLGİNİN DOĞRULUĞU
A: Tamamen Güvenilir	**1:** Diğer Kaynaklardan Teyitli
B:Genellikle Güvenilir	**2:**Muhtemelen Doğru
C:Oldukça Güvenilir	**3:**Doğruluğu Olası
D:Genellikle Güvenilmez	**4:**Şüpheli
E:Güvenilmez	**5:**Olasılığı Yok
F: Güvenilirliği Hükmedilemez	**6:**Doğruluğu Hükmedilemez

Kaynak: Handbook, 2009, akt. Yılmaz, 2022: 119)

İstihbarat süreci, yeni verilerin toplanması ve bu verilerin tasnif edilip karşılaştırılması sonucunda istenilen bilgilere ulaşmayı amaçlayan bir haber işleme süreci olarak tanımlanmaktadır. Yukarıda belirtilen tabloda, haberin güvenilirlik ölçütünü sayısal bir değere indirgeyerek yorumlamaya yönelik bir yaklaşım sunulmaktadır. Bu sürecin etkin bir şekilde işleyebilmesi için toplanan bilgi, veri ve malumatların analistler tarafından istihbarat çarkının aşamaları çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2022: 119)

Diğer taraftan beş aşamalı istihbarat çarkı perspektifinden verinin istihbarata dönüştürülme sürecindeki aşamalar ise şu şekildedir:

"İlk aşamada istihbaratçı veriyi bulur, verinin kendisini ve kaynakları tanımlar. İkinci aşamada elde edilen verileri analiz eder, eksiklerini tamamlar ve önemlerini belirler ki belirli istihbarat çarkında ise bir fenomenin kanıtı hâline getirebilsin. Üçüncü aşamada elde edilen bilgiyi tutarlı bir hipotez hâline getirerek öngörüler oluşturur ve dördüncü aşamada bunun için kanıtları toplar ve maliyet hesabı yaparak değişimlerin kârlılığını ortaya çıkartır. Son aşamada ise istihbaratçı, raporu çıkartarak karar alıcının önüne koyar. Burada raporun hazırlanmasına daha fazla vurgu yaparak raporun içeriğinde belirlenen hedefin tanımlanması ve hedefin elde edilebilmesi için gerekli amaçların bulunması, dipnotlar ile açıklanması,

istihbarat analizinin sonuçları, alınması gerektiği önerilen önlemlerin bulunması, metot ve konu hakkındaki son görüşlerin bulunması gerekmekte" (Bartes,2013: 283-288, akt.Berk ve Sarı, 2021: 8).

Beş aşamalı istihbarat çarkının sistematik bir yapıya sahip olması, istihbarat sürecinin daha açık ve anlaşılır bir şekilde yürütülmesine önemli katkı sağlamaktadır. Bu sistematik yapı, sürecin her aşamasının belirli ve net adımlarla ilerlemesi için gerekli bilgileri sunmaktadır. Böylece, sürecin birleştirilmesi ve kurumlaşma gereksinimleri daha rahat bir şekilde karşılanmaktadır.

"Altı aşamalı istihbarat çarkı ile aslında geleneksel istihbarat çarkına ek olarak değerlendirme ve geribildirim safhaları ayrı birer safha olarak eklenmiştir ve uygulanabilir bir konsept olarak görülmektedir"(Berk ve Sarı 2022: 73). Bu istihbarat çarkının öncekilerine göre değerlendirme ve geri istihbarat süreçlerini sistematik ve koordineli bir şekilde ele alarak, doğru ve zamanında bilginin kullanılmasını amaçlayan bir model olarak tanımlanmaktadır. Bu model, planlama ve yönlendirme, toplama, işleme ve kıymetlendirme, analiz ve üretim, sunma ve entegrasyon, değerlendirme ve geri bildirim olmak üzere altı ana aşamadan oluşmaktadır (Berk ve Sarı 2022: 72).

Altı aşamalı istihbarat çarkı, veri tabanının sistematik ve etkili bir şekilde işlemesini sağlamaktadır. Planlama ve yönlendirme ile başlayan süreç; bilgi toplama, işleme ve kıymetlendirme, analiz ve üretim, dağıtım ve entegrasyon bölümlerinin değerlendirme ve geri bildirim ile tamamlanarak, doğru ve zamanında verilen bilginin önemini artırmaktadır.

Yeni küresel aktörlerin ortaya çıkması ile günümüzde istihbarat çarkının, istihbarat faaliyetleri için yeterli bir model olup olmadığı tartışılmaktadır. Julian Richards'a göre istihbarat çarkı *"Soğuk Savaş Dönemi'nde tek ve yavaş hareket eden bir tehdit olan Sovyetler birliği'ne karşı işe yaramıştır; ancak günümüzün post-modern zorluklarına cevap verememektedir*" (Richards, 2003: 43, akt. Yılmaz, 2022: 125). Sanat ve mimari alanlarında başlayan post-modern gelişmeler, bilgi çağının ilerlemesiyle birlikte küresel ölçekte yeni aktörleri de beraberinde getirmiştir. Bu durum, yeni güvenlik tehditlerinin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Klasik istihbarat çarkının yetersiz kaldığı ve yeni güncellemelerin elzem olduğu belirtilmektedir.

İstihbarat çarkını daha net anlamak amacıyla şu örneği vermek uygun olacaktır:

"Örneğin bir bölücü terör örgütünün X liderinin ülkeye bir noktadan giriş yaptığı ve bu kişinin genelde büyük şehirlerde eylem yaptığı istihbaratı alınmıştır. Bu teröristin kullandığı en yaygın bomba da C4 patlayıcılarıdır ve genelde halkın çok olduğu alışveriş merkezlerinde eylem yaptığı da bilinmektedir. Bahse konu teröristin ülkeye giriş yaptığı aynı zaman diliminde bu tür patlayıcıların da ülke sınırlarından içeriye sokulduğu bilgisi gelmiştir. İstihbarat analistleri, elde bulunan bir kısım bilgileri de analize dâhil ettiklerinde ortaya şöyle bir (kısa) analiz ve rapor çıkmaktadır: X teröristi yakın zamanda veya bugünlerde özellikle İstanbul ve Ankara'da bulunan AVM'lerde tesir gücü yüksek olan bombalı eylem(ler) yapacaktır. Tam karar vericilere rapor edileceği bir aşamada yeni bir bilgi geliyor ve C4 patlayıcılarının bölücü değil de dinî motifli bir terör örgütü elemanı tarafından devlet yetkililerine karşı kullanılacağı öğreniliyor. Rapor edilme aşamasında iken en son elde edilen bilgi, analizin sonucunu ve geçerliğini tamamen etkisiz hâle getirmiştir. Aşamaları tekrar göz önüne getirdiğimizde raporlama en son aşamalardan olmasına rağmen bilgi toplama aşamasından direkt gelen bir bilgi her şeyi değiştirebilmektedir. Böyle bir durumda analiz aşamasından bilgi toplamaya geri dönüş olabilir ve açıklanamayan durumlar için belirli bir kısım bilgiler istenebilir veya o bilgilerin araştırılması ve bulunmaya çalışılması talep edilebilir. Başka bir açıdan, gelen ve derlenen bilgiler büyük resmin tamamını okumaya yeterli olmadığında önceki aşamalara geri dönerek bilgi toplayıcılardan, açıklanamayan kısımlara ait (yönlendirici veya spesifik) bilgi istenebilir" (Gül, 2015: 11).

Bu senaryo, istihbarat analitiği olarak ele alındığında, bilgilerin doğruluğu ve devamlılığı önem arz etmektedir. Raporlama ve portföy analiz aşamalarına geri dönerek ek bilgi toplanması, vakanın doğru sonuçlanması aşamasında kritik rol oynamaktadır. Sistematik ve net bir şekilde ele almak için istihbarat çarkının aşamaları çerçevesinde atılabilecek adımlar her aşamada anlatılmıştır.

D. Seviyelerine Göre İstihbarat

1. Stratejik İstihbarat

"Strateji kavramı, eski Yunancada 'strategos' kelimesinden türemiş olup 'stratos= ordu, *ego=liderlik' kelimelerinin birleşimidir. Kavram, modern anlamıyla ilk kez 1779 yılında Fransız general ve askerî literatürde önemli bir yeri olan ve Yedi Yıl Savaşları'nın birçok askerî seferine katılan Kont Jacques de Guibert (1743-1790) tarafından kullanılmış olup geniş çaplı orduların yönetilmesi anlamına gelmektedir" (Goldman, 2006: 83, akt. Koca, 2019: 5).*

Stratejik istihbarat kavramı, Sherman Kent'in Amerikan Dış Politikası ve İstihbarat adlı eseri ile literatüre kazandırılmıştır. Eserde stratejik istihbarat "*Devletler için kritik bir öneme sahip olan stratejik istihbarat; uzun vadeli hedeflere ulaşmak amacıyla bilgi ve veri toplama, analiz etme ve kullanma sürecinin tamamını kapsamaktadır*." şeklinde tanımlanmıştır. Bir diğer tanım ise şu şekildedir: "*Stratejik istihbarat, güvenlik politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasında yakın veya muhtemel önemi bulunan yabancı ulusların veya bölgelerin bir ya da birden fazla yönü ile ilgili sürekli ve yeterli istihbarat teminidir*" (Yılmaz, 2022: 141).

Bu tanımlardan yola çıkarak stratejik istihbarat; hedefe ulaşmak amacıyla istihbarat toplama yöntemleri sonucunda elde edilen bilgi ve verilerin analistler tarafından kıymetlendirilerek faaliyete geçirilmesi sürecidir. Bu süreçte, hedef ülkenin en kritik alanlarına sızmak ve önemli hamleleri yapmak maksadıyla gerekli olan bilgileri edinmek için farklı ve etkin bakış açıları geliştirilmesi gerekmektedir. Bu süreç, belirli aşamalar zinciri ile devam etmektedir ve bu zincirin halkaları stratejik, taktiksel ve operasyonel bir ağ ile hareket etmektedir.

Sherman Kent'in yorumuyla "*Stratejik istihbarat verisinin büyük bir kısmı açık kaynak istihbaratında temin edilmektedir''* (Kent,1951, akt. Gül, 2014: 86)Teknolojinin gelişmesi ve bilgiye küresel ölçekte ulaşmanın en kolay yöntemi olan internet uygulamalarının yaygınlaşmasıyla açık kaynak verisinin takibi daha kolay ve maliyetsiz bir hale gelmiştir.

2. Taktik İstihbaratı

Taktik istihbarat, muharebe sahasında kullanılan ve harekâtı icra eden karar alıcıların, hedefi tanıma ve anlama süreçlerini desteklemek amacıyla yapılan planlama faaliyetlerini kapsamaktadır.Askerî ve güvenlik operasyonlarında kısa vadeli ve doğrudan harekete geçme amaçlı bilgi toplama ve analiz etme sürecini ifade etmektedir. Bu tür istihbarat, sahadaki birliklere anında ve kesin bilgi sağlayarak, onların etkin ve güvenli bir şekilde hareket etmelerini mümkün kılmaktadır. Taktik istihbaratın temel unsurları, gözlem ve keşif ile elektronik istihbarattır (www.lop.parı.gc.ca/content/lop/researchpublication, akt. Seren, 2021: 271-272).

Liderlik mücadelesi, insanlık tarihi kadar eski olup bu uğurda birçok savaş yaşanmıştır. Eski zamanlarda fiziksel güç unsurları kullanılarak yürütülen bu mücadeleler, bilgi çağının ilerlemesiyle yerini veri ve iletişim üzerindeki denetime bırakmıştır. Bu durum, ülkeler arası güvenlik ve istihbarat mücadelesinde yeni değişkenlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hedef ülkclerelerin ve toplumların sosyolojik, kültürel, ekonomik ve askerî gibi birçok alanda izlenerek, yeni yöntemlerin geliştirilmesi amacıyla bilgi setleri oluşturulmakta ve yeni savunma stratejileri geliştirilmektedir (Connable, 2012: 19 vd., akt. Yılmaz, 2022: 167-168). Bu bağlamda, istihbarat süreci geniş bir yelpazede uzmanlık gerektiren farklı profesyonellerin bir arada çalışmasını içermektedir denilebilir.

3. Operasyonel İstihbarat

Operasyonel istihbarat, operasyonun başarılı olması amacıyla hedef ülkenin yeterliliklerine, imkân ve kabiliyetlerine odaklanarak, bu imkân ve kabiliyetlerin nerede, ne zaman, nasıl ve kiminle gerçekleştirileceğini tespit etmeye dayanmaktadır. Bu süreçte, farklı istihbarat yöntemlerinin bir arada kullanılmasına özen gösterilmektedir. Operasyonel istihbaratta, farklı birimlerin koordine bir şekilde hareket etmesi, istihbarat faaliyetlerinin interdisipliner karakterini yansıtmaktadır. Bu çok yönlü operasyon birimlerinin ortak çalışması, operasyonun başarı oranını artırmaktadır (Çınar, 2014: 76-77, akt. Seren, 2021: 272).

Operasyon alanındaki hazırlıkların yapılması, gerekli ve muhtemel acil durum koordinasyonunun sağlanması gibi süreçler, koruyucu, önleyici ve yapıcı durumları desteklemektedir. Operasyonel istihbaratın en önemli kriterleri şu şekilde sıralanmaktadır (Seren, 2021: 272):

1.Hedefin sosyo-kültürel yönden analiz edilmesi,

2. Hedefin biyografik taramasının yapılarak biyografi istihbaratı ile ilgili bilgi kazanılması (kişisel özellikleri, eğilimleri vb.),

3. Ekonomik ve politik durum değerlendirmesinin yapılması,

4. Askerî imkân ve niyetlerinin analiz edilmesi,

5. Teknolojik ve endüstriyel kapasitelerinin incelenmesi ve gözlenmesi,

6. Sahip oldukları istihbarat yapılanmaları ile ilgili bilgi toplanması.

Bu kriterler, operasyonel istihbaratın başarılı olabilmesi için gerekli sorgulama ve faaliyet süreçlerini kapsamaktadır (Seren, 2021; Yılmaz, 2022).

Yukarıdaki tanımlardan anlaşılacağı üzere, stratejik, taktik ve operasyonel istihbarat seviyeleri, "operasyon öncesi istihbarat hazırlığı" sürecinde askerî operasyonların koordinasyonunu sağlamayı hedefleyen bir yaklaşıma dayanmaktadır. Operasyon öncesi analiz ve değerlendirme safhaları, düşmanı tanımayı ve taktik, stratejik ve operasyonel seviyede yürütülen faaliyetlerin, kendi alanı dışındaki durumları da etkileyebileceğini öngörmektedir (Seren, 2021: 274).

E. İstihbarat Toplama Yöntemleri

İktidar mücadelesinde gerekli olan istihbarat faaliyetlerindeki eksikliklerin ortaya çıkmasıyla birlikte haber edinme ve bilgi alma gibi eylemler için yeni yöntemler geliştirilmiştir. İstihbarat faaliyeti, tarih boyunca âdeta bir satranç oyununda rakibini yenmek isteyen oyuncunun stratejik hamleler geliştirmesi gibi sistematik bir düzen içerisinde ilerlemiştir. İstihbarat, karşılıklı süregelen mücadele ve yöntemler olarak değerlendirilebilir. Özünde gizlilik anlamı taşıyan bu faaliyetler, düşman ya da tehdit olarak algılanan yapılar hakkında bilgi edinmeyi amaçlamaktadır. Bu açıdan, istihbarat "*veri, haber, bilgi ve belgelerin, kanuni ya da kanun dışı yollarla, hedefin bilgisi olmadan çeşitli yöntem ve tekniklerle toplanmasıdır*" (Özdağ, 2011: 116).

Tarihin ilk dönemlerinden bu yana en etkili kullanılan istihbarat türü olan insan istihbaratı (HUMINT), zaman içerisinde etkisini yitirmemiş, aksine teknoloji ve enformasyon teknolojileri ile birleşerek multidisipliner bir kavrama dönüşmüştür. İstihbarat, farklı alanların ortak çalışmaları ve dayanışması ile son hâlini alırken, kendi içinde de çeşitlilik göstermektedir. Çalışmanın bu bölümünde temel istihbarat çeşitleri olan İnsan İstihbaratı (HUMINT), Açık Kaynak İstihbaratı (OSINT), Görüntü İstihbaratı (IMINT), Sinyal İstihbaratı (SIGINT) ve Teknik İstihbarat (TECHINT) gibi temel başlıklar ele alınacaktır (Yılmaz, 2022: 334-335).

Bu istihbarat türleri, ayrı uzmanlık alanlarına sahip olup bu faaliyetleri yürütecek personel özel eğitim süreçlerinden geçerek görevlendirilmektedir. Kurumsallaşmış istihbarat birimlerinde, istihbaratın türlerine göre uzmanlık departmanları bulunmaktadır.

1. İnsan İstihbaratı (HUMINT)

En eski mesleklerden biri olan casusluk, hiçbir kural tanımayan; duygu, inanç, ideal ve zaafların amaç doğrultusunda araç olarak kullanıldığı bir faaliyet alanıdır. İnsan istihbaratında kaynak, ajan, muhbir gibi vasıtalar aracılığıyla belirlenen hedef izlenmekte ve gerekli bilgiler toplanarak analiz için sunulmaktadır (Yılmaz, 2022: 314). İstihbarat faaliyetlerinde "kaynak" ifadesi, temel olarak insan unsurlarını ifade etmektedir. Bu kavram, genellikle haber ve bilgi edinme aracı olarak da kullanılmaktadır. İnsan istihbaratı, insanlar aracılığıyla ve onlarla kurulan temaslar sonucunda elde edilen bilgiyi ifade etmektedir.

İnsan istihbaratı, istihbarat teşkilatlarının yetiştirmiş olduğu profesyonel eğitimli personeli, ajanları, casusları, muhbirleri ve gizli soruşturmacıları da bilgi kaynağı olarak kabul etmektedir (Urhal, 2008: 222). Bu bağlamda, istihbarat toplama sürecini yürüten kişilerin gizliliği hayati öneme sahiptir. Bu nedenle insan istihbaratı faaliyetinde bulunan kişilerin görünürde kurgusal meslekleri, sosyal ilişkileri ve yaşam biçimleri bulunmaktadır. Böylece, bu kişilerin kimlikleri ve faaliyetleri gizlenerek, hedef ülke ya da yapı içinde dikkat çekmeden bilgi toplama işlemleri gerçekleştirilmektedir.

> *"Bir diğer ifade de ise insan istihbaratı en eski istihbarat toplama yöntemlerinden biri olup diplomasi tarihinin var olmasıyla birlikte diplomatların görevli oldukları ülkenin de bilgisi dâhilinde istihbarat edinme faaliyetlerine açık istihbarat denir. Kapalı istihbarat faaliyetleri ise hedefin bilgisi dışında gizli yapılan, bulunmuş olduğu ülkenin bilgisi dışındaki faaliyetlere denilmektedir" (irp.fas.org, 2024).*[*]

Açık istihbarat faaliyetlerinde ajanın kimliğinin tespiti hususunda, resmî görevli olması sebebiyle risk unsuru azdır. Ancak bu durum, kapalı istihbarat faaliyetlerinde yüksek riskler barındırmaktadır. Zira söz konusu kişinin hayatına son verilebileceği gibi yakalanması durumunda millî sırları ve çıkarları tehdit altına sokabilecek bir durumla karşılaşılabilir. Dolayısıyla insan istihbaratı faaliyetleri kimi zaman ölüm ve şiddet olaylarına yol açabilmektedir. Bu nedenle insan istihbaratı faaliyetlerinde gizlilik en önemli strateji olarak değerlendirilmektedir. Bu tür istihbarat faaliyetlerinde, casuslar farklı kimliklere bürünerek varlıklarını gizlemekte ve bilgileri toplama sürecinde bu kimlikleri kullanmaktadır.

İnsan istihbaratı, veriyi toplayacak casusun sahadaki eylemleriyle doğrudan iletişime geçtiği kişilerden edindiği bilginin toplamını ifade etmektedir. İstihbarat teşkilatları, bilgi edinmek için teorik ve pratik eğitim süreçlerini başarıyla geçmiş kişilerle birlikte belirli kriterler ekseninde bazı kişilerin zaaflarından faydalanarak bilgi toplamaktadır. Bu tür zaaflar, genellikle kumar, uyuşturucu, kadına düşkünlük, siyasal ve kişisel hırslar, maddi ve manevi beklentiler ile millî duyguların zayıflığı gibi unsurlar üzerinden değerlendirilmektedir (Yılmaz, 2022: 316).

İnsan istihbaratı yapan kişi, bilgi kaynağından uzaktan (görünmeden) veri alabileceği gibi bazen de doğrudan iletişime geçerek bilgi toplayabilmektedir.

---

[*] Amerika Silahlı Kuvvetleri tarafından 2006 yılında yayımlanan *FM 2-22.3 (FM34-52) Human Intelligence Collector Operations For Official Use Only* ulaşılabilir.

Özünde gizlilik teşkil eden bu istihbarat türünde, görünmeden bilgi toplama, istihbaratın önceliğini oluşturmaktadır. Bu nedenle bu tür faaliyetlerin etkinliği büyük ölçüde casusun gizlilik ve dikkatle hareket etme yeteneğine bağlıdır.

İnsan istihbaratı yalnızca casus ve ajanlardan oluşmamakta; askerler, polisler, akademisyenler, yurt içinde ve yurt dışında ticari faaliyet yürüten kişiler, öğrenciler ve kurumlarda hizmet veren personel tarafından da sağlanmaktadır. İnsan istihbaratı alanında yeni casus devşirilmesi amacıyla hem ulusal hem de uluslararası düzlemde çalışmalar gerçekleştirilmekte ve saha personelleri yetiştirilmektedir. Dolayısıyla insan istihbaratını gerçekleştiren kişiler bazen yabancı bir ülke vatandaşı olabilmektedir. Bu alanda farklı pratikler uygulanmakta olup kimliği belirli ve maaşlı kişilerin yanı sıra iş birliği içinde olan diğer kişiler de bu istihbarat türü içinde yer almaktadır (Özdağ, 2011: 120).

İnsan istihbaratı, casus faaliyeti kapsamı taşıdığından yüksek risk içermekte olup istihbarat faaliyeti gerçekleştiren kişinin veri toplama, analiz etme ve koordine olma durumunu iyi planlaması gerekmektedir. Bu bağlamda, istihbaratı yürüten kişinin sahayı iyi bilmesi ve toplumsal dokunun katmanlarında deneyime sahip olması büyük önem taşımaktadır. İnsan istihbaratı, toplumsal boyutu ağır basan bir istihbarat toplama yöntemidir (Akman, 2019: 36).

Bu tür istihbarat, bireylerin özelliklerini tahlil etmekle kalmayıp örgütlerin ve toplumların kültürel yapısını, değerlerini, inançlarını ve kültürel alanlarını da analiz etmektedir. Örneğin yabancı bir ülkeye gönderilecek istihbarat elemanının, gönderileceği ülkenin sosyo-kültürel, ekonomik, politik ve teknolojik alanlarına dair edineceği bilgiler, gerçekleştireceği istihbarat faaliyetlerini daha etkin kılmasına yardımcı olacaktır. Bilgi edinme faaliyetleri, yerel bir halk gibi maskeleme tekniği kullanılarak toplumda varlığını sürdürmek şeklinde gerçekleştirilebilmektedir. Gizli istihbarat elemanları, hedef ülkenin kurallarına ve görevlerine uygun davranışlar sergilemekte; gizlilik kuralları çerçevesinde dikkati üzerine çekecek tutum ve davranışlardan kaçınmaktadır. Gerekli durumlarda, istihbarat elemanının görevi ile ilgili bilgi vermesi veya bireyleri, örgütleri ya da toplumu yönlendirecek tutumlar sergilemesi olasıdır.

İnsan istihbaratı denildiğinde yalnızca istihbarat toplamak değil, aynı zamanda istihbarata karşı koymak (İKK) gibi eylemlerin asli yürütücüsü olarak istihbarat

görevlisinin rol aldığı vurgulanmaktadır. İnsani istihbarat kaynaklı karşı istihbarat, yabancı istihbarat teşkilatlarının faaliyetlerini takip etmekten ziyade, bu faaliyetlerin toplanma, işleme, değerlendirme ve uygulama analizi sonucunda ortaya çıkan bir faaliyet olarak ele alınmaktadır. "*İnsan faktörü, alınan tüm tedbir faaliyetlerinde daima en etkili önlemlerden olup insan eksikliği minimum seviyeye ulaştığında alınan hizmet her daim daha sağlıklı olmuştur*" (Şeşen ve Kuzcuoğlu, 2021: 99). Yapılan bazı araştırmalarda, bilgi güvenliği risklerini gidermede insan faktörünü göz ardı ederek oluşturulacak sistemsel güvenlik çemberlerinin etkili olmadığı görülmektedir (Şahinaslan vd., 2009: 190). Sonuç olarak, insan istihbaratının bakış açısı, yorumlama, ön sezi ve geleceğe yönelik kavrayış imkânına sahip olması, teknik istihbaratın yapamayacağı niteliklere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Teknolojinin hızla gelişmesiyle beraber insan kaynağına duyulan ihtiyacın azalması, bilinen bir olgu olmakla beraber karmaşık veri süreçlerinin tasnif, analiz ve hedefe uygun sonuçlandırma nihayetinde insan uzmanlığına olan ihtiyacı sergilemektedir. Bu sebeple en gelişmiş ve en karmaşık teknolojiler istihbarat faaliyetlerinde kullanılsa da yapıların merkezinde insan kaynağı yönetici bir faktör olarak yer almaktadır. Buradan hareketle istihbarat stratejileri yeni teknolojilere ihtiyaç duymakla beraber bu teknlojilerin kavrayışına yönelik de yetişmiş uzman personele ihtiyaç duyar.

2. Teknik İstihbarat (TECHINT)

Teknik istihbarat, teknoloji ve bilimin buluşmasıyla ortaya çıkan istihbarat faaliyetlerini ifade etmektedir. Kısaca teknik istihbarat, yabancı ülkelerin silahlı kuvvetlerinin kullandığı savaş teknolojisi ile ilgili silah ve teçhizat verilerinden elde edilen bilgi olarak tanımlanmaktadır (Seren, 2021: 298-299)

İstihbarat, zaman içinde beşerî bilimlerden faydalanarak farklı alanlarla koordine bir şekilde faaliyet göstermeye başlamıştır. ABD ve Sovyet Rusya'nın Soğuk Savaş Dönemi boyunca teknolojinin imkânlarından yararlanarak birbirlerinin eylemlerini takip etme arzusu, bu ülkelerin teknik istihbarat alanında büyük gelişmeler göstermesine neden olmuştur. "*ABD ilk uzay programına 1956'da başlamıştır. WS-117L programının amacı Sovyetler üzerinde casusluk yapmaktır. Sovyetler ise 1950'lerde Zenit keşif uydu programını başlatmıştır; kavradığımız anlamıyla 4 Ekim 1957 tarihinde uzaydaki yerini almıştır*" (Yılmaz, 2022: 355). Bu

nedenle ortaya çıkan teknolojik mücadele, geleneksel istihbarat metotlarının ötesinde küresel bir istihbarata doğru ilerlemenin yolunu açmıştır. Bu ülkeler, farklı coğrafyalarda askerî ve istihbarat yapılanmalarıyla kendi çıkarları doğrultusunda dünya düzenine yön vermeye çalışmakta; bu süreçte istihbarat önemli bir araç olarak faaliyet göstermektedir.

Teknik istihbarat, XIX. yüzyılın üçüncü çeyreğinde telefonların dinlenmesiyle sinyal istihbaratının keşfi ile başlamış; 1960'lı yılların başında casus uyduların uzaya oturmasıyla önemli ilerlemeler kaydetmiştir (Özdağ, 2011: 122-123). Teknolojinin günlük hayattaki yeri ve önemi arttıkça, ülkeler arasındaki rekabet harp sahalarından çıkıp küresel sınırları ortadan kaldırmıştır. İstihbarat stratejilerinin temelinde yatan bilgi edinme, değerlendirme ve yorumlama süreçlerinde, teknolojik bilgilerle insan istihbaratına ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle teknik istihbarat sıklıkla insan istihbaratı ile hibrit bir yapı sergilemektedir.

İnsan istihbaratını kolaylaştırmak amacıyla teknoloji imkânlarından yararlanılmaktadır. Günümüzde devletlerin gelişmişlik düzeyleri, erişebildikleri teknolojik istihbarat modelleri ile belirginleşmiştir. Bu durum ülkelerin uluslararası düzeyde itibar kazanmaları için önemli bir rekabet ortamı oluşturmaktadır. "*Enformasyon çağının hızla gelişmesi, teknolojinin çeşitli alanlardaki gelişimine katkıda bulunmuş ve ilerleyen zamanlarda daha da gelişeceği kanaatine varılmıştır*" (Çıtak, 2017: 102). Uzay uydularının varlığı, küresel siber iletişim kanalları ve gerçek dünyanın dijital alanlara kayması, teknik istihbaratın kapsamını ve çeşitliliğini artırmıştır. Bugün teknik istihbarat alanında uzman ve çalışan kişiler çoğunlukla sayısal alanlardan mezun mühendislerden oluşmaktadır. Dolayısıyla teknoloji geliştikçe teknik istihbaratın karmaşıklığı artmakta, buna bağlı olarak insan kaynağına ihtiyaç duyulmaktadır.

Günümüzde özel savunma şirketleri ve devlet bünyesindeki askerî-savunma kurumları, teknik istihbaratın gelişimine yönelik önemli yatırımlar yapmaktadır. Bu çalışmalar, genellikle gizli süreçler içerdiğinden, gelişmiş ülkelerin hangi aşamalarda olduğunu belirtmek zordur.

3. Sinyal İstihbaratı (SIGINT)

Sinyal istihbaratı, teknolojik faaliyetlerin ilerlemesiyle birlikte frekansların ve sinyallerin toplanmasını, analiz edilmesini, değerlendirilmesini ve yer tespitinin

yapılmasını tanımlayan çalışmalar olarak belirlenmektedir (Schleher, 2004: 35). Sinyal istihbaratı denildiğinde ilk akla gelen haberleşme, dinleme ve şifreleme gibi yöntemlerin çözümlenmesidir (Yılmaz, 2022: 350). Bu alan, en ilkel dönemlerinde radyo dalgalarının çözümü etrafında gelişim göstermiş, İkinci Dünya Savaşı süresince radarların ve kripto şifrelemelerin keşfiyle çalışma alanı genişlemiştir. Özellikle bu savaş sırasında Nazilerin şifreleme sistemini çözmeye yönelik Alan Turing'in çalışmaları, sinyal istihbaratının gelişimine büyük katkılar sağlamıştır. Sonraki süreçte teknolojinin ilerlemesine paralel olarak, sinyal istihbaratı dijital veriye doğru dönüşüm geçirmiştir.

İster insan istihbaratı ister sinyal istihbaratı olsun, her ikisi de kaos ve savaş dönemlerinde olumlu sonuçların elde edilmesine katkı sağlamış, daha büyük felaketlerin yaşanmasını engellemiştir. Örneğin İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan Generali George Smith Patton'ın istihbarata karşı koyma faaliyetleri çoğu kez Nazileri şaşırtmış, Dunkirk ve D-Day çıkarmalarında büyük başarıların kazanılmasına zemin hazırlamıştır.[*] Sonraki süreçte "*Enformasyon çağının ve teknolojinin ilerlemesiyle birlikte casusluk faaliyetlerini geliştiren sistemler kullanılmaya başlanmış ve savaşların seyrini değiştirmede büyük fayda sağlamıştır*" (Seren, 2021: 299). Harp teknolojisindeki gelişmelerle birlikte istihbarat bilimindeki veri toplama ve analiz sürecinde bilgiye doğrudan ulaşma, kaynağın güvenirliği, lokasyon tespiti, zaman ve mekânsal müdahaleler gibi birçok sorunun yanıtı bulunmuştur.

> *"Sinyal istihbaratı 19. yüzyılın ortalarında ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanların ve Japonların şifreli mesajlarını yakalamak için kullanılan yöntemlerle kendini göstermiş olan sinyal istihbaratı, günümüzde temel hatları aynı olmak üzere büyük gelişmeler göstermiştir. İngilizlerin 'Ultra', Amerikalıların da 'Magic' olarak adlandırdıkları sinyal yakalama ve yakalanan sinyallerdeki mesajların şifrelerinin kırılması bugünkü sinyal istihbaratının temelini oluşturmuştur" (Çıtak, 2017: 103).*

Teknolojik ve sinyal istihbaratının gelişim sürecinde tarihin dönüm noktalarından biri İkinci Dünya Savaşı'dır. Bu savaş esnasında ünlü fizikçi Reginal Victor Jones'un İngiliz Hava Kuvvetleri İstihbarat Dairesinde "yeni Alman silahları"

[*] Burada totaliter ve faşist rejimlere karşı verilen mücadelede istihbaratın önemi anlaşılmıştır. Bu açıdan istihbarat kavramsal olarak kulağa pek hoş gelmese de iyi amaçlar için kullanılan bir alan olarak da düşünülmelidir. Keza istihbaratın önemini anlama noktasında İkinci Dünya Savaşı süreci önemli bir veri olarak karşımızda durmaktadır. BBC tarafından 6 bölüm olarak çekilen 2. Dünya Savaşı'nı konu alan "World War II: From the Frontlines" belgeseli istihbaratın önemini vurgulamaktadır.

ve “kör bombalama sistemleri”ni incelemek üzere istihdam edilmesiyle radar sistemleri geliştirilmiştir. Bu durum, savaş dönemlerinde bilim insanlarının önemini daha iyi anlamayı sağlamıştır. Böylelikle bir bilim insanının istihbarat çalışmalarında yer alması, istihbaratın multidisipliner gelişmeye başlamasının ilk adımı olmuştur. Bu aşamadan sonra istihbarat ve bilim paralel bir gelişim göstermeye başlamıştır (Clark, 1975: 39, akt. Seren, 2021: 300)

İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası ile Birleşik Krallık arasındaki savaş, aynı zamanda teknolojik bir mücadeleye de sahne olmuştur. Bu açıdan, savaş boyunca teknolojik alanda yeni gelişmeler de yaşanmıştır. Birleşik Krallık Başbakanı Winston Churchill’in talimatıyla Kraliyet Hava Kuvvetlerinde (RAF) görev yapan R.V. Jones, radyo sinyal ve frekanslarından yola çıkarak sinyal bozucu radarı keşfetmiştir. Bu keşif, Alman bombardıman uçaklarını etkisiz hâle getirerek savaşın seyrini değiştirmiştir. Bunun üzerine Almanlar, rakip ülkelere karşı üstün gelmek amacıyla yeni radyo navigasyon sistemleri geliştirmeye başlamış, İngilizlere karşı teknolojik sistemler üzerinde çalışmalar yapmışlardır. Böylece İkinci Dünya Savaşı boyunca süren istihbarat mücadelesi baş göstermiştir. *”İngiliz tarihçiler İkinci Dünya Savaşı’nda Amerikan ve İngiliz istihbaratının Alman kodlarını kırarak Alman haberleşmesini dinlemesinin Avrupa’da savaşı üç dört sene kısalttığını ileri sürmektedir”* (Herman, 1999: 145, akt. Özdağ, 2023: 124).

İkinci Dünya Savaşı sırasında bilimsel ve teknik birçok zorlu problemi çözmek için çaba veren Jones, gelişmiş yeni silah ve teknolojik cihazların üretilmesine yönelik önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir (Robert, 1975: 42). Diğer taraftan bu dönemde savunma cihazlarının geliştirilmesinin yanı sıra hedef ülkelerin bu bilgi ve faaliyetleri satın alması ve kullanması, ülkeler arasında yeni karşı önlemlerin alınmasını zorunlu kılmıştır (Sevinç, 2023: 69). Sinyal istihbaratı, bir ülkenin elektronik sinyalleri izleyerek ve analiz ederek düşmanların taktiksel ve stratejik bilgilerini toplamak için kullandığı istihbarat metotlarını ifade etmektedir. Bu önlemler genellikle sinyal gizliliğini artırmak, sinyal karıştırma ve sahte sinyal yayımlama gibi tekniklerin kullanılması ile gerçekleşmektedir. Bu şekilde hem düşmanın sinyal istihbaratı faaliyetlerinin engellenmesi amaçlanmakta hem de kendi güvenlik ve istihbarat operasyonlarını korumak için yeni stratejiler geliştirilmesinde fayda sağlanmaktadır.

Soğuk Savaş Dönemi'nde hızla gelişen teknolojinin nimetlerinden faydalanan Doğu ve Batı blokları, küresel boyutta bir sinyal istihbaratı rekabeti içerisine girmişlerdir.

> *"Batı'nın sinyal istihbaratı bütün Sovyet ve pro-Sovyet coğrafyanın kenar kuşağına konuşlanarak bu kızıl coğrafyaya yönelik gerçekleşirken Moskova da kendi coğrafyası, Doğu Avrupa ve Üçüncü Dünya'daki dostlarının topraklarında kurduğu tesislerle Batı dünyasını izlemeye almıştır" (Özdağ, 2011: 124*).

Soğuk Savaş döneminde, Batı ve Sovyetler Birliği karşılıklı sinyal istihbaratı ile istihbarat faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Batı, Sovyetler Birliği ve müttefiklerini çevreleyen bölgelerde dinleme ve gözetleme merkezleri kurarark Moskova da kendi topraklarında ve müttefiklerinin bölgelerinde dinleme ve gözetleme faaliyetleri kapsamında istihbarat elde etme mücadelesi içerisine girmişlerdir. Doğu ve Batı bloklarının istihbarat mücadelesi hızla gelişen teknoloji ile beraber rekabete dönüşmüş, bilgiye sahip olmanın liderlik öncüsü olduğunu benimsemiştir.

"SIGINT faaliyetleri için kullanılacak platform seçimi; (1) toplanacak hedef sinyallerin özellikleri, (2) ihtiyaç olan bilgi türünün içerik, konum vb. belirlenmesi, (3) sinyallerin bulunduğu arazi koşulları ve (4) toplama platformunun yetenekleri dikkate alınarak belirlenmektedir" (Bağcı, 2022: 34).

Platform seçimi aşağıdaki kriterlere göre yapılmaktadır (Bağcı, 2022; Sevinç, 2023; Yılmaz, 2020; Yılmaz, 2022; Özdağ, 2011):

- **Hedef sinyallerin özellikleri:** Hedef sinyallerin türü, frekansı, gücü ve modülasyonu gibi özellikleri belirleyici olmaktadır. Örneğin RF sinyalleri için uygun bir platform seçimi farklı olabilirken, internet trafiğinin izlenmesi için farklı bir platform tercih edilmektedir.
- **İhtiyaç olan bilgi türü:** Toplanacak bilgi türüne göre platform seçimi yapılabilmektedir. Örneğin konum bilgileri gerekiyorsa GPS destekli bir platform tercih edilmektedir.
- **Arazi koşulları:** Toplama işleminin gerçekleştirileceği arazi koşulları, platform seçimini etkilemektedir. Örneğin hareketli araçlarla yapılan toplama işlemleri için yüksek manevra kabiliyetine sahip platformlar tercih edilmektedir.

Toplama platformunun yetenekleri: Toplama platformunun teknik özellikleri ve yetenekleri de seçimde dikkate alınmalıdır. Örneğin uzun menzilli iletişim gerektiren bir operasyon için uygun iletişim araçlarına sahip platformlar tercih edilmektedir. Bu kriterlere dikkat ederek SIGINT faaliyetleri için en uygun platform

seçimi yapılabilmekte ve daha etkili bir toplama süreci sağlanabilmektedir. Sinyal istihbaratı, elektromanyetik yayma ve sensör araçları ile tespit mümkün olup alt başlıklar hâlinde incelenmektedir. Bunlar COMINT (İletişim İstihbaratı) ses, mors, video ve faks gibi bildirimleri içermektedir. Hava dalgaları; kablolar, fiber veya diğer ortamlardan edinilebileceği gibi şifreli ve şifresiz de olabilmektedir (Yılmaz, 2022: 102).

> *"İstihbarat çalışanları COMINT faaliyetlerinde mikrofon ve ses vericilerini kullanabilirler ancak bu biraz risklidir, hedef tarafından cihaz tespit edilirse karşı istihbarat olarak kullanılabilir veya tamamen yok edilebilir. Akustik dinleme ile materyallerin titreşiminden faydalanır; boru ve boru içerisinde taşınan su, ortamdaki sesi uzun mesafelere taşıyabilir. Geophone[*] denilen sensörler vasıtasıyla bu sesler alınabilir, ayrıca elektrik kanalları ve hava kanallarından da ortam sesi taşınabilir ve toplanabilir" (Bağcı, 2022: 22).*

Bu ve benzeri yöntemler, istihbarat çalışanları tarafından kullanılmış ve kullanılmaya devam edilmektedir. Bu tür tekniklerin gizli kalması ve tespit edilmemesi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle istihbarat çalışanları genellikle bu yöntemleri dikkatli ve kontrollü bir şekilde kullanmakta; sürekli yenilenen yazılım sistemleri ve güncellenen teknolojik ekipmanlarla çalışmaya özen göstermektedirler.

İstihbarat çalışanları, teknik ve teknolojik olarak her geçen gün daha da gelişen bir alanda çalıştıkları için sürekli olarak yeni yöntemler ve teknolojileri öğrenmeli ve faaliyete geçirmelidirler. Böylelikle, etkili ve güvenilir bir şekilde istihbarat toplama faaliyetlerinde başarıya ulaşabilmektedirler.

> *"ELINT (elektronik istihbarat) herhangi bir iletişim aracı olmadan vasıtalar aracılığıyla elde edilen verilere elektronik istihbarat denilmektedir. Örnek verecek olursak ateş kontrol radarının yaydığı sinyallerin tespiti ateş eden silahların veya füzelerin kabiliyetleri ile ilgili analiz imkânlarını sağlayarak radarın lokasyonun ve düşmanın yerini tespit etmede kullanılmaktadır" (Yılmaz, 2022: 102).*

Bağcı'ya (2022: 26) göre ELINT, iletişim sinyalleri dışındaki radyo sinyallerini toplamakta ve sinyal türü, frekansı, bant genişliği, frekans tekrarlama oranı, varış açısı, varış zamanı ve yön bilgisi gibi verileri kullanarak sinyal tespiti işlemleri sonucunda istihbarat üretmektedir. Elektronik istihbaratın oluşum sürecinde, radarlar, telsizler, füze kumandaları ve elektronik harp sistemleri gibi çeşitli elektronik

[*] Geophone sensörleri yer hareketini (hızı) voltaja dönüştüren ve bir kayıt istasyonunda kaydedilebilen cihazdır. Yer hareketini, depremleri veya volkanik aktiviteyi izlemek ve ölçmek için kullanılırlar. Geophone sensörleri tipik olarak bir dizi metal bobinin birbirine bağlanmasıyla oluşturulmuştur. Bu bobin, yer altı titreşimlerinden kaynaklanan alan değişikliklerini tespit ederek bunları elektrik sinyallerine dönüştürür. Bu sinyaller daha sonra veri toplama cihazlarına gönderilir ve analiz edilir.

cihazlar kullanılmaktadır. Elektronik istihbarat sayesinde balistik füze denemeleri, nükleer silah denemeleri ve uzun menzilli güdümlü bombaların varlığı takip edilerek düşman ülkenin teknolojik gücü hakkında bilgi edinilebilmektedir.

> *"NSA'ya göre ELINT, konuşma veya metin içermeyen elektronik sinyallerden (radarlar tarafından yayılan sinyaller) istihbarat üretme yöntemidir. Teknik sinyal yapısını tanımlayan ELINT, TechELINT olarak adlandırılmaktadır. Radar, işaretçiler, bozucular ve seyir sinyalleri gibi yayıcıların yeteneklerini ve rollerini tanımlayabilen TechELINT, emisyon karakteristikleri, çalışma modları, emitör fonksiyonları ve silah sistemleri hakkında istihbarat sağlamaktadır. TechELINT elektronik savaşın bir parçasıdır; temel amacı, sinyal parametrelerini elde ederek radar algılama, karşı önlem geliştirmedir. Belirli ELINT hedeflerini bulmaya ve belirlemeye odaklanan operasyonel ELINT (OpELINT) ise genellikle 'taktiksel ELINT' olarak adlandırılır. OpELINT, tehdit değerlendirmeleri ile savaş alanında askerî operasyon planlamacılarını, taktik askerî komutanları destekler" (Bernard, 2009: 1-2, akt. Bağcı, 2022: 27).*

ELINT'in askerî amaçlar için kullanılması önemli istihbarat faaliyetlerinin gerçekleşmesinde de kritik önem teşkil etmektedir. Özellikle dijital verilerin kontrolü ve koordinasyonunu sağlamada siber güvenlik ve İKK noktasında etkindir. Elektronik istihbaratın varlığı hızla yükselen teknolojiyle birlikte her mecrada varlığını koruyor olması ciddi güvenlik açıklarına ve siber savaşların şiddetini arttırma yoluna gittiği gerçeğini gözler önüne sermektedir.

Dijital dünyanın sınır tanımayan casusluk faliyeti sergilemede önemli bir yer tutuyor olması güvenlik algısında ve güvenlik stratejilerindeki değişimlere sebebiyet vermektedir. Öyle ki sınırların kalktığı iletişim mecrasında sadece ulusların değil kişisel verilerin korunamaması insan hak ihlallerini de beraberinde getirmektedir.

ELINT, kapsamı bakımından TechELINT ve OpELINT olmak üzere iki ayrı alt disipline ayrılmaktadır.

> *"TechELINT (teknik elektronik istihbarat) sinyal parametreleri elde eden, yayıcının yeteneklerini ve rolünü tanımlayabilen, radar algılama, karşı önlem alma veya karşı silah ekipmanı da dâhil olmak üzere karşı önlemlerin uygulanmasında da etkin rol alan elektronik savaşın bir parçasıdır. TechELINT kısaltması olarak kullanılan, yabancı teknik sistemlerinin analizini değerlendiren elektronik istihbarat disiplinidir. Hedef ülkelerin teknolojisini ve yeteneklerini anlamak, değerlendirmek maksadıyla elektronik sinyallerin, iletişimlerin, radar emisyonlarının ve diğer elektronik verilerin toplanmasını ve analiz edilmesini içerir. TechELINT, potansiyel tehditlere ilişkin öngörüler sağlayarak ve savunma stratejilerinin şekillendirilmesine yardımcı olmak, askerî hedeflerin iletişim altyapısını izlemek, bilgi toplamak ve güvenlik açıklarını tespit etmek amacı ile kullanılır. Bu bilgiler genellikle askerî operasyonları desteklemek, düşmanın niyetlerini belirlemek ve askerî karar verme süreçlerini geliştirmek amacıyla kullanılır" (Bernard, 2009: 6, akt. Bağcı,2022:).*

Bir diğer önemli disiplin, operasyonel elektronik istihbarat olarak bilinen OpELINT'tir. OpELINT, radarların yerini tespit etmek ve operasyonel durumlarını

belirlemek amacıyla radar sinyallerinin kesilmesi ve analizi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu süreç, düşmanın radar sistemleri hakkında bilgi edinmek ve askeri planlamaya katkı sağlamak için kritik bir öneme sahiptir.

> *"OpELINT (operasyonel elektronik istihbarat) faaliyetleri ile hedefin konumu Yön Bulma-Direction Finding (DF) teknikleriyle Sinyal Varış Açısı-Angle of Arrival (AOA), Sinyal Varış Zamanına-Time Difference of Arrival (TDOA), Sinyal Varış Frekans Farkına-Frequency Difference of Arrival (FDOA) veya hassasiyeti arttırmak için hibrit şekilde bu yöntemlerin birlikte kullanımıyla tespit edilebilir. Bu yöntemler ile karadan düşman hareketli unsurlarının yeri ve rotası tespit edilebilirken aynı şekilde hareketli bir OpELINT platformu ile düşman unsurlarının karasal faaliyetleri de tespit edilebilir" (Bağcı, 2022: 28).*

Operasyonel teknik istihbaratın amacı, belirli bir hedefle ilgili bilgileri toplamak, analiz etmek ve kullanmak suretiyle bu hedef üzerinde etkili bir şekilde hareket etmektir. Operasyonel teknik istihbarat platformları, genellikle elektronik harp sistemleri, uzaktan algılama ekipmanları, iletişim istihbarat araçları, yarı otomatik ve otomatikleştirilmiş veri analiz sistemleri gibi çeşitli donanım ve yazılım bileşenlerinden oluşmaktadır. Bu platformlar, çeşitli sensörler ve veri toplayıcılarla entegre edilmiş merkezi bir komuta ve kontrol sistemine sahip olmaktadır.

Sinyal istihbaratının diğer alt disiplinlerinden biri FISINT'tir (yabancı alet istihbaratı). FISINT, hedef ülkelerin füze ve uçaklarından alınan telemetre bilgilerini içermektedir. Telemetri paketleri aracılığıyla prototipin çalışma sistemi, özellikleri ve yakıt akışı bilgileri tespit edilmektedir (Yılmaz, 2022: 102).

> *"Yabancı cihaz sinyal istihbaratı (FISINT), bazı kaynaklara göre 'yabancı enstrümantasyon istihbaratı'; yabancı unsurların silah sistemleri, füzeleri, hava, kara, deniz araçlarından gelen telemetri verilerinin analiz edilerek yabancı unsurun teknoloji yetkinlikleri hakkında istihbarat elde edilmesi faaliyetleridir. Geliştirilen yeni sistemlerin test verilerini de hedef alan FISINT taktik sahada ve teknoloji yönetiminde devletlere avantaj sağlamaktadır" (Bağcı, 2022: 30-31).*

Yabancı enstrümantasyon sinyalleri istihbaratı anlamına gelen ELINT ile karıştırılmaması gereken FISINT, yabancı havacılık, yüzey ve yer altı sistemleri gibi yabancı silah sistemlerinin test edilmesi ve kullanılmasıyla oluşturulan sinyallerin toplanmasını ifade etmektedir (jemengineering.com, 2024). FISINT, ülkelerin teknolojik gelişmelerini izlemek, analiz etmek ve değerlendirmek açısından önemli bir rol oynamaktadır. Bu sayede rakip ülkelerin silah sistemleri ve savunma yetenekleri hakkında bilgi sahibi olunabilmekte ve bu bilgiler doğrultusunda stratejik kararlar alınabilmektedir.

FISINT faaliyetleri sayesinde ülkelerin kendi savunma sanayisinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi için önemli fırsatlar elde edilebilmektedir. Ancak FISINT faaliyetlerinin yasal ve ahlaki sınırlar içinde yürütülmesi gerekmektedir. Uluslararası hukuka ve etik standartlara uygun olarak gerçekleştirilmeyen istihbarat faaliyetleri, uluslararası ilişkileri olumsuz etkileyebilmekte ve diplomatik krizlere yol açabilmektedir.

Sinyal istihbaratında teknolojik gelişmelerle ortaya çıkan birçok alt disiplin bulunmaktadır. Bunlar kısaca şöyledir: LASINT (lazer istihbaratı), "*lazer veya diğer doğrudan enerji vasıtalarıyla elde edilen bilgi analizi"* olarak tanımlanmaktadır. RADINT (radar istihbaratı), "*radarı olan hedef ülke uçaklarına kilitlenerek alınan bilgi ile yapılan istihbarat türü*" olarak ifade edilmektedir. IRINT (kızılötesi ışın istihbaratı) ise "*kızılötesi yayınlar ve bazı elektromanyetik olgulardan toplanan bilgilerdir*" (Yılmaz, 2022: 104).

Sinyal istihbaratı, hedefin veya hedef ülkenin istihbarat verilerini elektronik yöntemlerle izleyerek ve iletişim ağlarını analiz ederek hedef hakkında bilgi sağlamaktadır. Kullanıldığı amaç ve içeriğine bağlı olarak sinyal istihbaratı olumlu ya da olumsuz sonuçlarla neticelenebilir. Örneğin terör örgütlerinin yapacağı eylemleri gözetleme ve önleme çerçevesinde ulusal güvenliği sağlamak amacıyla fayda sağlarken, bu yöntemin kötüye kullanılması hak ihlallerinin de önünü açabilmektedir (Yılmaz, 2022: 270).

> *"SIGINT; istihbarat faaliyetleri için antenler, sensörler, radar sistemlerini kullanır ve bu sistemlerin farklı platformlarla (uydular, insansız hava araçları, uçaklar ve jetler, balonlar, gemiler ve denizaltılar, karasal platformlar vb.) entegrasyonu ile farklı bilgi türlerinde ve geniş kapsama alanında istihbarat toplama faaliyetleri gerçekleştirilebilmesine olanak tanır. SIGINT alt disiplinleri olan ELINT istihbarat faaliyetleri için antenler ve radarları, COMINT antenler ve diğer sensörleri, FISINT antenler ve diğer sensörleri kullanmaktadır" (Bağcı, 2022: 85).*

SIGINT faaliyetlerinde kullanılan yüksek teknoloji ile daha fazla bilgi, veri ve malumata erişilmesi hızlı sonuçlar verse de istihbarat analizinin yorumlanması, değerlendirilmesi ve analiz edilmesinde HUMINT'e (insan istihbaratı) ihtiyaç duyulmuştur. Sinyal istihbaratının yüksek maliyetle elde edilmesi gelişmemiş ülkeler tarafından kullanılmasını kısıtlarken, gelişmiş ülkeler daha aktif olarak sinyal istihbaratından yararlanmaktadır. Sinyal istihbaratı, teknik konuda yetişmiş personele ihtiyaç duymaktadır. Bir taraftan sinyalleri yakalayacak uydular ve radarlar gibi

teknolojik altyapılar ile toplanan verilerin analiz ve değerlendirme süreci, iyi bir insan istihbaratına ihtiyaç duymaktadır.

4. Açık Kaynak İstihbaratı (OSINT)

Açık kaynak istihbaratı (OSINT); gazete, dergi, internet, broşür, haber siteleri, sosyal medya platformları, bloglar ve diğer online kaynaklardan elde edilen, kamuya açık olan verilerin tamamına denilmektedir. Günümüzde, özellikle internete erişim ve kullanımın hızla yayılması neticesinde, devletlerin gizli kalmamasında bir sakınca görmedikleri veya herhangi bir nedenden dolayı gizleyemedikleri bilgilerin hedef ülkeler tarafından takip ve analiz edilmesi sağlanmaktadır. İstihbarat analizlerinin ortalama %85'inden fazlasının açık kaynak istihbaratından elde edildiği düşünülmektedir. Açık kaynak istihbaratı, ülkelerin sosyolojik, kültürel, ekonomik ve politik gelişmeleri hakkında bilgi verdiği gibi toplanan verilerin bileşenlerini analiz ederek bilgi üstünlüğü sağlamaktadır (Yılmaz, 2022: 209).

"*XV. yüzyılda ortaya çıkan matbaanın, bilgi ve düşüncelerin yayılma hızını artırması neticesinde kriptolama/şifreleme ve açık kaynak istihbaratı gibi beklenmedik istihbarat sanatları ortaya çıkmıştır. Rönesans Dönemi ile Venedik'te başlayan ticari ve politik istihbarattaki gelişmelerin temel kaynağını, casuslar ve kurulan ticari ağlar üzerinden hareket eden tüccarların getirdiği "avvisi" olarak adlandırılan haber bültenleri oluşturmuştur*''(Andrew, 2018: 126, akt. Erol, 2022: 26).

Matbaanın sağladığı çoğaltma imkânı ile yeni gelişmeler, olaylar coğrafyaları aşarak tüccarlar ve gezginler aracılığıyla yayılmış; ilgi ve merak toplumlarda yaygınlık kazanmıştır. Ülkelerde yaşanan politik gelişmeler, yeni teknolojiler, sanatsal ve kültürel üretimler yazı yoluyla taşınarak ortak değer ve kültürlerin üretimine yol açmış; bu süreç İkinci Dünya Savaşı sonrası yeni bir boyuta evrilmiştir.

> *"Savaşın tahribatı çok yüksekti; taş üstünde taş kalmamış, alt yapılar çökmüş, şehirler-fabrikalar yıkılmış, ülkeler iç ve dış cenderesi altında sıkılmış, adeta bu iki süper güce muhtaç bir durum ortaya çıkıştır. Dünyada yükselen değer sosyalizm olmaya başladı, anti-emperyalizm ve anti-sömürgeciliğe karşı, eşitlik, kardeşlik ve bağımsızlık değerleri ile SSCB dünyaya öncülük ediyordu. Rusya bu anti sömürgeci tutumunu işgalci anlayışa dönüştürdü'' (Akın, 2017: 122)*

İkinci Dünya Savaşı'ndaki kayıplar, dünya tarihinin dönüm noktası olmuştur. Yaşanan zorlu süreçler, yeni devlet anlayışı örgütlenmesine, ideolojik ve kültürel mücadeleye, yeni teknolojik ve istihbarat anlayışının oluşmasına yol açmıştır. Rakip ülkeler, açık kaynaklar yoluyla bilgi toplayarak küresel öncü güç olma hedefi

gütmüşlerdir. Sovyet Rusya'nın yıkılmasıyla tek kutuplu dünyanın oluşması, sonrasında yaşanan küreselleşme anlayışı, şiddetin ve öncü ülke olma isteğinin önüne geçememiştir. Dünya sahnesindeki iktidar olma mücadelesi, farklı stratejileri beraberinde getirmiştir

Günümüzde siber teknolojinin küreselleşen dünyayı etkisi altına almasıyla kaynaklara ulaşmanın maliyetinin en aza indirilmesi ve daha fazla kaynağa erişim sağlanması, ekonomik, politik ve sosyal açılardan fayda sağlamaktadır (Bal vd., 2013: 179-218, akt. Tiryaki vd., 2020: 274) Ancak bu durum, kaynakların terör örgütü mensupları tarafından kötüye kullanılmasına da yol açmıştır. Şiddet yanlısı örgütler ve terör grupları, açık kaynak istihbaratını kullanarak hedeflerini gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar (Yılmaz, 2022: 221). Özellikle suç şebekelerinin devletlerin kültürel, coğrafi, siyasi ve ekonomik bilgi kaynaklarına açık kaynak istihbaratını kullanarak ulaşmaları ve buna karşın kurumsal bir düzen içerisinde olmamaları, açık kaynak istihbaratının çift yönlü yapısına işaret etmektedir. Ayrıca gizli örgütler daha çok kapalı kaynaklar üzerinden iletişim ve haberleşme gerçekleştirirken, kurumsal yapılar ve devletler açık kaynak verisini daha fazla üretmektedir (Özdağ, 2023: 306).

Açık kaynak istihbaratının analisti, üst seviyedeki bir yetenek ve yeterlilikle birçok hamleyi deşifre edebildiği gibi elde edilen bu verilerin analizi neticesinde hedef ülkelerin yapabileceği hamleleri tahmin edebilme yeteneğine de sahiptir (Özdağ, 2023: 310)

Açık kaynak istihbaratı denildiğinde üniversiteler, akademik yazılar, makaleler ve düşünce kuruluşlarının ürettiği kaliteli ve stratejik bilgiler de önemli bir yer tutmaktadır. Üniversitelerde yabancı öğrenci statüsünde bulunan öğrenciler ve uluslararası projelerde görev alan iyi yetişmiş bireylerden elde edilen akademik veriler, bilgi devşirmek ve beyin göçünü sağlamak amacıyla kullanılmaktadır (Yılmaz, 2022: 224-225). Ancak açık kaynak istihbaratı olarak değerlendirilen bu bilgiler, bazı ülkeler tarafından gizli bilgi olarak korunmaktadır. Örneğin Kuzey Kore, Suriye ve Irak gibi ülkeler, kendi ülkeleri hakkındaki tüm bilgileri gizli bilgi olarak değerlendirmiş ve saklamışlardır (Özdağ, 2011: 313-314).

Ülkelerin kendi faaliyetlerini gizleme arzusu, onları kapalı bir istihbarat sistemine yönlendirse de sosyo-kültürel, ekonomik ve politik süreçlerin

gizlenemediği durumlar da söz konusudur. XXI. yüzyılın en önemli aracı olan siber teknoloji, uluslararası diplomatik süreçlerin oluşumuna katkıda bulunduğu gibi büyük bir açık kaynak verisi sunduğu için de istihbarat faaliyetlerinin yürütüldüğü geniş bir alan sunmaktadır.

> "*Sosyal ağlarda günlük yaşantılardan, sıradan içerikler paylaşılabileceği gibi örgütler, siyasetçiler, ünlü kişiler, kurum ve kuruluşlar sosyal medyayı çok amaçlı bir araç olarak kullanabilmektedir. Sosyal medya platformları bilgi ve düşünce paylaşımının yanı sıra devletlerin veya örgütlerin propaganda yapmak için kullandığı bir araç hâline de dönüşebilmektedir. Bu sebeplerle sosyal medya platformları açık kaynak bilgisi toplamak için oldukça elverişli ortamlardır" (Tiryaki ve Özdal, 2020: 267-269).*

Bunun yanında sosyal medya platformları, toplulukların örgütlü ve koordine bir şekilde hareket etmelerine olanak vermesi nedeniyle yaygın ve etkili bir iletişim aracı olarak kullanılmaktadır. Örneğin 2010 yılının aralık ayında Tunus'ta başlayan bir dizi protesto ve halk hareketi, diğer Arap ülkelerine yayılarak birçok ülkede toplumsal ve siyasi değişimlere yol açmıştır. "Arap Baharı" adı verilen bu toplumsal hareketler, ilk olarak sosyal medya araçlarıyla örgütlenmiş ve güçlü bir halk kitlesine dönüşerek devlete karşı protestolar gerçekleştirmiştir (Yılmaz, 2022: 276)

Twitter, Facebook ve diğer sosyal medya platformları, Arap Baharı sırasında protestocuların hızlı ve anlık iletişim sağlamasına yardımcı olmuş; kitlesel gösterilerin organize edilmesi ve hızla yayılması kolaylaşmıştır. Ayrıca video ve fotoğraf paylaşımı sayesinde küresel ölçekte ses getirmiş, dünyanın dört bir yanından insanların hareketi desteklemesini sağlamıştır (Keller vd., 2011, akt. Yılmaz, 2022: 280-281; Özdağ, 2011: 314). Sosyal medya, toplumsal hareketlere veri akışını sağlayarak protestoların sürekliliğine de olanak tanımıştır.

Protestocuların bir araya gelerek gerçekleştirdiği eylemler, kitle psikolojisinin en etkin ağı hâline gelmiş; ancak hem protestocular hem de devlet organları, sosyal medya platformlarında kimi zaman yanlış bilgi yayma girişiminde bulunarak süreci manipüle etmeye çalışmışlardır. Dolayısıyla sosyal medya alanı, açık kaynak verisi sunsa da bu veriler çoğu zaman dezenformasyona, propagandaya ve algı yönetimine olanak tanımış, "*kitle iletişim araçlarından istifade eden milli bir güç unsusrna dönüşmüştür''* (Özdağ, 2011: 275).

Terör gruplarının sosyal medya platformlarını propaganda ve dezenformasyon amacıyla sıkça kullanması, açık kaynak istihbarat verisini önemli hâle getirmiştir. ABD, son zamanlarda sosyal medya teknolojisini çözümleme çabalarına yönelmiş,

dezenformasyonu tespit edip tahmin duyarlılığını geliştirebilecek çalışmalar üzerine yoğunlaşmıştır. Bu alandaki araştırmalar, süreç içerisinde özel sektör tarafından gerçekleştirilmiştir (Keller vd., 2011, akt. Yılmaz, 2022: 281).

5. Sosyal Medya İstihbaratı (SOCMINT)

Sosyal medya istihbaratı, sosyal medya platformlarında kullanıcılar tarafından paylaşılan verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması sürecidir. Sosyal medya istihbaratı (SOCMINT), bu platformlarda bilgilerin saklanması ve analiz edilmesi ile ilgilidir. Bu süreç, güvenlik ve istihbarat ajanları tarafından terörizm, suç ve diğer güvenlik tehditlerini izlemek ve önlemek amacıyla kullanılmaktadır (Shulman, 2013, akt. Yılmaz, 2022: 278-279)

SOCMINT, çeşitli sosyal medya platformlarında yer alan paylaşımlar, yorumlar, beğeniler, takipçi hareketleri ve diğer etkileşimlerin incelenmesini kapsamaktadır. Ayrıca bireylerin, grupların veya toplulukların davranışlarını, eğilimlerini ve genel ruh hâllerini anlamak amacıyla da önemli bir araçtır. Bu sayede, güvenlik güçleri, potansiyel tehditleri daha iyi değerlendirme ve müdahale stratejileri geliştirme imkânı elde etmektedir (Bural, 2022: 74).

Sosyal medyanın kullanıldığı bazı alanlar şunlardır:

1. Pazarlama ve Reklamcılık: Şirketler, sosyal medya istihbaratını kullanarak hedef kitlelerinin davranışlarını ve tercihlerini analiz etmekte; bu sayede etkili reklam ve pazarlama modelleri geliştirmektedirler. Pazarlama ve reklam teknikleri konusuna göre farklılıklar göstermekle beraber, bu süreç etik ve ahlaki anlayıştan ayrılmadan gerçekleştirilmelidir (Temel vd., 2016: 32).
2. Müşteri Hizmetleri: Sosyal medya platformlarının yaygın ve düşük maliyetli kullanımı, müşterilerin geri bildirimlerini izleyerek müşteri memnuniyetini artırmayı ve sunulan hizmetlerin hedef kitlelere hızlı bir şekilde yayılmasını sağlamayı mümkün kılmaktadır. Ayrıca olası sorunların hızlı bir şekilde çözülmesine olanak tanıyarak, kitlelere ulaşma imkânını artırmaktadır (Kietzmann vd., akt. Akyüz, 2013: 7)
3. Güvenlik ve İstihbarat: Kamu kurumları ve güvenlik birimleri, sosyal medya istihbaratını kullanarak potansiyel tehditleri önceden tespit etme

imkânına sahip olmaktadırlar. Bu sayede, toplumsal güvenliği sağlama yönünde etkili adımlar atılabilmektedir Omand vd., 2014: 25, Bural, 2022: 68-69).

"Sosyal verinin toplanması, depolanması, işlenmesi ve kullanılması devletler için güvenlik sorunu arz edebilmektedir. Sosyal veri sayesinde bir toplumun 'toplumsal gen haritası' ya da reaksiyon formülü çıkarılabilir; bu formül toplumsal karmaşa/kargaşa, suç, terör, seçimler ya da siyasi manipülasyon gibi amaçlarla kullanılabilir. Sosyal medyada oluşan bilgi havuzu bir toplumun anlık, saatlik, günlük, haftalık ve aylık duygu, düşünce ve reaksiyon fonksiyonunun elde edilmesine yarayabilir" (Demir, 2021: 15).

Özellikle terörizm, organize suçlar ve siber tehditlerle mücadelede sosyal medya önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Bu platformlar, hedefle ilgili lokasyon, zaman, saat, süreç ve konu gibi önemli bilgileri sağlamaktadır.

1. Rekabet Analizi: Kullanıcıların aynı anda birden fazla rakip sosyal medya platformunu kullanabilmesi, pazar piyasasında kayma etkisi yaratmaktadır. Bu durum, mevcut rakip platformların kullanıcı sayılarını artırmasına ve yeni platformların pazara girmesine olanak tanımaktadır. Çoklu erişim, pazar yoğunlaşmasını azaltarak şebeke etkileri ve tüketici kilitlenmesi yaşanan pazarlarda önemli bir rol oynamaktadır (Demir, 2021: 15-16). Şirketler, rakiplerinin sosyal medya aktivitelerini izleyerek piyasa trendlerini ve rekabet stratejilerini daha iyi anlayabilir; bu bilgiler doğrultusunda analizler yaparak rekabet piyasasındaki başarılarını artırmak için yeni stratejiler geliştirebilirler.

2. Seçim Analizleri: Seçmen davranışları ve siyasi eğilimler analiz edilerek seçim stratejileri geliştirilebilmektedir. Seçim dönemlerinde siyasi partilerin, stratejilerini kendi lehlerine kullanma ya da rakip seçmen üzerindeki eğilimleri değiştirme amacıyla kullanacağı yöntemler, dezenformasyonlara yol açabilir. Bu süreç, ülkenin kaderinin değişmesinde etkili bir rol oynayabilmektedir (Karaca, 2024: 138-139)

Sosyal medya istihbaratı; büyük veri analitiği, doğal dil işleme (NLP) ve makine öğrenimi gibi ileri teknolojik araçlar kullanılarak gerçekleştirilmektedir (Bartlett vd., 2015: 34, akt. Başarır Yurtsever, 2024: 107) Bu teknolojiler, elde edilen verilerin hızlı ve doğru bir şekilde analiz edilmesine ve sayısal değerler üzerinden

yorumlanmasına olanak tanımaktadır. Bu sayede sosyal medya verilerinden aranan bilgilere ulaşmak, stratejik kararların alınmasında yol gösterici olabilmektedir.

> *"Teknolojik ağ veya internet etnografisi olarak ifade edilen netnografi, etnografi gibi gözlemlerle insan davranışlarını ve bu davranışların altında yatan çeşitli nedenleri bağlamsal düzeyde analiz edilme yöntemi olarak ifade edilmektedir''* (Kozinets, 1997: 473, akt. Başarır Yurtsever, 2024: 108).

Sosyal medya, bireylerden toplumlara kadar uzanan bir etkileşim alanı sunmakta; bu durum, istihbarat toplama ve yürütme politikalarında sürekli gelişme göstermektedir. Kişisel verilerin takibi ve dijital ayak izi olarak tanımlanan verilerin izlenmesi daha kolay hale gelmektedir. Özellikle bir kişi hakkında kişilik analizi yapmak, dijital verilerin yorumlanmasıyla mümkün olmaktadır.

"*Sosyal medyalardan elde edilen açık kaynak verileri gereksinimler doğrultusunda farklı program ve algoritmalar kullanılarak istihbarat, güvenlik, akademi, ticaret, siyaset gibi çok farklı amaçlara hizmet etmesi için analiz edilebilmektedir. Buradaki hedef ise faydalı bilgiler ortaya çıkartılarak ihtiyaca yönelik değer yaratabilmektir'' (Akın vd., 2018: 799, akt. Tiryaki vd., 2020: 291)*

Geleneksel medyanın aksine interaktif iletişime olanak veren sosyal medya mecraları, kullanıcılara sundukları esneklikle hem içerik üretimine hem de tüketimine olanak tanımaktadır. Bu platformlar, birey ve toplum davranışları üzerinde etkin bir rol oynamaktadır.

"Sosyal medyadan elde edilen açık kaynak bilgileriyle gerçekleştirilen faaliyetler göz önünde bulundurulduğunda sosyal medyanın gücü göz ardı edilemeyecek seviyededir. Gerek sosyal medya sitelerinin sahipleriyle yapılan anlaşmalarla gerek kendi teknik ve yöntemleriyle devletler sosyal medyadan elde ettikleri bilgilerden istihbarat çalışmaları yapmaktadır. Sosyal medya verileri üzerinde çalışılarak kitlelerin hareketleri önceden tespit edilmekte, olası tehlikeler bertaraf edilmekte veya olası şüpheli kişiler takip altına alınmaktadır. Bu durumda toplumun ve devletin güvenliği için sosyal medya üzerinden toplanan açık kaynak verileri üzerinden istihbarat çalışmaları yapmak kaçınılmaz olmaktadır''(Savaş, 2015: 4, akt. Tiryaki vd., 2020: 291).

İlletişim ağlarını genişletmek, diğer kişilerin deneyimlerini görmek ve kendi deneyimlerini paylaşmak, tanımadıkları insanlarla iletişim kurmak gibi seçenekler sunmakta; bu bağlamda örgütlenme, dezenformasyon, bilgi yayma ve propaganda amacıyla da kullanılmaktadır.

Yukarıda belirtilen sosyal medya mecrasındaki gelişmeler, dijital iletişim faaliyetlerinin önemli adımlar atmasını temsil etmekte; aynı zamanda uluslararası ilişkilerde ve diplomatik süreçlerin şekillenmesinde hızlı ve etkin bir rol

oynamaktadır. Sosyal medya, insanların bilgi paylaşımında bulunma, sosyalleşme ve iletişim kurma biçimlerini köklü bir şekilde değiştirmiştir.

Bilişim teknolojilerinde 2000'li yıllar itibarıyla önemli gelişmeler yaşanmıştır. Klasik medya anlayışında üreticiden tüketiciye bir akış söz konusu iken, enformasyon çağındaki hızlı gelişmeler küresel ölçekte yayılmaya başlamıştır. 2000'li yılların başına gelindiğinde, internet ağında hızlı yaygınlaşmanın yanı sıra yeni programlar da yerini almaya başlamıştır. Bu durum, iletişim dinamiklerini değiştirmiş ve bilgiye erişim şekillerini çeşitlendirmiştir (Dhiraj, 2013: 7-8, akt. Yılmaz, 2022: 273-274)

> *"Literatürde 'sosyal medya' ifadesiyle kavramsallaştırılan bu olgu herhangi bir kişinin enformasyonun yayılmasını ve ona erişmesini ortak amaç doğrultusunda iş birliği yapmasını veya ilişkiler geliştirmesini mümkün kılan, görece daha ucuz ve kolay erişilebilir bir elektronik aygıt sayesinde çıkmış bir bilişim ağıdır" (Dhiraj, 22013: 7-8, akt. Yılmaz, 2022: 273-274). 274 sayfa iste*

Kullanıcılar, sosyal medya platformlarında benzer ilgi alanlarına sahip kişilerle bir araya gelerek çevrimiçi üretici ve tüketici toplulukları oluşturabilmektedirler. Bu topluluklar; iş, aile, politika, hobi, moda, sanat ve teknoloji gibi konularda fikir alışverişinde bulunarak topluluğun bilgi birikimini artırmaktadır. Sosyal medya, bireylerin bilgi paylaşımını ve ortak ilgi alanlarını tartışmasını teşvik ederek geniş ve dinamik bilgi ağlarının oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

Bugün ülkeler, kurumsal düzlemde sosyal medya hesaplarını kullanmakta ve kendi ulusları hakkında detaylı bilgi vermektedirler. Bu sürecin varlığı, güvenlik ve istihbarat faaliyetlerinin bu mecralarda yoğun bir şekilde yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

> *"Facebook ortamının siyasal iletişim kampanyalarında kullanılma olgusu, ABD Başkanı Barack Obama'nın Facebook ortamında başarılı bir destek hayran kitlesi kampanyası yürütmesi ile gündeme gelmiştir" (Binark vd., 2009: 73, akt. Babacan vd., 2014: 74)*

2010 yılına gelindiğinde sosyal medya platformları küresel çapta yaygınlaşarak büyük bir kullanıcı kitlesine ulaşmıştır. Özellikle Facebook, bu dönemde önemli bir sosyal medya mecrası olarak ön plana çıkmıştır. Öyle ki 2010 yılında Barack Obama'nın başkanlık seçim kampanyası Facebook üzerinden yapılarak seçimin kazanılması, Facebook'un güçlü bir siyasal mecra olduğunu kanıtlamıştır.

6. Görüntü İstihbaratı (IMINT)

Görüntü istihbaratı;

> *"Keşif/gözetleme uyduları, insanlı ve insansız hava araçları (İHA), gemiler ve denizaltılar, kara taşıtları, el kameraları bulunan optik, elektro-optik (EO), kızılötesi (IR-Infrared), radar (SAR-Synthetic Aperture Radar), lazer (LIDAR- Light Detection And Ranging) vb. sensör/algılayıcılarla temin edilen görüntülerin kıymetlendirilmesi ve diğer bilgilerle desteklenmesi sonucunda elde edilen istihbarattır" (m5dergi.com, 2024).*

İleri teknolojik cihazlar dâhil olmak üzere elde edilen görüntü bilgisinin, diğer istihbarat teknikleriyle bütünleştirilerek yapılan analizler neticesinde doğru istihbarat verisine ulaşılması hedeflenmektedir. Görüntü istihbaratı, askerlerin çevreleri hakkında bilgi toplamak amacıyla balonlar aracılığıyla keşfetmek istedikleri bölgelerden aldıkları fotoğraflar ile elde edilen bilgileri içermektedir (usnwc.libguides.com, 2024).

Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı sırasında istihbarat dönüşümünde ciddi gelişmeler yaşanmış ve bu dönemde görüntü istihbaratı ile hedef ülkelerin sahip olmak istedikleri bilgi gücü için rekabet artmıştır.

> *"Fotoğraf istihbaratı, günümüzde çok başvurulan bir yöntem değildir. Teknolojik gelişmeler, yeni icatları hayatımıza getirdi ve artık uydu istihbaratı ya da insansız hava araçları gibi sistemler ile görüntü alınabilmektedir. Fakat geçmiş dönemlerde fotoğraf istihbaratı ordular ve servisler için önemli fırsatlar sunmuştur. Örneğin Sovyetler Birliği'nin Küba'da konumlandırdığı nükleer başlıklı füzelerin fark edilmesi, U-2 uçaklarının fotoğraf istihbaratı sayesinde gerçekleşmiştir. Günümüzde fotoğraf istihbaratının gelişmiş versiyonu olarak uydu istihbaratından bahsetmek mümkündür. Bugün üretilen teknolojik cihazlar, hızlı ve detaylı görüntüyü uydular vasıtasıyla alma imkânı sunmaktadır. Bu sayede ordular ve istihbarat servisleri hızlı, daha az masraflı, daha az riskli bir şekilde istedikleri bölgeden canlı görüntüler alabilmektedir" (Kavırsacı ve Demirbaş, 2020: 55).*

Bu duruma verilecek en güzel örnek, 1960'lı yıllarda ABD'nin Sovyet hava sahası içerisinde fotoğraf çekip görüntü alarak gerçekleştirdiği istihbarat faaliyetleridir. Bu olay, Soğuk Savaş Dönemi'nde diplomatik krizlere sebep olmuştur. Nitekim bunun ardından görüntü istihbaratında hızlı gelişmeler yaşanmıştır. Günümüzde ise uyduların uzaydan gerçekleştirdikleri görüntü çekme kabiliyeti, anlık istihbarat olanağı tanırken, uzayda uydusu bulunmayan devletler bu konuda geri kalmaktadır. Bu durum, uluslararası güvenlik ve stratejik denge açısından önemli bir faktör haline gelmiştir.

"Görüntü istihbaratı kapsamında fotoğraf, uydu ve insansız hava aracı istihbaratları geniş yer tutmaktadır ve özellikle drone olarak isimlendirilen hava araçları toplamada giderek daha yaygınlaşmaktadır'' (Çıtak, 2015: 106).

Devletlerin millî güvenliklerini korumak amacıyla hem istihbarat faaliyetlerini artırma hem de istihbarata karşı koyma amacıyla uzayda gerçekleştirilen analizler stratejik öneme sahiptir. Görüntü ve uydu teknolojileri sayesinde detaylı haritalar çıkarılabilmektedir. Tarım alanlarının ve doğal kaynakların izlenmesi sağlanarak istihbarat elde edilmektedir. Görüntü istihbaratı, özellikle operasyon öncesi hedef belirleme ve takip gibi bilgileri sağlamakta önemli bir rol oynamaktadır.

F. İstihbarata Karşı Koyma (Kontrespiyonaj/IKK)

Ülkeler, gelişme hedefleri doğrultusunda güvenlik ve istihbarat faaliyetlerini yürütürken, tehdit olarak algıladıkları hedef ülkelere ve yapılara karşı da benzer çalışmalar gerçekleştirmektedirler. Tehdit algısı yaratan durumlar karşısında kurumsal güvenlik ve istihbarat yapıları oluşturarak, hedef ülkelerin ve örgütlerin istihbarat yapılarının teknik ve akılsal yönlerini öğrenmek, deşifre etmek ve nihayetinde ortadan kaldırmak millî bir strateji haline gelmiştir. Tarihsel süreçte istihbarat mücadelesi, bir yandan bilimsel ve teknik mücadeleleri, diğer yandan insan merkezli istihbaratı (HUMINT) geliştirme stratejisini sergilemiştir (Darıcılı, 2022: 7).

Bu bağlamda, istihbaratın gelişim çizgisi, bilim ve teknik temelli bir mücadeleyi ifade etmekte; teknik yönde ilerleme kaydeden ülkeler, istihbarat konusunda küresel bir güç elde etmektedirler. Dolayısıyla istihbarat faaliyetleri, tehdit olarak görülen ülkelerin ve örgütlerin istihbarat yapılarıyla mücadele etme çerçevesinde ele alınmaktadır.

Millî güvenliklerini korumak amacıyla ülkeler, yabancı istihbarat servislerinin bilgi, veri ve doküman toplama faaliyetlerini engellemeye yönelik yöntem ve stratejiler geliştirmektedir. Bir ülkenin ekonomik, kültürel özellikleri, savunma sanayisi, tıp bilimi, politik ve diplomatik ilişkileri hakkında bilgi almak kadar rakip ülkelerin kendi ülkeleri hakkında ne düşündüğü ve planladığı da önemli bir husustur. Bu nedenle bilgi edinme ve engelleme stratejileri, millî güvenlik açısından kritik bir yere sahiptir (Özdağ, 2011: 144-145).

Kontrespiyonaj/istihbarata karşı koyma kavramını eski CIA Karşı İstihbarat Şefi James M. Olson şu şekilde ifade etmiştir:

> *"Bir ulusun vatandaşının, gizlilik mahiyetini haiz bilgilerini ve teknolojik gelişmelerini yabancı istihbarat servislerinden korumak maksadıyla alınan koruma ve tedbir yöntemlerinin tamamıdır. Karşı istihbarat eylemlerinde dost ülkelerin var olduğu fakat dost istihbarat servisinin olmadığı düşüncesinden uzaklaşılamaz" (Olson, 2021: 42).*

> *"Kontrespiyonaj; ilk zamanlarda düşmanı durdurmak, muhaliflerin ve hatta müttefiklerin bile ülkenin kendi sırlarını çalmasını engellemek anlamına gelmekteydi. Bugün kontrespiyonaj yalnızca rakibi durdurmaktan çok daha fazlasını teşkil etmektedir. Günümüzde terörle mücadele, narkotik akışları ve küresel organize suçlar da kontrespiyonajın sahasına girmektedir. Tehdit ne olursa olsun, istihbari faaliyetlerin bertaraf yöntemleri birbirine benzerlik göstermektedir" (Küçükyılmaz, 2019: 7-8).*

Yabancı istihbarat servisleri, istihbarat memurlarının gizliliğini sağlamak amacıyla büyük çaba göstermektedirler. Bu süreçte diplomatlar, öğrenciler, gazeteciler ve iş insanları gibi sivil bireyler arasından istihbarat memurları seçilmekte veya yetiştirilmektedir. Bu durum, tüm ülkelerin istihbarata karşı koyma faaliyetlerinde ortak bir hedef oluşturmaktadır. Amaç, casusları tespit etmek ve çift taraflı ajan olarak kullanma çabası olarak belirginleşmektedir (Olson, 2021: 149).

"*Kontrespiyonaj, ilk zamanlarda, düĞmanı durdurmak, muhaliflerin ve hatta müttefiklerin bile ülkenin kendi sırlarını çalmasını engellemek anlamıyla gelmekteydi. Bugün, kontrespiyonaj yalnızca rakibi durdurmaktan çok daha fazlasını teşhkil etmektedir. Günümüzde, terörle mücadele, narkotik akışlar ve küresel organize suçlar da kontrespiyonajın sahasına girmektedir. Tehdit ne olursa olsun, istihbari faaliyetlerin bertaraf yöntemleri birbirine benzerlik atfetmektedir'' (Küçükyılmaz, 2019: 95-96)*

XXI. yüzyıla gelindiğinde, yeni aktörlerin uluslararası sistemde ortaya çıkmasıyla birlikte sınır ötesi operasyonlar ve uluslararası organize suç örgütlerine karşı yapılan kontrespiyonaj faaliyetleri, uluslararası istihbarat teşkilatları arasında bilgi paylaşımının gerekliliğini ön plana çıkarmıştır. Bu ihtiyaç, özellikle ideolojik, kültürel ve ekonomik bağlamda iş birliği içinde olan ülkelerin koordinasyonunu sağlamada etkili olmuştur. Terör, narkotik akışları ve diğer küresel tehditlerle mücadelede etkili kontrespiyonaj faaliyetleri, toplumların güvenliği ve istikrarı açısından hayati bir öneme sahiptir. Bu nedenle devletler ve kuruluşlar bu alandaki güçlerini ve yeteneklerini sürekli olarak artırmaya çalışmaktadır.

İstihbarata karşı koyma faaliyetlerindeki başarı aşağıda belirtilen ilkelerle doğrudan ilişkilidir (Özdağ, 2011: 57-58; Olson, 2021: 73-109):

1. **Saldırgan Ol:** Ülke içine sızan düşmanların varlığından emin olunduktan sonra herhangi bir olayın gerçekleşmesi beklemek, karşı istihbarata fayda sağlamayacaktır. Düşman istihbarat elemanı ülkeye sızmış ve bünyeye ağır darbeler indirmeye başlamıştır. Karşı istihbarat, zaman kaybetmeksizin arayışa geçmeli ve saldırgan bir tutum izlemelidir.

2. **Karşı İstihbaratçıya Saygı Göster:** Karşı istihbaratçılar, kendi teşkilatlarında popüler olmamalarına rağmen yaptıkları işin istihbarat kadar önemli bir faaliyet olduğunu unutmadan onlara saygı duymak, istihbarata karşı koymanın en önemli ilkelerindendir.

3. **Sokaklara Hâkim Ol:** Gözetleme faaliyetlerinin ana merkezi olan sokakların ve burada faaliyet gösteren düşman istihbarat görevlilerinin izlenmesi ile kanıt elde edilmesi çok önemlidir. Film senaryolarında bu durum kolay görünse de oldukça zor ve pahalı bir iştir.

4. **Tarihini Bil:** Karşı istihbarat elemanı, çok iyi bir tarih bilgisine sahip olmalıdır. Tarihsel akıştaki olaylar silsilesi, mevcut durumun neden-sonuç ilişkisi arasındaki bağlantıyı ortaya koymaktadır. Zor ve tehlikeli bir alan olan karşı istihbaratta entelektüel yeterliliğe sahip olmak, karşılaşılan pek çok zorlukta hızlı ve doğru karar verme mekanizmasını faaliyete sokmaktadır. İyi bir istihbarat uzmanının entelektüel yeterliliğe sahip olması, karşı istihbaratta başarı ve etkinliği sağlamaktadır.

5. **Analizin Önemini Asla Unutma:** Analiz süreci, istihbaratın temel yapı taşlarından biridir. İstihbarata karşı koymada, bu sürece genellikle üvey evlat muamelesi yapılması nedeniyle teknik ve teorik bilgi eksikliği olan yetersiz personelle çalışılması, istihbarata karşı koyma faaliyetlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasına sebep olmuştur.

6. **Dar Görüşlü Olma:** İstihbarata karşı koymanın en temel özelliklerinden biri, farklı kurum, kuruluş veya mesleki alanlarda bilgi, veri ve malumatların paylaşılması gerçeğidir. Başka kurumlarla koordine çalışma, hiçbir bilgiye önemsiz damgası vurmadan analiz ve değerlendirmeye alma, kontrespiyonaj faaliyetlerinin başarı oranını

artıracaktır. Örneğin geçmişte CIA ve FBI'ın yeterince paylaşımda bulunmaması, karşı istihbarat elemanları için bir fırsat olmuş ve bu durum onlar tarafından kendi lehlerine kullanılmıştır.

7. **Sürekli Eğitim Yap**: İstihbarat çalışanları, personel seçimlerinde analitik zekâları yüksek olan kişilerin tercih edilmesi nedeniyle eğitime ve gelişime açık kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Enformasyon çağının yenilikleri, eğitim sürecinin sürekli olmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

8. **Kenara Çekilme**: İstihbarat camiasında karşı istihbarata hak ettiği değerin verilmemesi, karşı istihbarat faaliyetlerinin ne olduğu ve ne işe yaradığını anlamlandıramayan bazı siyasi karar alıcılar ve elitler tarafından ötelenmesine yol açmaktadır. Karşı istihbaratı icra eden çalışanlar, bu ötekileştirme sendromunun önüne geçmelidir. Kendilerinin küçümsendiğini veya manipüle edilmeye çalışıldığını düşünen karşı istihbarat elemanları, durumu belgelendirerek üst amirlere bilgi vermelidir.

9. **Çok Fazla Bekleme**: Mesleğin zorlu olması, sürekli eğitim ve yenilenmeyi gerektirmesinin yanı sıra şüpheyle beslenmesi, meslekte sürekli taze kan akışını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle yeni ve genç kadroların getirilmesi elzemdir. Meslekte uzun süre çalışan kişilerdeki psikolojik hasarlar kaçınılmaz olabilmektedir.

10. **Asla Pes Etme**: Karşı istihbarat, olayları iyi analiz etmeyi ve uzun soluklu bir mücadeleyi gerektirmektedir. Stres ortamında çalışamayacak kişilerin özellikle bu mesleği seçmemeleri gerekir. Zorluklarla karşılaşıldığında sabırla beklenmeli ve sonuca gidene kadar vazgeçilmemelidir.

"Bir istihbarat servisinin her türlü bilgiye erişebilmesi, ulusal bilgi yönetim sistemlerinden istediği bilgileri çekebilmesi bireysel hak ve özgürlüklere ve insan haklarına aykırı bir tutum teşkil edebilir. Ancak unutulmamalıdır ki günümüzde devletler artık yüz yüze savaşlardan (face to face war) ziyade, binlerce kilometre uzaklıktan ilgili yaptırım ve saldırıları yapmaktadır. Terörist gruplar, bilgisayar korsanları, uyuşturucu kaçakçıları vb. birçok oluşum, devlet ve toplumların hayatlarını tehdit eder hale gelmişlerdir. Bu sebeple istihbarat örgütlerinin bilgiye erişim durumları, insan haklarını, bireysel hak ve özgürlüklere tecavüzden ziyade, kanun sınırlamalar içerisinde yapıldığında, güvenlik ve yaşama hakkı için bir nevi elzem konuma gelmiştir (Aydın, 2018: 87, akt. Küçükyılmaz, 2019: 101).

Karşı istihbarat faaliyetlerini yürüten kişiler, istihbarat havuzuna bilgi, belge ve veri toplarken yaptıkları işin görünmez ve gizli kalması için casusluk yöntemleriyle gizlilik ilkesine bürünmektedirler. Ancak teknolojik gelişmeler ve istihbarat ile karşı istihbarat faaliyetlerinde yaşanan yeni açılımlar, istihbaratın sürekli bir dönüşüm ilkesine yaslandığını göstermektedir. Bunun yanı sıra yeni aktörlerin varlığı, yeni güvenlik sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmakta ve millî güvenlik kaygısının sahasını genişletmektedir.

> *"2013 yılında NSA (National Security Agency) Ulusal Güvenlik Merkezinde bilgisayar uzmanı olarak çalışan Edward Snowden Beş Göz ortaklarını, ticari ve uluslararası iş birliklerini ortaya çıkaran NSA sızıntılarıyla göstermiştir. ABD tarihinde en önemli bilgileri basına sızdırarak dünya siyasetinin en üst sıralarında yer alan Edward Snowden ABD tarafından tüm zamanların en büyük haini ilan edilmiştir" (Aust and Ammann, 2019: 75-76).*

Sonraki süreçte Snowden, Çin ve Rusya'ya sığınarak yargılanmaktan kendini korumuştur.

Yeni aktörlerin uluslararası sistemde boy göstermesiyle sınır ötesi operasyonlar ve uluslararası organize suç örgütlerine karşı yapılan kontrespiyonaj faaliyetleri, uluslararası istihbarat teşkilatları arasında bilgi paylaşımı gerekliliğini açığa çıkarmıştır. Ayrıca bu konuda özellikle ideolojik, kültürel ve ekonomik bağlamda iş birliği içerisinde olan ülkelerin koordine olmasında öncü olmuştur. Terör faaliyetleri, narkotik akışları ve diğer küresel tehditlerle mücadelede etkili kontrespiyonaj faaliyetleri, toplumların güvenliği ve istikrarı adına hayati öneme sahiptir. Bu nedenle devletler ve kuruluşlar bu alanda sürekli olarak güçlerini ve yeteneklerini artırmaya çalışmaktadır.

G. Soğuk Savaş Dönemi'nde İstihbarat

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte birçok alanda radikal değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerin başında ülkelerin siyasi yapılanmaları yer almaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD, dünya sahnesinde süper güç olarak yerini almıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası Monroe Doktorini'ne sadık kalarak kendi kıtasına çekilen ABD, İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere ve Fransa'nın ekonomik, siyasi ve askerî yönden zayıflamasıyla Orta Doğu'da oluşan otorite boşluğunu fırsata çevirerek dünyada söz sahibi olmak maksadıyla dünya siyasetinde boy göstermeye başlamıştır. Aynı şekilde, İkinci Dünya Savaşı sonrası topraklarını ve siyasi hâkimiyetini genişleten SSCB de ekonomi-politik örgütlenme

ve ideolojik yapılanma noktasında liberal kapitalist ülkelerin lideri olan ABD ile yeni bir mücadeleye girmiştir. Bu mücadele, beraberinde silahlanma yarışını doğurmuş ve iki ülke arasında kesintisiz bir Soğuk Savaş'ın başlamasına neden olmuştur. Soğuk Savaş Dönemi, uluslararası sistemdeki değişiklikleri beslemiş ve gerek diplomatik gerek politik gerekse istihbarat döngüsünün hızla değişimine sebebiyet vermiştir (Hasanov and Katman, 2019: 1138-1150).

İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'ya karşı ittifak içinde olan ABD ve Sovyetler Birliği, savaş bitiminde iki süper güç olarak uluslararası mecrada boy göstermiş ve bu dönemde dünya, Doğu Bloku ve Batı Bloku kavramlarını tanımıştır. ABD ve Sovyetler Birliği, askerî ve psikolojik alanlarda kendilerini sürekli test etmiş, deneyimleri sonucunda kendilerine ve ittifak kurdukları devletlere yönelik tehditleri engellemek amacıyla tedbir yarışına girmişlerdir. Bu durum, savunma sanayisinin ve silahlanmanın hızla artmasına, füze teknolojilerinin gelişmesine ve dünya üzerindeki mücadelenin uzaya taşınmasına kadar sürmüştür (Gülmez ve Tahancı, 2014: 2). Soğuk Savaş Dönemi, iki süper güç olan ABD ve SSCB arasındaki ideolojik ve siyasi mücadelenin yoğunlaştığı bir dönemdir. Bu mücadele, sadece askerî ve ekonomik alanlarda değil, aynı zamanda kültürel ve ideolojik alanlarda da yürütülmüştür.

Tarih boyunca istihbarat servisleri sadece sırları toplamakla kalmamış, aynı zamanda kendi uluslarının çıkarlarını geliştirmek için başka gizli faaliyetler de yürütmüştür. Soğuk Savaş'ta bu gizli faaliyetler, Sovyetlerin komünizmi dünya çapında yayma politikası ile ABD'nin bu genişlemeye karşı koyma ve onu tersine çevirme politikasının temel araçları olmuştur. Bu faaliyetler, dezenformasyon, propaganda, psikolojik savaş ve hükûmetlerin veya isyancı grupların silahlandırılması ve desteklenmesi gibi çeşitli önlemlerin oluşmasına sebep olmuştur.

Soğuk Savaş'ın ilk günlerinde ABD'nin Sovyet stratejik silah yeteneklerine ilişkin çok az bilgi kaynağı bulunmaktaydı. ABD hava keşif uçuşları, askerî iletişimleri kesmiş ve askerî tesislerin fotoğraflarını çekmiş, ancak vurulma riski olmadan yalnızca Sovyet topraklarının kenarlarını kontrol edebilmiştir. Başkan Eisenhower'ın girişimiyle CIA, Sovyet topraklarının derinliklerine nüfuz edebilecek yüksek irtifa uçağı U-2'yi geliştirmiştir. Eisenhower, Pilot Francis Gary Powers'ın vurularak düşürülmesinin ardından 1960 yılında CIA'nın SSCB'deki U-2 uçuşlarına son vermiştir. U-2 Olayı, Eisenhower için büyük bir diplomatik utanç olmuştur ve

bu, ABD başkanlarının istihbarat faaliyetleri nedeniyle karşı karşıya kalacağı pek çok olaydan ilki olmuştur (Qasımlı, 2013: 30-31).

Daha sonraki süreçte ABD, uydu teknolojisinin gelişmesine enerjisini harcayarak uzay uydularıyla SSCB'yi gözetlemeye başlamıştır. ABD'nin keşif uyduları çabası, nükleer savaşın önlenmesinde kritik bir rol oynamıştır. Birbirini takip eden yeni nesil casus uydular, fotoğrafları gerçek zamanlı olarak dünyaya geri göndermiştir. Bu, özellikle dünya çapında hızla gelişen krizlerin izlenmesinde yararlı olmuş ve Sovyet silah yeteneklerinin daha doğru değerlendirilmesi için giderek daha yüksek çözünürlüklü görüntüler üretmiştir. Uzay iletişimindeki gelişmeler, NSA'nın izleme yeteneklerinde de benzer ilerlemelere yol açmıştır.

İkinci Dünya Savaşı, milyonlarca insanın ölümüne ve büyük ekonomik kayıplara yol açmıştır. Savaşta yenilen Almanya ve Japonya'dan doğan güç boşluğunu değerlendiren Sovyetler Birliği, doğuda ve batıda yayılmacı bir politika izlemiştir. Buna karşın, ABD ise Batı Avrupa'nın güçlü ve demokratik devletleriyle ittifak yaparak 1949 yılında Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nü (NATO) kurmuştur (Kennedy, 1994: 445).

NATO'nun kurulmasıyla birlikte Sovyetler Birliği'ndeki güvenlik kaygıları da artmıştır. Sovyetler Birliği, sosyalist düşünceyi yayma ve yayılmacı bir politika izlemesi sebebiyle dünya üzerinde hegemonya kurmak istemiştir. Bu bağlamda, jeopolitik ve stratejik açıdan önemli bir konuma sahip olan Türkiye'ye gözünü dikmiştir. Türkiye'nin toprak bütünlüğünü ve millî güvenlik unsurlarını tehlikeye sokacak taleplerde bulunan Sovyetler Birliği'nin nihai hedefine ulaşmasını engellemek maksadıyla 1947 yılında ABD tarafından Marshall ve Truman planları hayata geçirilerek Türkiye'ye askerî ve ekonomik yardımlar yapılmıştır (Gülmez ve Tahancı, 2014: 227).

İkinci Dünya Savaşı'nın doğurduğu yorgunluk, idealizm savunucularını güçlendirmiştir. Bu dönemde sıcak çatışma olmadan yumuşak güç unsurlarını kullanarak savaşın çoklu boyutlarla ele alınması, yeni savaş stratejilerinin doğrmasına ve askeri doktorine girmesi olanak tanımıştır. Sanayisinin hızla gelişmesinin yanında yeni mücadele teknikleri de devreye girmiştir. İdeolojik üretim, propaganda faaliyetleri, sivil toplum üzerinde örgütlenme ve yoğun istihbarat

çalışmaları, bu dönemde blokların yürüttüğü ekonomi-politik örgütlenmeyi haklı gösterme hedefiyle sistematik hâl almıştır.

Her iki blok da kendi ideolojilerini ve yaşam tarzlarını küresel düzeyde yaygınlaştırmak için çeşitli kamu diplomasisi yöntemlerini kullanmıştır. Doğu Bloku (Sovyetler Birliği), sosyalist ideolojiyi yaymak ve Doğu Bloku'nun genişletilmesini sağlamak amacıyla çeşitli kamu diplomasisi faaliyetlerinde bulunmuştur (Yılmaz, 2007: 275). SSCB, kendi ideolojisini yayma adına devlet bünyesinde oluşturulmuş propaganda kurumlarıyla yoğun şekilde aaliyetler yapmış özellikle gazeteler ve radyo gibi kitle iletişim araçları yoluyla yumuşak güç unsuru kullanmıştır.

ABD de bu süreçte sosyalist ideolojiyi engelleme noktasında gelişmekte olan ülkelere mali destek sağlamış, siyasi ve askerî yapılarını örgütleyerek daha muhafazakâr ve dindar bir toplum inşasına yönelik politikalar geliştirmiştir. Ayrıca sivil toplum ve cemaat örgütlerinde istihbarat faaliyetleri yürüterek liberal kapitalist ideolojiyi güçlendirmeye çalışmıştır.

H. ABD İstihbaratının Dönüşümü

İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte istihbarat bilimi hak ettiği değeri görmemiştir. Ülke güvenliğini korumak ve bunun sürekliliğini sağlamak amacıyla istihbarat gereksinimine ihtiyaç duyulmamış, sadece savaş dönemlerinde başvurulacak bir yöntem olarak kabul edilmiştir. Ancak ülkelerin güvenlik gereksinimlerinin açığa çıkmasıyla birlikte istihbarat faaliyetlerinde yeni bir dönem başlamıştır. Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD, SSCB'ye karşı istihbarat faaliyetleri için önemli bir bütçe ayırmıştır (Yılmaz, 2022: 629). Bu yönüyle istihbaratın gelişimi, ülkelerin savunma ve güvenlik alanına ayırdıkları bütçeyle doğru orantılı bir seyir izlemiştir.

1940 ve 2000'li yıllar arasında ABD istihbarat yapılanması ve faaliyetleri sürekli yenilikler geçirmiştir (Ateş, 2023: 13). ABD istihbaratı, geçmişten günümüze iki dönem olarak incelenmektedir. Bunlardan ilki, 1914 yılına kadar olan Amerika İç Savaşı'nın etkin olduğu süreçtir. Diğer dönem ise 1940 yıllarından sonrasını kapsamaktadır. İlk dönemlerde geleneksel istihbarat teknikleri kullanılarak daha çok HUMINT ön planda olmuştur. 1940'lı yıllarla beraber istihbarat mekanizması, bilim,

teknoloji, ekonomi ve diplomatik gelişmelerle çok boyutlu bir yapıya dönüşmüştür (Güner, 2023: 52).

Bu sebeple, ABD istihbaratının gelişiminde rol alan tarihi momentler bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası SSCB, rakip bir askeri, ekonomik ve ideolojik birlik olarak ABD'nin kuruluş kodlarını ve dünya sahnesindeki varlığını tehdit etmiştir. Bu durum, zorunlu bir askeri ve istihbarat yapılanmasına gidilmesini gerektirmiştir.

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte yeni tehdit algıları, dünya sahnesinde istihbarat faaliyetlerinin daha aktif ve karmaşık bir görünüme ulaşmasını sağlamıştır. İstihbarat örgütlerine harcanan bütçe azaltılarak askeri operasyonlar desteklenmiştir (Yılmaz, 2022: 630). *"Soğuk Savaş'ta yapılan Amerikan istihbarat harcamalarının %65'i SSCB ve Varşova Paktı ülkelerine, %25'i Asya'ya, %7'si Arap-İsrail çatışmasına, %2'si Latin Amerika'ya ve %1'i dünyanın geri kalan bölgelerine hedef önceliğine göre harcanmıştır*" (Herman,2003: 48, akt. Doğan, 2013: 52-53).

Soğuk Savaş Dönemi'nde Amerikan istihbarat harcamalarının çoğu, Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı gibi tehdit olarak görülen ülkelere yönlendirilmiştir. Bu harcamalar, komünist ideolojinin önüne geçmek amacıyla Doğu Bloku'na karşı yapılmıştır. Diğer taraftan, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla beraber ABD açısından yeni tehdit unsurları olarak görülen fundamentalist dinci örgütlerin giderek ses getiren eylemleri, istihbarat alanında yeni bir küresel yapılanmanın gerekliliğini ortaya koymuştur. Artık sadece düşman devletler değil, terör olarak tanımlanan örgütler de ulusal tehdit olarak görülmeye başlanmıştır.

Asya bölgesi, stratejik önemi nedeniyle Soğuk Savaş Dönemi'nde bu bölgedeki istihbarat harcamaları diğer bölgelere göre daha yüksek olmuştur. Özellikle Çin, Kuzey Kore ve Vietnam gibi ülkeler, bu dönemde ABD'nin dikkatini çeken önemli aktörler arasında yer almıştır. Ancak Soğuk Savaş Dönemi'nde yapılan istihbarat harcamalarının çoğunluğu SSCB'ye yönelik olduğundan süreç içinde gelişen yeni aktörlerin farkındalığı ABD tarafından yeteri kadar kapsayıcı istihbarat ve askeri faaliyetler gerçekleştirememiştir.

Bu süreçte, istihbarat servislerine harcanan maliyetlerin kısıtlanması nedeniyle ABD istihbarat servislerinde %23'lük bir küçülmeye gidilmiştir (Yılmaz, 2022: 630).

Bu durum, ABD istihbarat yapılanmasında güvenlik açığına neden olmuş ve insan istihbaratında tecrübeli personelin göz ardı edilmesiyle sistemin zayıflamasına yol açmıştır. Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında insan istihbaratının önemi anlaşılmış ve mikro ölçekte daha esnek bir istihbarat örgütlenmesine yönelik adımlar atılmıştır.

İstihbarat örgütlerinin dönüşümü iki şekilde açıklanabilir: rutin değişim ve dönüştürücü değişim. Rutin değişim, internet ve dijital iletişim gibi teknolojik gelişmeler çerçevesinde istihbarat teşkilatlarının bilgi toplama (Akyüz, 2013: 7) ve analiz süreçlerini değiştirmektedir. Bu değişim, enformasyon çağının takip edilmesi ve teknolojik gelişmelere entegre edilmesinin istihbarat çalışmalarında etkin olacağını savunmaktadır (Ateş, 2023: 48). Rutin değişim, değişen veri toplama koşullarına göre yeniden örgütlenmeyi ve personel uzmanlığını gerektirmektedir.

Dönüştürücü değişim ise terörizm, siber saldırılar, organize suçlar ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi sürekli değişen güvenlik tehditleriyle başa çıkma ihtiyacını yansıtmaktadır. Bu tehdit unsurlarına karşı alınacak pozisyon, istihbarat teşkilatlarının mevcut kapasitelerini sürekli olarak iyileştirmesini gerektirmektedir. Örneğin 15 Temmuz Darbe Girişimi sonrası Fethullahçı Terör Örgütü'nün (FETÖ) Türkiye Cumhuriyeti'nin milli güvenliğine büyük bir tehdit olarak algılanması, istihbaratın kapsamının genişlemesine neden olmuştur (Ateş, 2023: 48-49). Dönüştürücü değişim, güvenlik alanını ve istihbarat yapılanmasını yeni gelişmelere karşı daha güçlü hale getirebilmektedir. Bu bağlamda, yeni kriz durumlarına karşı proaktif pozisyon alabilen bir örgütlenmenin varlığı, ülkelerin güvenliği açısından önem taşımaktadır.

ABD istihbarat ekolü tarihsel olarak iki dönem çerçevesinde ele alınsa da 11 Eylül saldırısı sonrası köklü bir değişim yaşanmıştır. Bu değişimin önemli nedenlerinden biri, saldırıların ABD'nin süper güç olma algısını sarsmasıdır. Daha önce terör faaliyetlerine dair elde edilen verilerin yetersiz analizi ve bilgi belgelerinin doğru yorumlanamaması, El-Kaide'nin 1990'lı yıllarda sivil uçaklarla planladığı saldırıların olasılığının bilinmesine rağmen gerekli tedbirlerin alınmamasına yol açmıştır. Bu durum, 11 Eylül saldırılarına neden olmuş ve ABD, istihbarat açığıyla yüzleşerek yeniden bir yapılanma sürecine girmiştir (Çıtak, 2017: 210).

Milli ve ulusal çıkarlarına ters düşen yeni tehdit olarak terör örgütleri, uluslararası ilişkilerde geniş bir alanı işgal etmeye başlamıştır. İstihbarat, suç ve suç örgütlerinin artışıyla küresel ölçekte büyük bir güvenlik tehdidi oluşturmuşken, köktenci dinci grupların ortaya çıkışı, daha büyük bir tehlike haline gelmiştir. ABD, bu bağlamda, suç teşkil edecek tüm örgütlere karşı büyük bir mücadele verileceğini açıklamıştır (Güner, 2023: 51).

11 Eylül saldırılarının hemen ardından "teröre karşı savaş" (War on terror) konsepti devreye sokulmuş; bu kapsamda terör olarak kabul edilen yapı ve liderlere yönelik askeri operasyonlar düzenlenmiştir. Ancak bu operasyonlar sırasında sivil insanların hedef alınması, uluslararası kamuoyunun tepkisini çekmiştir.

ABD, İkinci Dünya Savaşı sonrasında "Süper Güç" olarak tarih sahnesinde yer alması ve SSCB'ye karşı galip gelmesiyle sarsılmaz bir kuvvet olarak düşünülmüştür. Ancak 11 Eylül saldırıları, bu imajın sarsılmasına neden olmuş hem ulusal düzeyde hem de uluslararası politikada büyük bir saygınlığın kaybedilmesine yol açmıştır. Dünyanın en iyi istihbarat yapılanmasına sahip olduğu düşünülen ABD'nin, kendi halkının güvenliğini sağlayamadığı algısı güçlenmiş, terör örgütleri de büyük bir tehdit olarak görülmüştür. Bu durum, istihbarat açıkları üzerine yeniden düşünülmesinin yolunu açmıştır (Aust and Ammann, 2019: 58-59).

ABD, bu istihbarat ve güvenlik açığını kapatma adına uzak coğrafyalarda operasyonlar yapmaya, yeni askeri üsler kurmaya ve yeni ittifaklar oluşturmaya girişmiştir. Anglo-Amerikan ideolojinin bileşenleriyle yeni bir ruh oluşturma politikası izlenmiştir.

Dünya Ticaret Merkezi'ne yönelik saldırının ardından, ABD'nin dünya sahnesinde güç kaybettiği ve terör faaliyetlerine karşı güçsüzlüğünün derin izler bırakacağı, NSA şefi Michael Hayden'ın "11 Eylül Tuzak" adlı röportajında belirttiği gibi önemli bir tespit olmuştur. Hayden, "*Ülkenin bu saldırılar sonucunda yeni bir düzene geçeceğini ve hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını biliyordum*" diyerek, ABD'nin hızlıca dönüşen yapısının sırrını ifade etmiştir (Aust and Ammann, 2019: 60).

11 Eylül saldırıları sonrası yaşanan güvenlik açığının gerekçeleri ve yeni bir saldırının olasılığı karşısında ABD, hızlı bir şekilde askeri ve sivil istihbarat dönüşümü için aksiyon almıştır. İtibarını tesis etmek amacıyla radikal kararlar ile

terör olarak adlandırdığı yapılara karşı küresel düzeyde operasyonlar düzenlemiştir. Bu operasyonlar, Afganistan ve Irak gibi geniş bir coğrafyayı kapsayan işgalleri içermektedir. Bu süreç, ABD'nin uluslararası güvenlik stratejilerini yeniden şekillendirmesi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur.

İ. ABD'nin İstihbarat Yapılanması

> *"Siyasi olaylar, başarısızlıklar ve teknolojik gelişmeler neticesinde yenilenen bir devinim tarihi içerisinde yer almaktadır. Özellikle istihbarat topluluğunun ABD'de belirli siyasi kırılmalar çerçevesinde kurulmuş olmasının yanında siyasi ihtiyaçlar ve teknoloji uyumu bağlamında oluşturulan bir yapılanma süreci içinde olduğu görülmektedir" (Şencan ve Tınas, 2020: 132).*

Bu kırılmalar ya da başka bir deyişle kriz dönemleri, ihtiyaçların tespitinde ve eksikliklerin giderilmesinde etkin bir rol almıştır. ABD'nin hem siyasi hem sosyal hem de teknolojik gereksinimlerini nasıl ve ne şekilde kullanması gerektiğinin haritasını çizmiştir. Yaşanan kırılma dönemlerinin en belirgin örneği 11 Eylül saldırılarıdır. Bu güvenlik açığı hem tehdidin adını hem de dış politika ve iç politikadaki dengeleri değiştirmiştir. Dengeleri değiştirmek bir yana, en önemli nokta istihbarat zafiyetinin nerede ve ne denli yetersiz olduğudur. Bu düşünceye göre ABD'nin bundan sonraki süreci şu şekildedir:

11 Eylül saldırılarında istihbarat yetersizliğinden kaynaklanan bu saldırının sorununu bulmaya çalışırken yapılan en önemli tespitlerden biri, istihbarat teşkilatında istihdam edilen dil uzmanlarının yetersizliğidir. Ayrıca insan istihbaratı konusunda nitelikli analistlerin bulunmaması da dikkat çekmiştir. Bu sebeple yeni süreçte ABD, istihbarat yapısındaki temel dönüşümlerin ve Anglo-Sakson istihbarat yapısından beslenmenin yanı sıra disiplinler arası geçişi ve farklı uzmanlık birimlerini bir araya getirerek istihbarat yapısının güçlendirilmesini hedeflemiştir. Böylece dünyanın en iyi istihbarat teşkilatlarından birine sahip olan ABD, büyük bir bütçeyi istihbarat harcamalarına ayırmıştır. Bu durum gerek teknolojik üstünlüğü gerekse nitelikli personel ve dil uzmanlarının yetiştirilmesine katkı sağlamıştır (Yılmaz, 2012: 14). Neticede 11 Eylül saldırıları sonrası küresel ölçekte operasyonlar düzenleyen ABD, yerel iletişimi güçlü kılmak ve yerel bölgelerden gerekli istihbaratı toplamak amacıyla farklı dil becerilerine sahip personel sayısını artırmıştır.

İlk resmi ve sistematik istihbarat örgütlenmesine sahip olan "İngiliz Kraliyet Gizli Servisi", 1530 yılında teşkilat halini alarak istihbaratın kurumsallaşmasına

öncülük etmiştir. Esasında "İngiliz Kraliyet Gizli Servisi", Anglo-Sakson zihniyetinin ve istihbaratın temelleri olarak düşünülmektedir (Acar, 2011, s.21, akt. Avcı, 2024: 7). Beş Göz olarak bilinen ABD, Kanada, İngiltere, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın oluşturduğu Anglo-Sakson istihbarat yapılanması, küresel ölçekte diğer istihbarat teşkilatlarının işleyiş mantığından daha uzak bir stratejiye sahiptir. Bu strateji, Soğuk Savaş sonrası avantajlı konuma geçen ve Batı bloğundaki üstünlük mücadelesini korumayı hedefleyen bu ülkelerin, yalnızca kendi çıkarlarını korumakla kalmayıp küresel bir kontrol sağlamaya yönelik hareket ettiklerini göstermektedir. Bu açıdan askeri, siyasi ve ekonomik üstünlüğü elde tutma noktasında küresel ittifaklar oluşturmuşlardır. Ayrıca küresel propaganda araçlarıyla da ideolojik üstünlüklerini sürdürmeye çalışmaktadırlar (Goldman, 2011: 240, Acar, 2019: 106).

İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD ve İngiltere arasında imzalanan UKUSA Sinyal İstihbarat Anlaşması, Avustralya, Yeni Zelanda ve Kanada'yı da içine alarak dünya üzerindeki hegemonya kurma ittifakını resmileştirmiştir. Beş Göz (Five Eyes) ittifakı, elektronik, teknik istihbarat, sinyal istihbaratı, faks, e-posta ve teknik dinleme (telefon görüşmeleri) gibi faaliyetler konusunda veri paylaşımına gidilmiştir. "ECHELON" olarak isimlendirilen bu örgütlenme yapısı, istihbarat sinyalleri toplama ve toplanan verilerin analizini kapsayan geniş kapsamlı bir ittifakı yansıtmaktadır.

Yaşanan yeni tehdit durumlarına karşı ABD, istihbarat noktasında yönünü yeni güvenlik kapsamı olarak 11 Eylül saldırıları sonrası, başta terör suçları olmak üzere küresel uyuşturucu trafiğine yönelik yeni düzenlemeler ve yasal uygulamaları devreye sokarak geniş istihbarat ağını koordinasyon noktasında Ulusal İstihbarat Direktörlüğü'ne (DNI) bağlamıştır (Aust and Ammann, 2019: 62). Ulusal İstihbarat Direktörlüğü, Anglo-Sakson anlayışa göre hareket etmekte, kendisine bağlı istihbarat servislerinin görece özerk hareket etmesi nedeniyle örgütlenme olarak siyasetten etkilenmesi de zorlaşmaktadır (Acar, 2019: 107).

1947 yılında kurulan Ulusal Güvenlik Yasası kapsamında oluşturulan ve bugün farklı bir kurumsal kimlik olarak bilinen CIA, bugün merkezi çatı olma gücünü Ulusal İstihbarat Direktörlüğü'ne (DNI) bırakmıştır (Doğan, 2013: 106). ABD'nin istihbarat politikası, birden fazla kurum ve kuruluştan bilgi toplama eğilimine geçerken, bir bakıma disiplinler arası bir yapı benimsemiştir. DNI, bağlı on yedi farklı istihbarat örgütüne çatı görevi yapmaktadır.

Amerikan İstihbarat Topluluğu: Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (DIA) koordinasyonunda faaliyet gösteren istihbarat kuruluşları şunlardır (Bulut, 2015: 8-79):

- "Bağımsız İstihbarat Teşkilatları
    1. Ulusal İstihbarat Direktörlüğü Ofisi (ODNI)
    2. Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA)
- Savunma Bakanlığı'na Bağlı İstihbarat Birimleri
    3. Ulusal Güvenlik Teşkilatı (NSA)
    4. Savunma İstihbaratı Teşkilatı (DIA)
    5. Ulusal Coğrafi İstihbarat Teşkilatı (NGA)
    6. Ulusal Keşif Ofisi (NRO)
    7. Askeri İstihbarat ve Güvenlik Komutanlığı (INSCOM)
    8. Hava Kuvvetleri İstihbarat, Gözetim ve Keşif Ofisi (AFISRA)
    9. Deniz Piyade Teşkilatı İstihbarat Kuvveti (MCIA)
    10. Deniz Kuvvetleri İstihbarat Ofisi (ONI)
- Adalet Bakanlığı'na Bağlı İstihbarat Birimleri
    11. Federal Araştırma Bürosu (FBI)
    12. Uyuşturucuyla Mücadele Dairesi/Ulusal Güvenlik İstihbaratı Ofisi (DEA/ONSI)
- İç Güvenlik Bakanlığı
    13. İstihbarat ve Analiz Ofisi (OIA)
    14. Sahil Güvenlik İstihbaratı (CGI)
- Dışişleri Bakanlığı'na Bağlı İstihbarat Birimi
    15. İstihbarat ve Araştırma Bürosu (INR)
- Hazine Bakanlığı'na Bağlı İstihbarat Birimi
    16. İstihbarat ve Analiz Ofisi (OIA)

- Enerji Bakanlığı'na Bağlı İstihbarat Birimi

17. İstihbarat ve İstihbarata Karşı Koyma Ofisi (OICI)"

Yukarıda belirtildiği şekilde ABD istihbarat yapılanması, Anglo-Sakson anlayışı ile hareket etmekte, istihbarat örgütleri arasında bilgi paylaşımına rağmen görece özerk bir yapı olarak bağımsız düzlemde faaliyet yürütmektedir. Bu durum, her bir istihbarat biriminin kendi görev ve yetki alanları içinde etkin olmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda bu özerklik, farklı tehditlere karşı daha hızlı ve etkili tepkiler verilmesine olanak tanımaktadır.

Şekil 4 ABD istihbarat yapılanması (upload.wikimedia.org, 2024)

J. Bağımsız İstihbarat Teşkilatları

1. Ulusal İstihbarat Direktörlüğü Ofisi (ODNI)

Ulusal İstihbarat Direktörü, istihbarat teşkilatlarının koordinasyonu, planlanması ve yönlendirilmesi aşamalarına başkanlık etmektedir. Ulusal İstihbarat Direktörlüğü Ofisi, ABD Senatosu'nun onay ve önerisi üzerine Başkan tarafından atanmıştır. ABD'nin iç ve dış güvenliğini sağlamak amacıyla Senato üyeleriyle iş birliği yaparak istihbarat planlarını organize etmektedir. Ulusal İstihbarat Direktörlüğü, istihbarat faaliyetlerinin yürütülmesinde ve yapılandırılmasında karar mekanizmasını işletme gerekliliği nedeniyle millî güvenlik olgusunu oluşturma

amacına yönelik eylemler gerçekleştirmektedir (Bulut, 2015: 80). Kısaca, Ulusal İstihbarat Direktörlüğü Ofisi, merkezi bir üst çatı olarak siyasi kurumlarla iletişim kuran, gerekli raporları ve analizleri sunan, yeni yasal düzenlemeler ve yapısal dönüşümler için önerilerde bulunan, lobicilik gücü olan bir yapı olarak hareket etmektedir.

Ulusal İstihbarat Direktörlüğü Ofisi, ülkedeki istihbarat faaliyetlerini koordine eden ve yönlendiren diğer istihbarat kuruluşlarının bağlı olduğu en üst düzey kurumdur. Kendisine bağlı istihbarat örgütlerini denetlemektedir. Bu kurum, bilginin toplanması, analiz edilmesi, değerlendirilmesi ve raporlanması gibi faaliyetleri yürütmek amacıyla içişleri ve dışişlerinde toplanan istihbarat verilerinin siyasi mercilere sunulması ve başkana arz edilmesi konularında yetkili bir güce sahiptir.

Ulusal İstihbarat Direktörlüğü, istihbarat organizasyonunu sağlarken ülke içinde ve dışında oluşabilecek tehditlere karşı alt birimler şeklinde yapılanmıştır. Bu alt birimler, Ulusal Terörle Mücadele Merkezi, Ulusal Silahsızlanma Merkezi, Ulusal Karşı İstihbarat Dairesi ve Ulusal İstihbarat Konseyi gibi uzmanlaşmış birimlerden oluşmaktadır. Bu birimler ve özellikleri kısaca şu şekildedir:

Ulusal Silahsızlanma Merkezi (National Counterproliferation Center-NCPC): Kitle imha silahlarının yayılmasını önlemek ve kontrolünü sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bu merkez, silahsızlanma faaliyetlerini inceleme, değerlendirme ve gözetleme konularında ABD istihbaratına önemli katkılar sunmaktadır. ABD'nin tehdit olarak gördüğü yapıların ve ülkelerin silahlanma gelişimini ve konvansiyonel silahlarını yakından takip eden bu birim, özellikle nükleer gelişmelere karşı raporlar hazırlamakta ve karşı planlar gerçekleştirmektedir (Türk, 2019: 62). Ayrıca kimyasal silahların uluslararası mücadelede sıkça kullanılması nedeniyle bu birim, biyogüvenlik konusunda da yetki sahibidir. Yabancı biyolojik tehditlere karşı gerekli istihbarat faaliyetlerini yürütmektedir.

Ulusal Terörle Mücadele Merkezi (National Counterterrorism Center): Bu birim, Ulusal İstihbarat Direktörlüğüne terörle mücadelede veri toplama, analiz etme, işleme, takip ve koordinasyon konularında istihbarat desteği sağlamaktadır (Türk, 2019: 62). Terör faaliyetlerine karşı yapılan istihbarat çalışmalarının organizasyonunda önemli rol oynamaktadır.

Ulusal Karşı İstihbarat İdaresi (National Counterintelligence Executive): İstihbarata karşı koyma faaliyetlerinin icra edildiği bu birim, ülke içinde ve dışında oluşabilecek güvenlik tehditlerine karşı koruyucu ve önleyici bir yaklaşım sergilemektedir (Türk, 2019: 62). Özellikle yabancı istihbarat servislerinin ülke içinde planladıkları istihbarat faaliyetlerini engellemek ve yurt dışında diğer ülkelerle ilgili bilgi temin etmekle sorumludur.

Ulusal İstihbarat Konseyi (National Intelligence Council): Ulusal İstihbarat Konseyi, disiplinli ve stratejik istihbarat döngüsünün rotasını belirleyen, ulusal istihbarat konularının uygulanmasında faaliyet gösteren bir yapıdır (Türk, 2019: 62). 1979'daki kuruluşundan bu yana, istihbarat ve politika toplulukları arasında bir köprü görevi üstlenmiştir.

Yukarıda da belirtildiği gibi Ulusal İstihbarat Direktörlüğü, alt birimlerini oluşturarak uzmanlaşmış ve oluşabilecek her türlü istihbarat zafiyetini doğru değerlendirme ve raporlama konusunda tüm riskleri bertaraf etmekle yükümlüdür. Bu bilgilerden yola çıkarak, istihbarat kuruluşlarının en üst hiyerarşisini oluşturan bu kurumun, ülkenin kaderini belirlemede önemli kararlar aldığı görülmektedir.

2. Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA)

1947 yılında Harry Truman tarafından kurulan CIA, Virginia Eyaleti'nin Langley şehrinde konumlanmıştır. Özellikle Soğuk Savaş Dönemi'nde SSCB'ye karşı önemli istihbarat faaliyetleri yürütmüştür. Günümüzde enformasyon çağının getirdiği yenilikler ışığında görev yapmaktadır. CIA'nin görevi, dış kaynaklı istihbaratın toplanması, bu verilerin işlenerek istihbarat haline getirilmesi ve oluşturulan faaliyet raporunun Ulusal Güvenlik Konseyine sunulmasıdır (Sarıçicek vd., 2024: 6-7). Kısaca CIA, ulusal güvenliği korumak amacıyla yurt dışındaki ekonomik, askeri, siyasi, bilimsel ve diğer gelişmelere ilişkin hayati bilgileri toplamakta ve bu bilgileri değerlendirerek ilgili kurumlara iletmektedir. CIA, kendini kısaca şöyle tanımlamaktadır:

> *"Dünyanın önde gelen yabancı istihbarat teşkilatı olarak CIA'da yaptığımız işler ABD'nin ulusal güvenliği açısından hayati öneme sahiptir. Yabancı istihbaratı topluyor, analiz ediyor ve gizli eylemler yürütüyoruz. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı da dahil olmak üzere ABD'li politika yapıcılar, sağladığımız bilgiler doğrultusunda politika kararları alırlar" (CIA, 2024).*

CIA'nin kuruluş amacı, Ulusal Güvenlik Konseyi'ni elde ettiği istihbarat verileri ile bilgilendirmek ve Konseyin verdiği görevleri yerine getirmektir. Ulusal Güvenlik Konseyi'nin işlevi, sadece analiz raporu sunmak ve görevleri yerine getirmekle sınırlı kalmayıp diğer istihbarat yapılanmaları ile istihbarat paylaşımını sağlamakta ve koordinasyonu gerçekleştirerek etkin bir istihbarat faaliyeti yürütmektedir (Karataş, 2018: 143; Yılmaz, 2022: 633). Buradan hareketle, CIA, ulusal güvenlik kararlarının alınmasına yardımcı olmak amacıyla başkana, Ulusal Güvenlik Konseyine ve diğer politika yapıcılara yabancı ülkeler ve küresel meseleler hakkında objektif istihbarat sağlayan bir ABD hükümet kurumudur.

CIA'nin kurulması ile askeri kanattaki istihbarat yapılanmasının gücünün sivil istihbarat teşkilatları ile paylaşıldığı düşüncesi ortaya çıkmış ve bu durum, sivil istihbarat kanadına karşı tepkilere yol açmıştır. Askeri istihbarat birimleri, sivil istihbarat teşkilatlarının gereksiz olduğunu savunarak, güçlü bir muhalefet sergilemiştir. Bu tür suiistimalleri engellemek ve olası olumsuz durumların önüne geçmek amacıyla 1975 yılında CIA bünyesinde dört farklı alt birim oluşturulmuştur (Karataş, 2018: 143). Günümüzde ise CIA'nin misyonu, "*Tehditleri önceden etkisiz hale getirmek ve ABD'nin ulusal güvenlik amaçlarını ilerletmek için gerekli istihbaratı toplamak, tam kaynaklı, tarafsız istihbarat üretmek, Devlet Başkanı tarafından emredilmiş etkili gizli eylemler yürütmek ve vatanın güvenli kalmasına yardımcı olan sırları muhafaza etmektir*" (Karataş, 2018: 149) şeklinde tanımlanmaktadır.

ABD istihbaratı zaman içinde birçok değişimden geçmiş ve bu süreçte edindiği deneyimlerle istihbarat yapılanmasını geliştirmiştir. CIA'nin yapılanmasındaki birincil ve en önemli unsur, millî güvenlik politikası doğrultusunda hareket etmesidir. Bu hedef dahilinde kurulan CIA alt birimleri şunlardır:

a. İstihbarat Direktörlüğü (Değerlendirme ve Analiz Direktörlüğü)

Direktörlüğün görevi, istihbarat toplamanın yanı sıra Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından gelen istihbaratların analiz ve değerlendirme süreçlerini de kapsamaktadır. Çalışan personeli politik, askeri ve psikoloji alanlarında uzman analistlerden oluşan Direktörlük on dört birimle hizmet vermektedir. Bu birimler şunlardır (Karataş, 2018: 151-152):

- "Suç ve Nartkotik Merkezi

- Karşı İstihbarat Merkezi
- Bilgi Operasyonları Merkezi
- Asya Pasifik, Latin Amerika ve Afrika Analizi
- Toplama Stratejileri ve Analizi
- Tüzel Araştırmalar
- Irak Analizi
- Yakın Doğu Analizi
- Politika Desteği
- Rusya ve Avrupa Analizi
- Terörizm Analizi
- Ulusal Sorunlar
- Silah İstihbaratları, Karşı Silahlanma ve Silah Kontrol Merkezi
- İstihbarat Analizi için Okul"

b. Ulusal Gizli Servis Direktörlüğü (NCS)

Planlama Direktörlüğü olarak göreve başlamış, sonrasında ise Ulusal Gizli Servis Direktörlüğü adıyla yenilenmiştir. Bu yapı, insan istihbaratı, elektronik istihbarat ve teknik istihbarat gibi toplama faaliyetlerini yerine getirmekle yükümlü bir direktörlüktür. Ulusal Gizli Servis Direktörlüğü, daha çok sahada etkinliğini icra eden, kontrespiyonaj ve suikast girişimleri gibi birçok önemli alanda faaliyet göstermektedir (Karataş, 2018: 152; Sarıçicek vd., 2024: 6). Ayrıca bu birim ABD para birimini korumakla yükümlüdür ve dünya genelinde suçlular tarafından ABD mali sistemine ve siber uzayda işlenen suçlara karşı araştırmalar yürütmektedir.

c. Bilim ve Teknoloji Direktörlüğü

Bilimsel ve teknik destek sağlamak amacıyla kurulmuş olan bu direktörlük, daha çok teknik istihbarat ve elektronik istihbarat gibi teknolojinin gerekliliklerini karşılamak için faaliyet göstermektedir. Ancak gerektiğinde insan istihbaratının her aşamasında istihbarat profesyonellerini kullanmaktadır (Karataş, 2018: 152; Sarıçicek vd., 2024: 6). Bilim ve Teknoloji Direktörlüğü, 2003 yılında İç Güvenlik Bakanlığı (DHS) bünyesinde, sekreterin bilim danışmanı ve DHS'nin araştırma ve geliştirme kolu olarak kurulmuştur. Bilim ve Teknoloji Direktörlüğü, politikalara bilgi sağlamak ve geniş bir yelpazede mevcut ve yeni ortaya çıkan tehditleri

doğrudan ele almak amacıyla sağlam, kanıta dayalı bilimsel ve teknik uzmanlık sunmaktadır.

Bu birim, "İş Stratejileri ve Kaynakları Merkezi, Bilim Adamı Şefliği, Teknoloji Yönetimi için Merkez, Geliştirme ve Mühendislik, Küresel Erişim, Görev ve Yöneticiler, Özel Faaliyetler, Özel İletişim Programları, Sistem Mühendisliği ve Analizi, Teknik Koleksiyon, Teknik Hızlılık, Teknik Servis" gibi toplam on iki alt birimden oluşmaktadır (Karataş, 2018: 153).

d. Destek Direktörlüğü

Destek Direktörlüğü, bir nevi gizli arşiv görevi üstlenmektedir. Burada, ABD'nin yaptığı gizli operasyonlar, bu operasyonlarda görev alan kişilerin bilgileri ve görevli personelin kimlik bilgileri gibi önemli veriler muhafaza edilmektedir. Destek Direktörlüğü çatısı altında çalışan personelin her türlü bilgisine sahip olup gerektiğinde bu bilgileri kullanmaktadır. Bu bilgilere sahip olmanın en büyük avantajı, kontrolün her daim devam etmesi ve özel hayatın gizliliği esasının ihlal edilmesidir. Destek Direktörlüğüne bağlı olarak çalışan Birimler şunlardır (Karataş, 2018: 154):

- Stratejik Kaynaklar Yatırımı
- Kritik Görev Sigortası
- Destek Koleji
- Geleneksel Olmayan Destek
- NRO Program Yöneticisi
- Kurum İşleri
- Küresel Alt Yapı
- Küresel Servisler
- Tıbbi Servisler
- Görev Entegrasyonu
- Personel Kaynakları
- Güvenlik"

Yukarıda belirtilen Destek Direktörlüğüne bağlı birimlerin oluşturulması, personel gizliliğinin korunmasını esas almakta; güvenli bir hizmet sunmanın yanında, takip ve koordinasyonun birim çatısı altında sürdürülmesini sağlamaktadır. Bu durum, Destek Direktörlüğünün amacını desteklemektedir.

K. Savunma Bakanlığına Bağlı İstihbarat Birimleri

1. Ulusal Güvenlik Teşkilatı (NSA)

Ulusal Güvenlik Ajansı/Merkezi Güvenlik Servisi'nin (NSA/CSS) kuruluş ile ilgili misyonunu şu şekilde ifade etmektedir:

> *NSA "hem sinyal istihbaratı (SIGINT) hem de siber güvenlik faaliyet ve hizmetlerini kapsayan bir kuruluş olarak faaliyet göstermektedir. ABD Hükümetinin espiyonaj ve kontrespiyonaj eylemlerinde öncülük etmekte olup bilgisayar ağı operasyonlarının ulus ve müttefiklerimiz için belirleyici bir avantaj elde etmesini sağlamaktadır (nsa.gov, 2024).*

Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA), küresel ölçekte güçlü istihbarat teşkilatlarından biri olup sinyal istihbaratı (SIGINT) toplama yönteminde öncü bir konumda bulunmaktadır. Birçok istihbarat toplama birimini bünyesinde barındırmakta ve rakip veya hedef ülkelerin iletişim ağlarını analiz ederek iletişim ve bilgi sistemlerinin güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. NSA, ABD Savunma Bakanlığı'nın bir organı olarak haberleşme ve iletişim desteği sağlamakta ve dünyanın dört bir yanındaki askeri hizmet üyelerini bu faaliyetler çerçevesinde desteklemektedir.

NSA analistleri, dilbilimciler, mühendisler ve diğer personel, sahadaki operasyonel ekiple birlikte eylemlerde bulunarak SIGINT ve siber güvenlik desteği sunmaktadır. Bu kapsamda Afganistan gibi düşmanca bölgelere konuşlandırıldıkları NSA'nin resmi internet sitesinde belirtilmiştir (nsa.gov, 2024).

NSA'nın resmi internet sitesinde de ifade edildiği üzere, küresel ölçekte bir hegemonya kurma arayışında olan ABD, dünyanın belirli noktalarına kurdukları ortak savunma tesisleri üzerinden dinleme ve gözetleme faaliyetleri yürütmektedir. Bu durum, ABD'nin üstün teknolojisini milli güvenlik ve ulusal çıkarlarını korumak amacıyla kullandığını göstermekte ve dünya üzerinde lider olma çabasının bir yansıması olarak hafızalara kazınmaktadır.

> *"Government Code and Cypher School GCCS 1946'da ismini değiştirerek Government Communication Headquarters (GCHQ) olarak anılmaya başladı. İngiltere ile birlikte II. Dünya Savaşı sırasında ve hemen sonrasında sinyal dinleme ve şifre konusunda önemli ilerlemeler kaydeden ABD'de de başta AFSA (Armed Forces Security Agency) olmak üzere konuyla ilgili çeşitli birimler olmasına rağmen Kore Savaşında sinyal dinleme ve kod çözme konusundaki koordinasyonsuzluk, birimler arasındaki iç çekişmeler ve bunların getirdiği başarısızlık 1952'de Washington ve Baltimore kentleri arasında yer alan Fort Meade merkezli National Security Agency'nin (NSA) kurulmasına yol açtı. Asıl görev alanı ABD iç güvenliği olan FBI ve yurdışında operasyonel casuslukla görevli CIA'nin tersine NSA'nın görevi elektronik sinyal dinleme ve bunları ABD sivil ve askeri yönetimindeki "tüketicilere" sunmaktı. GCHQ'nun varlığı tüm dünya tarafından bilinmesine rağmen NSA'nın kuruluşu tam bir gizlilik*

içinde gerçekleştirildi. Öyle ki gizlilik gereği NSA'nın kuruluşundan ABD Kongresinin bile haberi olmadı; dolayısıyla bu teşkilatın hiçbir zaman bir kuruluş kanunu olmadı. Altında Başkan Truman'ın imzası bulunan yedi sayfalık gizli kuruluş belgesini bile açıklamayan NSA 1976 yılında bu belgeye kamu erişimini amaçlayan bir girişimi mahkeme kararıyla engelledi" (Kırlıdoğ, 2011: 1-2).

NSA, 1952 yılında Başkan Harry S. Truman'ın öncülüğünde kurulmuş ve uzun yıllar gizli bir yapılanma olarak faaliyet göstermiştir. NSA'nın Soğuk Savaş sırasında kurulması, etkili sinyal istihbaratında mevcut olan eksikliklerin giderilmesinde önemli rol oynamıştır. ABD, NSA'nın kurulması ile sinyal istihbaratına (SIGNT) odaklanmış ve bu kapsamda radyo, televizyon gibi geleneksel iletişim araçlarının dinlenmesiyle başlayan süreç, karmaşık ağ bağlantıları, dijital iletişim araçları ve sosyal medya gibi birçok ağ sistemini içeren siber savaşlara geçiş yapmıştır.

"NSA-CSS (Central Security Operations Center) asli görevi, dünyanın dört bir yanına dağılmış ABD Kuvvetlerine zamanında, uygun ve kayıt altına alınmış istihbaratın ulaştığını teyit etmektir. NSACSS'nin diğer bir işlevide operasyonel ve teknik destek sağlamaktan öte dil desteği vermesidir. Yerli personelin yanı sıra ülke genelinden ve dünya ülkelerinden gelen personele de eğitim ve destek verilmektedir" (Güner, 2023: 89).

ABD, küresel gözetleme faaliyetlerinin yanı sıra elde edilen bilgi, veri ve malumatın değerlendirilip analiz edilmesinde görev yapacak yerli ve yabancı dil analistlerinin eylem planlarında aktif rol almalarını sağlamanın büyük önem taşıdığını vurgulamaktadır. ABD'nin dil analistleri konusunda titizlikle çalışmasının en önemli nedenlerinden biri, telefon, faks, e-mail, sosyal medya gibi siber platformlardaki hedef ülke veya kişinin eylemlerini analiz etmede profesyonel olmaları gerekliliğidir. Bu gereklilik, özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında daha belirgin hale gelmiş ve bu konuda titiz çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır.

11 Eylül saldırıları, ABD istihbaratı için kara bir leke niteliğinde olmuş ve 1999-2005 yılları arasında NSA-CSA (Central Security Operations Center) Direktörü olarak görev yapan Michael Hayden, 11 Eylül saldırısındaki ve diğer terör saldırılarındaki istihbarat başarısızlığını "11 Eylül Tuzağı" adlı belgeselde şu sözlerle ifade etmiştir: "*Ülkenin bu olaylardan sonra bambaşka bir ülke olacağını ve sonuçlarının Amerika'da hayatın her alanını etkileyeceğini biliyordum. Kendimi ve Milli Güvenlikteki işlevimi söylemiyorum bile*." Bu açıklamalar, istihbarat yapılanmasında yeniliklerin ve olası tehdit unsurlarına karşı yeni bir yapılanmanın gerekliliğini işaret etmektedir (Aust and Ammann, 2019: 60).

Bu saldırılar neticesinde ABD, sadece hedef ve rakip ülkeleri izlemenin ötesine geçerek küresel ölçekte bir izleme koordinasyonu kurmuş, müttefiklerini de gözetleme faaliyetleri kapsamına alarak uluslararası sistemde bir tür savaş-barış dengesini koruma çabası içinde olmuştur.

Günümüzde istihbarat teşkilatlarını güçlü kılan önemli detaylardan biri, ülkeler arası güvenlik ve istihbarat paylaşımlarının ittifak ülkelerle birlikte oluşturduğu ağ zinciri ile nitelikli insan kaynağı, altyapı ve eğitim kurumları, ileri teknolojik kapasiteye sahip örgütlenme gibi unsurlardan oluşmaktadır. Bu bağlamda, ABD'nin NSA örgütü de güçlü sinyal istihbaratı ağı oluşturmuş ve nitelikli insan kaynağı ile ortak savunma tesisleri kurarak istihbarat yapılanmasını güçlendirmeyi hedeflemiştir.

> *"Bugün telli-telsiz hatlar üzerinden her türlü haberleşmeyi kontrol ederek ticari, ekonomik ve askeri istihbarata yönelik dinleme ve tele kulak faaliyetlerinin yürütüldüğü Echelon kapsamında UKUSA'ya bağlı sinyal istihbarat merkezleri " (Keser, 2020: 65).*

Ticari, ekonomik ve askeri istihbarat elde etmek amacıyla gerçekleştirilen dinleme ve gözetleme faaliyetleri, özellikle gelişmiş ülkelerin istihbarat yapılanmaları tarafından kullanılmaktadır. Bu faaliyetler, telli haberleşme hatları, telefon, kablo ve fiber optik ağlar gibi iletişim hatları üzerinden veri akışının sağlanmasıyla çeşitli izleme teknikleriyle takip ve analiz yapılabilmektedir.

Telsiz haberleşme, radyo dalgaları, uydu bağlantıları ve kablosuz ağlar aracılığıyla gerçekleştirilen iletişim yolunu kapsamaktadır. Özellikle dinleme ve gözetleme faaliyetlerinin uygulanmasında, kablosuz ağlar ve mobil cihazlar üzerinden gerçekleştirilen iletişimlerin takip ve koordinasyonu da önemli bir rol oynamaktadır.

> *"Echelon kapsamında UKUSA'ya bağlı sinyal istihbarat merkezleri ABD'nin West Virginia bölgesindeki TIGINT II sistemiyle Sugar Grove, Porto Riko'daki Sabana Seca, Washington'daki Yakima Eğitim Merkezi, Pasifik Okyanusu'ndaki Guam, Japonya'da Misawa Hava Üssü, Kanada'nın Ontario bölgesindeki Leitrim, Yeni Zelanda'nın Marlborough bölgesindeki Waihopai, Avustraya'nın Geraldton bölgesindeki Kojarena ve Newfoundland'deki Gader İstasyonu, İngiltere'nin Yorkshire bölgesinde bulunan son derece kritik Menwith Hill istasyonu, Avustralya'nın Northern Territory bölgesindeki Pine Gap, Shoal Bay, Almanya'da Bad Aibling, İngiltere'Morwenstow ve ABD'deki Fort Gordon NSA Karargâhı, Hawaii'deKunia Üssü, Denver/Colorado ve San Antonio/Texas'da bulunan Lackland Hava Üssü istasyonlarıyla Kıbrıs adasındaki 3 antenli Paramali ve 9 antenli Ayios Nikolaos istasyonlarıdır" (Keser, 2020: 64-64).*

Echelon gibi küresel gözetleme ağları, haberleşmelerin toplanması ve analiz edilmesi konusunda etkin olup yapay zekâ ve büyük veri analiz tekniklerinin modern

teknolojinin yükselişi ile gelişmesi sonucunda teknik istihbarat faaliyetleri birçok alana dağılmış ve daha karmaşık hale gelmiştir. Modern teknolojiler sayesinde askeri, ekonomik, siyasi ve ticari verilerin takibi yapılarak devletlerin ve şirketlerin çalışma yöntem ve tekniklerinin elde edilmesinin yanı sıra alınan kararlar üzerinde de stratejik etkiler yaratılmaktadır.

ABD'nin ve müttefiklerinin küresel ölçekte gözetleme ve istihbarat toplama faaliyetlerinde stratejik rol oynayan Buckley Hava Kuvvetleri Üssü (Colorado, ABD), Menwith Hill (Yorkshire, İngiltere) ve Pine Gap (Avustralya), küresel çapta gözetleme ve istihbarat toplama faaliyetlerini yürütmekte olup müttefik ülkelerle birlikte istihbarat paylaşımlarını gerçekleştirmektedir. Ortak Savunma Tesisi olarak anılan bu merkezler, NSA'ye bağlı olarak faaliyet göstermektedir.

NSA'ye bağlı olarak faaliyet gösteren tesisler şunlardır:

a. Buckley Hava Kuvvetleri Üssü (Colorado, ABD)

Colorado'da, Denver şehrine yakın bir lokasyonda bulunan Buckley Hava Kuvvetleri Üssü, ABD Hava Kuvvetleri'ne bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Bu üs, uzay ve füze savunma operasyonlarının koordinasyon ve devamlılığını sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Buckley Üssü, ABD'nin uzayda yürüttüğü gözetim ve keşif faaliyetlerini desteklerken, uyduların takibi ve uzaydan gelen güvenlik tehditlerinin tespit edilmesinde kritik bir öneme sahiptir. Ayrıca siber güvenlik ağı oluşturmanın yanı sıra ABD'nin Küresel Füze Savunma sisteminin bir parçası olmuştur. Buckley Hava Kuvvetleri Üssü, dünya genelinde balistik füze fırlatmalarını tespit ederek istihbarat toplama ve operasyonel anlamda destek sağlamak amacıyla önemli faaliyetler yürütmektedir (spoc.spaceforce.mil, 2024).

Denver'ın hemen dışında yer alan NSA Colorado (NSAC), Buckley Uzay Kuvvetleri Üssü'ndeki Havacılık Veri Tesisi Colorado'da (ADF-C) faaliyet gösteren önemli bir sinyal istihbaratı (SIGINT) merkezidir. NSA (Ulusal Güvenlik Ajansı) ve CSS (Merkezi Güvenlik Servisi) tarafından işletilen bu merkez, ABD hükümetini ve müttefiklerini destekleyerek entegre istihbarat verileri sağlamaktadır.

NSAC'nin operasyonları, Ulusal Keşif Ofisi (NRO) ve Ulusal Jeo-Uzaysal İstihbarat Ajansı-Denver (NGA) gibi diğer kilit istihbarat ve keşif merkezleriyle yakın iş birliği yapmaktadır. Bu iş birliği, hava ve uzay tabanlı teknik sinyal istihbarat toplama ve analiz faaliyetleri ile öne çıkmakta olup özellikle SIGINT

toplama, işleme ve analiz yapma sürecinde küresel ölçekte ABD ve müttefiklerine stratejik istihbarat desteği sağlamaktadır (nsa.gov, 2024).

b. Menwith Hill (Yorkshire, İngiltere)

İngiltere'nin Yorkshire şehrinde konuşlanan ABD askeri ve istihbarat üssü olan Menwith Hill, ortak savunma tesislerinden biri olarak NSA'ya bağlı organlardan biridir. Bu üs, dünya çapındaki elektronik istihbarat ve sinyal istihbaratı (SIGINT) operasyonları için istihbarat paylaşım merkezi olarak hizmet vermektedir. Menwith Hill, elektromanyetik sinyalleri toplayarak ve analiz ederek küresel ölçekte istihbarat toplama faaliyetlerinde etkin bir rol üstlenmektedir.

> *"Menwith Hill istasyonu 25 uydu dinleme anteni ve 1.400 Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı personeliyle İngiltere Savunma Bakanlığı'ndan konunun uzmanı 350 kişinin görev yaptığı son derece önemli bir merkezdir. İlk defa 1951 yılında aktif olarak görev yapmaya çalışan bu istasyon Amerikan Hava Kuvvetleri ile İngiltere Savunma Bakanlığı tarafından aynı bölgede kiralanan arazi üzerinde çalışmalarına başlamıştır.1966 yılından itibaren bu dinleme istasyonun komuta-kontrolü ise tamamen Amerikalılara devredilmiş durumdadır. 1970'e kadar diplomatik olmayan dinlemeler yapan istasyon 1974 yılında ilk casus uydu izleme takip sisteminin devreye girmesiyle birlikt istihbarat açısından son derece önemli bir merkez haline gelir. Bu üssün doğrudan bağlantısı ise Washington DC'nin 20 kilometre kadar kuzeyinde kurulmuş bulunan ve yaklaşık 20.000 Ulusal Güvenlik Ajansı çalışanının bulunduğu karargâh olur" (Keser, 2020: 65)*

Menwith Hill üssü, teknik istihbarat bakımından yüksek teknolojiye sahip kapasitesiyle askeri ve diplomatik paylaşımları takip etmenin yanı sıra terörist ve suç örgütlerinin faaliyet ve koordinasyon süreçlerini de izlemektedir. Güçlü teknolojik siber ağlara sahip olan Menwith Hill, ABD ve Birleşik Krallık arasındaki yakın istihbarat ilişkilerini "Five Eyes" ittifakı çerçevesinde koordine etmektedir.

c. Pine Gap (Avustralya)

Orta Avustralya'da, Alice Springs kasabasının 18 km dışında yer alan Pine Gap Ortak Savunma Tesisi, Avustralya Savunma Kuvvetleri, Avustralya Sinyal Müdürlüğü, ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA), ABD Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) ve ABD Ulusal Keşif Ofisi (NRO) tarafından ortaklaşa yönetilmektedir (Ball vd., 2015: 5).

ABD'nin küresel ölçekteki devasa teknolojik altyapısı temelinde oluşan ve teknik istihbarat toplama tesislerinden biri olan Pine Gap, üç farklı işlevi bünyesinde barındırmaktadır. Bu işlevler arasında operasyonel sistemlerin ve koordinasyonun sağlanması, jeosenkron sinyal istihbarat (SIGINT) uydularının kontrol istasyonu

faaliyetlerinin yönetimi ve elde edilen istihbarat verilerinin NSA ve CIA'ya hızlı bir şekilde raporlanması yer almaktadır. Pine Gap tesisinde ABD ve Avustralya vatandaşı yaklaşık 800 personel görev yapmaktadır (Ball vd., 2015,: 5-6).

Pine Gap, ABD ve Avustralya arasındaki istihbarat paylaşımı ve savunma iş birliğinin ortak bir sembolü olarak işlevini sürdürmektedir. Ortak savunma tesisi olarak, iki ülkenin ortak güvenlik çıkarlarını desteklemek ve istihbarat toplama faaliyetlerinin yürütüldüğü stratejik bir merkez olarak hizmet vermektedir. Avustralya'nın Asya-Pasifik bölgesinde bulunan Pine Gap, Çin, Kuzey Kore, Rusya'nın Asya bölgeleri ve Orta Doğu dahil olmak üzere ABD casus uyduları ile küresel ölçekte önemli izleme ve dinleme faaliyetleri gerçekleştirmektedir.

Pine Gap, yalnızca teknik istihbarat toplama işleviyle değil, aynı zamanda küresel güvenlik stratejilerindeki rolleriyle de CIA, NRO ve ABD Savunma Bakanlığı gibi kurumlarla iş birliği yapmaktadır. Ayrıca özel istihbarat şirketleriyle de iş birliği içerisinde olduğu bilinmektedir. Avustralya halkı tarafından eleştirilen önemli konulardan biri, ABD'nin özel istihbarat şirketlerine verdiği görev ve faaliyetlerin kontrolcü konumda olmasıdır (Ball vd., 2015: 8-9).

Pine Gap, izleme ve gözetleme faaliyetleri çerçevesinde operasyonların kaderini değiştirecek önemli faaliyetler gerçekleştirmiştir. Bu faaliyetlerden biri şu şekildedir:

> *"Fairfax Media tarafından yapılan araştırma da Pine Gap'in ABD'nin insansız hava aracı (İHA) ile saldırısını ve Pine Gap Ortak Savunma Tesisini El Kaide ile Taliban liderlerini hedef alındığı operasyonlara katkısını ortaya çıkarmıştır. Pine Gap Üssü, doğu yarımküredeki radyo sinyallerinin coğrafi konumunu izleyerek, cep telefonları ve el telsizleri gibi iletişim araçlarından elde edilen sinyaller sonucunda istihbarat verisine ulaşılmaktadır. Bu veriler terörist şüphelilerin lokasyon tespitini sağlamak amacıyla elde edilen verilerin elde edilen bilgi, belge ve malumatlarla ABD'nin drone saldırılarına ve diğer askeri operasyonlarında kullanılmıştır. 2004'ten bu yana Pakistan'da düzenlenen 370'ten fazla drone saldırısı, 2500 ila 3500 arasında El Kaide ve Taliban militanının öldürülmesi ile sonuçlanmıştır. Bu saldırılar, özellikle ABD'nin terörle mücadele politikasında önemli bir yer tutarken, aynı zamanda birçok sivil kayıplara da yol açmıştır. Bu durum, Pakistan'da Amerika karşıtı protestolara ve Washington ile İslamabad arasında diplomatik gerginliklere neden olmuştur. Ayrıca drone savaşlarının uluslararası hukuk bağlamında tartışmalı bir konu olarak gündeme gelmesine, hedefli öldürme programı adı altında eleştirilere yol açmıştır. Özellikle sivil kayıpların ve ABD vatandaşlarının öldürülmesinin ortaya çıkması, bu saldırıların meşruiyeti üzerine ciddi sorular doğurmuştur" (web.archive.org/, 13.09.2024)*

Pine Gap Ortak Savunma Tesisi, ABD'nin kendisi ve müttefikleri için güvenlik tehditleri ile siyasi-politik düzlemde stratejik denge sağlama amacı doğrultusunda

istihbarat sunan bir merkez olarak önemli bir rol üstlenmektedir. Bu durum, dünya genelindeki diplomatik ilişkilerin değişmesine yol açmış ve savaş-barış çatışması arasındaki gözlemlenebilir dengeyi sağlamıştır.

2. Savunma İstihbaratı Teşkilatı (Defense Intelligence Agency, DIA)

Savunma İstihbarat Teşkilatı (Defense Intelligence Agency, DIA), ABD Savunma Bakanlığı'na bağlı bir istihbarat yapısı olarak askeri istihbaratın toplanması, analizi ve değerlendirilmesinde kritik bir rol üstlenmektedir. DIA'nın NATO müttefikleriyle askeri istihbarat bilgilerini paylaşması, uluslararası güvenlik iş birliği açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bu teşkilat, savaş alanındaki tehditleri analiz etme, savunma planlamasına katkı sağlama ve uluslararası müttefiklerle iş birliği yaparak güvenlik tehditlerini önceden tespit etme görevlerini yerine getirmektedir (Şencan ve Tınas, 2020: 135).

Savunma İstihbarat Teşkilatı (DIA), resmi internet sitesinde "Yabancı ordular hakkında istihbarat sağlamak ve savaşları önlemek, kesin kazanmak" misyonuyla hareket ettiğini belirtmektedir (About FAQs, 2024). DIA, yabancı orduların kapasitesi, niyetleri, askeri doktrinleri ve faaliyetleri hakkında istihbarat toplayarak, ABD ve müttefiklerinin savunma stratejilerini belirlemelerine destek olmaktadır.

İstihbaratın birincil amacı, potansiyel çatışmaları öngörerek diplomatik veya askeri stratejilerle savaşları önlemek ve uluslararası krizlerin tırmanmasını engellemektir. "Savaşları kesin kazanmak" ifadesi, çatışmanın kaçınılmaz olduğu durumlarda doğru istihbaratın, savaşın başarıyla yönetilmesi ve kazanılması için kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Düşmanın zayıf yönlerini belirlemek, askeri operasyonları planlamak ve müttefik kuvvetlere bilgi sağlamak bu yaklaşımın temel unsurları arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, modern askeri istihbarat ve stratejik planlama için bu unsurlar mihenk taşı oluşturmaktadır.

a. Ulusal Coğrafi İstihbarat Teşkilatı (NGA)

> *"Coğrafi uzamsal istihbarat veya GEOINT, Dünya'daki veya çevresindeki fiziksel özellikleri ve aktiviteleri tanımlamak, değerlendirmek ve görsel olarak göstermek için görüntü ve coğrafi bilgi ve verilerin kullanımı ve analizidir. GEOINT, görüntülerden, görüntü istihbaratından ve coğrafi verilerden oluşur" (intelligencecareers.gov, 2024)*

Teknolojinin ve enformasyon çağının hızla ilerlemesi sonucunda uydu teknolojileri ile sensörlerin gelişimi, Coğrafi İstihbarat (GEOINT) ve modern

istihbaratın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Bu gelişmeler, yer yüzeyinde veya atmosferde gerçekleşen faaliyetlerin izlenmesine olanak tanıyarak karar alıcıların stratejik öngörüler geliştirmesine ve önemli kararlar almasına yardımcı olmaktadır.

Ulusal Coğrafi İstihbarat Teşkilatı (NGA), coğrafi istihbarat sağlayarak ulusal güvenlik hedefleri doğrultusunda, yeryüzünün fiziksel özellikleri ile insan faaliyetlerinin analiz, değerlendirme ve görselleştirilmesini gerçekleştirmektedir. NGA, uydu görüntüleri, haritalar ve Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) analiz ve değerlendirmesi sonucunda elde edilen istihbarat verilerini sunmaktadır. NGA, Savunma Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren ABD'nin önemli istihbarat yapılarından biridir (nga.mil, 2024).

NGA, uydu görüntüleri, askeri operasyonlar, istihbarat değerlendirmeleri ve stratejik planlama konularında önemli bilgiler sağlayarak etkili bir rol üstlenmektedir. Teşkilat, savaş alanındaki askeri birliklerden sivil kriz müdahale ekiplerine kadar geniş bir yelpazeye hitap etmekte olup yer belirleme, haritalama, izleme ve uzaktan algılama yöntemleriyle istihbarat faaliyetlerinde stratejik kararların alınmasında etkinlik göstermektedir.

Coğrafi istihbarat, askerî harekât planlamaları, doğal afet müdahaleleri, sınır güvenliği, terörle mücadele ve insani yardım operasyonlarında kullanılmakta; bu bağlamda coğrafi bilgileri eyleme geçirilebilir bir forma dönüştürerek karar vericilere doğru ve zamanında bilgi aktarımını sağlamaktadır. Bu sayede, ulusal güvenlik ve acil durum yönetimi alanlarında kritik destek sunmaktadır (nga.mil, 2024).

3. Ulusal Keşif Ofisi (National Reconnaissance Office – NR)

Ulusal Keşif Ofisi (NRO), Amerika'nın istihbarat uydularını tasarlamak, inşa etmek, fırlatmak ve bakımını yapmaktan sorumlu olan ABD'nin bünyesindeki önemli istihbarat kuruluşlarından biridir. Gelişmiş teknolojik altyapıyla hizmet veren bu kurum, özellikle uydu teknolojisindeki en son yenilikleri yaratmakta, uygun maliyetli endüstriyel tedarikçilerle sözleşmeler yapmakta ve titiz fırlatma programları yürütmektedir. NRO, 1961 yılında kurulmuş ve ABD'nin uzaydan istihbarat toplama faaliyetlerini yürüterek askeri operasyonlarda kullanılmak üzere yüksek çözünürlüklü uydu görüntüleri elde etmiştir. 1992'de varlığı kamuoyuna

açıklanana kadar NRO'nun çalışmaları büyük bir gizlilik içerisinde yönetilmiştir (nro.gov, 2024).

NRO, gelişmiş uydu teknolojileri ile uydu tabanlı sinyal istihbaratı (SIGINT) ve görüntü istihbaratı (IMINT) toplama kapasitelerine sahip olup güvenlik tehditlerini önlemede ve istihbarat operasyonlarına fayda sağlamada önemli bir rol üstlenmektedir. Sürekli yenilenen uydu altyapısını desteklemek için ticari tedarikçilerle işbirliği yaparak maliyet etkin çözümler geliştirmektedir.

4. Askeri İstihbarat ve Güvenlik Komutanlığı (INSCOM)

Askeri İstihbarat ve Güvenlik Komutanlığı (INSCOM), ABD Kara Kuvvetlerine bağlı olarak istihbarat toplama, analiz ve yorumlama süreçlerini yöneten bir istihbarat yapılanmasıdır. 1 Ocak 1977'de kurulmuş ve Virginia'daki Arlington Hall İstasyonu'nda konumlanmıştır. INSCOM, elektronik savaş, karşı istihbarat, insan istihbaratı (HUMINT), sinyal istihbaratı (SIGINT) ve tehdit analizlerini içeren birçok faaliyeti gerçekleştirmektedir. 1980'lerde Soğuk Savaş döneminde hızlı bir gelişme göstermiş ve ABD'nin askeri istihbarat operasyonlarında önemli rol oynamıştır (army.mil, 2024).

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle 1990'lar boyunca INSCOM, operasyonlarını küresel krizlere yanıt verebilecek şekilde yenilemiş; 2000'li yıllara gelindiğinde, yeni aktörlerin dünya sahnesinde belirmesi ve küresel tehditlerin güvenlik sınırlarını zorlaması ile siber alanda da faaliyet göstermeye başlamıştır.

Bunlar dışında Savunma bakanlığına bağlı olarak görev yapan teşkilatlar şunlardır (Bulut, 2015: 8-79):

- **Hava Kuvvetleri İstihbarat, Gözetim ve Keşif Ofisi (AFISRA)**: AFISRA, hava kuvvetlerine bağlı olarak istihbarat, gözetim ve keşif faaliyetlerini yürütmektedir. Hava ve uzay operasyonlarının etkinliğini artırmak amacıyla istihbarat desteği sağlamaktadır.
- **Deniz Piyade Teşkilatı İstihbarat Kuvveti (MCIA)**: MCIA, deniz piyadelerine istihbarat desteği sağlamakta ve deniz operasyonlarının planlanması için gerekli istihbarat bilgilerini üretmektedir.
- **Deniz Kuvvetleri İstihbarat Ofisi (ONI)**: ONI, deniz kuvvetlerine bağlı olarak deniz istihbaratı sağlamakta ve denizcilik faaliyetleri hakkında

bilgi toplamaktadır. Aynı zamanda karşı istihbarat operasyonları yürütmektedir.

Adalet Bakanlığı'na bağlı istihbarat birimleri şunlardır:

- **Federal Araştırma Bürosu (FBI)**: FBI, iç güvenlik ve ceza soruşturmaları konularında faaliyet göstermekte ve terörizm, casusluk, organize suç gibi konularda istihbarat sağlamaktadır. Aynı zamanda ulusal güvenlik tehditlerine karşı önleyici operasyonlar düzenlemektedir.
- **Uyuşturucuyla Mücadele Dairesi/Ulusal Güvenlik İstihbaratı Ofisi (DEA/ONSI)**: DEA/ONSI, uyuşturucu kaçakçılığı ve buna bağlı ulusal güvenlik tehditleri ile mücadele etmekte ve bu konuda istihbarat faaliyetleri yürütmektedir.

İç Güvenlik Bakanlığı'na bağlı istihbarat birimleri şunlardır:

- **İstihbarat ve Analiz Ofisi (OIA)**: İç Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olan bu birim, iç tehditlere karşı istihbarat toplamakta ve analizler yapmaktadır. Terörizm, doğal afetler ve diğer ulusal güvenlik risklerine karşı bilgi sağlamaktadır.
- **Sahil Güvenlik İstihbaratı (CGI)**: CGI, deniz güvenliği, kaçakçılık ve terörizm gibi konularda istihbarat sağlamakta ve sahil güvenlik operasyonlarını desteklemektedir.

Dışişleri Bakanlığı'na bağlı istihbarat birimleri şunlardır:

- **İstihbarat ve Araştırma Bürosu (INR)**: Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olan INR, uluslararası konularla ilgili istihbarat toplamaktadır. Diplomatlara ve dış politika yapıcılara istihbarat desteği sunmaktadır.

Hazine Bakanlığı'na Bağlı İstihbarat Birimi:

- **İstihbarat ve Analiz Ofisi (OIA)**: Hazine Bakanlığı'na bağlı olan bu ofis, finansal istihbarat toplamakta ve kara para aklama, terörizmin finansmanı gibi konularda analizler yapmaktadır.

Enerji Bakanlığı'na bağlı istihbarat birimleri şunlardır:

- **İstihbarat ve İstihbarata Karşı Koyma Ofisi (OICI)**: Enerji Bakanlığı'na bağlı olan OICI, enerji altyapısına yönelik tehditleri değerlendirmekte ve enerji güvenliği konusunda istihbarat sağlamaktadır.

IV. ABD'NİN KÜRESEL GÖZETLEME ANALİZİ

A. Gözetleme

Aydınlanma hareketi ile toplumsal yaşamda düşünsel bir kırılma yaşanmış ve insan merkezli bir dünya yaratma projesi hayata geçirilmiştir. Bu dönemde aklın merkezde olduğu, hakikat arayışının teolojik bir anlayıştan akıl temelli bir anlayışa evrildiği görülmüştür. Sonuç olarak, birey ve topluma dair yeni yaklaşımlar, paradigmalar ve eleştirel kuramlar ortaya çıkmıştır. Ancak aydınlanma ve modernite hareketinin eşitlikçi, demokratik toplum yaratma hedefi zamanla başarısız olmuş; aklın araçsallaşması sonucunda bireye ve doğaya hükmeden totaliter yönetimler ortaya çıkmıştır.

Mitlerden ve efsanelerden arınma hedefi olarak savunulan Aydınlanma hareketi ve modern yaşama geçiş, yeni bireysel ve toplumsal sorunları beraberinde getirmiştir. Bu sorunların merkezinde aklın araçsal bir görünüme kavuşması yer almaktadır. Akıl, sahip olduğu bilgi gücü ile yeni tahakküm mekanizmalarının yaratılmasında işlevsel bir rol üstlenerek bu mekanizmaların gelişiminde belirleyici olmuştur.

> *"Nesnel aklın ürettiği bilgi, aklın kendi otonomisinin sonucu olduğundan başka bir şeyin aracı değil, kendi varoluşu ile bir amaçtır. Buna karşılık araçsal aklın ürettiği bilgi ise fayda, çıkar ve tahakküm üçlemesinin belirlenimi altında kendisine dışsal bir amacın hizmetindeki bir araç olarak kullanılır. Temelleri ve işleyişleri bakımından araçsal aklın kullanımına bağlı olan modern bilimler; bilmek, anlamak ve ereklerin rasyonel geçerliliğini sağlamak durumunda olan bilimler değil, insanın karşılaştığı sorunlara somut pratik çözümler üretmek durumunda olan teknik bilimlerdir. Modern teknik bilimler için önemli olan, bilgi ve anlamın elde edilmesi değil pratik sorunlara somut çözümler üretmektir" (Çörekçioğlu, 2003: 220).*

Aydınlanma projesinin en büyük eleştirisi, aklın ürettiği bilginin teknik bir hegemonyaya dönüşmesidir. Bu durum, aklın ürettiği teknik bilginin pratik çözümünün, yeni tahakküm biçimlerinin yaratılmasıyla doğrudan ilişkili olduğu sonucunu doğurmaktadır. Modern savaş silahlarının gelişimi, bu araçsal aklın nihai ürünleri olarak öne çıkmıştır.

Bu bağlamda, Aydınlanma projesinin kapsamlı analizi ve eleştirisi Frankfurt Okulu tarafından yapılmıştır. Aydınlanma projesine ve moderniteye mesafeli duran Frankfurt Okulu'nun çalışmaları, Aydınlanma eleştirisini merkezine almaktadır. Özellikle Theodor Adorno ve Max Horkheimer (2014) tarafından yazılan "Aydınlanmanın Diyalektiği" eseri, Aydınlanma projesine yönelik en önemli eleştiri olarak bilim literatüründe yer edinmiştir. Bu düşünürlere göre öznenin teolojik kültüre, mitlere ve efsanelere karşı uyanışı, başlangıçta hedeflenen amacına ulaşamamıştır. Çünkü Aydınlanma ile aklın doğaya karşı sömürücü bir yapıya bürünmesi, insanların üzerindeki olumsuz etkileri beraberinde getirmiştir.

> *"Aydınlanmanın diyalektiğinde araçlar amaçları kendilerine bağlı kılmış, doğa üzerindeki tahakküm insan üzerindeki tahakküme dönüşmüş ve üretici güçler yıkıcı güçlere dönüşmüştür. Tekno-bilimsel güçleri sayesinde sonsuz arzular yaratıp bunları doyuran sermaye; Marcuse'un 'tek boyutlu insanını', sistemin sınırları dışında düşünemeyen hatta algılayamayan bir özneyi yaratacak kadar kapsamlı bir denetim kurmuştur" (Dyer-Witheford, 2004: 75).*

Zamansallık, toplumlarda değişimlere yol açmış ve dönem sosyologları, toplumları çağların karakterize edici özelliklerine göre isimlendirmiştir. Tarım toplumu ve sanayi toplumu gibi adlandırmalar, 21. yüzyılda önce bilişim toplumu, ardından gözetim toplumuna dönüşmüştür (Bayhan, 2013: 113). Gözetim toplumu kavramı, 1985 yılında ilk kez Gary T. Marx'ın "The Futurist" dergisinde yayımlanan makalesinde ele alınmıştır (Karahisa, 2014: 223, akt. Bitirim Okmeydan, 2017: 54)

Günümüz de dünya, insanların güvenlik ihtiyacını karşılamak amacıyla her alanı gözetlemektedir. Bilişim toplumu ile gözetim toplumu arasındaki farklılaşma, güç erkini elinde bulunduran iktidarın niyeti ile yakından ilişkilidir. Bireylerin bilgilerinin güvenlik için kullanılması, enformasyon toplumunun zeminini oluşturmakta; diğer yandan toplumların gözetlenmesi noktasında önemli bir araç olarak işlev görmektedir (Bayhan, 2013: 114).

Sistematik gözetim örüntülerinin modernizm ile ortaya çıktığı söylenebilir. Modern toplumlarda iktidarlar, elde ettikleri güç erkini korumak ve büyütmek amacıyla modern toplumların sunduğu teknolojilerden faydalanarak denetime ve tahakküme dayalı bir sistem geliştirmiştir. İlk modernist düşünürler Weber, Taylor, Marx ve Giddens, gözetim sistemini modernizm çerçevesinde değerlendirmiş; Foucault'un çalışmaları ile gözetim kavramı olgunluk kazanmıştır (Bitirim Okmeydan, 2017: 55).

Enformasyon toplumunda topluma uyum sağlama davranışında kitle iletişim araçlarının önemli bir işlevi bulunmaktadır. Bu araçlar aracılığıyla gerçekleştirilen gözetleme, üç ana başlık altında ele alınmaktadır (Bayhan, 2013: 115). Pastoral gözetleme, ilkel toplumlar, imparatorluklar ve yeni yerleşik toplumların gözetlenmesinde kullanılmış; işgücü denetimi, vergi geliri sağlama ve asker ihtiyacını karşılama gibi amaçlara hizmet etmiştir. Modern toplumların ortaya çıkmasıyla birlikte gözetim türü de değişim göstermiş ve teknik gözetim safhası başlamıştır. Teknik gözetim, ulus devletlerde toplumları yönetebilmek, iç ve dış tehditlere karşı korumak, ekonomik süreçleri denetlemek ve iktidarın yerini sağlamlaştırmak için kullanılmıştır. Günümüzdeki denetleme, enformasyona bağlı gözetlenme olarak adlandırılmaktadır. Bu tür gözetleme hem bireylerin hem de büyük ölçekli grupların izlenmesini kapsamaktadır. Teknolojinin sağladığı yoğun bilgi akışı, denetleme mekanizmalarına büyük miktarda bilgi sağlamakta; iktidarların toplum güvenliği kisvesi altında bu bilgileri meşru bir denetleme aracı olarak kullanmasına olanak tanımaktadır (Dolgun vd., 2008: 16-17, akt. Bayhan, 2013: 116).

B. Panoptikon'dan Sinoptikon'a

İktidarlar tarih boyunca görünürlüklerine dair çeşitli yaklaşımlar benimsemiş, geçmişte görünürlüğün gözetim üzerindeki olumlu etkilerini kullanarak iktidarlarını güçlendirmiştir. Bu bağlamda çeşitli törenlerle toplum içindeki kontrol mekanizmalarını güçlendirmeyi hedeflemişlerdir. İktidarın görünürlüğü, sonraki dönemlerde görünmeden gözlemleme üzerine kurgulanmış ve panoptikon olarak kavramsallaştırılan sistem, gelişen sistemlerle genişleyerek yeni boyutlar eklemiştir; bu durum sinoptikon olarak adlandırılmaya başlanmıştır (Öztürk, 2023: 133).

Görme eyleminin gözetlemeye evrilmesinde kaydedilme, maddesel dünyaya aktarılma ve gözetlenen alanın genişlemesi gibi önemli özellikler ön plana çıkmaktadır. İktidarlar, gözetleme pratiklerinde yeni araçlar aracılığıyla bulundukları alan dışında kalan büyük çaplı alanları da kontrol altına almaktadırlar (Yanık, 2017: 786). Bu yeni araçlar, gözetleyen ile gözetlenen arasındaki ilişkiyi doğrudan gözetlenen tarafından görünür hale getirerek gizli bir tahakküm mekanizması işlevi görmektedir.

Eski dönemlerde panoptikon ile kavramsallaştırılan gözetleme, gelişen teknoloji ve yeni ihtiyaçlar doğrultusunda ardıllarını doğurmuştur. Enformasyonun artması ve teknolojinin gelişimiyle panoptikon elektronikleşmiş, yapısal ve sınırlı bir gözetleme sisteminden, geniş ölçekli, denetlenemeyen ve siber ortamda hareket alanı bulan küresel bir gözetleme ağına evrilmiştir. Modernizmin zorba gözetim sistemi olan panoptikon, postmodern toplumlarda rızaya dayalı gözetim sistemi olan sinoptikona ve ardından omniptikona dönüşmüştür. Bu gözetleme pratikleri zamanla küresel ölçekte de kabul görmüştür (Bitirim Okmeydan, 2017: 59-60).

Modern dünyada gözetleme olgusu, gücü elinde bulunduranların gözetlenen ile ilgili bilgileri toplayarak kontrol sağlamayı amaçlamaktadır. Teknolojinin yükselişiyle teknolojik aletler çeşitlenmiş, bireyselleşerek gündelik hayatın vazgeçilmez parçaları haline gelmiştir. Bireysel hayata entegre edilen bu teknolojik aletler, hayatı kolaylaştırırken mahremiyet ihlallerini de kaçınılmaz hale getirmiştir. Gücü elinde bulunduranlar, yükselen teknolojinin araçlarıyla hem bireysel hem de küresel boyutta gözetleme faaliyetlerini sürdürmekte, yeni algoritmalar sayesinde gözetimle kalmayıp toplumu yeniden inşa ederek temel bir iktidar işlevi görmektedirler. Böylece bireysel ve küresel boyutta gözetleme ve biçimlendirme tek bir araçla gerçekleştirilmektedir. Orta çağ panaptikonu, artık yeni teknolojilerle ceplerde taşınır hale gelmiştir (Kurt, 2023: 139, 141).

Panoptikon, esasen bir hapishane dizaynı olarak Foucault tarafından alanyazına kazandırılmıştır. Jeremy Bentham tarafından tasarlanan bu hapishanenin amacı, burada kalan bireylerin ıslah edilerek topluma kazandırılmasıdır. Panoptikon, ortada bir gözetleme kulesi bulunan ve etrafını saran hücrelerin bu kule tarafından izlenebildiği, hücreler arasında iletişimin olmadığı bir yapı olarak özetlenebilir. Gözetleyenin varlığı, gözetlenen tarafından anlaşılmadığı için kontrol mekanizmasını güçlendiren önemli bir amaca hizmet etmektedir. Kulede daima gözetleyen bir göz olma ihtimali, gözetlenenlerin kontrolünü sağlamayı kolaylaştırmaktadır. Bu algı, gücü elinde bulunduranların daha da güçlenmesine olanak tanımaktadır (Foucault, 2006: 292, 296-297).

Panoptikon, eski denetleme pratiklerindeki karanlıkta bırakma, baskı altında tutma ve daimî gözetlemenin yerini alarak, gözetlenen üzerinde bıraktığı şüphe ile gözetleyenin sürekli orada olabileceği ihtimali ile otomatikleşmiş bir kontrol sağlamaktadır. Eski gözetim mekanizmalarında toplumu karanlıkta bırakma stratejisi,

panaptikon ile sürekli gözlemlenmeye uygun şekilde tasarlanan aydınlatma ile yer değiştirmiştir. Bu yöntemler aracılığıyla gözetlenen, gözetleyenin imgesini sürekli zihninde canlandırarak kendini kontrol eden bir sistem haline dönüşmektedir (Yanık, 2017: 788).

Enformasyonun artması ve teknolojilerin yükselişi ile iktidarın toplumu gözetlediği pratikler, omniptikon aracılığıyla toplum içinde gözetlemenin artışını mümkün kılmıştır. Bu bağlamda, gözetlenme durumu gözetlenen tarafından büyük ölçüde kabul edilmiştir. Omniptikon ile iktidarın gözetleme alanı genişlemiş, buna paralel olarak gözetlenenin gözetlemesi de mümkün hale gelmiştir (Bitirim Okmeydan, 2017: 59-61). İktidarın gözetlemesi, yönetenlerin yönetilenleri izlemesinden yönetenlerin birbirini izlemesine yönelik yeni pratikler oluşturmuştur (Bayhan, 2013: 119).

Gözetimin değişen çehresi, iktidarın yalnızca eşzamanlı ve bulunduğu yerlerde değil, çok daha geniş bir alanda varlık göstermesine olanak tanımaktadır. Gözetleme, aynı anda gözetlenen, gözleyen ve gerçeği dönüştürebilen donanımlara sahiptir. Enformasyon sağlanan öznenin izole durumu sayesinde kontrol daha kolay ve sessiz bir şekilde sağlanabilmektedir. Bu açıdan elde edilen kontrollü bilginin hakikat olduğu iddiası temellendirilemez hale gelmektedir (Yanık,2017: 786).

Dijital iletişim araçlarının yanı sıra gündelik işlerin neredeyse tamamını kolaylaştırmaya yarayan çok çeşitli dijital teknoloji bulunmaktadır. Söz konusu araçlar, kimi zaman post-panoptikon gözetiminde kullanılabilen işlevsel araçlar haline gelmektedir. Hayatın neredeyse tamamını kapsayan kullanım alanına sahip teknolojiler, birçok avantajın yanı sıra büyük riskleri de barındırmakta ve hem birey hem de iktidar açısından endişe kaynağı haline gelebilmektedir (Özdemir, 2020: 83).

Özetle çeşitli disiplinler tarafından kullanılmış panoptikon kavramı, zaman içinde değişen özellikleri nedeniyle isim değiştirmiş, sinoptikon ve omniptikona evrilmiştir. Panoptikonun karakteristik özelliği olan tek taraflı ve dayatmaya dayalı gözetleme sistemi, sinoptikon ve omniptikonda daha rızaya dayalı bir görünüm kazanmıştır. Hatta bu durum, gözetlenmekten ve görünürlükten haz alan bir toplum inşasını göstermektedir. Sinoptikonda, az sayıda kişi tarafından çeşitli kaynaklar aracılığıyla küresel bir inşa ve gözetlemenin gerçekleştirildiği söylenebilecektir (Özdemir, 2020: 84).

C. Snowden, Manning ve Assange Vakası

Julian Assange, Chelsea Manning (diğer adıyla Bradley Manning) ve Edward Snowden, izinsiz bilgi ifşaları ile gündeme gelmiş isimler olarak 21. yüzyılın en önemli bilgi ifşacıları arasında değerlendirilmektedir. İngilizce literatürde "whistleblowing" olarak geçen terim, normlarla korunan veya etik bir çerçeve ile temellendirilmiş bilginin ifşası olarak tanımlanmaktadır. İfşanın yapılma sebebi, etik olmayanı ortaya çıkarmaktır (Boussios, 2023: 402).

2000'li yılların başında NSA ve CIA için bir süre çalışan Kuzey Carolina doğumlu Snowden, NSA'nin Batılı devletlerin hareketlerine ilişkin topladığı verileri kamuoyuna açıklamıştır. Bu açıklama ile 2014 yılında yaklaşık olarak 1,7 milyon dosyaya istihbarat tarafından erişildiği belirtilmiştir (Boussios, 2023: 402). Söz konusu veriye ulaşılmasının ardında, ABD'nin siber veriye ulaşmasını engelleyen katı kuralların 11 Eylül saldırıları ile gevşemesi yatmaktadır. Verinin elde edilmesinde, ABD istihbarat servisleri PRISM aracılığıyla çeşitli internet şirketlerinden verilerin çekilmesinde kullanılmıştır (Boussios, 2023: 405).

2013 yılında Edward Snowden vakasının patlak vermesiyle dijital dünyanın ve siber alanın karanlık yüzünün deşifre edilmesi olanaklı hale gelmiştir. "B*ütün biçimleriyle yeni iletişim teknolojileri, askeri alanlarda odak noktası olmuş; demokratik sürecin geleneksel kavramlarıyla karşıtlık oluşturan siyasal denetim, gözetim ve bütünleşme için kullanılmaya başlamıştır*" (Lundby and Ronning, 2014: 23). Edward Snowden'ın 2013'teki açıklamaları, Avustralya'nın komşularının büyük öfkesine yol açacak şekilde, şüpheli FVEY ittifakındaki Avustralya'nın rolüne ışık tutmuştur. Bu açıklamalar, Avustralya Sinyal Müdürlüğü (ASD) ile Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) arasındaki bilgi paylaşımının çoğunun Çin ve Endonezya'daki askeri ve siyasi konularla ilgili olduğunu göstermiştir (Monique vd., 2018: 4-5).

ABD Ulusal Güvenlik Ajansı NSA'ın yeni bir veri toplama sistemi kullandığı Snowden olayı ile ortaya çıkmıştır. Buna göre ulaşılabilen tüm verilerin ayırt etmeksizin kullanılması ile toplanan verilerin kişisel mahremiyeti korumayı amaç edinmediği, güvenlik uğruna mahremiyetin kolayca gözden çıkarılabileceği açıkça görülmüştür. Öte yandan Snowden olayı ile ifşa edilen bilgilerin Big Data'nın boyutunun görülmesinde önemli bir rol oynamasının yanı sıra bazı eleştirmenler, bu

bilgilerin çok yüzeysel olduğunu ve toplanan verinin bundan çok daha büyük olabileceğini savunmaktadır (Uluç, 2023: 112).

Snowden olayı, Amerikan siyasetinde önemli bir yere sahiptir. Edward Snowden gibi istihbarat için görece önemsiz bir şahsın hem ABD'yi hem de güvenlik servisini bu denli tehdit etmesi, beklenmedik bir darbe olarak görülmüş ve Snowden, vatan hainliği ile suçlanmıştır. Vatan hainliği ile suçlanmasının bir diğer nedeni ise Rusya'dan sığınma talep etmesidir (Olson, 2021).

Assange vakasında bilgi ifşası 2010 yılında WikiLeaks adlı site aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Assange, ABD'nin Afganistan ve Irak'ta gerçekleştirdiği savaş suçlarına dair belgeleri 2015 yılında NSA aracılığıyla çeşitli ülkelerin yetkililerini gözetlediğine dair yayımlamıştır (aa.com.tr, 2024). WikiLeaks 2006 yılında kurulduğunda amacı gizli bilgilerin ifşası için kullanılan bir mecra olarak iş görmesi hedeflenmiştir. Sitenin çalışma prensibi sansürlenememesi ve takip edilememesi üzerine kurulmuştur (Boussios, 2023: 402).

Benzer şekilde, Bradley Edward Manning de istihbarat analisti eğitimi sırasında Irak'ta bulunmuş ve elde ettiği askeri bilgileri WikiLeaks aracılığıyla ifşa etmiştir. Bu bilgiler, savaş günlüklerini, ABD'nin Afganistan ve Irak'taki askeri hareketlerini, çeşitli devlet suçlarını ve yolsuzlukları içermesi açısından önemli bir etki yaratmıştır. Öte yandan Manning'in paylaştığı bilgiler arasında "Collateral Murder" olarak bilinen Bağdat hava saldırısına ait görüntüler de bulunmaktadır. (Boussios, 2023: 406).

D. Big Data

Geçmişten günümüze gücü elinde bulunduranlar, bilgiyi bir tahakküm mekanizması olarak kullanmıştır. Günümüzde ortaya çıkan internet, temel olarak askeri amaçlar için tasarlanmış olmasına rağmen fonksiyonlarının çeşitlenmesi ve toplum tarafından kolayca özümlenmesi sayesinde büyük güçler tarafından bir enformasyon ve dolayısıyla tahakküm mekanizması olarak kullanılabilir hale gelmiştir (Özcan, 2021: 14).

Büyük veri, gelecekte gerçekleşme ihtimali bulunan ve ulusal çıkarlara ters düşecek durumları tespit etmek, avantajlı durumları değerlendirmek ve dezavantajlı durumları önlemek amacıyla devletler tarafından kullanılan teknolojik bilgi ağı

olarak tanımlanabilmektedir. Büyük veri, çok geniş bir sahada etkin olarak kullanılmakta ve siber uzayda yer alan çok sayıda bilgiden işe yarayacak olanların çekilmesine olanak sağlamaktadır.

Kişi ve kişilere dair bilginin toplanması, Big Data'nın kullanılmasından önceki süreçte çeşitli prosedürlere takılmakta ve bilgi alım sürecini yavaşlatmakta iken, Big Data'nın kullanılmaya başlanmasıyla bilgi toplama süreci hızlanmış ve kişilerin günlük hayatta kullandıkları aletler bile takip için kullanılmaya başlanmıştır. Öte yandan bu tür bir teknoloji, büyük miktardaki verinin içinden işe yarayan kısmın ayıklanması noktasında yadsınamaz bir kolaylık sağlamaktadır.

Bahsi geçen verilerin kullanılması ve elde edilmesi esnasında özel yaşamın ihlaline ilişkin tartışmalar, hala etik ve ulusal güvenlik çerçevesinde sürdürülmektedir. Bu büyüklükte bir enformasyon kaynağının kullanımında verinin kötüye kullanılabilirliğinin denetlenebilirliği tartışmaları da alevlendirmiştir. Bilgilerin kullanıldığına dair komplo teorilerinin gerçekliği, Snowden ve Assange vakası ile açıkça ortaya konmuştur. (Uluç, 2023: 1-2).

Gündelik hayatta birçok işi teknolojik sistemlerden bağımsız olarak yürütmek mümkün olmamaktadır. Bireyler alışveriş yapmak, hastane randevusu almak, ajanda oluşturmak veya bir yerden bir yere gitmek gibi işlemleri gerçekleştirmek amacıyla teknolojiden faydalanmakta ve bu süreçler dijital izler bırakmaktadır. Bu izlerin hacmi her geçen gün artmaktadır. Elde edilen veriler, çeşitli amaçlara hizmet edecek şekilde tasarlanmış algoritmalar aracılığıyla işlenerek, kullanılabilir anlamlı enformasyon kaynaklarına dönüşmektedir (Özcan, 2021: 12).

Teknolojinin yaygın kullanımı esnasında gerçekleştirilen hareketler, online ortamda davranışsal ipuçları olarak kaydedilmektedir (Özcan, 2021: 19). Verinin giderek değer kazandığı toplumda dijital gözetim de aynı oranda önem kazanmıştır (Özdemir, 2020: 83).

Yükselen teknolojinin sonucu olarak ortaya çıkan algoritmalar, kişisel alanlara her geçen gün daha fazla dahil olarak hayatımızda oynadıkları rolü büyütmektedir. Bu tür algoritmalar, sanal ortamda hareket alanımızı genişletmekle kalmayıp sanal ortamdaki hareketlerimizi de yönetmektedir. Birçok alışveriş ve eğlence sitesi ne alacağımıza veya ne izleyeceğimize ilişkin önerilerle bizi, belki de fark edemeyeceğimiz şekilde yönlendirmektedir (Kurt, 2023: 147). Bu yönlendirmelerin

yapılabilmesi ve bizim ne istediğimizi tahmin edebilmesi, aslında gözetlendiğimizin sessiz bir itirafı niteliğindedir.

Gelişen teknolojilerin kullanımı, bireysel ve toplumsal hayatta kolaylıkları beraberinde getirmektedir. Ancak söz konusu teknolojilerin kullanılması sırasında, büyük miktarlarda veri akışını elde edebilme imkânı, büyük miktarlarda veri paylaşımında bulunulması gereken bir süreci de beraberinde getirmektedir. Bu tür bir veri alışverişinin toplamı ise Big Data'yı oluşturmaktadır. Son dönemlerde teknolojik sistemlerin gelişmesi ve artan internet kullanıcı sayısı, doğrusal bir korelasyon ile Big Data'nın büyümesine olanak sağlamıştır.

Big Data, şirketlerin kâr marjlarını artırmakta kullanılmasının yanı sıra bireysel gözetleme ve kötü niyetle kullanılması durumunda da faydalanılabilecek bir bilgi yığını olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan, Big Data gözetleme olgusuna hizmet etmeye elverişli bir ham bilgi yığını olarak rahatlıkla kullanılabilmektedir. Bahsi geçen enformasyon kaynağı, insanların gerçekte ne istediğini tespit etme açısından oldukça değerli görülmektedir. Big Data'nın hacmi ve birçok cihet tarafından kullanıma açık olması, verilerin güvenliği ve tehditleri de gözden geçirmeyi gerekli kılmaktadır (Ketizmen and Kart, 2019: 64-76).

E. Küresel Gözetlemenin Yükselişi

Dünyanın küreselleşmesi ve teknolojik ile iletişimsel öğelerin yükselişe geçmesi ile güvenliğin sağlanabilirliği konusu daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. Soğuk savaşın sona ermesinin ardından 11 Eylül saldırıları ve daha sonrasında dünyanın dört bir yanında meydana gelen ve ülkeleri tehdit eden saldırıların çoğalması, düşüşe geçen istihbarat faaliyetlerinin yeniden yükselişe geçmesine ve gelişimsel olarak yol kat edilmesine olanak tanımıştır. Küresel ve bölgesel tehditler, istihbarat araçlarının yoğunlaşması, çeşitlenmesi ve uzmanlık gerektiren sistemlerin ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur. Tehditlerin sürekli değişim göstermesi, yükselen yeni teknolojilerin, elde edilen verinin ve verinin elde edilme yönteminin de değişmesine neden olmuş ve bu durum istihbarat çalışmalarının derinleşmesine ve çeşitlenmesine olanak tanımıştır (Özkan, 2023: 107).

Yönetenden yönetilene doğru gerçekleşen gözetleme olgusunun zaman içinde yönetenlerin birbirini gözetlemesine evrilmesi, devlet bünyesinde gözetleme ve istihbarat faaliyetlerinin öneminin artmasına neden olmuş ve bu alanın gelişimine yönelik yatırımlar yapılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu dünya anlayışının dünya sahnesinde yeni bir mücadele alanı yaratması, istihbarat ve güvenlik alanlarına yönelik güçlü devletler tarafından büyük kaynaklar ayrılmasını sağlamıştır. Çünkü İkinci Dünya Savaşı, küresel dengeleri değiştirmiş ve uluslararası ilişkilerde yeni politikaların yaratılmasına yol açmıştır.

Özellikle ABD, İkinci Dünya Savaşı sonrası cereyan eden Soğuk Savaş Dönemi boyunca ideolojik hegemonya kurmaya yönelik olarak savunduğu değerler arasında demokrasi, insan hakları, liberal ekonomi ve reformları diğer ülkelere empoze etmek amacıyla Sovyet Rusya ile büyük bir mücadeleye girmiştir.

Askerî mücadelenin yanı sıra kültürel mücadeleye de önem verilmiştir. Buna örnek olarak, 1948-1951 yılları arasında uygulanan Marshall Planı, Sovyet Rusya'nın baskılarına karşı Avrupa'nın ve bazı diğer ülkelerin yeniden yapılandırılmasını amaç edinmiştir. Bu doğrultuda hem mali yardımlar yapılmış hem de ilgili ülkelerde liberal ekonominin gelişmesine yönelik reformların gerçekleştirilmesinin önü açılmıştır. (Alley vd., 1999: 266).

Ancak hem askerî hem de kültürel hegemonya kurma mücadelesi, küresel düzeyde bir dizi yapının yaratılması gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu sebeple ABD'nin Sovyet Rusya ile olan mücadelesinin boyutları çok boyutlu olarak gelişme göstermiştir. Dolayısıyla ABD, güvenlik hedefi olarak küresel bir kontrol ve denetleme mekanizması kurmaya yönelik yapılar geliştirmiştir. Burada öne çıkan en önemli faaliyet, istihbarat çalışmalarındadır. İstihbarat, beraberinde gözetleme, takip, veri toplama ve veri analizi süreçlerini barındırmakta olup teknolojik gelişmelerle ilerleme kat etmiştir.

Denilebilir ki gözetleme ve istihbarat çalışmaları dinamik bir sürece işaret etmekte ve bu alandaki gelişmeler, dijital dünyanın varlığı ile uydu sistemleriyle bambaşka bir sürece girmiştir. Bu açıdan, çağdaş dünyada küresel düzeyde yönetme iddiasında bulunan devletler, dijitalleşmenin gücünden istifade ederek küresel bir gözetleme sistemi kurmuşlardır. Bu nedenle uydular, internet yoluyla kurulan siber

ağlar ve altyapılar ile gözetleme merkezleri aracılığıyla küresel bir gözetleme süreci yaşanmaktadır.

Teknoloji-özgürlük ilişkisi, akademik literatürde uzun zamandan beri farklı açılardan değerlendirilmektedir. Çalışmalarda teknoloji, bir yönüyle gündelik yaşamın ritmini kolaylaştırırken, diğer yönüyle iktidar yapıları açısından güç ve kontrol mekanizmasına dönüşebilmektedir (Locksley, 1985: 83). Öyle ki çağdaş dünyada teknolojinin yarattığı imkânlar, küresel bir gözetlemeye ve istihbarat faaliyetine olanak vermektedir. Teknoloji sayesinde zaman ve mekân baskısı ortadan kalkmakta, sınırları aşan süreksiz bir takip ve gözetleme yapılabilmektedir.

Bu açıdan, küresel düzlemde ekonomi ve politikaya yön veren, başta ABD olmak üzere bütün devletler, teknolojinin imkânlarından istifade ederek küresel politikaya yön vermeye çalışmaktadırlar. Bu sebeple merkezi bölgeler kurulmakta, bu merkezi yerler aracılığıyla belirli coğrafi sahalar gözetlenmekte ve gelişmelere karşı pozisyon alınmaktadır. Esasında Soğuk Savaş Dönemi boyunca devam eden istihbarat politikası, Sovyet Rusya'nın yıkılışı sonrası yeni bir aşama sürecine girmiştir. Bundan dolayı merkezi gözetleme istasyonları, dünyada yaşanan yeni gelişmelere paralel bir istihbarat politikası yürütmektedir.

Küresel bir gözetleme ve savunma altyapısına sahip olan Batılı müttefiklerin "Beş Göz" olarak tarif edilen küresel düzeyde bir ağı bulunmaktadır. Bu ağ, Birleşik Krallık, ABD, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda arasında oluşturulan ve temelleri 2. Dünya Savaşı'ndan sonra atılan teknik istihbarat koalisyonudur. Daha önceki dönemlerde İngiltere ile yapılan BRUSA anlaşmasının teknik istihbarat noktasında sağladığı faydalar, Beş Göz İttifakı'nın kurulmasına ön ayak olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan Sovyetler Birliği yayılma faaliyetleri nedeniyle İngiltere ve ABD, iş birliğini devam ettirme yönünde adım atmış; 1946 yılında UKUSA anlaşması ile iki ülke arasında elektronik istihbarat iş birliği sağlanmıştır. UKUSA ile Sovyetlerin izlenmesi mümkün olmuş ve bu zeminde bilgi paylaşım sistemleri hayata geçirilmiştir. İlerleyen süreçte bu mekanizmaya Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda da dahil edilmiştir (Mermer, 2022: 1). FVEY ağı, sinyal istihbaratının (SIGINT) toplanması ve paylaşılmasına odaklanmaktadır (Monique and Daly, 2018: 4).

F. Küresel Gözetleme Ağı Çerçevesinde ABD

Enformasyon ve gözetleme, ülkelerin güç elde etme ve bu gücün istikrarını sağlama adına kullandıkları araçlar olarak önemli bir rol oynamaktadır. İktidarlar, güçlerini ellerinde tutabilmek için gözetleme ve istihbarata ilişkin hizmetleri artırmayı ve küresel boyutta bir gözetim ağı kurmayı tercih etmişlerdir. Son dönemde gerçekleşen toplumsal ve teknolojik süreçler, gözetlenen ile gözetleyen arasındaki özelliklerin de değişmesine neden olmuştur.

ABD'nin küresel gözetleme ağı, elektronik iletilerin izlenmesi ve elde edilen verilerin toplanmasını içeren geniş çaplı bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Bu sistem, terörle mücadele ve iç-dış tehditlerin belirlenmesi gibi durumlar için istihbarat ve ulusal güvenliğin bir parçası olarak işlev görmektedir. Ulusal güvenliğin sağlanması amacıyla gerçekleştirilen küresel gözetleme faaliyetleri, sıklıkla uluslararası ilişkiler ve kişisel haklar bağlamında sorunlar oluşturabilmektedir.

Günümüz gözetleme pratikleri, 11 Eylül sonrası güvenliğin artışı ile ortaya çıkmaya başlamıştır. Dijital küresel gözetleme pratiklerinin birçok örneği, 11 Eylül saldırılarının izlerini taşımaktadır. Bu dönemde, gözetleme pratiklerine yasal meşruluk kazandırmak amacıyla atılan adımlar, diğer ülkelerin gözetleme sistemlerinde yenilikler yapmalarına ve standartlara uymak için adımlar atmalarına olanak tanımıştır. ABD Vatanseverlik Yasası ile, ABD vatandaşlarının telefon konuşmaları ve e-postaları gibi dijital haberleşme sistemlerinde oluşan veriler, hiçbir sınırlamaya tabi olmaksızın toplanmaya başlanmıştır.

NSA, küresel gözetleme faaliyetlerini yürütürken çeşitli yöntemler kullanmaktadır. Küresel internet ağının izlenebilmesi için fiber optik kablolar üzerinden veri alırken, uydu iletişimlerini takip etmek amacıyla sinyal takibi gerçekleştirmektedir. PRISM, XKeyscore gibi uygulamalar aracılığıyla telefon görüşmeleri, mesajlaşmalar ve Google, Facebook, Microsoft gibi internet sitelerinin kullanımından elde edilen verilerle big data toplanmaktadır.

ABD, gözetleme faaliyetlerini genişletmek için çeşitli ülkelerle anlaşmalar yapmış, bu doğrultuda İngiltere, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda arasında UKUSA antlaşması imzalanmış ve bu ittifak Five Eyes olarak anılmaya başlanmıştır. ABD, gözetleme sonucunda elde ettiği verileri paylaşarak istihbarat iş birliği gerçekleştirmektedir.

ABD’nin gözetleme sistemlerinin yapı, işleyiş ve hukuka aykırılığına ilişkin verilere Snowden olayını inceleyerek ulaşmak mümkündür. Bu vaka ile ABD’nin NSA aracılığı ile topladığı telefon kayıtları, e-posta ve internet verileri görülmüştür. Ayrıca bu sızıntı ile GCHQ’nun G-20 zirvesine katılan siyasetçilerin e-posta, mesaj, tarama geçmişi gibi bilgilerine nasıl eriştiği ve bu bilgilerin ABD istihbarat servisi ile paylaşıldığı da ortaya çıkmıştır. Küresel gözetlemeden elde edilen verilerin ortaya çıkması, gözetlemenin geniş alanını ve büyük çaplı gizlilik sorununu gözler önüne sermiştir. Ülkeler gözetleme sistemlerini geliştirmeyi amaçlayan adımlar atmış, ülkeler arası güvenilirlik büyük ölçüde sarsılmıştır. Öte yandan ABD'nin gözetleme faaliyetlerinin doğası, gizliliğin sağlanması ve kişisel hakların ihlali konularında süregelen tartışmalara neden olmaktadır.

ABD'nin küresel gözetleme ve istihbarat faaliyetleri, küresel ölçekte yaygın bir ileri teknoloji ağı kullanarak terörizmle mücadele, dış tehditleri izleme ve küresel stratejik çıkarları koruma amacıyla yeni yöntemler geliştirmiştir. Uydu sistemleri, elektronik gözetleme teknolojileri ve dünya çapındaki ortak savunma tesisleriyle istihbarat faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. ABD’nin teknolojik üstünlük arzusu, istihbarat paylaşımı ve stratejik iş birliklerinin kritik bir sürecini takip etmekte, ulusal çıkarlar bakımından önemli durumlar ortaya çıkarmaktadır. Ulusal güvenliği sağlamada iş birliği ve istihbarat paylaşımı, uluslararası düzeyde siber savaşlar ve güvenlik tehditlerini de beraberinde getirmektedir.

V. PİNE GAP DİZİSİNİN SÖYLEM ANALİZİ

A. Pine Gap Dizisinin Eleştirel Söylem Analizi

Özünde gizlilik taşıyan istihbarat ve güvenlik faaliyetlerinin gelişen teknolojik çağda hangi yapılarla hareket ettiği analizi güç görünmektedir. Bu sebeple, kimi istihbarat servislerinde çalışan ajanların açıklamaları, bu tür yapıların derin ve çok katmanlı yönüne eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır. Bu açıdan Pine Gap dizisi, ABD'nin Asya coğrafyasında Avustralya ile yürüttüğü güvenlik ve istihbarat anlayışını yansıtmaktadır. Eski bir İngiliz sömürgesi olarak Avustralya, yüzyıllardır Uzak Doğu coğrafyasında egemen güç olma mücadelesi vermektedir. Bu bağlamda John Blaxland Avustralya'nın Asya politikasını şöyle özetlemiştir:

> *Avustralya muharebe kuvvetlerinin 1971'de Vietnam'dan çekilmesine rağmen Avustralya, başta Beş Güç Savunma Düzenlemesi veya FPDA olmak üzere bir dizi forum aracılığıyla Güneydoğu Asya'yla askerî olarak ilgilenmeye devam etmiştir. İmparatorluğun bu görünen kalıntısı oldukça kalıcı bir kurum olmuştur. 1971'de İngiltere'nin Süveyş'in doğusundan çekilmesi sırasında kurulan FPDA, İngiliz Milletler Topluluğu ülkeleri olan Avustralya, Yeni Zelanda ve Birleşik Krallık'ın Malezya ve Singapur ile ilişkilerini sürdürmesini sağladı. Soğuk Savaş'ın zirvesinde kurulan ve Konfrontasi'nin[*] sona ermesinin ardından Endonezya'nın uzlaşmazlığına ilişkin korkuların henüz yatışmadığı bir dönemde kurulan FPDA, zaman içinde kendi koşullarına uyum sağladı. FPDA, Avustralya Kraliyet Hava Kuvvetleri savaş uçakları ve deniz devriye uçaklarının dönüşümlü varlığıyla Avustralya'ya Güneydoğu Asya'da askerî bir ayak izi sağladı. Bu mevcudiyet, Malezya Kraliyet Hava Kuvvetleri ile içinde ve çevresinde rutin gözetleme uçuşları da dâhil olmak üzere yakın etkileşimi kolaylaştırdı (Blaxland, 2017: 28).*

Batılı müttefiklerin ortak bir savunma ve güvenlik politikası yürütmelerinin arka planı, Sovyet Sosyalist tehdidine karşı ortak bir ideolojiye sahip olmalarına dayanmaktadır.

> *"Avustralyalı politikacılar, Avustralya-Amerikan İttifakı'nın ortak ulusal çıkarlarla ilgili olduğunun farkındadır ancak kamuya açık beyanları neredeyse her zaman ortak veya ortak değerler fikrine odaklanmaktadır. Sonuçta Avustralya, tıpkı ABD gibi kendisini ağırlıklı*

[*] Endonezya-Malezya çatışması veya Borneo çatışması, Endonezya'nın Malaya Federasyonu'ndan Malezya eyaletinin kurulmasına karşı çıkmasından kaynaklanan, 1963'ten 1966'ya kadar silahlı bir çatışmaydı. Endonezya Devlet Başkanı Sukarno'nun 1966'da görevden alınmasının ardından anlaşmazlık barışçıl bir şekilde sona erdi.

olarak aynı özgürlük, hukukun üstünlüğü ve demokrasi değerlerine bağlı bir 'Anglo-Sakson' ülkesi olarak görüyor." (Blaxland, 2017: 34).

Bu nedenle küresel düzlemde kurulan ittifakların arkasında ortak değerler ve ideolojilerin var olduğu söylenebilmektedir. Kısaca ideolojik değerler bağlamında liberal kapitalist bir toplumsallaşmayı benimseyen ABD ve Avustralya, ortak savunma ve güvenlik konusunda anlaşmalar yaparak liberal kapitalist toplumsallaşmanın varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. Neticede Pine Gap Ortak Savunma Tesisi, liberal kapitalist ideolojinin devamlılığını savunan ve küresel güç dengeleri açısından Batılı güçlerin hegemonyasını pekiştiren bir yapı olarak faaliyet göstermektedir. Ancak bu tesisin Avustralya Kıtası'nın ortasında izole bir şekilde, çöl denilebilecek bir yerde gizli bir şekilde faaliyet göstermesi nedeniyle nasıl bir çalışma yapısı sergilediğini göstermek zor görünmektedir. Bu sebeple ABD ve Avustralya arasındaki ortak savunma tesisi olarak Pine Gap'in varlığını bir televizyon dizisine dönüştüren Greg Haddrick ve Felicity Packard'ın çalışmasının 2018'de altı bölümlük bir canlandırma belgesel tarzı gösterimi sonrası uluslararası politikada gündem yaratması, küresel gözetleme ve istihbarat ağının şifrelerine eleştirel bakmayı mümkün hâle getirmiştir.

Şekil 5 Pine Gap Ortak Savunma Tesisi Uzaydan Görünümü (theintercept.com, 2024)

Özellikle Soğuk Savaş sonrası Çin'in yükselen yeni bir küresel güç olması nedeniyle Avustralya, Çin'e karşı istihbarat ve güvenlik faaliyetlerini daha güçlü hâle getirme noktasında ABD için daha stratejik bir konuma gelmiştir (Dibb, 2018: 101). Bu nedenle ABD, ilgisini Asya Pasifik'e çevirmiş, bölgesel askerî gücünü

pekiştirmek için istihbarat ve güvenlik ağlarına önem vermiştir. Esasında ABD'nin hangi coğrafyada ne tür yapılar inşa ettiği sır gibi gizlenmektedir. Ancak yukarıda dile getirildiği gibi Pine Gap gibi televizyon dizi projeleri, ABD'nin güvenlik politikalarını anlama hususunda önemli bir kesit oluşturmaktadır. Bu sebeple küresel bir gözetleme ve istihbarat ağının nasıl bir dünya düzeni disiplini yarattığını anlamak mümkün hâle gelmektedir. Esasen bu gözetleme ve istihbarat ağları ve merkezleri, küresel bir "panoptikon"[*] dünyası yaratmaktadır. Örneğin Halsall'a (2024) göre Pine Gap dışında çalıştırılan uydular, doğu yarım kürede, özellikle Çin, Rusya ve Orta Doğu'nun menzilinde konumlandırılmıştır. Çok çeşitli sinyalleri yakalamaktadır: telefon çağrıları, radyo dalgaları, füze fırlatmalarının ürettiği ısı ve daha fazlası. Pine Gap, sinyalleri çözerek, onları istihbarata dönüştürüp ABD ve Avustralya'nın mevcut ve potansiyel düşmanları hakkında veri toplamak suretiyle askerî operasyonların planlanmasına olanak tanımaktadır.

1. Küresel Bir Denetleme Çağına Doğru

İktidarın yönetim rasyonalitesinin en önemli bileşeni "panoptikon" yani görünmeden gözetleme ve denetlemedir. Bu yönetim rasyonalitesi, devletin yurttaşlarıyla kurduğu ilişkide olduğu gibi küresel düzeyde devletlerarası mücadelede de kendini sergilemektedir. Kısaca devletler birbirini gözetler ve bu gözetleme faaliyetlerini görünmeden yapmak istemektedirler. Denilebilir ki bu gözetleme, özünde küresel bir düzen ve disiplinin devamlılığı için kurulan iktidar ağının bileşenini oluşturmaktadır. Dolayısıyla gözetleme ve istihbarat faaliyetleri, küresel ekonomi-politik iktisadi düzenin iktidar bileşeni olarak kendini sergilemektedir (Gill, 1995: 404-405). Böylece küresel düzlemde cereyan eden askerî ve istihbarat mücadelesi, özünde uluslararası düzenin devamlılığı adına ekonomi-politik bir yapıya işaret etmektedir. Bu sebeple Batılı müttefiklerin oluşturduğu istihbarat ağı, inşa edilmiş küresel güç dengelerinin devamlılığı için işlev görmektedir. Buradan hareketle aşağıda eleştirel söylem analizi yapılacak olan Pine Gap (2018) dizisi, bu dünya düzeninin bir resmini göstermektedir.

Esasında bir dizi olsa da Pine Gap senaryosu gerçeklik temellerine dayanmaktadır. Çünkü Pine Gap senaryosu, Pine Gap Üssünde görev alan kişilerin

[*] Panoptikon, kelime kökeni olarak Antik Yunan'a dayanmakta olup her şeyi görmek anlamına gelmektedir.

bilgileri, demeçleri ve yardımlarıyla yazılmıştır. Örneğin Pine Gap Üssünde 18 yıl görev alan David Rosenberg, hem senaryo aşamasında hem de çekimlerde dizinin yapımında etkili olmuş bir analist ajandır. Hatta sahne çekimlerinde yönetmen Mat King'e dekor ve diyaloglarda yardımcı olmuştur. The Guardian'ın internet sitesinde, dizinin ele alındığı bir yazıda esasında dizinin bir bilimsel çalışma olarak izleyici tarafından değerlendirilmeli vurgusu da yapılmaktadır (Buckmaster, 2018). David Rosenberg'in Pine Gap hakkında dünyanın farklı ülkelerinde verdiği demeçler ve konferanslar bulunmaktadır. Google ya da YouTube'da David Rosenberg ya da Pine Gap anahtar kavramlarıyla yapılan aramalarda Rosenberg, Pine Gap hakkında detaylı bilgiler vermekte, tesisin dünyadaki rolünü açıklamaktadır. Ayrıca Pine Gap hakkında yazdığı bir kitap da bulunmaktadır. Bu kitap, David Rosenberg'in hikâyesine ve Pine Gap Üssünde yaşadığı dönemin faaliyetlerine odaklanmaktadır (Rosenberg, 2018).

2. Küresel Denetlemenin Hikâyesi

Dizinin başlangıç kurgusunda küresel dünyanın varlığı; siber dijital ağlar, uydular, mobil iletişim araçları ile örülmüş bir dünya yaşamını yansıtmaktadır. Bu dünyada ABD'nin yönetiminde kurulan üç tesis bulunmaktadır ve bu tesisler dünyayı kontrol edilebilir gözetleme ağı içinde sarmalamaktadır.

Pine Gap dizisi ilk bölümünde şöyle başlamaktadır: ABD'nin küresel gücü, üç büyük uydu gözetim tesisinden toplanan istihbarata dayanmaktadır. İlki Denver, Colorado'daki Buckley Hava Kuvvetleri Üssüdür. İkincisi Harrogate, Yorkshire'daki Menwith Hill'dir. Üçüncüsü ise Avustralya kırsalında bulunan Pine Gap'tir. Bu üç merkezden anlaşılan o ki dünya, küresel ölçekte ABD tarafından bu üç merkezden gözetlenmekte ve istihbarat faaliyeti yürütülmektedir. Peki, bu merkezlerin gözetleme ve tarama sahaları nasıldır? Dünyayı gözetleme konusunda nasıl paylaşmışlardır? Aralarındaki ilişki nasıl işlemektedir?

Dizinin birinci bölümünün ilk sahnelerinde Avustralya ve Amerika arasındaki tarihsel ilişkiden bahsedilmektedir. ABD başkanı Myanmar'da bir konferansta Avustralya başbakanına seslenmektedir. Aralarındaki ortak değerlere ve tarihsel ittifakın önemine vurgu yapmaktadır. Bu kutsal ittifakın Asya Pasifik bölgesinde kendilerini egemen güç olarak koruduğuna değinmektedir. Müttefik olmanın kendilerini bölgesel liderlik pozisyonuna getirdiğini söylemektedir. Esasında bu

ifadelerden anlaşılacağı üzere iki ülke arasındaki ittifakın hem ideolojik hem de stratejik önemi bulunmaktadır. Her iki ülkenin de liberal kapitalist değerleri benimsemesi, geçmiş dönemde sosyalist toplumsallaşmaya karşı ortak hedefte buluşarak mücadele etmelerine olanak tanımıştır. Diğer taraftan Avustralya'nın konumu itibarıyla ABD için Çin'e karşı jeostratejik bir öneme sahip olması, iki ülkenin uluslararası politikada ortak faaliyet yürütmelerini mümkün kılmıştır.

Şekil 6 Pine Gap Dizisinden Bir Sahne

Dizinin Şekil 6'da görülen sahnesinde Amerika'yı temsil eden Ajan Gus ile Avustralya'yı temsil eden Jasmina'nın aralarında bulunan ABD bayrağı ile Avustralya bayrağı, iki ülkenin ittifakının göstergesini sunmaktadır. İki güçlü ülkenin küresel ittifak değerini yeniden üreten bu sahnede egemen güçlerin küresel varlığı, böylece meşruluk zemini elde etmektedir.

Yine birinci bölümün ilk sahnelerinde Myanmar'daki ABD başkanının konuşmasını takip eden Pine Gap Ortak Güvenlik Tesisinin içinde çalışan ofis görevlilerini ve ajanları izlemekteyiz. Aralarında ABD başkanının Myanmar'daki konuşma ve gezisinin güvenliğiyle ilgili çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir. Sonrasında Pine Gap Ajanı Gus'ın telefonda Denver'da bulunan Buckley Hava Kuvvetleri Üssüyle olan konuşması geçmektedir. Ajan Gus, ABD başkanının Myanmar'daki güvenlik ve istihbarat faaliyetleri ile ilgili durumu Denver Buckley Hava Kuvvetleri Üssüne bildirdiği gözlemlenmektedir. Burada anlaşılan o ki Pine Gap Üssü sadece istihbarat toplamamaktadır. Anlık güvenlikle ilgili de bir pozisyona sahip olmaktadır. Kısaca olası olumsuz bir durum karşısında Pine Gap, Denver'de bulunan Buckley Hava Kuvvetleri Üssünü bilgilendirmek zorundadır. Böylece aksi

bir durumda anlık bilgi alan Hava Kuvvetleri pozisyon alacak ve operasyon gerçekleştirecektir. Ajan Gus, Buckley Hava Kuvvetleri Üssüne telefonda şöyle demektedir: "*Myanmar Koruma Bölgesi'ni tam izlemeyi sürdürüyoruz*."

Burada, Pine Gap Tesisi'nin yalnızca tehdit olarak görülen bireylerin ve devletlerin izini takip etmediği, aynı zamanda ABD ile müttefiki Avustralya'nın hareket sahası olarak askerî, sivil ve ekonomik faaliyetlerinin güvenliğinden de sorumlu olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, ilerleyen sahnelerde ABD ve Avustralya'nın güvenliği için hava uçuşlarının kontrol edildiği, izlendiği ve takip edildiği gözlemlenmektedir.

Dizinin istihbarat ve gözetleme mekânı olarak Pine Gap Tesisinde, büyük verileri takip eden ekranlar ile bu ekranları izleyen ve kulaklıklarıyla sürekli tetikte olan uzmanlık alanlarına göre farklı ajanlar ve analizcilerin bulunduğu dikkat çekmektedir. Ekranlarda büyük veri akışlarının yer aldığı ve bu verilerin telefon dinlemeleri ile e-posta trafiğini yansıttığı görülmektedir. Bu verilerin belirli şifreleme kodlarıyla izlendiği, dolayısıyla tehdit olarak değerlendirilen herhangi bir telefon görüşmesi veya e-posta trafiğinin tespit edildiği kurgusu sunulmaktadır. Gözetimin özünde iktidar ile ilişkili olduğu algısının oluşturulduğu bu sahnede, kişisel enformasyonun bilinmeyen yapılar tarafından izlendiği ve istismar edildiği vurgusu önem taşımaktadır.

Sinyal frekanslarının takip edildiği bir sahnede, Pine Gap merkezi ile uzaydaki uyduların ve siber alanın eş güdümlü olarak birbiriyle ilişkisinin olduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, Myanmar'a doğru ilerleyen bir füzenin varlığı radar ile tespit edilmektedir. Elde edilen bilgi, derhal Özel Hava Sahası Füze Savunma Merkezine bildirilmektedir. Hatta bu gözetleme merkezi, canlı uydu görüntüleri vasıtasıyla füzenin rotasını ekranlarda izlemekte ve durum detaylı bir şekilde Denver'da bulunan ABD Hava Kuvvetlerine aktarılmaktadır.

Yaşanan durum daha sonra Pentagon'a da iletilmektedir; aynı zamanda kimliği belirsiz bir sivil uçak da uydu görüntülerine yansımaktadır. Kimliği belirsiz bu sivil uçak, ilerleyen uydu görüntülerinde, kimin ateşlediği belirsiz bir füze tarafından vurularak düşürülmektedir. Bu olay, Pine Gap'in kontrolü aşan bir durum olarak üst düzeyde tartışılmaya başlanmaktadır. Sonrasında ajanlar, olaya ilişkin tahminlerde bulunmakta ve İslami Cemaat, El Kaide ya da IŞİD gibi gruplar arasında sorumluları

tespit etmeye çalışmaktadırlar. Bu sahnedeki diyaloglardan da anlaşılacağı üzere, 11 Eylül sonrası yaşanan yeni tehdit algısı, köktenci dinci örgütlerin küresel ölçekteki varlığının istihbarat merkezleri tarafından izlenen bir süreci işaret etmektedir.

Gill'in (1995: 404-405) vurguladığı üzere, küresel gözetleme sistemi yalnızca hedef ülkelerin varlık gelişimini takip etmekle kalmamaktadır; aynı zamanda çocuk pornografisi, kara para aklama faaliyetleri, yasadışı silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, hatta insan organlarının ticareti gibi suçların izini de sürmektedir. Bu nedenle Pine Gap gibi istasyonlar, bireylerden başlayarak devletlerin kurumsal yapılarına kadar geniş ölçekli bir gözetleme ağı faaliyeti içinde istihbarat ve operasyonel veriler toplamaktadır. Denilebilir ki Pine Gap, sorumlu olduğu çalışma coğrafyasında her şeyi gözetleyebilmekte, ancak kendisi gözetlenememektedir. Böylece XXI. yüzyılın dijital panoptik yapısının bir yansıması olarak işlev görmektedir.

Bu bağlamda, "panoptikon" meselesine kısaca değinmek gerekmektedir. Sanayi Devrimi'yle birlikte başlayan üretim ve üretim ilişkilerindeki dönüşüm, toplumsal bedenin inşası adına bireylerden başlayarak toplumun gözetlenmesini, üretimin hedefleri için ekonomi-politik bir strateji olarak modern yönetim aygıtlarının gelişmesine zemin hazırlamıştır. Modern çağda "panoptikon", çalışma yaşamının düzenlenmesiyle doğrudan ilişkilidir.

> *"Bu anlamda işçiler üzerindeki denetim ve gözetimin sağlanması iktidar için iş yaşamına eklemlenmiş, yeni teknolojilerin gelişimiyle birlikte gözetim biçimleri gelişmiş ve gözetim iş yaşamının en etkin ögelerinden birisine dönüşmüştür. Kapitalizmin işçi üzerindeki denetimi öncelikle iş yerlerinde başlar ve sonrasında emekçi sınıfların tüm yaşam alanlarının denetimi ve gözetimi ile yaygınlaşır" (Çoban, 2016: 111).*

Toplumsal bedeni bir üretim makinesine dönüştürmeyi hedefleyen "panoptikon" stratejisi, nüfus politikası yönetimi anlamına gelmektedir. Premodern iktidar rasyonalitesinden farklı olarak, modern iktidarın yeni yönetim aygıtı olan panoptikon, bireyi ve toplumu disipline edici bir işlev taşımaktadır. "*Yeni iktidar biçimi, üretken bir sınıf yaratmayı amaçlayan, gözetime dayanan disiplinel bir yapılanmaya*" (Çoban, 2016: 114) sahiptir. Bu gözetleme mekanizması, teknolojinin gücünden yararlanmakta ve teknolojiyi disipliner bir aygıta dönüştürmektedir. "*İktidarın teknolojik alanı kullanarak güçlenmesi, teknolojinin temel belirleyen olduğu, iletişimsel alanın da totaliterleşmesini beraberinde getirmektedir*" (Çoban, 2016: 116). Bu sebeple bugün, tüm dijital iletişim alanının küresel güç merkezleri tarafından gözetlendiği artık sır olmaktan çıkmıştır.

Bir başka sahnede, bir grup insanın bir rehber eşliğinde Pine Gap'in Alice Springs bölgesinde turistik vadi ve doğa gezisi yaptığına tanık olunmaktadır. Rehber, bölge hakkında bilgi vermekte ve geçmişte burada yaşayan yerel halkın bölgeyle olan ruhani ilişkisine değinmektedir. Sonrasında ise Pine Gap'in bulunduğu yeri işaret ederek oraya girmenin yasak olduğunu belirtmektedir. Bu sahnede verilmek istenen mesaj şudur: Pine Gap bölgesi izole edilmiş, yasaklı bir bölgedir. Rehber, "*Pine Gap bir casusluk üssüdür. Amerika'nın, Rusya, Çin, Orta Doğu, Hindistan, Pakistan ve Kuzey Kore'nin istihbaratının tamamı oradadır. Alice Springs dışındaki insanların çoğu Pine Gap'in varlığı hakkında bir şey bilmemektedir. Amerikan Hükûmetinin de istediği budur*" şeklinde ekleme yapmaktadır (Rosenberg, 2018).

1. Bölüm'ün ilerleyen sahnelerinde vurulan uçak hakkında, tesisin istihbarat ajanları arasında olayı kimin gerçekleştirdiğini anlamaya yönelik konuşmalar geçmektedir. Bu sivil uçağı kimin vurduğu araştırılmakta, ancak net bir bilgi bulunmamaktadır. Konuşmanın bir noktasında, Ajan Gus bu saldırıdan kimsenin haberdar olmadığını belirtmektedir. Hatta üst komutanına, Myanmar'da bulunan herhangi bir HUMINT ajanın da bu saldırıya ilişkin bir bilgi vermediğini ifade etmektedir. Ajan Gus'ın bu cümlesi önemli bir anlam taşımaktadır. Bu ifade, Pine Gap'in dijital ağlar ve uydular aracılığıyla istihbarat toplarken aynı zamanda HUMINT ajanlarıyla da hedef coğrafyalarda insan istihbaratı yoluyla faaliyet yürüttüğünü göstermektedir. Pine Gap Üssü'nün, istihbarat faaliyetlerinin tüm bileşenlerini içinde barındıran bir yapı olarak çalıştığı anlaşılmaktadır.

Şekil 7 Pine Gap Ajanlarının Kendi Bilgileri Dışında Meydana Gelen Bir Füzenin Kaynağını Öğrenmeye Çalıştıkları Sahne

Sivil bir uçağın kimliği belirsiz bir füze tarafından düşürülmesi sonrasında, hem uçak hem de füzenin kaynağı hakkında bilgi alışverişi yapmak amacıyla bir araya gelen Pine Gap ajanları, sivil uçakta bulunan kişileri ülkelerine göre sıralamaktadır: 6 Myanmar vatandaşı, 2 Tayland vatandaşı, 2 Hong Kong vatandaşı ve 4 Amerikan vatandaşı. Uçakta bulunan 4 Amerikan vatandaşı, Pine Gap ajanlarının toplantısında önemli bir mesele hâline gelmektedir. Kimliği belirsiz bir füze tarafından vurulan uçağın içinde bulunan 4 Amerikan vatandaşı, komuta kademesindeki üst yetkililer için kabul edilemez bir vaka olarak değerlendirilmektedir. Nasıl olur da bu uçakta bulunan 4 Amerikalıyı vuran füzeden haberleri olmamıştır? Bu konuda büyük bir tartışma yaşanmaktadır. Pine Gap Üssü'nün, sorumluluk sahasında her türlü uçuş hakkında bilgi sahibi olmak zorunda olduğu ve ABD dışında bulunan vatandaşlarını korumakla yükümlü olduğu vurgulanmaktadır.

Ancak asıl mesele, ABD başkanının Myanmar'da bulunduğu bir zamanda bir sivil uçağın havada imha edilmesidir. Bu durum, sahnedeki diyaloglarda bölgeyle ilgili çok geniş bir istihbarat ağına sahip olunduğunun vurgulanmasıyla daha da çarpıcı hâle gelmektedir. Siber mecrada gözetim yapan ajanlar, sahada insan kaynağı faaliyeti yürüten ajanlar, radarlar, uydu antenleri ve uzaydaki uydular gibi tüm bileşenler, birbirleriyle iletişim hâlinde olup kolektif bir gözetleme ve istihbarat faaliyeti yürütmektedir. Buna rağmen düşürülen uçaktan Pine Gap'in haberdar olmaması, tesis içinde büyük bir kaosa neden olmaktadır. ABD'yi temsil eden üst düzey yetkili Ethan James ile Avustralya'yı temsil eden üst düzey yetkili Kath Sinclair arasında büyük bir polemik başlamaktadır.

Toplantı sonrası ajanlar bir ekip oluşturmaktadır. Bir grup canlı dinlemeleri yaparken başka bir grup ise arşiv dinlemeleri gerçekleştirmektedir. Bir ajanın "ne kadar geriye gidilecek?" sorusuna komutanı "2 yıl" diye cevap vermektedir. Bu durum, Pine Gap'in sadece canlı telefon akışlarını dinlemekle kalmayıp aynı zamanda dinlemeleri kayıt altına alarak depoladığını göstermektedir. Bu noktada, Orwell'in "Büyük Birader" kehanetini yaşamakta olduğumuz anlaşılmaktadır. *"Orwell'in 'Büyük Birader'i, bireyin her anına hâkim bir yapıyı çağrıştırırken, yeni çağın gözetimi, bireylerin yaşantısına doğrudan müdahil olan bir imgeyi değil, dolaylı yoldan işleyen bir bilgi üretimi ve analiz sistemini barındırmaktadır"* (Yumuşak, 2015: 2-3). Orwell'in kehaneti devlet-yurttaş ilişkisini distopik bir hikâye

üzerinden kurgularken, Pine Gap'de yaşanan bu durum, küresel güçler ve dünya yurttaşları arasındaki ilişkiye göndermede bulunmaktadır. Orwell'in 1984 distopik kurgusunda, iktidar tarafından uygulanan gözetleme araçları yerini dijital gözetim teknolojilerine bırakmış; bu dijital teknolojiler, "gözetlenen" hakkında bilgi üretimini sağlayarak zaman ve mekân baskısını ortadan kaldırmıştır.

Arşiv dinleme taraması yapıldıktan sonra önemli bir konuşma tespit edilmektedir. Bangladeş-Myanmar sınırında yapılan Amerika karşıtı bir konuşma yakalanmakta ve bu konuşma, IŞİD ile bağlantılı Sbadhinata terör örgütüyle ilişkilendirilmektedir. Dinlemeler sırasında şüpheli bir kadın tespit edilmektedir. Kadının, Sbadhinata terör örgütüyle bağlantısı araştırılmakta; telefon kayıtları ve geçmiş görüntü istihbaratı kayıtları incelenmektedir. Bu sahnede görüntü istihbaratı meselesi de dikkat çekmektedir. Uydu aracılığıyla görüntüler kaydedilebilmekte ve gerektiğinde canlı ve daha net görüntü elde etmek için drone kullanılmaktadır. Drone, gelişmiş insansız hava aracı olarak belirtilmektedir. Bunun yanında, sinyal istihbaratı yoluyla şüpheli kadının izi sürülmekte; gittiği yerin koordinatları anbean takip edilebilmektedir. Bu sahneden anlaşıldığı üzere Pine Gap, sorumlu olduğu coğrafi saha içinde istediği kişiyi izleyebilmektedir.

Shoshana Zuboff'un (2019) "Gözetleme Kapitalizmi Çağı" adlı eserinde belirttiği gibi gözetleyen ve gözetlenen arasında demokratik olmayan bir süreç işlemektedir. Pine Gap'in kuruluşu, ABD ve Avustralya hükûmetlerinin çıkarlarını koruma ve sürdürme hedefi doğrultusunda işliyor olsa da dünya barışı için tehdit oluşturup oluşturmadığı sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmişte yaşanan birçok sivil ölüm, bu tür istihbarat faaliyetlerinin yanlış verileri nedeniyle meydana gelmiştir. Bu konuda yaşanan olayları kitaplaştıran Kieran Finnane, bu tür güvenlik ve istihbarat üslerinin kazalara ve sivil ölümlerde oynadığı role dikkat çekmektedir (Finnane, 2020). Finnane kitabında Afganistan'da yaşanan bir olayı şu şekilde özetlemektedir:

> *"O tarihte dünyada yıldızlar kadar sayısız olaydan birini seçiyorum. Afganistan'ın Doğu Achin bölgesindeki Shadal Bazar adlı bir köyde Hacı Rais adında bir adam, en az on beş kişinin yaşadığı evindeki ölümlerle boğuşuyordu. Mekke'ye yaptığı hac ziyaretinden dönüşünde onu karşılamaya gelmişlerdi. Izgara koyundan oluşan bir yemek ve bir gece sohbetin ardından herkes uyudu. Ancak bu ev, ABD insansız hava aracından atılan füze ile şafaktan önce vuruldu. Hayatta kalanlar şarapnel yağmuru altında uyandılar. Saldırı, o yıl ABD Başkanı Barack Obama'nın yetkilendirdiği, uçak veya insansız hava aracıyla IŞİD militanlarını hedef alan birçok saldırıdan biriydi. Hemen ölen ve yaralananların çoğunun sivil*

olduğu yönünde iddialar ortaya çıktı. Hayatta kalanlar eyaletin başkenti Celalabad'daki hastaneye kaldırıldı ve burada gazetecilerle konuştular: Raghon Shinwari onlara 'Her yerde ölü ve yaralı cesetler gördüm.' dedi. Afganistan'daki ABD Kuvvetleri (USFOR-A), 'IŞİD'i aşağılamak, dağıtmak ve yok etmek' amacıyla 'terörle mücadele' amaçlı bir hava saldırısı düzenlendiğini doğruladı. Sivil kayıplar Birleşmiş Milletler tarafından kınandı: IŞİD personeli ölmüş olabilir ancak öğrenciler ve bir öğretmenin yanı sıra hükûmet yanlısı olduğu düşünülen aile üyeleri de ölmüştü" (Finnane, 2020: 8).

Kurgusal düzlemde, ilk bölümde yaşanan bir olay Kieran Finnane'nin tespitlerini doğrular niteliktedir. Düşürülen sivil uçağın arkasındaki kişilerin kimliği araştırılırken uydu görüntüleri yoluyla bir araç konvoyunda füze olduğu düşünülen silahlar tespit edilmektedir. Ancak bu silahların düşürülen uçakla bağlantılı olup olmadığı konusunda kesin bilgi bulunmamasına rağmen konvoyun imha edilmesine karar verilmektedir. Pine Gap'in bu sahnedeki bir başka rolü ise askerî tesislere iletilen bilgilerin büyük kayıplara yol açma potansiyelidir. Bir hedefin tehdit olarak değerlendirilip değerlendirilmemesi, Pine Gap'in üst düzey yöneticilerine bağlıdır. Tehdit olarak değerlendirilen hedeflerin ilgili askerî üsse bildirilmesiyle hedefler imha edilmektedir. Böylece kimi zaman yanlış istihbarat, sivil ölümlerle sonuçlanmaktadır.

Pine Gap açısından bir başka önemli durum, istihdam edilen personelin ait olduğu ülkelerdir. Ortak bir savunma tesisi olarak ABD ve Avustralya hükûmetleri tarafından atanan kişilerce yönetilen tesis, dizi boyunca eşit bir yönetim kurgusu sergilemektedir. Ancak açık kaynaklardan yapılan araştırmalar, durumun böyle olmadığını göstermektedir. Örneğin Philip Dorling'in (2015) "Newsroom" internet sitesinde ele aldığı yazıda Pine Gap Tesisinde 800 kişinin çalıştığı ve bunların yalnızca %10'unun Avustralya Hükûmeti tarafından görevlendirildiği belirtilmektedir.

Sinemasal gerçeklik temasında belgesel kurgusu şeklinde ilerleyen 1. Bölüm'de, çalışanların Pine Gap yakınlarındaki Alice Springs kasabasında yaşadığı görülmektedir. Pine Gap'in ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan ve 29 bin civarında insanın yaşadığı bu kasaba, dizide de ekrana yansıtılmaktadır. Alice Springs hakkında açık kaynaklardan yapılan bilgi taraması, gerçek durumun dizide yansıtılanlarla uyumlu olduğunu göstermektedir. Genel plan çekimlerinde Alice Springs bölgesi, bol güneşli ve kuru bir iklime sahip bir coğrafya olarak yansıtılmaktadır. Bölgenin belirlenmesinde önemli bir etken de bu iklimsel özelliğidir. Çünkü sinyal istihbaratının etkin bir şekilde yapılabilmesinde iklimsel

özelliklerin önemli olduğu, David Rosenberg'in "Ortak Savunma Tesisi Pine Gap'in Rolü" başlıklı YouTube konferansında belirtilmektedir. Sinyal istihbaratı uzmanı Rosenberg'e göre yağış bakımından yetersiz bölgeler sinyal istihbaratının yapılabilmesi için ideal yerlerdir (Rosenberg, 2024).

Bunun yanında, NSA (Ulusal Güvenlik Ajansı) bünyesinde faaliyet gösteren Pine Gap Üssü'nün öncelikli çalışma alanı, iletişim sinyalleri (COMINT) ve radarlar (ELINT) gibi elektronik sinyallerin analizini kapsamaktadır. Analiz edilen sinyaller rapor edilmekte ve hedef ülkelerin silah sistemleri, test aşamaları sıklıkla telemetri sistemi ile izlenmektedir. Telemetri sinyalleri analizinin bu son kategorisi "yabancı enstrümantasyon sinyalleri istihbaratı" (FISINT) olarak adlandırılmakta ve kategorize edilmektedir. NSA, çalışmalarını elektronik dinleme yoluyla yürütmekte olup yurt dışında insan kaynaklarından bilgi toplayan saha ajanları bulundurmamaktadır. Gizli ve açık bilgi toplama teknikleri yoluyla bir insan kaynağından (HUMINT) istihbarat toplama ve yabancı medyadan açık kaynaklı veriler elde etme görevi CIA'nın yetki alanında yer almaktadır. Ancak Güney Kore, Japonya, İngiltere ve Avustralya gibi çeşitli coğrafyalardaki temsilcileriyle dünyadaki en büyük elektronik sinyal toplama ve analiz operasyonunun merkezi NSA'dır (Rosenberg, 2018: 69-70).

Dizinin ilerleyen sahnelerinde, ana karakterlerden Jasmina Delic'in Alice Springs'teki yeni erkek arkadaşıyla buluşmasına tanık olunmaktadır. Üçüncü buluşmalarını gerçekleştirmektedirler ve Jasmina, ilişkilerinin ciddiyetinin devam etmesi hâlinde erkek arkadaşının güvenlik soruşturmasından geçeceğini belirtmektedir. Geçmişi, siyasi görüşü, arkadaşları, ailesi ve bağlantılarının tamamının araştırılacağını ifade etmektedir. David Rosenberg'in NSA ve sonrasında Pine Gap ile ilgili hikâyesi de benzer bir durumu yansıtmaktadır. Kişisel deneyimlerinden yola çıkarak Pine Gap'i ele aldığı çalışmasında Rosenberg, NSA'ya girmeden önce geniş kapsamlı bir güvenlik soruşturmasından geçtiğini belirtmektedir. Bu güvenlik soruşturmasında, Arap kökenli ve sosyalist düşüncelere sahip arkadaşlarının olup olmadığı bile araştırılmıştır. Bu sahne ve Rosenberg'in hikâyesi birbirleriyle örtüşmektedir. NSA ve Pine Gap çalışanları, yeni bir ilişki ya da arkadaşlık kurduklarında hayatlarına giren yeni kişilerin varlığı geniş bir güvenlik soruşturmasından geçmektedir.

Sahnenin devamında, Alice Springs kasabasında bir basketbol salonunda, operasyon odasında görevli olan Pine Gap çalışanları görülmektedir. Kimisi basketbol oynarken, oyunun sonunda Çin kökenli Shonguran Şirketinin, basketbolun gelişimine katkıda bulunduğu duyurulmaktadır. Ancak Shonguran'ı temsil eden ve konuşma yapan Çinli Zhou'ya, Pine Gap çalışanlarının mesafeli yaklaştıkları gözlemlenmektedir. Zhou'nun bir Avustralyalı gibi konuşmasına ve kültürü benimsemesine rağmen kendisine temkinli bir tutum sergilemektedirler. Herkesin birbirinden çekindiği kuşkulu bir yaşam ekosistemi sahnelenmektedir.

Devamında, dizinin bir diğer ana karakteri olan Gus Thompson'ın, babasıyla konuşmasına tanık olunmaktadır. Amerika'da yaşayan babasıyla kriptolu bilgisayar üzerinden görüşme yapmaktadır. Telefonla görüşme yapması yasaklanmıştır. Babasının bilgisayar kullanma konusundaki yetersizliği nedeniyle iletişim sorunları yaşamaktadırlar. Memnuniyetsiz bir konuşma gerçekleşmekte ve Gus, yaşadığı gerçekleri babasıyla paylaşamamaktadır. Başka bir sahnede, Avustralya'yı temsil eden Amir Kath Sinclair, Gus hakkında dış bir istihbarat bilgisi almakta ve Gus'ı takibe almaktadır. Herkesin herkesi gözetlediği bir panoptikon dünyası içindeyiz. Kath Sinclair, Avustralya Hükûmetini temsil etmektedir. Eşit derecede diğer bir amir ise ABD'yi temsil eden Ethan James'dir. Pine Gap'in, ABD ve Avustralya tarafından ortak savunma üssü olarak yönetildiği dizide sıklıkla vurgulanmaktadır. Bir konuşmasında Kath Sinclair, Pine Gap'in "Beş Göz" istihbarat ağının en gözde parçası olduğunu dile getirmektedir.

Takımlar hâlinde bölünen ve her takımın görev operasyonu yürüttüğü Pine Gap'te, büyük ekranlar, verilerin takip edildiği süper hızlı veri tabanları, uydular ve uzman analistler ekranda belirmektedir. Uzun yıllardır gizlilik içinde sürdürülen faaliyetlerin izlendiği bu düzen, izleyicinin meselelere daha eleştirel bir gözle bakmasına olanak sağlamaktadır. Ekrandaki büyük veriler, dijital izlerin takibinin birkaç tuşa basılarak yapılabilmesi, dijital mecranın panoptik yüzünü yansıtmaktadır. ABD ve Avustralya Devleti tarafından düşman olarak görülen yapılar ve kişiler hizaya çekilmeye, yok edilmeye çalışılmaktadır. Dizi, ayrıca bir ideolojik söylem olarak ikili bir dil kullanmaktadır. "Öteki" olarak damgalananlar yalnızca dil kodu olarak ekrana yansıtılmaktadır. Kısaca Dijk'ın (2015: 468) dile getirdiği gibi düşman olarak kodlananlar için olumsuz söylemler kullanılırken, egemen olan ABD ve

Avustralya için olumlu söylemler dile getirilmektedir. Düşman olarak görülen kişiler, terörist, sinsi ve sürekli saldırı planlayan kimseler olarak kodlanmaktadır.

Şekil 8 Amerikan Bayrağına Sarılı Tabutun Önünde Saygı Duruşu

Bu sahnede Amerika için fedakârlıkta bulunduğunu düşünen Ajan Gus, Amerikan bayrağına sarılı şekilde tabutta bulunan şehit asker kardeşi için yas tutmaktadır. Amerikan bayrağına sarılı tabut görüntüsü ile Amerika'nın küresel varlığının meşrulaştırılmaya çalışıldığı mesajı verilmektedir. Öyle ki kimi zaman yeterli istihbarat bulunmamasına rağmen olası hedeflerin yok edilmesi kararlaştırılmaktadır. Küresel uydu aygıtları ile elde edilen veriler üzerinden yapılan analizlerle, düşman olduğu düşünülen bölgeler yok edilmektedir. Pine Gap'in, kimi zaman yanlış istihbarat nedeniyle büyük felaketlere yol açabildiği söylenebilir. Esasında, kapitalist ülkelerin iş birliğini sergileyen bir yapı olarak, küresel bir gardiyanlık rolü üstlenmektedir.

> *"Pine Gap'in başlangıçtaki amacı CIA uydularını izlemek ve kontrol etmekti. Bu uydulardan o dönemde Sovyetler Birliği'nden füze fırlatmalarına ilişkin bilgiler toplanıyordu. Pine Gap'in kapasiteleri yıllar içinde büyük ölçüde genişledi. Füze fırlatmalarını izlemenin ana işlevi devam ediyor. Bu bilgiler Japonya gibi diğer emperyalist ülkelerle paylaşılıyor" (Clark, 2016: 15).*

Pine Gap ayrıca Avustralya Devleti ve müttefiklerine bireylerin ve hareketlerin siyasi iletişimlerini izleme konusunda büyük ölçüde genişletilmiş bir yetenek sağlamaktadır. Tesis, artık ABD Ulusal Güvenlik Ajansı tarafından kurulan "Beş Göz" (Five Eyes) bilgi toplama kartelinin bir parçası olarak faaliyet göstermektedir.

Bu yapıda, Avustralya Sinyal Müdürlüğü'nün yanı sıra Birleşik Krallık, Kanada ve Yeni Zelanda'daki muadil kuruluşlarla ortaklıklar kurulmuştur.

3. Kurgu Dünyasında Gerçekliği Aramak

Pine Gap, gerçek bir yer olmasına rağmen hakkında oldukça az bilgi bulunmaktadır. Bu durum, dizinin kurgusal anlatımı sayesinde küresel düzlemde Pine Gap hakkında ulusların daha detaylı bilgi edinmesini mümkün hâle getirmektedir. Özetle, dizi kurgusu ulusların kendilerini güvende tutmak için güvendikleri teknolojinin, tüm teknolojiler başarısızlığa uğradığında (örneğin Pine Gap'e kurulan kötü amaçlı yazılım saldırısı) ne olacağına dair özgün bir hikâye sunmak için gerçek bir istihbarat ve gözetleme üssü olan Pine Gap Tesisinin gizemini kullanmaktadır. Pine Gap'te meydana gelen olaylar oldukça gizli olsa da bu durum, dizinin bazı gerçekçi unsurlardan tamamen yoksun olduğu anlamına gelmemektedir.

The Guardian, setin görünümünün ve diyalogların gerçekçiliğini sağlamak amacıyla 18 yıl boyunca Pine Gap'te çalışmış olan 23 yıllık ABD ajanı David Rosenberg'in dizi danışmanı olarak görev yaptığını bildirmiştir. Dizinin yazarı Greg Haddrick, The Guardian'a verdiği demeçte dizinin, Pine Gap'in sırlarını hayal etmeye çalıştığını ancak "dizinin Pine Gap karşıtı olmadığını" açıklamıştır. Haddrick, Pine Gap'in "*Avustralya'nın bu dünyada nerede olduğu ve bir ulus olarak kendi çıkarlarımız için ihtiyaç duyduğumuz istihbaratı nasıl topladığımız konusunda bazı insanların gözlerinin açılmasına olanak tanıyacağını*" belirtmektedir (O'Keeffe, 2018).

Öyle ki Pine Gap'in, dünya çapında kullanılan cep telefonlarının coğrafi konumlarının belirlenmesinde devam eden bir rolü olduğuna dair yetkili bir onay sağlamaktadır. Belki daha da dikkat çekici olan, Pine Gap'in karadan havaya füzeler, uçaksavar topçuları ve görevlendirilmiş hedef birimlerden toplanan savaş uçağı sinyalleri hakkındaki verileri toplayan, kaydeden, işleyen, analiz eden ve raporlayan RAINFALL kod adlı bir ittifak projesi olarak faaliyet göstermesidir.

ABD ve Avustralya arasında bir ittifak üssü olarak hareket eden Pine Gap'te çalışan ajanlar, ülkelerinin çıkarlarını koruma göreviyle hareket ettiklerinden, şüphecilik dizi boyunca kendini göstermektedir. Özellikle, ABD'nin analist ajanı Moses Dreyfus'un (Mark Leonard Winter), dijital sistemde olduğundan şüphelendiği

bir virüsü, şefi Ethan James ile paylaşması, dizi içinde iki tarafın birbirinden şüphelendiği bir süreci başlatmaktadır. Virüsün varlığı kesin olarak bilinmemesine rağmen Moses, araştırmaya devam etmektedir. Bu sahnede, müttefik güçlerin bile zaman zaman birbirlerini gözetleyebileceği ve karşı istihbarat faaliyeti yürütebileceği mesajı verilmektedir.

İlerleyen süreçte, terörist grupların kayıtlarının tutulduğu ve analiz edildiği bir odanın ekrana yansıtıldığı görülmektedir. Sorumluluk sahası içerisinde Amerika karşıtı faaliyetlerde bulunanlar, demeçler, söylemler ve eylemler kayda alınmaktadır. Ajan Jasmina Delic, bu veriler üzerinden binlerce terörist grubun gözetlendiğini ve Amerika karşıtı söylemlerinin kayıt altına alındığını belirterek yeni Amir Jacob Kitto'yu bilgilendirmektedir.

Şekil 9 Yeni Ajanlara Gözetleme ve Kayıt Odası Hakkında Bilgi Verildiği Sahne

Şekil 9'da ekranda tasnif edilmiş gruplar ve bu grupların bağlı olduğu dijital veri bilgisayarları görünmektedir. Bu sahnede Ajan Gus Thompson, Jasmina Delic görevi yeni devralan Ajan Jacob Kitto'ya gözetleme ve kayıt odası hakkında bilgi vermektedir. Bu oda, kayıt ve tasnif odası olup gerektiğinde operasyon odası bu birime bağlanarak ihtiyaç duyduğu bilgileri temin edebilmektedir. Büyük bir veri arşivinin bulunduğu odada fişlemelerin yapıldığı ve tehdit olarak görülen örgütlerin kayıtlarının tutulduğu bilgisi verilerek Pine Gap'in küresel bir gözetleme merkezi olarak faaliyet gösterdiği vurgulanmaktadır.

Diğer taraftan, Batı'nın küresel gözetleme gücünün Çin üzerinde büyük bir önem taşıdığını dile getiren İngiltere'nin eski İstihbarat Başkanı Richard Dearlove'a göre Pekin'deki hareketlerin takip edilmesi için Pine Gap Üssü'nün varlığı, ABD ve Batı Bloku için çok büyük bir önem teşkil etmektedir. Avustralya'nın eski Dışişleri Bakanı Julie Bishop ile yaptığı bir podcast yayınında konuşan Dearlove, bölgesel politik yapılanma açısından Pine Gap'in faaliyetlerinin, Çin'in agresif politikalarına karşı gerekli olduğunu ifade etmektedir (Hurst, 2022). Dearlove'un bu bakışı esasında ikili bir politik gösterge sergilemektedir. Ülkelerin dış siyaset konusunda bir devlet aklı bulunmakta, bu akıl iyi-kötü, dost-düşman ikilikleri yaratmaktadır. Batı'nın "zihniyet kalıplarının" (Swartz, 2011: 77) bir göstergesi olarak bu ikilikler, tarihsel olmakla birlikte küresel güç dengelerinin dünyaya bakışını da yansıtmaktadır. Ekonomi-politik bir örgütlenme farklılığı olarak liberal kapitalist değerlerin gölgesinde kalmayan güçler ve gelişmeler düşman ve tehdit olarak algılanmakta, bu düşmanın yok edilmesi için Pine Gap, gerekli istihbarat ve gözetleme faaliyetleriyle bu tehditlerin önüne geçmeye çalışmaktadır. David Rosenberg'in (2018) de belirttiği gibi Pine Gap[*], faaliyeti süresince birçok savaşta ve operasyonda yer almış; Batılı müttefiklere, kimi zaman koalisyon güçlerine istihbarat sağlamıştır. Örneğin 1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle başlayan kriz sonrası ABD öncülüğünde, Fransa, Birleşik Krallık, Suudi Arabistan, Mısır, Suriye'nin de içinde bulunduğu 37 ülkenin oluşturduğu koalisyon güçlerine istihbarat sağlayan Pine Gap, "Çöl Fırtınası Harekâtı" (Operation Desert Storm) olarak adlandırılan operasyonda aktif rol almıştır.

Pine Gap, küresel ekonomi-politik gelişmelere karşı pozisyon alan, yeni düşman tehdidi olarak algılanan politikalara göre stratejiler oluşturmaktadır. Soğuk Savaş Dönemi'nin zirvesinde kurulan tesis, ABD ve Batı Bloku'nun küresel düşman algısının 11 Eylül saldırıları sonrası değişmesiyle kökten dinci örgütlerin faaliyetlerini de izlemekte ve bu örgütler hakkında istihbarat toplamaktadır. Öyle ki

[*] Pine Gap ve Menwith Hill, yabancı topraklardaki en büyük iki ABD istihbarat istasyonudur; ABD ve Britanya (birinci taraflar) ile Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda'dan (ikinci taraflar) oluşan Beş Göz koalisyonunun tacındaki mücevherlerdir. 1947'den beri devam eden bu iş birliğine ve son zamanlarda kullanılan incir yaprağı terimi "ortak tesisler"e rağmen bu ulusötesi istihbarat topluluğu ABD'nin himayesinde olan, inşa edilen ve yönlendirilen küresel bir hiyerarşi sergiler ve dünya çapındaki ABD askerî operasyonlarıyla yakından bütünleşmiştir. Pine Gap Tesisi dünya boyunca işletilen elektromanyetik spektrum tarafından oluşturulan görünmez bir Hertz sistemine sahip ve gelişmiş bilgi işlem olanakları, sensörler, veri bankaları, iletişim uyduları, özel optik fiberler, uydular ve antenlerle örülü dünya çapında bir iletişim ağı sistemini içinde barındırmaktadır (Tanter, 2017).

zaman zaman gerçekleştirilen operasyonlarda sağladığı istihbarat verisiyle ABD ordusunun nokta hedef operasyonlar yapmasına yardımcı olmaktadır.

Örneğin dizide arşiv bölümüne gidip bilgi toplayan Ajan Jasmina, görevliye terör örgütü olarak tanımlanan IŞİD, El-Kaide gibi örgütlerin isimlerini sayarak dört yıllık bir arşiv taraması yapılmasını talep etmektedir. ABD ve Batı Bloku'nun teknik üstünlüğünün sergilendiği bu sahnede, dijital ortamlara daha mesafeli yaklaşılması gerektiği vurgulanmakta ve dijital veriler üzerindeki ABD hâkimiyeti ön plana çıkarılmaktadır. Buradan hareketle, Başaran'ın internet teknolojilerini küresel güç merkezleri çerçevesinde ele alarak dijital teknolojilere karşı eleştirel bir perspektif geliştirme çabası, bu bakış açısına katkı sunmaktadır.

> *"İnternet alanında yaşanan eşitsizlikler, diğer bir başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Bu alanda yaşanan iki tür eşitsizlik üzerinde durulacaktır. İlki, internet alanının başından itibaren bir özel sektör etkinliği olarak düzenlenmesi sonucunda oluşan eşitsizliklerdir. Farklı ülkeler ya da aynı ülkeler farklı sınıflar arasında internete erişim noktasında yaşanan eşitsizlikler günümüzde sayısal eşitsizlik ya da sayısal uçurum kavramsallaştırması ile uluslararası bir ilgiyi üzerinde toplamış bulunmaktadır. İkinci tür eşitsizlik ise internet üzerinde akan bilgiye ilişkindir. İnternetin ABD'de gelişmesi ve tüm dünyaya ABD'den yayılması sonucunda coğrafi olarak aynı bölgede bulunan ülkeler bile öncelikle ABD'ye bağlantı kurmak ihtiyacı duymaktadırlar. Ayrıca internet trafiğinde ülkelere giren ve çıkan veri miktarı büyük farklılıklar göstermektedir. Eşitsizlikleri temel alan, internetin eleştirel ekonomi-politiği, internet pratiğini şekillendiren taraflılıkları ortaya koyacağı gibi var olan eğilimleri tersine çevirmek için gereken düzenlemeler için de bir zemin oluşturacağından açık, çeşitlilik taşıyan ve erişebilir bir iletişim sistemi genel ideali için de temel ölçüleri sağlayacaktır" (Başaran, 2005: 36).*

4. ABD'nin Dijital Hegemonyası

Yaşadığımız çağda yaşamın dijitalleşmesi, ekonomi ve kültür alanlarının dijital teknolojilerle sarmalanması, bu sistemlerin çoğunlukla ABD kontrolü altında gelişmesine neden olmaktadır. Bu durum, küresel eşitsizliklerin yeniden üretilmesine yol açmaktadır.

> *"Dijital gözetim karmaşık algoritmalarla potansiyel tehditleri tespit etmek için iletişimle faaliyetleri takip eden neoliberal idari aygıtlarda, giderek merkezî bir silaha dönüşmektedir. Ayrıca önceden gördüğümüz gibi çevrimiçi faaliyetleri takip etmeye yarayan dijital algoritmalar, kullanıcıların oluşturduğu çeşitli toplumsal üretim formlarındaki değere el koymak için arama motorlarıyla sosyal medyanın başvurduğu temel araçlardır. Dijital aygıtlarınız ziyaret ettiğiniz web sitelerini, çevrimiçi bağlantılarınızı ve şehirde gittiğiniz yerleri, alışveriş ve eğlence tercihlerinizi, arkadaş ağınızı, politik görüşlerinizi ve çok daha fazlasını takip etmektedir" (Hardt and Negri, 2019: 296).*

Dolayısıyla dijitalleşme, görünürde zaman ve mekân baskısını ortadan kaldıran bir özgürlük sahası yaratıyor olsa da arkasında küresel iktidar aygıtlarının kendilerini

yeniden kurdukları bir yapıya da işaret etmektedir. Örneğin aşağıda yer alan Şekil 10'da görüldüğü üzere Pine Gap ajanları, Çin'in silah tatbikatlarını takip etmekte ve gelişen Çin silah sanayisine karşı istihbarat toplayarak ABD ve Avustralya hükümetine sunabilecekleri karşı savunma verilerini elde etmektedirler.

Şekil 10 Çok Boyutlu Gözetleme ve İstihbarat Faaliyeti Yürüten Pine Gap Üssü.

Pine Gap hakkında yapılan birçok çalışmanın ortak noktası, küresel bir gözetleme ve istihbarat merkezi olarak savaş ve çatışma bölgelerinde Batı Bloku'na istihbarat toplama faaliyetlerine dayanmasıdır. Aynı zamanda Rusya ve Çin için tehdit olarak görülmesi, tesisin nükleer hedef olarak varlığını gündeme getirmektedir. Bu nedenle Avustralya'da tesisin kapatılması için zaman zaman protestolar düzenlenmektedir. Özellikle son dönemde İsrail ve Hamas arasındaki çatışmalarda ABD üzerinden İsrail'e istihbarat sağlandığı düşünülerek bölge halkı ve savaş karşıtı aktivistler Pine Gap'in kapatılmasını talep etmektedir (Barwick, 2024). 1970'lerde Soğuk Savaş Dönemi'nde Sovyet Rusya'ya karşı bir istihbarat merkezi olarak tasarlanan bu tesisin yeni gelişmelere göre faaliyet gösterdiği gözlemlenmektedir. Şekil 11'de görüldüğü gibi bazı savaş karşıtı aktivistler, bu tesisin savaşları körüklediğine inanarak protestolar gerçekleştirmektedir.

Şekil 11 Pine Gap Protestolarından Bir Görüntü (abc.net.au, 2024)

Soğuk Savaş Dönemi'nde SSCB'ye karşı oluşturulan bir yapılanmanın senaryosu dizi boyunca yeni gelişmeler ışığında ele alınmaktadır. Çin'in yeni büyük tehdit olarak görülmesiyle Uzak Doğu coğrafyasındaki askerî gelişmeler asıl gözetim alanı haline gelmiştir. David Rosenberg'in belirttiği gibi Pine Gap, Doğu ve Batı blokları arasında süregelen bir yarılmayı devam ettiren bir işleve sahiptir. Üssün, Hint Okyanusu üzerinde iki Orion jeosenkron sinyal istihbarat uydusu çalıştırarak Afrika'dan Orta Doğu'ya ve Avrupa'ya kadar geniş bir alanı gözetlediği ifade edilmektedir. Uzmanlar, Pine Gap'in pasif bir casus istasyonu olmaktan ziyade askerî planlama ve hedefleme üssü olarak tanımlanmasının daha doğru olacağına dikkat çekmektedir (Grenfell, 2023).

Bu tesis, çok geniş bir yelpazede sinyal istihbaratı toplamakta, balistik füze fırlatmalarının erken uyarısını sağlamakta ve nükleer silahların hedeflenmesinde rol oynamaktadır. Ayrıca Afganistan ve Irak dâhil, ABD silahlı kuvvetleri için savaş alanı istihbarat verileri sunmakta ve Japon füze savunmasını destekleyerek silah kontrolü doğrulamasına yardımcı olmaktadır. Pine Gap, ABD drone saldırılarına yönelik hedefleme verileri sağlamakta ve kritik destek sağlamaktadır.

Pine Gap'i, küçük ya da büyük tüm tehditlere karşı pozisyon alan ve operasyonlar için hedef belirten bir istihbarat yapısı olarak değerlendirmek mümkündür. Dizi senaryosu da bu doğrultuda şekillendirilmiştir. Dizinin üçüncü bölümünde, Çin'in askerî gelişmeleri hakkında tüm istihbarat birimleri ilgili şefe

bilgi verirken, bu tesiste istihbaratın uzmanlık alanlarının her katmanının bulunduğu ve profesyonel birimlere ayrılarak süreksiz bir gözetleme gerçekleştirdiği, iletişim ve veri akışlarını dinleyip kayıt altına aldıkları gösterilmektedir.

Çin'in Uzak Doğu'daki gelişimini engellemek ve teknolojik, askerî ilerlemelerini yakından takip etmek, senaryonun merkezinde yer alan bir tema olarak yansıtılmaktadır. Terör örgütü olarak değerlendirilen yapıların da Pine Gap tarafından gözetlendiği ve takip edildiği vurgusu yapılmaktadır. Şekil 12'de görüldüğü üzere Türkiye dâhil, Pine Gap'in küresel geniş tabanlı bir gözetleme ve veri toplama sahası bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca bireysel düzlemde kişilerin sosyal medya hesaplarının istenildiğinde incelenebildiği görülmektedir. Bu durum, sosyal medya hesaplarının güvenliğinin sağlıklı olmadığı anlamına gelmektedir. Kimi sahnelerde, bireylerin kişisel telefonlarının gerektiğinde canlı olarak dinlendiğine dair görüntüler ekrana yansıtılmaktadır.[*]

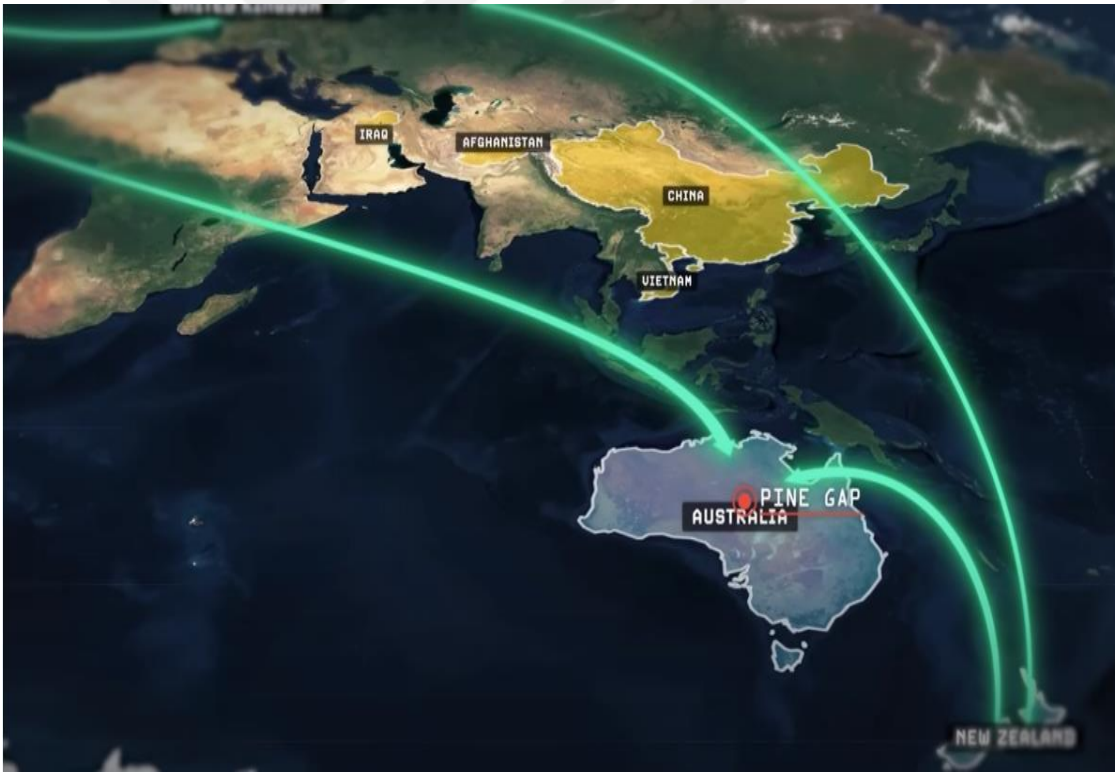

Şekil 12 Pine Gap'in Etki Alanının Genişliğine dair Bir Görüntü (Murphy, 2023)

[*] Çin ve ABD arasındaki son yıllarda süregelen teknolojik rekabet özünde yalnız ticari hedefler için düşünülmemektedir. Teknolojik gelişmeler beraberinde gözetleme, istihbarat faaliyetlerinde de önemli bir gücün elde edilmesine olanak tanımaktadır. Bu sebeple Çin kendi teknolojisini yaratarak bu gibi istihbarat faaliyetlerinden korunmaya çalışmaktadır. Özellikle ABD kökenli sosyal medya hesaplarının Çin'de kullanılmasının yasaklanması ve bunlara muadil Çin kökenli millî sosyal medya alt yapılarının oluşturulması güvenlik temelinde ele alınmaktadır. Bunun en önemli örneği Whatsapp'a karşı oluşturulan Wechat programıdır.

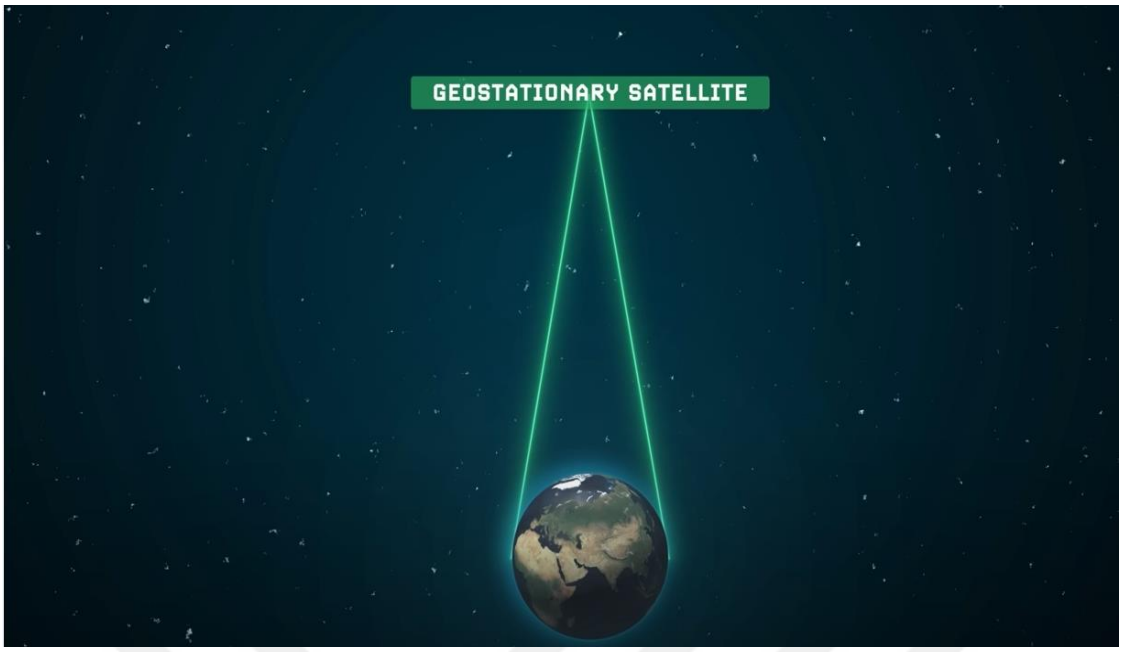

Şekil 13 Jeosenkron Perspektif (Murphy, 2023)

Pine Gap Uydu İzleme Tesisi, 1979 yılında hem yurt içi hem de uluslararası sinyalleri tespit etmek ve çözümlemek amacıyla kurulmuştur. Bu tesis, ABD ve çevresindeki bölgeler üzerindeki uydu iletişimlerini kapsamakta ve diğer istihbarat bürolarına, ABD lisans sahiplerine ve federal hükûmet kurumlarına destek sağlamaktadır. Ayrıca ABD'nin uzay izleme tesisi olarak Uluslararası Telekomünikasyon Birliği'ne (ITU) kayıtlıdır ve uluslararası ortaklara parazit/sinyal analizi desteği sunmaktadır.

Eski ABD istihbarat görevlisi Edward Snowden tarafından 2013 yılında sızdırılan belgeler, Pine Gap'in ABD askerî operasyonlarında kilit bir rol oynadığını doğrulamaktadır. David Rosenberg, 1991 Irak işgali, 2011 Afganistan işgali ve 1999 Kosova Savaşı sırasında Pine Gap'in NATO ve koalisyon güçlerine istihbarat sağladığını ifade etmiştir (Rosenberg, 2018). ABD insansız hava araçlarının, özellikle terör örgütleri olarak bilinen kişileri hedef almasının arkasındaki istihbaratın da zaman zaman Pine Gap tarafından sağlandığı basına yansımaktadır.

Pine Gap, ABD ve Batı Bloku'nun askerî gücünü tesis ederken, ABD açısından barışın sürdürülmesi için bir denge işlevi gördüğü düşünülmektedir. Bu bakış açısı, dizi içinde de kendini göstermektedir. Simon Penny (Sachin Joab) ile Deb Vora (Alice Keohavong) arasındaki konuşmada, Deb Vora Pine Gap'in esas görevlerinden birinin insanların ölümünü engellemek olduğunu dile getirmektedir. Kısaca, Pine Gap bir denge sağlamakta ve barışın devamı için bir yapı olarak

değerlendirilmektedir. Küresel güç mücadelesinde Pine Gap'in varlığı, dengeleyici caydırma görevi üstlenmektedir.

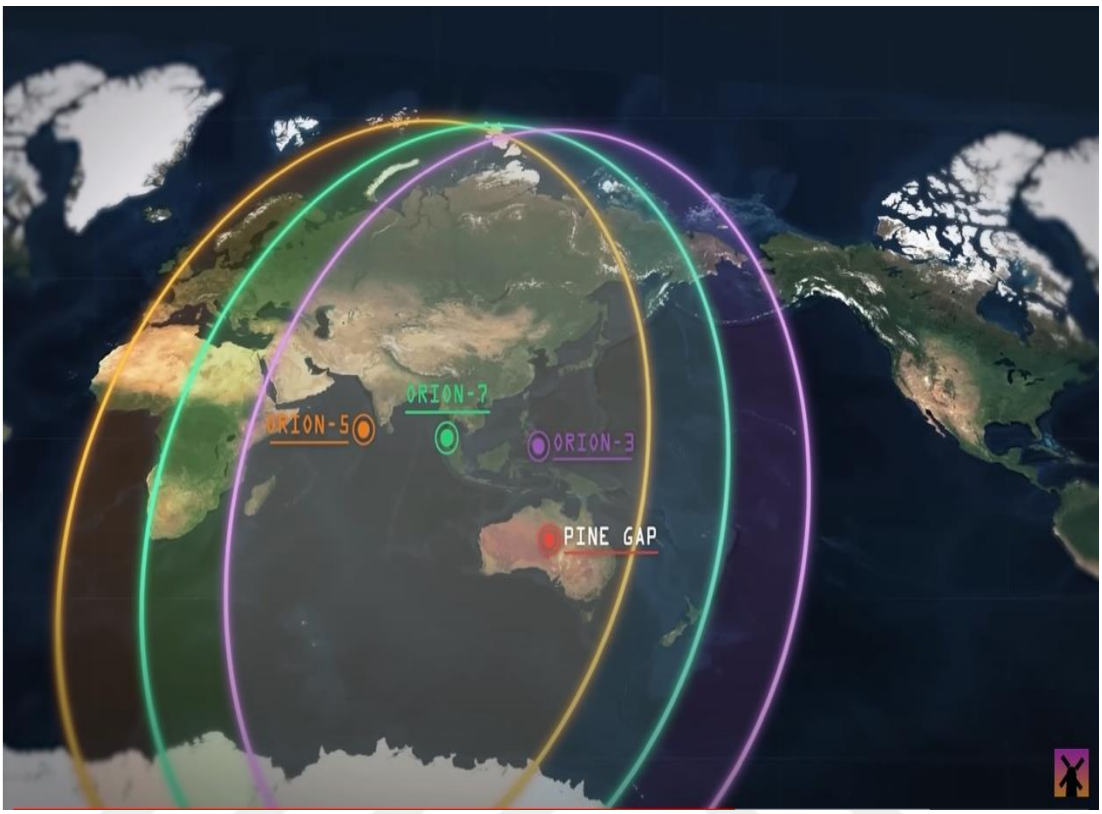

Şekil 14 Pine Gap'in Küresel Ölçekte İstihbarat Faaliyeti Yürüttüğü Saha (researchgate.net, 2024)

Uzak Doğu'da Çin'in yükselişi, ABD ve Çin arasındaki mücadelenin arka planında yaşanan istihbarat savaşları ve küresel bir panoptikon merkezi olarak Pine Gap'in faaliyetleri dizi boyunca belirgin bir şekilde sergilenmektedir. Çin'in nükleer denizaltılarını gözetlemekle yükümlü olan Pine Gap, Çin'i yakından takip ederek Uzak Doğu'da Çin'in varlığını kontrol altına almaya çalışmaktadır.

Şekil 15'te gösterilen karede, operasyon odasında uzay uyduları aracılığıyla Çin donanması izlenmektedir. Olası tehditler takip edilmekte, savaş gemileri ve denizaltılarının hareket sahaları kontrol edilerek istihbarat bilgisi toplanmakta ve bu bilgiler Pentagon'a bildirilmektedir. Diğer taraftan, operasyon odasında bazı ajanların başka ülkelerin devlet başkanlarının birbiriyle olan konuşmalarını dinlediği de görülmektedir. Bu durum, bireyden başlayarak devlet düzeyine kadar uzanan geniş bir gözetleme ağına sahip olan bir merkezin varlığını gözler önüne sermektedir.

Şekil 15 Dizide Çin Donanmasının Takibi Sahnesi

5. Küresel Politika Üzerinde Pine Gap'in Rolü

Küresel gözetleme ve istihbarat faaliyetleri çerçevesinde bir misyon üstlenen Pine Gap, yaptığı analizler, raporlar ve verilerle politika yapıcılara gelişmeler hakkında yön veren bir bilgi merkezi işlevi görmektedir. Bu misyon, dizi içinde de belirtilmekte; Çin Denizi üzerindeki mücadelede toplanan verilerin raporlar şeklinde politika yapıcılara bildirilmesiyle Çin'e karşı uygulanacak uluslararası stratejilerin belirlenmesi sağlanmaktadır.

Pine Gap, Batı Bloku'nun lideri olarak ABD Hükûmetine sunduğu raporlarla, ABD'nin uluslararası politik, askerî ve ekonomik hamlelerine yön vermektedir. Çin'in Uzak Doğu coğrafyasındaki yayılmacı politikası ve askerî hareketleri dizi boyunca güçlü bir şekilde vurgulanmaktadır. Ayrıca Avustralya ve ABD'nin ortak müttefik olmasına rağmen olası bir Çin ve ABD savaşında Avustralya'nın tarafsız kalacağı, gizli bir istihbarat bilgisi olarak kurgulanmaktadır.

Burada öne çıkan başka bir mesaj, müttefiklerin bile uluslararası politikada zaman zaman birbirlerine karşı gizli hamleler yaptığıdır. Sonuç olarak, müttefiklerin birbirlerine karşı teyakkuzda olduğu, birbirlerini izlediği ve istihbarat topladığı anlaşılmaktadır.[*]

[*] Müttefiklerin istihbarat faaliyeti olarak birbirlerini izlemesi ve dinlemesi gerçekte yaşanan birçok olayla su yüzüne çıkmıştır. Örneğin ABD'nin müttefik olmasına karşın Avrupa ülkelerini ve liderlerini dinlediği sık sık basına yansımış bir durumdur. Özellikle ABD'nin Almanya eski Başbakanı Angela Merkel'i uzun süre dinlediği basına yansımış ve ardından iki ülke arasında bir krize sebep

Şekil 16 Pine Gap Ajanlarının Olası ABD-Çin Savaşında Avustralya'nın Çin İle Gizli Anlaşma Yaparak Tarafsız Kalacağı İstihbaratı Üzerine Tartıştıkları Sahne.

Gelişmiş ülkelerdeki demokrasiler ve vatandaşlık hakları, izinsiz gözetleme ve istihbarat faaliyetlerini engelleyen yasalarla dolu olmasına rağmen Pine Gap'in ABD ve Avustralya dışındaki ülkeler ve insanlar hakkında istihbarat toplaması, hukuksal bir mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Bu nedenle Pine Gap'in ABD ve Avustralya vatandaşlarından iletişim sinyalleri toplamaması, iki ülke arasında tarihsel olarak var olan güvene dayalı ilişkinin sürdürülmesine katkıda bulunmuştur ve bu durumun değişmesi pek olası değildir.

Dolayısıyla Pine Gap'in ABD ve Avustralya arasında kuvvetli bir bağın oluşmasına da katkı sağladığı düşünülmektedir (Rosenberg, 2019). Bunun yanında diğer müttefik ülkelere de verdiği veri akışıyla Batı Bloku'nun dinamiklerini güçlendirdiği görülmektedir. Bu sebeple Pine Gap yalnız bir gözetleme ve istihbarat merkezi olmanın ötesinde bir savaş merkezi, küresel politikaya yön veren askerî bir üs olarak de değerlendirilmektedir.

Pine Gap üssündeki köstebeği tespit etme çalışmalarına üst düzey yetkili Rudi Fox (Lewis Fitz-Gerald) takılır. Avustralya hükümetini temsil eden Rudi Rox'un köstebek eylemi Ethan James'I ve Kath Sinclair'I şaşırtır. Hem Ethan hem Kath yaşadıkları varoluşsal gerçekliği sorgulamaya başlar ve Kath Sinclair, Ethan Jamse'e şöyle der:

olmuştu. Bu olaydan sonra ABD'nin bu illegal gözetleme faaliyetleri kınanmış ve AB liderleri tarafından sert tepkilere neden olmuştur.

Tanrım! Bazen her şeyden uzakta, güneş panelli küçük bir hobi çiftliğin olsun istemiyor musun?

Buna karşın Ethan Jamse de: "İstediğini eker, günbatımı izlersin? Bütün bu saçmalıkları unutursun."

Ve Kath Sinclair ekler: "Saçmalık olduğuna inanabilsek tabi"

Hizmet ettikleri güçlü devletlerinin istihbarat yapılanmalarına kendi varoluşsal pratikleri üzerinden eleştiri getirmeleri, bir anlamda bu sekansta izleyicinin modern devletlerin işleyiş mekanizmalarına karşı eleştirel bir mesafe içinde olmalarını davet eder. Rasyonel olarak örgütlenen ve sürekli birbirleriyle mücadele eden devletlerin varlığı sorgulanır. Başka bir uluslararası ilişkiler mümkün mü? vurgusu öne çıkar.

Esasında burada bu vurguyu daha geniş bir yelpaze oturtma adına Michel Focault'nun modern devlet teorisinde iler sürdüğü öznenin inşası kendini gösterir. Foucault açısından modern öznenin tarihi ancak modern devletlerin tarihiyle beraber ele alındığında anlaşılabilir. Modern devlet tarihsel uzun erimli bir proje olarak toplumsalın bedenini yeniden inşa eder. Toplumsal özne modern devletin ekonomi politiği ekseninde kuşatılır ve ulus devletin ideolojisi ekseninde söylemsel aygıtlarla bedeni ve belleği inşa edilir. Dolayısıyla devletin gerçek nesnesi insandır. Dolayısıyla yeni bir politika olarak *"bireyselleşmenin yönetilmesi"* (Foucault, 2014: 62) söz konusudur. *"Bu iktidar biçimi bireyi kategorize ederek, bireyselliğiyle belirleyerek, kimliğine bağlayarak, onu hem kendisinin hem de başkalarının onda tanımak zorunda olduğu bir hakikat yasası dayatarak doğrudan gündelik yaşama müdahale eder. Bu, bireyleri özne yapan bir iktidar biçimidir"* (Foucault, 2014: 63). Bu çerçevede bireyin üzerinde kurucu bir güce sahip olan aygıtlar bireyselleştir ve bireylerin kendileriyle ilişkisi bu kurucu aygıtların hedefleri doğrultusunda gerçekleşir. Ancak bu sekansta yaşanan özdüşünümsel sorgulama kendi benliklerinin kurucu aygıt olarak devlet mekanizması tarafından nasıl ele geçirildiğini ortaya serer. Sinclair ve Ethan özlem duydukları otantik yaşamın uzağında küresel düzlemde rekabet eden devletlerin birer istihbarat aygıtı olduklarının bilincine ulaşırlar.

Şekil 17 Devletlerin akıl almaz mücadelesi karşısında tükenmişlik sendromu yaşayan üst düzey istihbarat çalışanlarının yaşadıkları irrasyonel gerçekliği sorgulamaya başladıkları sahne.

Sonuç olarak, Pine Gap'in ABD ve Avustralya arasında kuvvetli bir bağ oluşturmasına da katkı sağladığı düşünülmektedir (Rosenberg, 2019). Bunun yanı sıra diğer müttefik ülkelere de sağladığı veri akışıyla Batı Bloku'nun dinamiklerini güçlendirdiği görülmektedir. Bu sebeple, Pine Gap yalnızca bir gözetleme ve istihbarat merkezi değil, aynı zamanda bir savaş merkezi ve küresel politikaya yön veren askerî bir üs olarak da değerlendirilmektedir.

B. Değerlendirme

Soğuk Savaş Dönemi'nde nükleer silah tehdidi gölgesi altında yaşayan toplumların güvenlik konusunda devletlerden beklentileri yüksek olmuştur. Bu çerçevede devletler yalnızca konvansiyonel silahlar konusunda büyük bütçeler ayırmamış, aynı zamanda istihbarat ve casusluk alanlarına da geniş ölçekte yatırım yapmışlardır. Devletlerarası iş birliği anlaşmaları imzalayarak tehdit öncesi pozisyon almaya çalıştıkları görülmektedir. Anglo-Sakson ülkelerin ortak hedefte buluşmaları sonucu iki kutuplu bir dünyanın inşası kaçınılmaz hale gelmiştir. Bir tarafta Sovyet Bloku, ideolojik, kültürel ve ekonomik varlığını korumaya ve yaymaya çalışırken,

karşı tarafta liberal kapitalist ülkeler askerî ve istihbarat alanında büyük yatırımlar yaparak gelişmeleri yakından takip etmiştir.

Liberal kapitalist ülkeler, ekonomi-politik yapılarını güçlendirmek amacıyla sosyal refah devleti politikalarını devreye sokmuş ve kapitalist üretimin varlığını yüceltmişlerdir. Bu büyük rekabet, Doğu Bloku'nun çöküşüne kadar devam etmiştir. Tek kutuplu olarak ifade edilen yeni bir dünya düzeni oluşmuş; neoliberal kapitalist değerler, liberal kapitalist değerlerin yerini almaya başlamıştır. Batı'nın egemen değerlerinin dünyadaki gelişim varlığını hegemonyası altında aldığı yeni bir süreç 1990'larla birlikte sahneye çıkmıştır.

Ancak bu süreçte Uzak Doğu'da Çin'in yükselişi, üçüncü dünya ülkeleri olarak tabir edilen yerlerde karşı kökten dinci örgütlenmelerin gelişimi, emperyalizm baskısı altında sömürülen ülkelerdeki toplumsal rahatsızlıklar ve isyanlar, Soğuk Savaş Dönemi güvenlik ve istihbarat konseptinin devamına yol açmıştır. Batılı müttefikler, yeni gelişmelere karşı yeni pozisyonlar alarak küresel düzlemde ortaya çıkan tehditleri bertaraf etmeye çalışmaktadır. Bu nedenle günümüzde küresel istihbarat ve gözetleme merkezleri aracılığıyla bireyden başlayıp devlet kurumlarına kadar tüm alanlar uydu istasyonları ve dijital güç sayesinde kontrol edilmekte, dünya yaşamı bu merkezler ve yapılar yoluyla tasarlanmaya çalışılmaktadır.

Bu kapsamda Avustralya'nın merkezinde bulunan Pine Gap Ortak Savunma Tesisi, ABD ve Avustralya için kuzey-güney yarım kürelerindeki istihbarat faaliyetlerinin merkezini oluşturmakta, müttefiklerin gemi ve uçaklarının güvenliğini sağlamakla kalmayıp tehdit olarak görülen ülkelerin gelişim faaliyetlerini de yakından takip etmektedir. Pine Gap, dünyadaki en büyük, en önemli ve en gizli ABD istihbarat toplama istasyonlarından biridir. Gelişmiş silah sistemleri testleri, radar emisyonları ve diğer elektronik formlarla ilgili telemetri de dâhil olmak üzere çok çeşitli yabancı sinyalleri toplayan az sayıda sabit sinyal istihbaratı (SIGINT) uydusu için bir yer kontrol ve veri işleme istasyonu olarak "5 Göz İttifakı"na veri sağlamaktadır.

Bu istasyon, ilk Rhyolite uydusunun fırlatıldığı 19 Haziran 1970 tarihinde faaliyete geçmiş olup Washington ile Canberra arasında 9 Aralık 1966'da imzalanan bir antlaşma kapsamında çalışmaktadır. Başlangıçta Merkezî İstihbaratın SIGINT Operasyonları Ofisi (OSO) tarafından yönetilmiştir. Pine Gap'in en önemli orijinal

işlevi, Sovyetler Birliği'nin yeni balistik füzeler ve diğer gelişmiş silah sistemlerini geliştirme aşamasındaki telemetriyi engellemek olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Rus silah sistemlerinin testlerini izlemeye devam etmiştir. Aynı zamanda, Çin'in balistik füzeler, seyir füzeleri ve karadan havaya füzeler geliştirmesine ilişkin önemli istihbarat sağladığı da bilinmektedir. Ayrıca tesisin, Kuzey Kore'deki nükleer ve füze gelişmelerini de yakından takip ettiği vurgulanmaktadır.

Barker'ın (2016: 38) belirttiği gibi bu yapılar aracılığıyla artık sınır ve kara merkezli güvenlik anlayışı çökmüştür. Stratejik politika olarak coğrafi yaklaşım temelli güvenlik politikaları önemini yitirmiştir. Çünkü siber ağlar, uydu ağları ve diğer istihbarat merkezleri güvenlik noktasında sınırların önemini aşındırmaktadır.

Küresel dünyada istihbarat ve güvenlik anlayışının çözümlenmesine yönelik Pine Gap dizisinin kurgusal gerçekliği, Batılı müttefiklerin istihbarat ve güvenlik ideolojisini anlamayı olanaklı kılmaktadır. Bu bağlamda, Pine Gap yalnızca bir istihbarat merkezi değil, aynı zamanda küresel güvenlik politikalarının şekillendirilmesinde önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu tesisin işlevleri ve etkileri, uluslararası ilişkilerin dinamiklerini anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir. Dizinin kurgusal varlığının yaşadığımız çağla olan ilişkisi nedeniyle bu yapım küresel düzlemde önemli bir yankı yaratmış olup bu tesisin uluslararası rekabetteki işlevi daha belirgin bir görünüm kazanmıştır. Dolayısıyla denilebilir ki bu dizi sayesinde Anglo-Sakson ittifakı olarak "5 Göz İttifakı"nın küresel ölçekte istihbarat ve gözetleme faaliyetlerini nasıl yürüttükleri eleştirel bir düzlemde daha çok anlaşılmaya başlanmıştır. Özellikle Pine Gap üssünde çalışan David Rosenberg'in de dizinin yapımında yer alması dizinin yaşadığımız gerçeklikle olan ilişkisini kuvvetlendirmiş ve bu yapım ile dünya kamouyu küresel gözetleme ve istihbarat tesislerini anlama noktasında önemli bir veri elde etmiştir.

VI. SONUÇ

Sınırların gittikçe anlamsızlaştığı ve uzak diyarların yakınlaştığı bir çağda küresel eşitsizliklerin daha belirgin hâle geldiği gözlemlenmektedir. Küresel güç merkezlerinin bu eşitsizlikler üzerinde yapısal kurumlarla gücünü tahkim ettiği görülmektedir. Özellikle istihbarat ve gözetleme merkezleri, güç dengelerinin pekiştirilmesi noktasında önemli bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Küresel güçlerin ortak çalışma hedefleri, ortak askerî ve istihbarat merkezleri aracılığıyla ulus devletlerin birbiriyle mücadelesinin ana güç dengelerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma, Batı ve Doğu blokları arasındaki küresel politikalarda önemli bir rol oynayan Pine Gap Ortak Savunma Tesisinin varlığını göstermeye çalışmaktadır.

Devletlerin istihbarat ve gözetleme faaliyetlerini gizli tutmaları, gelişmiş ülkelerin ileri istihbarat teknolojilerini görünmez coğrafyalarda kurmaları, hangi ülkenin ne tür bir istihbarat ve güvenlik anlayışına sahip olduğunu yeterince öğrenmeyi mümkün kılmamaktadır. Zaman zaman yapılan araştırmalar ve bu tesislerde çalışan bazı kişiler ile yapıların çalışma mantığını deşifre etmeleri, çok büyük bir gözetleme ve takip teknolojileriyle kuşatıldığımızı görmemizi sağlamaktadır. Bu açıdan, küresel bir gözetleme ağıyla kuşatıldığımız artık bilinen bir gerçektir. Öyle ki küresel bir dijital ağ, uzay uyduları ve yer üstü radar istasyonları, birbiriyle ilişkili bir merkez olarak Pine Gap Ortak Savunma Tesisinde küresel bir istihbarat ve gözetleme faaliyeti yürütmektedir. Esasında bugünün küresel istihbarat ve güvenlik tesislerinin arka planı, İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan kurumların varlığıyla ilişkilidir. Bu durum, uluslararası ilişkilerin yeniden şekillendiği günümüzde stratejik önem taşımaktadır.

ABD Hükûmeti'nin sivil personele sahip yeni istihbarat teşkilatlarını da içeren kapsamlı bir istihbarat sistemi kurması, yalnızca İkinci Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşmiştir. Başkan Franklin D. Roosevelt, savaştan önce ve savaş sırasında askerî istihbarat teşkilatlarını örgütlemiştir. Ancak istihbarat teşkilatlarının kapsamlı ve iş birlikçi çerçevesi, savaştan sonra uygulamaya konulmuştur. Savaş öncesi ve

savaş sırasındaki dönemde, ABD ordusu ve donanması, Stratejik Hizmetler Ofisi (OSS) ve Federal Soruşturma Bürosunun (FBI) istihbarat unsurlarını kurmuştur. Aynı zamanda, bir kolluk kuvveti olan FBI'ın Ulusal Güvenlik Şubesi (NSB), savaş öncesi ve sonrasında karşı istihbaratla görevlendirilmiştir.

Her ne kadar sıklıkla Merkezî İstihbarat Teşkilatının (CIA) öncüsü olarak anılsa da OSS, İkinci Dünya Savaşı sırasında -CIA'nın aksine- Genelkurmay Başkanlığının komutası altında bir askerî istihbarat teşkilatıydı. Savaştan sonra ABD, sivil istihbarat teşkilatlarını güçlendirmiştir. Dışişleri Bakanlığı bünyesinde yeni bir sivil istihbarat teşkilatı olan İstihbarat ve Araştırma Bürosunun (INR) kurulması amacıyla OSS'nin Araştırma ve Analiz (R&A) şubesinin personeli ve kayıtları gibi varlıklar INR'ye devredilmiştir.

ABD ordusunun Sinyal İstihbarat Servisi ve ABD Deniz Kuvvetlerinin İletişim Özel Birimi, her ikisi de Dünya Savaşı öncesinde ve sırasında Nazi Almanya'sının Enigma kodunun yanı sıra "Magic" olarak bilinen program kapsamında Japonya Dışişleri Bakanlığının şifreli iletişimlerinin ele geçirilmesiyle uğraşmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Ulusal Güvenlik Teşkilatının (NSA) kurulması amacıyla bu birimler feshedilmiştir. NSA, sinyal istihbaratının (SIGINT) genel olarak yönetilmesiyle görevlendirilmiş ve aynı anda yaklaşık 100.000 personeliyle ABD'deki en büyük istihbarat teşkilatı hâline gelmiştir. NSA şu anda siber uzaydan da sorumlu bulunmaktadır.

ABD güvenlik konsepti, 1947 yılında Başkan Harry Truman tarafından imzalanan Ulusal Güvenlik Yasası'yla İkinci Dünya Savaşı sonrası askeriye, ulusal güvenlik ve istihbarat sistemleri için kapsamlı bir temel oluşturarak Soğuk Savaş boyunca yapılan kısmi reformlarla günümüze kadar varlığını korumuştur. Bu bağlamda, kurumsal yapının güçlendirilmesi, uluslararası güvenlik dinamiklerinin yeniden şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Soğuk Savaş Dönemi boyunca ABD ve Batı Bloku, ortak bir savunma ve mücadele konsepti geliştirerek SSCB ile mücadeleye girişmiştir. Bu süreç içinde yeni ittifaklar ve ortak savunma antlaşmaları gerçekleştirilmiştir. Pine Gap, ilk olarak 1966'da Avustralya ile ortak bir tesis olarak hizmete sokulmuş olup istihbarat ve güvenlik merkezi şeklinde tasarlanmıştır. Soğuk Savaş Dönemi'nde ortak düşman olarak kurgulanan SSCB'nin dağılmasıyla düşman konsepti değişmiş, süreç içinde

Çin'in Uzak Doğu'daki gelişmeleri ve 11 Eylül saldırıları sonrası Küresel Terörle Savaş Konsepti devreye girerek Batı Bloku'nun istihbarat anlayışında eksen kayması yaşanmıştır. Ancak bu küresel güçlerin ne tür bir istihbarat ve güvenlik yapısına sahip olduğu, ne tür bir teknolojik güç sergiledikleri sır gibi gizlenmektedir.

Özellikle ABD'nin üç büyük küresel gözetleme merkezinden biri olarak Pine Gap, yakın tarihe değin son derece gizli bir merkez olarak faaliyet göstermektedir. Edward Snowden'ın demeçleri, Pine Gap'te bir analist olarak 18 yıl çalışan ve sonrasında 2018 yılında tesis üzerine kitap yazan David Rosenberg'in çalışmaları, özellikle kurgu belgesel formatında çekilen Pine Gap dizisinin varlığı, bu istihbarat merkezinin sırrının aralanmasına büyük katkı sağlamıştır.

Araştırmanın temel sorunsalı, küresel ölçekte yapılan dinleme ve gözetleme faaliyetlerinin uluslararası sistemde müttefik ülkelerle iş birliği sağlayarak dünya politikasına yön verme isteğidir. Bu bağlamda müttefik ülkelerle yapılan istihbarat iş birliği sayesinde geniş kitlelerin dinlenmesi ve gözetlenmesi noktasında ABD'nin küresel ölçekte bir kontrol sistemi kurduğu görülmektedir. ABD'nin bu tutumu, müttefik ülkelerin istihbarat paylaşımlarının bir ürünü olsa da devletlerarasındaki güven bağının dayanıklılığını bazı dönemlerde testlerden geçirmekte ve her ülkenin kendi bünyesinde sergilediği pragmatik yaklaşımını ortaya çıkarmaktadır.

Pine Gap Ortak Savunma Tesisi, yüksek teknolojiye sahip olması gerekçesiyle izleme ve gözetleme faaliyetlerinin gerçekleştirildiği önemli merkezlerden biri olma ünvanı kazanmıştır. ABD ve Avustralya iş birliği ile faaliyetlerini sürdüren bu tesisin Avustralya bölgesine konuşlandırılmasında bazı önemli sebepler bulunmaktadır. Bu sebepler arasında bölgenin fiziki ve coğrafi yapısı ile Avustralya Devleti ile tarihsel, kültürel ve ideolojik bağların varlığı yer almakta ve bu unsurlar, istihbarat ittifakının bir araya gelmesinde ya da müttefik ülke tanımına sığdırılmasında açıklayıcı önemli bir rol oynamaktadır.

Fiziki sınırların ortadan kalktığı ve geleneksel istihbarat anlayışının yerine modern istihbarat anlayışının kabul edildiği günümüz dünyasında güvenlik tehditlerinin başrol oyuncusu olan yeni aktörlerle karmaşık bir yapı ortaya çıkmaktadır. Bu durum, yeni dünya düzeninin yapısallığını da gözler önüne sermektedir. İstihbarat teşkilatları, yüksek teknolojinin getirileriyle donatılarak

küresel boyuttaki etkisini kontrol mekanizmasını açığa çıkarmakta ve gözetlemeden gözetleme kavramını doğurmaktadır.

İstihbarat tesislerinin faaliyetleri ve küresel güvenlik politikaları nesnel gerçekliklerden ziyade toplumsal normların temel değerlerine indirgenerek yani tarihsel arka plan, ideolojik kimlikler ve ülke menfaatleri doğrultusunda inşaa edilmiş ve çok boyutlu bir bakış açısı getirmiştir. Sosyal inşaacılık teorisi, güvenlik tehditlerinin toplumsal açıdan ele alındığında gelecekteki istihbarat faaliyetlerinin haritasını çizebilmekte ve ön görülerde bulunabilmektedir.

Pine Gap Ortak Savunma Tesisi sadece dinleme ve gözetleme merkezi değil sosyal ve kültürel faktörlerden etkilenerek stratejisini belirlemekte yeni dünya düzeninin inşaa edilmesinde rol almaktadır. Bu sebeple küresel ölçekte ABD kontrol sistemlerini yorumlamada Pine Gap ve aynı faaliyetleri gerçekleştiren ortak savunma tesislerinin teknik ve operasyonel yaklaşımlarının yanında gözetleme toplumunu inşaa etmede kritik önem arz etmektedir.

ABD'nin gözetleme toplumu inşa etmesi, Soğuk Savaş Dönemi'nin başlangıcıyla beraber etkin olmaya başlamış ve bu süreçte hedef ülkelerin teknolojik gelişmelerini yakından takip etmesi, istihbarat yapılanmasına uyarlamalarıyla istihbarat rekabetinin artmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler, karşı istihbarat faaliyetlerinin günden güne yeni bir boyut kazanmasını sağlamıştır. Siber uzaydaki bu gelişmeler, siber güvenlik açıklarını meydana getirmiştir.

Bu bağlamda ABD'nin küresel ölçekte müttefik ülkeleriyle iş birliği yaparak konumlandırdığı ortak savunma tesisleri üzerinden gerçekleştirdiği gözetleme ve dinleme operasyonları aracılığıyla sağladığı istihbarat faaliyetleri, günümüzde uluslararası politik dengeleri sağlamaktadır. Ancak her ülkenin mahremiyet dokunulmazlığı söz konusu olduğundan, bu durum diplomatik krizlere sebebiyet vermekte ve ilerleyen zamanlarda bu gibi durumların denge mekanizmasının nasıl kurulacağına ilişkin tereddütler doğurmaktadır.

VII. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ACAR, Ü. (2011). **İstihbarat**, Ankara, Akçağ.

ADLER, E. (2005). "Constructivism and International Relations", W. Carlsnaes, T. Risse ve B. A. Simmons (Ed.), **Handbook of International Relations** in (ss. 95-118), SAGE Publications.

ADORNO, T. W. ve HORKHEIMER, M. (2014). **Aydınlanmanın Diyalektiği**, İstanbul, Kabalcı Yayıncılık.

AGENCY, C. I. (1999). **A Consumer's Guide to Intelligence**, Washington, Office of Public Affairs.

AKSAN, D. (2003). **Her Yönüyle Dil (1. Cilt)**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

APPİAH, K. A. (2010). **Kimlik, Sahicilik, Hayatta Kalma Çokkültürlü Toplumlar Ve Toplumsal Yeniden Üretim. Çokkültürcülük**. Çev. N. Ökten, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

APPİAH, K.A. (2010). "Kimlik, Sahicilik, Hayatta Kalma: Çokkültürlü Toplumlar ve Toplumsal Yeniden Üretim", A. Gutmann (Ed.), **Çok Kültürcülük: Tanınma Politikası** içinde (ss. 43-58), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

ATEŞ, A. (2023). **İstihbaratın Dönüşümü: Artan Tehditler ve Enformatik Şoklar Teorisi (1. B.)** (B. N. Çeçdepe, Dü.), İstanbul, Yeditepe Yayınevi.

ATEŞ, A. (2023). **İstihbaratın Dönüşümü: Artan Tehditler ve Enformatik Şoklar Teorisi**. İstanbul, Yeditepe Yayınevi.

AUST, S. ve AMMANN, T. (2019). **Kitlesei Gözetim Verilerin Kötüye Kullanımı Siber Savaş Dijital Diktatörlük,** Çev. H. Ünal, Dü., E. Yücel ve H. Yılmaz, Ankara, Hece Yayınları.

AUST, S. ve AMMANN, T. (2019). **Kitlesel Gözetim Verilerinin Kötüye KullanımıSiber Savaş Dijital Diktatörlük**. Çev. E. Yücel ve H. Yılmaz, Ankara, Hece Yayınları.

BARKER, G. (2016). **"Scholar, Spy, Passionate Realist",** D. Ball ve S. Lee (Ed.), **Essays in Honour of Paul Dibb** in (ss. 33-44), Australia, ANU Press.

BAŞARAN, F. (2005). **"İnternetin Ekonomi Politiği",** M. Binark, & B. Kılıçbay (Ed), **İnternet, Toplum, Kültür** içinde, Ankara, Epos.

BÜYÜKKANTARCIĞLU, N. (2006). "Söylemden İdeolojiye: Eleştirel Söylem Çözümlemesi", A. Kocaman (Ed.), **Dilbilim Temel Kavramlar, Sorunlar, Tartışmalar** içinde (pp. 101-113), Dil Derneği Yayınları.

BÜYÜKKANTARCIOĞLU, S.N. (2006). **Toplumsal Gerçeklik ve Dil**. İstanbul, Multilingual.

CAMERON, D. (2020). **Working With Spoken Discourse**, London, Sage Publications.

CLARK, R. M. (2016). **Intelligence Analysis: A Target–Centric Approach**, Washington D.C.: CQ Press.

ÇANKIRILI, A. (2015). **Ailede ve Okulda Değerler Eğitimi**. İstanbul, Zafer Yayınları.

ÇITAK, E. (2017). **Güvenlik ve İstihbarat**, İstanbul, Yeniyüzyıl Yayınları.

ÇITAK, E. (2017). **Güvenlik ve İstihbarat: Yeni Güvenlik Politikaları ve Türkiye'de İstihbaratın Dönüşümü.** İstanbul, Yeniyüzyıl Yayınları.

ÇOBAN, B. (2016). "Gözün İktidarı Üzerine", J. Bentham, C. Pease-Watkin, S. Werret, B. Çoban ve Z. Özarslan (Ed)**,, Panoptikon: Gözün İktidarı** içinde (ss. 111-138). İstanbul, Su Yayınları.

DİBB, P. (2018). "The Return Of Geography", R. Glenn (Ed), **New Directions İn Strategic Thinking 2.0** in (ss. 91-104). Sydney, ANU Press.

DİJK, T. V. (2015). **Söylem ve İdeoloji, Çok Alanlı Bir Yaklaşım**, Çev. B. Çoban, Z. Özarslan, İstanbul, Su Yayınevi.

DURSUN, Ç. (2013). **İletişim Kuram Kritik**. Ankara, İmge Yayınları.

DYER-WİTHEFORD, N. (2004). **Siber Marx, Yüksek Teknoloji Çağında Sınıf Mücadelesi**, İstanbul, Aykırı.

EKİNCİ, H. (2018). **Okulda ve Ailede Değerler Eğitimi**. İstanbul, Kayıhan Yayınları.

ERCAN, S. A. ve MARSH, D. (2016). **Qualitative Methods İn Political Science**. In H. KEMAN & J. J. WOLDENDORP (Eds.), **Handbook Of Research Methods And Applications İn Political Science** (pp. 309-320). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

FAIRCLOUGH, N. (2003). **Analyzing Discourse: Textual Analysis For Social Research**. London, Routledge.

FEAKİN, T. (2013). **Special Report - Enter The Cyber Dragon: Understanding Chinese İntelligence Agencies' Cyber Capabilities**. Australian Strategic Policy Institute.

FİERKE, K.M. (2013) "Constructivism", T. Dunne, M. Kurki ve S. Smith (Ed.), **International Relations Theories Discipline and Diversity** in (ss. 187-205), UK, Oxford University Press.

FİERKE, K.M. (2013). "Constructivism", T. Dunne, M. Kurki ve S. Smith (Ed.), **International Relations Theories: Discipline and Diversity** in (ss. 187-204), London, Oxford University Press.

FİNNANE, K. (2020). **Peace Crimes: Pine Gap, National Security And Dissent**. Brisbane, University of Queensland Press.

FOUCAULT, M. (2006). **Hapishanenin Doğuşu**, Çev. M. Ali Kılıçbay, İstanbul, İmge.

GEE, J. P. (2014). **An İntroduction to Discourse Analysis: Theory And Method**. New York Routledge.

GÖZEN, R. (2019). Uluslararası İlişkiler Teorileri, İstanbul, İletişim Yayınları.

GÜL, Z. (2015). **"İstihbarat Çeşitleri ve Stratejik İstihbarat",** (Ed.) F. M. Harmancı; M. Gözübenli ve C. Zengin, **Güvenlik Sektöründe Temel Stratejiler** içinde (ss.83-98). Ankara, Nobel Yayınevi.

GÜNER, E. (2023). **İstihbarat**, İstanbul, Destek Yayınları.

HARDT, M., NEGRİ, A. (2019). **Meclis**, Çev. A. E. Pilgir, İstanbul, Ayrıntı.

HERMAN, M. (1996). **Intelligence Power in Peace and War**, Cambridge, Cambridge University Press.

INNES, B. (1966). **The Book of Spies**.. New York, Grosset & Dunlap Publishers.

İMER, K., KOCAMAN, A. ve ÖZSOY, A. S. (2011). **Dilbilim Sözlüğü**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

JOHNSTONE, B. (2008). **Discourse Analysis**, Malden, MA, Blackwell.

KARACASULU, N. (2012). "Uluslararası İlişkilerde İnşacılık Yaklaşımları", T. Arı (Der.), **Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler**-1 içinde (ss. 87-106), Bursa, MKM Yayıncılık.

KARATAŞ, K. (2018). **İstihbarat Örgütleri**, İstanbul, Topkapı Kitap.

KASA, B., KILINÇ, F.E., KARA, G.E., TUNCA, N., BAYIR, Ö.G., KAYA, Ö.M., … KÖSE, T.Ç. (2015). **Okul Öncesi ve İlkokul Döneminde Değerler Eğitimi**. Ankara:, Eğiten Kitap Yayıncılık.

KAYNAK, M. (2006). **İstihbarat ve Terör Oyunları**, İstanbul, Selis Kitaplar.

KENNEDY, P. (1994). **Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

KENT, S. (2003). **Stratejik İstihbarat**. Çev. Ö. B.Y. ve N. Şükrüoğlu-Arıca, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.

KESER, U. (2020, 02 25). Kıbrıs; Espiyonaj ve İntelijans Üzerine Bir Değerlendirme. 2024 tarihinde https://tasam.org/tr: https://tasam.org/tr adresinden alındı

KEYMAN, F. (2016). "Eleştirel Düşünce: İletişim, Hegemonya, Kimlik/Fark", A. Eralp (Ed.), **Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar** içinde (ss. 71-94), 15. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları.

KİRAZ, S. (2014). "Sosyal İnşacılık Yaklaşımı", M. Şahin ve O. Şen (Der.), **Uluslararası İlişkiler Teorileri Temel Kavramlar** içinde (ss. 209-229), Ankara, Kripto Yayıncılık.

KİRAZ, S. (2014). "Sosyal İnşacılık Yaklaşımı", M. Şahin ve O. Şen (Der.), **Uluslararası İlişkiler Teorileri Temel Kavramlar** içinde **(**ss.209-229), Ankara, Kripto Yayıncılık.

KOWERT, P. ve LEGRO, J. (1996). "Norms, Identity and Their Limits: A Theoretical Reprise", P. Katzenstein (Ed.), **The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics** in (ss. 451-470), New York, Columbia University Press.

KÜÇÜK, M. (2019). "Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık", R. Gözen (Der.), **Uluslararası İlişkiler Teorileri** içinde (ss. 363-413), İstanbul, İletişim Yayınları.

LUNDBY, K., RONNING, H. (2014). **Medya, Kültür, İletişim: Medya Kültürü Aracılığıyla Modernliğin Yorumlanışı.** Ankara, Pharmakon.

LYNCH, R. A. (2010). **Foucault's Theory of Power**. Acumen Publishing; Routledge.

MCSWEENY, B. (1999). Security, Identity and Interests, Cambridge, Cambridge University Press.

NAZLI, D. S. (2014). **Aile Danışmanlığı**. Ankara, Anı Yayıncılık.

OKTAY, A. (2002). **Yaşamın Sihirli Yılları.** İstanbul, Epsilon Yayınları.

OLSON, J. M. (2021). **Casusu Yakalamak Karşı İstihbarat Sanatı,** Çev. G. Yılmazlı, İstanbul, Yeditepe Yayınevi.

ONUF, N. (1989). World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations, Columbia, University of South Carolina Press.

ONUF, N. (1998). "Constructivism: A User's Manual", V. Kubalkova, N. Onuf ve P. Kowert (Der.), **International Relations in a Constructed World** in (ss. 58-78), New York, M.E. Sharpe.

ÖZDAĞ, Ü. (2011). **İstihbarat Teorisi**, Ankara, Kripto.

ÖZDAĞ, Ü. (2023). **Covert Action and Open Strategy**. İstanbul, Destek Yayınları.

ÖZEV, M.H. (2013). "Eleştirel Teori Olarak Konstrüktivizm", H. Çomak ve C. Sancaktar (Ed.), **Uluslararası İlişkilerde Teorik Tartışmalar** içinde (ss. 483-522), İstanbul, Beta Yayıncılık.

ÖZKAN, T. (2003). **MİT'in Gizli Tarihi**, İstanbul, Alfa Yayınları.

PAUL, R. Viotti ve MARK, V. Kauppi (2012). International Relations Theory, 5. Baskı, Boston, Longman Pearson Education.

QASIMLI, M. (2013). **Türkiye-Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği İlişkileri 1960-1980**, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi.

REUS-SMİT, C. (2005). "Constructivism", S. Burchill ve A. Linklater (Ed.), **Theories of International Relations** in (ss. 188-212), 3. Baskı, New York, Palgrave.

REUS-SMİT, C. (2017). "Konstrüktivizm", S. Burchill (Ed.), Uluslararası İlişkiler Teorileri içinde (ss. 213-234), İstanbul, Küre Yayınları.

ROBERT, M. C. (1975). **Scientific and Technical Intelligence Analysis**, Washington DC, Central Intelligence Agency.

ROSENBERG, D. (2018). **Pine Gap**, Richmond, Hardie Grant Publishing.

SANDIKLI, A. ve EMEKLİER, B. (2012). "Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm", A. Sandıklı (Ed.), **Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri** içinde (ss. 145-170), İstanbul, Bilsam Yayınları.

SAUSSURE, L. DE ve SCHULZ, P. (2005). **"Introduction",** L. De Saussure & P. Schulz (Ed.), **Manipulation and İdeologies in the Twentieth Century: Discourse, Language, Mind** In (pp. 1-14). Amsterdam, J. Benjamins Publishing Company.

SAWYER, R. D. (2007). **The Seven Military Classics Of Ancient China**, New York, Basic Book.

SCHLEHER, C. (2004). **Bilgi Çağında Elektronik Harp**, Çev. B. Kara, İstanbul, Doruk.

SEPLİ, M. (2022). "Uluslararası İlişkiler ve İnşacılık Teorisi", N.K. Özsoy (Der.), **Uluslararası İlişkilerde Teoriler ve Yaklaşımlar** içinde (ss. 89-112), Ankara, Astana Yayınları.

SEREN, M. (2021). **Stratejik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik**, Ankara, Orion Yayınevi.

SWARTZ, D. (2011). **Kültür ve İktidar**, Çev. E. Gen, İstanbul, İletişim Yayınları.

ŞAHİNASLAN, E., KANDEMİR, R. ve ŞAHİNASLAN, Ö. (2009). "Bilgi Güvenliği Farkındalık Eğitim Örneği", **Akademik Bilişim'09 - XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri,** Şanlıurfa, Harran Üniversitesi.

TZU, S. (2008). **Savaş Sanatı**, İstanbul, Anahtar Kitaplar.

URHAL, Ö. (2008). **Kamu Güvenliği Açısından İstihbarat ve Örgütlü Suçlar**, Ankara, Adalet Yayınevi.

US NSS (2022). **National Security Strategy 2022**, Washington DC, The White House.

VAN DIJK, T. A. (2008). **Discourse and Power**, Basingstoke, Palgrave Macmillan.

VAN DİJK, T. A. (2015). “Critical Discourse Analysis”. D. Schiffrin, D. Tannen ve H. E. Hamilton (Eds.), **The Handbook of Discourse Analysis** in (s. 466-485), London, Wiley-Blackwell. https: //doi.org/10.1002/9781118584194.ch22

VİOTTİ, P.R. ve KAUPPİ, M.V. (2016). Uluslararası İlişkiler Teorisi, Çev. M. Aksoy, Ankara, Nobel Yayınları.

VOLKMAN, E. (2004). **Casusluk**, İstanbul, Truva Yayınları.

WENDT, A. (1999). Social Theory of International Politics, Cambridge, Cambridge University Press.

WENDT, A. (2012). Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi, Çev. H. Sarı Ertem ve S. Gülfer Ihlamur Öner, İstanbul, Küre Yayınları.

WİRTZ, J. J. (2006). **The American Approach to İntelligence Studies,** Oxford, Routledge

WODAK, R. (2011). **The Discourse of Politics in Action: Politics as Usual**, London, Palgrave Macmillan.

WODAK, R. (2011). **The Discourse of Politics in Action: Politics as Usual**,

WODAK, R. ve MEYER, M. (2009). **Methods for Critical Discourse Analysis**, London, Sage.

YILDIRIM, P. ve ŞİMŞEK, P. (2016). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.** Ankara, Seçkin Yayıncılık.

YILMAZ, S. (2007). **21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat**, İstanbul, Milenyum Yayınları.

YILMAZ, S. (2009). **Ulusal Savunma Stratejisi**, İstanbul, Kumsaati Yayınları.

YILMAZ, S. (2022). **Temel İstihbarat**, Ankara, Kripto Yayıncılık.

ZEHFUSS, M. (2002). Constructivism in International Relations: The Politics of Reality, Cambridge, Cambridge University Press.

ZUBOFF, S. (2019). **The Age of Surveillance Capitalism**. New York, PublicAffairs Hachette Book Group.

ZUBOFF, S. (2019). **The Age Of Surveillance Capitalism**, New York, Public Affairs Hachette Book Group.

MAKALELER

ACAR, Ü. (2019). "Yönlendirici Güç: İstihbarat Servisleri", **Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi**, cilt 3, sayı 2, ss. 103-134.

AKIN, F. (2017). "İkinci Dünya Savaşı Sonrası Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye", **İş ve Hayat Dergisi**, cilt 3, sayı 5, ss. 119-135.

AKMAN, M. K. (2019). "Bilgi Sosyolojisi Açısından İstihbarat", **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 10, sayı 1, ss. 24-42.

AKYÜZ, A. (2013). "Sosyal Medyada Müşteri Etkileşimi ve Firmalara Açısından Önemi", **Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, cilt 2, sayı 2, ss. 5-22.

ALLEY, R., CHAN, G., FLOURIS, T. G., HUANG, X. ve SOLOMON, R. (1999). "U.S. Foreign Relations: Principles, Traditions and Values", **Political Science**, cilt 50, sayı 2, ss. 266-273.

ARI, Ö. & KIRAN, A. (2011). "Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık", **EKEV Akademi Dergisi**, cilt 15, sayı 46, ss. 49-64.

ARNOLD, M. J. ve REYNOLDS, K. E. (2003). "Hedonic Shopping Motivations", **Journal of Retailing**, cilt 79, ss. 77-95.

ATEŞ, D. (2008). "Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizm: Ortayol Yaklaşımının Epistemolojik Çerçevesi", **Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 10, sayı 1, ss. 213-235.

BABACAN, M. E., HAŞLAK, İ. ve HIRA, İ. (2014). "Sosyal Medya ve Arap Baharı", **Akademik İncelemeler Dergisi**, cilt 6, sayı 2, ss. 63-92.

BAKAN, S. & ŞAHİN, S. (2018). "Uluslararası Güvenlik Yaklaşımlarının Tarihsel Dönüşümü ve Yeni Tehditler", **The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences**, cilt 4, sayı 2, ss. 135-152.

BALTACI, A. (2019, 27 Temmuz). "Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?", **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)**, cilt 2, ss. 368-388.

BATTAL, M. (2021). "Konstrüktivizm ve Kimlik: Türkiye'nin Bosna Hersek Savaşı Politikasının İncelenmesi", **Troy Akademi**, cilt 6, sayı 1, ss. 286-310.

BAYHAN, V. (2013). "Gözetim Toplumunda Otoritenin Alameti Farikası: Küresel Kapatılma", **Sosyologca**, cilt 3, sayı 5, ss. 112-128.

BAYLIS, J. (2008). "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", **Uluslararası İlişkiler**, cilt 5, sayı 18, ss. 69-85.

BEKAR, N. (2019). "Güvenlik Kavramının Değişimi ve Türkiye'nin Barışı Koruma Faaliyetlerine Katkısı", **Avrasya Etüdleri**, cilt 56, sayı 2, ss. 179-202.

BERK, M. B. ve SARI, G. (2021, 26 Kasım). "İstihbarat Çarklarının Swot Analizi Çerçevesinde İncelenmesi", **International Journal of Politics and Security (IJPS)**, cilt 4, sayı 2, ss. 65-99.

BEŞE, E. ve SEREN, M. (2011). "Stratejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları ve Terörle Mücadele Politikaları Açısından Rolü ve Önemi", **Turkish Journal of Police Studies/Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 13, Sayı 3, ss. 123-145.

BİTİRİM OKMEYDAN, S. (2017). "Postmodern Kültürde Gözetim Toplumunun Dönüşümü: 'Panoptikon'dan 'Sinoptikon' ve 'Omniptikon'a", **Online Academic Journal of Information Technology**, Cilt 8, Sayı 30, ss. 45-69.

BLAXLAND, J. (2017). "Strategic Balancing Act: Australia's Approach to Managing China, the USA and Regional Security Priorities", **Institute For Regional Security**, cilt 13, sayı 1, ss. 19-40.

BOUSSIOS, E. G. (2023). “Snowden, Assange, Manning & The New Knowledge Cyberclass”, **Digital Policy, Regulation and Governance**, cilt 25, sayı 1, ss. 402-419.

BURAL, E. B. (2022, 30 Haziran). “Terörizmle Mücadelede Sosyal Medya İstihbaratı: FETÖ/PYD Terör Örgütü Sosyal Medya Ağ Analizi Örneği”, **İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss. 60-83.

BÜYÜKDENİZ, D. (2020). “Konstrüktivizm (Sosyal İnşacılık) Kuramı Temelinde Balkan Ülkelerinin Ulus İnşası ve Kimlik Yapılanması”, **Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi**, cilt 4, sayı 3, ss. 315-335.

BÜYÜKTANIR, D. (2015). “Toplumsal İnşacı Yaklaşım ve Avrupa Bütünleşmesinin Açıklamasına Katkıları”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, cilt 12, sayı 4, ss. 1-24.

CHECKEL, J. T. (2004). “Social Constructivisms in Global and European Politics: A Review Essay”, **Review of International Studies**, cilt 30, sayı 2, ss. 229-244.

ÇELİK, K. E. (2017). “Çin İstihbaratı: Deksriptif Bir Bakış”, **Çin İstihbaratı: Deksriptif Bir Bakış**, cilt 1, sayı 1, ss. 67-75.

ÇITAK, E. (2015, Aralık). “Çağımızın Gerekliliği Olarak Sinyal İstihbaratı”, **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 8, sayı 2, ss. 751-770.

ÇÖREKÇİOĞLU, H. (2003). “Eleştirel Üniversite: Kant ve Fakülteler Çatışması”, **Toplum ve Bilim**, cilt 97, ss. 217-233.

DARIÇILI, A. B. (2022). “İstihbari Faaliyetler Kavramı”, **İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss. 1-22.

DAVUTOĞLU, A. (1997). “Medeniyetlerin Ben-idrakı”, **Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi**, cilt 1, sayı 3, ss. 1-4.

DEMIR, İ. (2021, Ocak). “Siber Güvenlik Bağlamında Sosyal Medya Platformları Ekonomisi ve Endüstriyel Organizasyonu”, **Ulisa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi**, ss. 15.

DOYURAN, L. (2018). "Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Televizyon Dizileri Örneğinde", **Erciyes İletişim Dergisi**, cilt 5, sayı 4, ss. 301-323. https: //doi.org/10.17680/erciyesiletisim.362184

ELBIRLIK, T. ve KARABULUT, F. (2015). "Söylem Kuramları: Bir Sınıflandırma Çalışması", **Dil Araştırmaları**, cilt 17, ss. 31-50.

ERCAN, G. S. ve DANIŞ, P. (2019). "Söylem, Söylem Çözümlemesi ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Tanımları ve Kapsamları", **Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, cilt 6, sayı 2, ss. 527-552.

EROL, K. M. (2022). "Açık Kaynak İstihbaratı ve Askeri İstihbarat", **İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss. 23-59.

FREDERKING, B. (2003). "Constructing Post-Cold War Collective Security", **The American Political Science Review**, cilt 97, sayı 3, ss. 364.

GILL, S. (1995). "Globalization, Market Civilisation and Disciplinary Neoliberalism", **Journal of International Studies**, cilt 24, sayı 3, ss. 404-405.

GÜLMEZ, N., TAHANCI, B. (2014). "Soğuk Savaş Dönemi Çekişmelerinden Bir Örnek; U-2 Uçak Krizi", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, cilt 14, sayı 28, ss. 225-252.

GÜNGÖR, B. (2020). "Söylem Yaklaşımı Üzerine Bir Kavram Çalışması ve Eleştirel Söylem Analizi", **Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi**, cilt 2, sayı 2, ss. 1-12.

HASANOV, İ. ve KATMAN, F. (2019). "Soğuk Savaş Döneminde ABD ve SSCB'nin Politik İstihbarat Yöntemlerinin Karşılaştırması", **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, cilt 6, sayı 2, ss. 1138 – 1150.

HOPF, T. (1998). "The Promise of Constructivist Theory in International Relations", **International Security**, cilt 23, sayı 1, ss. 171-200.

KARACA, M. F. (2024). “2023 Cumhurbaşkanlığı Seçiminde Sosyal Medya Kullanımı: Instagram ve X Üzerinden Bir İnceleme”, **İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 15, sayı 1, ss 136-175.

KARAKAŞ, K. (2022). “Sosyal İnşacılık Perspektifinden Post Sovyet Dönemi Rus Dış Politikasının İncelenmesi: Sırbistan ve Ermenistan Örneği”, **Uluslararası İlişkiler ve Politika Dergisi**, cilt 2, sayı 1, ss. 1-18.

KAVIRSACI, O., DEMİRBAŞ, M. (2020). “İstihbarat Faaliyetlerinin Devlet Güvenliği Açısından İncelenmesi”, **Anadolu Strateji Yayın Dergisi**, cilt 2, sayı 1, ss. 49-64.

KAVSIRACI, O. (2020). “İstihbarat Süreci ve İnsan Kaynaklı İstihbaratın Analizi”, **OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, cilt 16, sayı 27, ss. 700-719. DOI: 10.26466/opus.773203.

KAYA, S. (2008). “Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, cilt 63, sayı 3, ss. 83-111.

KETİZMEN, M., KART, A. (2019). “Kişisel Veri ve Rekabet Hukuku Kapsamında ‘Big Data’”, **Kişisel Verileri Koruma Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss. 64-76.

KIRLIDOĞ, M. (2011, Aralık). “Günümüzde ve Geçmişte Elektronik Gözetleme ve Dinleme”, **Bilim ve Gelecek Dergisi**, sayı 94.

KOCA, H. İ. (2019, Haziran). “Stratejik İstihbarat”, **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, ss. 2191.

KURT, T. (2023). “Panoptikondan Data Diktatörlüğüne: Özgürlüğün Sonu Mu?”, **Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 1, sayı 2, ss. 137-162.

KÜÇÜKYILMAZ, Y. O. (2019). “Ulusal Güvenlik Bağlamında İstihbarata Karşı Koymanın Önemi”, **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)**, cilt 6, sayı 8, ss. 89-105.

KÜÇÜKYILMAZ, Y. O., ÇOLAK, Ç. (2022). "Postmodern Yönetim Felsefesi Bağlamında İstihbarat Çarkının Dönüşümü", **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, cilt 18, sayı 1, ss. 99-113.

LOCKSLEY, G. (1985). "Information Technology and Capitalist Development", **Capital & Class**, cilt 9, sayı 3, ss. 81-105.

MONIQUE, M., DALY, A. (2018). "(Big) Data and the North-in-South: Australia's Informational Imperialism and Digital Colonialism", **Television & New Media**, cilt 20, sayı 4, ss. 1-17.

NAVON, E. (2001). "The 'Third Debate' Revisited", **Review of International Studies**, cilt 27, sayı 4, ss. 611-625.

ONAN, B. (2012). "Dil Eğitiminin Dil Bilimsel Temelleri: Ferdinand de Saussure'ün Genel Dilbilim Kuramında Dil Eğitimiyle İlgili Bulgular", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 9, sayı 17, ss. 219-243.

ONUF, N. (1994). "The Constitution of International Society", **European Journal of International Law**, cilt 5, sayı 1, ss. 1-19.

ÖZCAN, A. (2021). "Büyük Veri: Fırsatlar ve Tehditler", **TRT Akademi**, cilt 6, sayı 11, ss. 10-31.

ÖZDEMİR, Ş. (2020). "Post-Panoptikon Çağı: Gözetimin Dijitalleşmesi ve Çevrimiçi Kimliğin Gizliliği Üzerine Bir Analiz", **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 20, sayı 3, ss. 81-108.

ÖZKAN, K. M. (2023). "Uluslararası İlişkiler Alanyazında İstihbarat Çalışmaları", **Güvenlik Bilimleri Dergisi**, cilt 13, sayı 1, ss. 105-128. doi: 10.28956/gbd.1372595

ÖZTÜRK, S. (2013). "Filmlerle Görünürlüğün Dönüşümü: Panoptikon, Süperpanoptikon, Sinoptikon", **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, sayı 36, ss. 132-151.

RISSE, T. (2000). "Let's Argue!: Communicative Action in World Politics", **International Organization**, cilt 54, sayı 1, ss. 1-39.

ROSENBERG, D. (2019). “Pine Gap: An Historical Perspective on Australia’s Intelligence-Sharing Partnership with The United States in a Time of Political Change”, **Royal United Service Institute for Defence and Security Studies**, cilt 70, sayı 3, ss. 13-16.

RUGGIE, J. G. (1998). “What Makes the World Hang Together? Neo-Utilitarianism and the Social Constructivist Challenge”, **International Organization**, cilt 52, sayı 4, ss. 881.

SEVİNÇ, S. (2023). “Sinyal İstihbaratı Bağlamında Bir Değerlendirme: Rubicon Operasyonu ve Türkiye”, **İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi**, cilt 2, sayı 1, ss. 68-81.

SOLAK, Ö. (2011). “Küçük Ağa Romanının Eleştirel Söylem Analizi”, **Akademik Bakış Dergisi**, sayı 26, ss. 1-14.

ŞAH, U. (2020). “Eleştirel Söylem Analizi: Temel Yaklaşımlar”, **Kültür Araştırmaları Dergisi**, sayı 7, ss. 210-231. https: //doi.org/10.46250/kulturder.819362

ŞATANA, N. S. (2015). “Uluslararası İlişkilerde Bilimsellik, Metodoloji ve Yöntem”, **Uluslararası İlişkiler**, cilt 12, sayı 46, ss. 11-33.

ŞENCAN, M., TINAS, M. (2022). “İstihbarat ve Dış Politika İlişkisi: ABD İstihbarat Topluluğu İncelemesi”, **Düşünce Dünyasında Türkiz**, cilt 11, sayı 54, ss. 123-146.

ŞEŞEN, Y., KUZCUOĞLU, A. H. (2021). “Veri ve Bilgi Güvenliği Bağlamında İstihbarat Faaliyetleri”, **Library Archive and Museum Research Journal**, cilt 2, sayı 2, ss. 93-110.

TEMEL, K., AKINCI, F. (2016, Ekim). “Sağlık Hizmetleri Pazarlamasında Reklam ve Sosyal Medyanın Rolü”, **Hastane Öncesi Dergisi**, cilt 1, sayı 2, ss. 27-28.

TINAS, M. (2023). “Tarihsel Süreçte İstihbarat Örgütlerinin Evreleri”, **Gazi Akademik Bakış Dergisi**, cilt 15, sayı 30, ss. 1-34.

TIRYAKİ, E., ÖZDAL, B. (2020). "Açık Kaynak İstihbaratında Sosyal Medyanın Rolünün Analizi", **Beşeri ve Sosyal Bilimler Akademik İncelemesi**, cilt 3, sayı 2, ss. 267-296.

TİRYAKİ, E. ve ÖZDAL, B. (2020). "Açık Kaynak İstihbaratında Sosyal Medyanın Rolü ve Analizi", **Academic Review Of Humanities And Social Sciences**, cilt 3, sayı 2, ss. 267-296.

TUĞAN, N. H. (2015). "Türk Sinemasında Hastalık Temsilleri: 'Saç' Filminin Eleştirel Söylem Çözümlemesi". **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, cilt 1, sayı 40, ss. 49-76

ÜNSAL, E. (2022). "Soğuk Savaş Döneminde Türkiye'de Askeri Darbeler ve İstihbarat", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, cilt 64, sayı 2, ss. 1-22.

ÜNSAL, H. (2023). "Yapay Zekânın İstihbarat Faaliyetlerine Etkisi: Türkiye Üzerine Bir İnceleme", **Bilgi Güvenliği ve Teknoloji Dergisi**, cilt 4, sayı 3, ss. 15-36.

VERPLANKEN, B. ve HERABADI, A. (2001). "Individual Differences in Impulse Buying Tendency: Feeling and No Thinking", **European Journal of Personality**, cilt 15, ss. 71-83.

VYSMYSL, P. (2019). "Data and Society: A Theoretical Approach", **Journal of Social Research and Policy**, cilt 10, sayı 2, ss. 45-59.

WENDT, A. (1992). "Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics", **International Organization**, cilt 46, sayı 2, ss. 391-425.

WENDT, A. (1994). "Collective Identity Formation and the International State", **The American Political Science Review**, ss. 384-396.

WENDT, A. (1995). "Constructing International Politics", **International Security**, cilt 20, sayı 1, ss. 73.

WILLIAMS, K. (2004). "Intelligence and the 'War on Terrorism'", **Journal of Strategic Studies**, cilt 27, sayı 4, ss. 660-677.

YANIK, A. (2017). “Bir Süperpanoptikon Olarak Yeni Medya: Yeni Medya Işığında Gözetimin Eleştirisi”, **Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**, cilt 5, sayı 2, ss. 784-800.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

BALL, D., ROBİNSON, B., TANTER, R. ve DORLİNG, P. (2015). “The corporatisation of Pine Gap. The Nautilus Institute for Security and Sustainability”. http: //nautilus.org/napsnet/napsnet--special--reports/the--corporatization--of--pine--gap/ (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024)

BARWİCK, A. (2024). “Backstory Expansepodcast Spies In The Outback Pine Gap Barwick”, abc.net: https: //www.abc.net.au/news/backstory/2024-05-16/backstory-expansepodcast-spies-in-the-outback-pine-gap-barwick/103844652 (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2024)

BERNARD, R. L. (2009). “Electronic Intelligence. History, Center for Cryptologic”, https: //www.nsa.gov/portals/75/documents/about/cryptologic-heritage/historical-figures-publications/publications/misc/elint.pdf (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2024)

BUCKMASTER, L. (2018). “Pine Gap Review Lots Of Yakkety Yak And Occasionalscenes Of Bonking”, https: //www.theguardian.com/tv-andradio/2018/oct/12/pine-gap-review-lots-of-yakkety-yak-and-occasionalscenes-of-bonking. https: //www.theguardian.com (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2024)

CIA (2024). “https: //www.cia.gov/about/ (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024)

DORLİNG, P. (2015). “Only One In 10 Pine Gapspies Is Employed By Australian Governme”, https: //www.unsw.edu.au/newsroom/news/2015/06/only-one-

in-10-pine-gapspies-is-employed-by-australian-governme. https: //www.unsw.edu.a: (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2024)

GRENFELL, O. (2023). “https: //www.wsws.org: https: //www.wsws.org/en/articles/2023/11/07/vduz-n07.html (Erişim Tarihi: 07 Şubat 2024)

HALSALL, L. (2024). “Pine Gap Australiassecret And Deadly”, https: //redflag.org.au/article/pine-gap-australiassecret-and-deadly (Erişim Tarihi: 25 Ocak 2024)

HURST, D. (2022). “Australias Pine Gap Hugely Important To Westernmonitoring Of China Says Former British Spy Chief”, https: //www.theguardian.com/australianews/2022/feb/10/australias-pine-gap-hugely-important-to-westernmonitoring-of-china-says-former-british-spy-chief (Erişim Tarihi: 18 Ocak 2024)

KESER, U. (2020). “Kıbrıs; Espiyonaj ve İntelijans Üzerine Bir Değerlendirme”, 2024 tarihinde https: //tasam.org/tr: https: //tasam.org/tr (Erişim Tarihi: 02 Şubat 2024)

MERMER, C.T. (2022). “Beş_Göz Anglosakson Dünyanın İstihbarat İş Birliği Mekanizması”, https: //tasam.org/Files/Icerik/File/Be%C5%9F_G%C3%B6z_CTM_19_06_22_pdf_8f011b22-f5d1-400a-83d9-71a8879c4b84.pdf (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2024)

MİT (2024). “Millî İstihbarat Teşkilâtı-İstihbarat Oluşumu”, http: //www.mit.gov.tr/isth-olusum.html, ((Erişim Tarihi: 13 Şubat 2024).

MURPHY, T. (2023). “ Pine Gap: Australian Earth Station”, https: //www.researchgate.net/publication/372365822_Pine_Gap_Australian_Earth_Station (Erişim Tarihi: 10 Mart 2024)

KEEFFE, J. (2018). “bustle.com. https: //www.bustle.com: (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2024)

SARIÇİÇEK, M., ASLAN, B. ve AYDENİZ, B. (2024). "CIA-MOSSAD İşbirliğinin ABD-İsrail İlişkisine Etkisi", tarihinde https: //www.academia.edu. (Erişim Tarihi: 08 Mart 2024)

TANTER, R. (2017). "Landscapes Ofsecret Power By Richard Tanter", https: //arena.org.au: https: //arena.org.au/landscapes-ofsecret-power-by-richard-tanter/ (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024)

TDK (2024). www.sozluk.gov.tr (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2024)

ULUÇ. S., (2023). "Ulusal Güvenliğin Sağlanmasında Büyük Verinin Kullanımı", https: //vizyonergenc.com/icerik/cafer-uluc-ulusal-guvenliginsaglanmasinda-buyuk-veri-ve-yapay-zeka-1-bolum-buyuk-verinin-kullanimi-1683387952521 (Erişim Tarihi: 31.07.2024)

YUMUŞAK, F. (2015). "Dijital Gözetim Sunar: Ölçülebilir, Kârlı ve Hızlı Hayatlar. Ayrıntı Dergi. https: //ayrintidergi.com.tr/dijital-gozetim-sunar-olculebilirkarli-ve-hizli-hayatlar/ (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024)

URL-1 "İsth Olusum", https: //www.mit.gov.tr/isth-olusum.html (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2024)

URL-2 "Doddir Army Fm2", https: //irp.fas.org/doddir/army/fm2-22-3.pdf. (Erişim Tarihi: 15.02.2024).

URL-3 "Blog Sigint Elint Comint", https: //jemengineering.com/blog-sigint-elint-comint, (Erişim Tarihi: 03.01.2024)

URL-4 "Görüntü İstihbaratı Goris", https: //m5dergi.com/son-sayi/makaleler/goruntu-istihbarati-goris/. (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2024)

URL-5 Intelligence Studies: Types of Intelligence Collection. https: //usnwc.libguides.com/: (Erişim Tarihi: 05 Mayıs.2024)

URL-6 https: //upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c0/IC_wheel.jpg (Erişim Tarihi: 14 Mart 2024)

URL-7 “About Locations”, https: //www.nsa.gov/About/Locations/, (Erişim Tarihi: 13 Şubat 2024)

URL-8 “Spoc Spaceforce Mil Translate”, www-spoc-spaceforce-mil.translate, (Erişim Tarihi: 09 Şubat 2024)

URL-9 https: //web.archive.org/. (2024).”Pine Gap Drives US Drone Kills”, https: //web.archive.org/: ttps: //web.archive.org/ (Erişim Tarihi: 13 Mart 2024)

URL-10 “About FAQs”, www.dia.mil/About/FAQs/, (Erişim Tarihi: 16 Mayıs 2024)

URL-11 “Defence Intellıgence Agency. Defence Intellıgence Agency”, https: //www.dia.mil/About/FAQs/ (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024)

URL-12 “National Geospatıal-Intellıgence Agency”, https: //www.intelligencecareers.gov/nga: https: //www.intelligencecareers.gov/nga adresinden alındı (Erişim Tarihi: 19 Şubat 2024)

URL-13 “About”, https: //www.nga.mil/about/About_Us.html, (Erişim Tarihi: 16 Mart 2024)

URL-14 “About NRO”, https: //www.nro.gov/About-NRO/, (Erişim Tarihi: 23 Ocak 2024).

URL-15 “U.S. Army Intelligence and Security Command . U.S. Army Intelligence and Security Command”, https: //www.army.mil/inscom#org-history (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2024).

URL-16 “Dünya Tarihin En Büyük İfşalarından Casusluk Sucunu Kabul Etmesine Julian Assange”, https: //www.aa.com.tr/tr/dunya/tarihin-en-buyuk-ifsalarindan-casusluk-sucunu-kabul-etmesine-julian-assange/3259601 (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024)

URL-17 “Spy Hub Cia Pine Gap Australia”, https: //theintercept.com/2017/08/19/nsa-spy-hub-cia-pine-gap-australia/) (Erişim Tarihi: 04 Mart 2024)

URL-18 “Backstory Expanse Podcast Spies In The Outback Pine Gap Barwick”, https: //www.abc.net.au/news/backstory/2024-05-16/backstory-expanse-podcast-spies-in-the-outback-pine-gap-barwick/103844652- (Erişim Tarihi: 21 Mart 2024)

TEZLER

AKIN, A.Z. (2020). “Sosyal İnşacılık Kuramı Çerçevesinde Angela Merkel Dönemi Almanya’nın Çin Politikası”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

AVCI, F. (2024). “İstihbarat Örgütlerinin Denetlenebilirliği: Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) İncelemesi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hitit Üniversitesi.

BAĞCI, M. (2022). “Sinyal İstihbaratı ve Diğer Haber Toplama Yöntemleri”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Polis Akademisi.

BAYAR, E. (2021). “Sosyal İnşacı Yaklaşıma Göre 2001 Sonrasında Yeniden İnşa Edilen Afganistan’ın Dış Politikası”, (Yayımlanmamış doktora tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniversitesi.

BULUT, M. (2015). “İstihbarat Başarısızlığı ve Reform: ABD Örneği”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Polis Akademisi.

BÜYÜKDENİZ, H. (2020). “Sinemada Yapay Zekanın Temsili ve Gelecek Tahayyülleri”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Şehir Üniversitesi.

ÇİNAR, Şenol (2014). “Kamu Düzeninin Sağlanmasında İç Güvenlik İstihbaratının Önemi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.

DOĞAN, T. (2013). “İstihbarat Kurumlarının Dış Politika Karar Alma Süreçlerine Etkisi: ABD İstihbarat Topluluğu (IC) Örneği”, (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Hacettepe Üniversitesi**.**

DOĞAN, T. (2013). “İstihbarat Kurumlarının Dış Politika Karar Alma Süreçlerine Etkisi: ABD İstihbarat Topluluğu (IC) Örneği”, (Yayımlanmamış doktora tezi), Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.

EREZ, G.O. (2021). “Rusya Federasyonu’nun Soğuk Savaş Sonrası Dış Politikasının Sosyal İnşacı Perspektiften Değerlendirilmesi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul Arel Üniversitesi.

GÜNEY, M. (2022). “Uluslararası Güvenlikte Interpol: Sosyal İnşacılık Açısından Bir İnceleme”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.

İNAL, M. (2021). “Güvenlik ve Sosyal İnşacılık Bağlamında Suriye Savaşı Örneği”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane Üniversitesi.

KARADAMAR, L. (2021). “Adalet ve Kalkınma Partisi’nin Sosyal İnşacılık Kuramı Bağlamında Dış Politika Analizi (2002-2016): Suriye Krizi Örneği”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trakya Üniversitesi.

SEPLİ, M. (2022). “Avrupa’da aşırı sağ partilerin yükselişi: İtalya’da Kuzey Ligi örneği (1991- 2020)”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi.

TÜRK, F. (2019). “İstihbaratın Teşkilatlanma ve Yönetim Sorunsalı: ABD Örneği”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Eda YETİŞ

Öğrenim Durumu

Önlisans: 2010, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu, Anestezi

Lisans: 2020, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmetler

Yüksek Lisans: 2024, İstanbul Aydın Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler ve İstihbarat İncelemeleri

Görev

Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı